

Riksdagens protokoll 1996/97:64

Onsdagen den 12 februari

Protokoll
1996/97:64

Kl. 9.00 – 18.00

19.00 – 20.16

1 § Utrikespolitisk debatt

Utrikespolitisk debatt

Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Sveriges utrikespolitik skall präglas av solidaritet, samarbete och ansvarstagande.

1. Det gäller i *FN-systemet*, som är det övergripande redskapet för internationell fred och säkerhet och för att hantera de globala hoten mot människors trygghet och säkerställa en hållbar ekonomisk utveckling.
2. Det gäller *Europa*, där bredden och djupet i integrationen erbjuder unika redskap för att skapa välfärd och ökad säkerhet på vår kontinent.
1. Det styr samarbetet med *våra närmaste grannar*. I Norden liksom i Östersjö- och Barentsregionen finns speciella förutsättningar för att förverkliga visionen om gemensam säkerhet och varaktig välfärd.

Vart och ett av dessa samarbetsystem erbjuder unika möjligheter för svenskt deltagande och inflytande just under år 1997.

Sverige är nu medlem av FN:s säkerhetsråd.

Under året skall vårt land vara med och fatta avgörande beslut för att forma ett enat Europa.

Vi fullföljer detta år våra ambitioner i Östersjösamarbetet och är samtidigt ordförande i Barentsrådet.

Fru talman! FN-samarbetet är sedan drygt 50 år en hörnsten i svensk utrikespolitik. Samtidigt som genomgripande förändringar i världssamfundet ställer nya och ökade krav på FN motsvaras inte detta av tillräckligt med resurser och politiskt stöd från medlemsländerna.

FN:s kris skall bl.a. mötas genom en tydlig definiering av FN:s uppgift för internationell fred och säkerhet i en ny tid. Världsorganisationen utgör den folkrättsliga och politiska ramen både för att möta de globala hoten mot människors överlevnad och i arbetet för internationell rättvisa, mänskliga rättigheter, nedrustning och demokrati.

Regeringens arbete i FN:s säkerhetsråd 1997–1998 skall ha ett långsiktigt perspektiv och i det praktiska arbetet vägledas av ett program som bl.a. omfattar följande:

- FN:s förmåga att förebygga och ingripa tidigare i konflikter – både inom och mellan stater – måste stärkas.
- En ny generation av FN:s fredsbevarande operationer måste utvecklas. FN-systemets politiska, militära, polisiära, humanitära, ekonomiska och sociala grenar måste samverka.

- Säkerhetsrådsarbetet måste ”demokratiseras” ytterligare. Mer av öppenhet behövs i rådets arbete liksom fler broar till generalförsamlingen. Samarbetet mellan FN, de regionala organisationerna och enskilda organisationer behöver byggas ut. De länder som bidrar med trupp till fredsfrämjande operationer måste få ökat medbestämmande.

Det dagliga arbetet i säkerhetsrådet handlar om att reagera snabbare på uppträffande kriser – t.ex. i Bosnien-Hercegovina, Sudan, Afghanistan, Kaukasus och länderna kring de stora sjöarna i Afrika. Rådsarbetet kräver en nära samverkan med alla berörda och förmåga till lagarbete i pragmatisk anda.

De landvinningar som nåtts i de stora FN-konferenserna under 1990-talet måste få tydligare genomslag i FN-arbetet. I juni hålls ett toppmöte för att följa upp FN:s konferens om miljö och utveckling. Den kommer att fatta beslut om att främja utvecklingen av ekologiskt hållbara samhällen, som kan öka produktionen av livsmedel och trygga välfärden för en växande mänsklighet. Sverige är pådrivande i dessa strävanden.

Arbetet för att effektivisera, modernisera och stärka FN har under en tid gått trögt. Nu ser vi emellertid att möjligheternas fönster öppnas. Sverige välkomnar den beslutsamhet som visas av den nye generalsekretären Kofi Annan, liksom av generalförsamlingens president Razali Ismail, att ta itu med reformfrågorna. Med president Clintons besked inför USA:s kongress att landet avser att betala sina skulder till FN har vi skäl att hoppas att den låsning som skulden bidragit till i reformdiskussionerna skall släppa.

Sverige står på god grund för att bidra till att konkretisera reformarbetet. Regeringen delar den analys av den globala utvecklingen och FN:s reformbehov som kommer till uttryck i rapporten *Vårt globala grannskap*, som presenterats av Kommissionen för globalt samarbete. På det ekonomiska och sociala området har Sverige, tillsammans med de övriga nordiska länderna, tagit fram en serie konkreta förslag, bl.a. gemensamma FN-kontor i fält och bättre finansiering av biståndet. Det nordiska FN-projektets rapport överlämnades förra månaden till FN:s generalsekretär. Arbetet har vunnit gehör i vårt EU-arbete liksom vid en serie regionala möten som hållits i Asien, Afrika och Latinamerika.

Det multilaterala arbetet, i FN-systemet, i Världsbanken och i andra organisationer, bildar en viktig ram för Sveriges ansvarstagande i det internationella utvecklingssamarbetet. Svenskt bistånd har under årtionden varit nyskapande och står, trots de senaste årens besparingar, starkt. Vår betoning av långsiktighet och fattigdomsbekämpning är central. Biståndet är ett verkningsfullt medel i regeringens samlade politik för fred, demokrati och rättvisa, för en hållbar internationell ekonomisk utveckling och de fattigas rätt.

De demokratiska landvinningarna i stora delar av världen öppnar nya horisonter för biståndet. Biståndet kommer framöver att kunna bygga än mer på våra samarbetspartners ansvar och styrka. Att åstadkomma ett verkligt partnerskap är målet. Det Afrikaprojekt som jag presenterade i förra årets utrikesdeklaration kommer under året att fullföljas i den andan.

Latinamerika har med demokratins hjälp lyckats befästa ett årtionde i positiv politisk och ekonomisk utveckling. Samtidigt finns stora inkomstskillnader och sociala missförhållanden. I Centralamerika har fredsavtal

gett människor framtidshopp. Men freden är fortfarande skör och regionen i behov av fortsatt stöd.

Länderna i Asien uppvisar kontraster mellan stor fattigdom och snabb tillväxt. Imponerande ekonomiska framsteg görs, samtidigt som demokratiutvecklingen på ett oroande sätt hålls tillbaka av auktoritära regimer på många håll. Världsekonomin och den globala säkerheten kommer under de närmaste åren i hög grad att påverkas av utvecklingen i Asien.

Regeringen medverkar aktivt i de ansträngningar som görs för att stärka banden mellan Asien och Europa. Jag åker i morgon till Singapore för att delta i den dialog mellan Asien och Europa som tog sin början förra året. Utrikesdepartementet inleder i år ett arbete för att intensifiera Sveriges Asienrelationer.

Regeringens stöd till fredsprocessen i Mellanöstern fortsätter, bl.a. genom svenskt deltagande i den internationella närvaron i Hebron och genom ett omfattande stöd till de palestinska områdena. Trots det senaste årets bakslag och svårigheter växer insikten bland israeler och palestinier att de måste söka framtiden i samarbete. Israels nya regering har genom Hebronavtalet accepterat att medverka i fredsprocessen. Alla parter i regionen och omvärlden har nu ett ansvar för att fredsprocessen drivs framåt.

Projektet Euroislam fortsätter. Det är ett fredsprojekt som ger en möjlighet för Sverige och Europa att långsiktigt utveckla relationerna till våra muslimska grannländer. Samtidigt bidrar det till fördjupad förståelse för de många människor i Sverige och Europa som har muslimsk bakgrund.

Efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna måste förbättras och kontrollmekanismerna stärkas. Regeringen fortsätter sitt internationella agerande mot tortyr och dödsstraff, mot exploatering av barn och mot kvinnoförtryck och till skydd för försvarare av rättsstatens principer, som Aung Sang Suu Kui, som modigt försöker upprätthålla tanke- och yttrandefriheten. Vi agerar enskilt eller i samverkan i EU och med de nordiska länderna genom att påverka, påtala eller fördöma. Ett aktuellt exempel är den fängslade iranske författaren Sarkoohi. Men vi agerar också genom dialog, samverkan och utbildning. Exempel på det är Raoul Wallenberg-institutets kurser för myndighetsföreträdare i Kina och Turkiet.

Som en väg att möta barbariet i inbördeskrig samarbetar de nordiska regeringarna för att skapa humanitära minimiregler som skall efterlevas av alla parter i alla konfliktsituationer. Regeringen arbetar också energiskt tillsammans med andra länder för att det snarast möjligt skall inrättas en internationell brottmålsdomstol som skall kunna ta hand om allvarliga förbrytelser som folkmord och brott mot mänskligheten.

Arbetet för att eliminera massförstörelsevapen är en prioriterad uppgift för regeringen. Vapenarsenaler, spridningsrisker och kärnvapendoktriner med rötter i det kalla kriget är fortfarande en realitet.

Nedrustningsarbetet bör ske i målmedvetna steg, intill dess vi når slutmålet – en värld fri från massförstörelsevapen. Regeringen välkomnar Canberrakommissionens förslag till fortsatta åtgärder, där kravet att ta bort kärnvapnen ur beredskapsläge framhålls som ett omedelbart steg.

START 2-avtalet bör ratificeras snarast och förhandlingar om ytterligare nedskärningar inledas. Regeringen kommer att verka för att få i gång förhandlingar om förbud av produktion av klyvbart material för vapenän-

damål och om negativa säkerhetsgarantier samt om att nå ett totalförbud mot personminor.

Fru talman! Genom globaliseringen ökar snabbt det svenska beroendet av utrikeshandeln. Frihandel förbättrar förutsättningarna för svensk export och främjar ekonomisk tillväxt och sysselsättning i Sverige och övriga världen, inte minst i utvecklingsländerna. Arbetet i världshandelsorganisationen, WTO, har som mål att nå en förstärkning av regelverken och ett handlingsprogram för fortsatt liberalisering av världshandeln.

Det ligger i Sveriges nationella intresse att främja ökat ekonomiskt utbyte. Detta är också av central betydelse för att regeringens mål att halvera den öppna arbetslösheten skall uppnås. Handel ger säkerhet genom det positiva ömsesidiga beroende som skapas. Regeringen avser att i mars för riksdagen presentera en skrivelse om Sverige, EU och handelspolitiken inför 2000-talet.

Globaliseringen kräver att de politiska redskapen och medborgarandan också utvecklas över nationsgränserna. Social rättvisa, demokrati och mänskliga rättigheter kan inte göra halt vid en nations gräns. Regeringen arrangerar i år, tillsammans med ordförandelandet i den alliansfria rörelsen, Colombia, en internationell konferens om politikens svar på globaliseringens utmaningar.

Fru talman! 1997 blir ett nyckelår i strävan att skapa ett enat Europa. Det är det år då Europas länder kan dra konsekvensen av att det kalla kriget är slut och i praktisk handling omsätta insikten om att hållbar säkerhet skapas genom konkret samarbete.

Regeringen ser EU och dess utvidgning som navet för att förverkliga en alleuropeisk säkerhetsgemenskap. Europeiska unionen har sin främsta roll i att säkra freden genom ekonomiskt och politiskt samarbete – den uppgift samarbetet en gång skapades för.

EU:s utvidgning kommer att bekräfta samhörigheten mellan Europas länder och folk. Integrationen byggs genom ett vardagligt samarbete mellan regeringar, företag, organisationer och människor. Det ömsesidiga beroendet bäddar för att ena det som varit delat under femtio år. Tillsammans bygger vi så bort konfrontation och river skiljelinjer.

Länderna i Central- och Östeuropa har gjort betydande framsteg för att befästa demokratin, rättsstaten och marknadsekonomin. Medlemskapets högt ställda krav bör uppmuntra till vidare framsteg. Därför förespråkar regeringen en samtidig förhandlingsstart för ansökarländerna. Medlemskapet vinnas därefter på egna meriter.

EU:s regeringskonferens går nu in i ett avgörande skede. EU skall förberedas för utvidgningen, vilket bl.a. innebär politiska och institutionella reformer. EU skall också bli effektivare, demokratiskt fördjupat och rustat för att ta sig an frågor som människor i hela Europa upplever som angelägna.

Den ekonomiska och monetära unionens tredje steg, som planeras träda i kraft den 1 januari 1999, innebär en väsentlig fördjupning av samarbetet. EMU kommer att sätta stark prägel på Sverige, oavsett vårt eget ställningstagande till deltagande i det tredje steget. Frågan kräver debatt och noggranna överväganden, både i ett svenskt och i ett europeiskt perspektiv. Riksdagen skall i höst fatta beslut i frågan.

Regeringen strävar efter en tydlig och gemensam utrikes- och säkerhetspolitik för EU. Vi vill bl.a. utveckla förmågan till konflikthantering.

Den svenska linjen i EU:s utvecklingssamarbete inriktas på att få till stånd ett genuint och effektivt samarbete med u-länderna, särskilt genom att reformera det s.k. Lomé-samarbetet. Sverige skall verka för en solidarisk flyktingpolitik i hela EU och för öppenhet i EU:s handelsrelationer med omvärlden.

NATO:s planerade utvidgning får ett avgörande inflytande på möjligheten att skapa ett enat och säkrare Europa. Även om vi inte deltar i beslutet påverkas vi av utvidgningen och framför därför våra synpunkter. Regeringen framhåller ständigt vikten av att utvidgningen måste bidra till hela Europas säkerhet.

NATO:s utvidgning får inte medföra nya skiljelinjer, vilket NATO självt understrukt i sin utvidgningsstudie. Vi vill se en odelad europeisk kontinent. Samförstånd mellan Ryssland och NATO ligger i hela Europas intresse. Alleuropeisk säkerhet måste byggas tillsammans med Ryssland. Det är viktigt att säkerheten stärks också för de länder som inte kommer med i den första utvidgningsomgången. NATO:s utvidgningsprocess bör vara öppen och utvecklingsbar.

Varje land har rätt att göra sitt säkerhetspolitiska val och mötas med respekt för detta. Vi förväntar oss att andra respekterar vårt val, på samma sätt som vi respekterar deras. Samtidigt är det viktigt att varje lands säkerhetspolitiska lösning också ser till behovet av alleuropeisk säkerhet.

Genom samverkan inom Partnerskap för fred, PFF, kan säkerheten för alla stater, utan åtskillnad, öka. Det sker främst genom att den gemensamma förmågan till militär krishantering, räddningstjänst och fredsbevarande insatser utvecklas. Samtidigt bidrar PFF till ökat förtroende mellan olika länders försvarsstyrkor och till ökad förståelse för behovet av demokratisk kontroll av dessa. Här planerar regeringen insatser inte minst i samarbete med länderna runt Östersjön. Det regionala övnings- och utbildningscentrum som regeringen tagit initiativ till kommer att inleda sin verksamhet under 1997.

PFF är ett uttryck för att den gemensamma säkerhetspolitiska dagordningen steg för steg blir alltmer omfattande. Vi utvecklar samarbete med NATO på alla områden utom dem som berör totalförsvar eller gemensamma försvarsåtaganden. Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde, består.

Den internationella insatsen i f.d. Jugoslavien är en illustration av ett Europa i säkerhetspolitiskt samarbete. I Tuzlaområdet i Bosnien står svenska soldater sida vid sida med bl.a. amerikanska och ryska i en gemensam uppgift – att förhindra krig och bidra till fred, försoning och läkning av de sår som så tragiskt märkt denna del av Europa.

Det svenska stödet till återuppbyggnaden i f.d. Jugoslavien fortsätter. Det bidrar till att på folklig bas kitta samman och försona det som hänsynslösa politiska ledare rivit sönder. Stödet inriktas på demokratiframjande, oberoende medier, multietniska projekt och hjälp till återvändande flyktingar. Här spelar folkrörelserna en viktig roll.

Vår vision är ett Europa bortom pakter, där militära skiljelinjer ersätts av ett nätverk av samarbete. Det fordrar ytterligare minskade rustningsnivåer, och successiv avveckling av kärnvapen. Det går inte att bygga en hållbar säkerhetsordning och varaktig fred på massförstörelsevapen.

Vi vill se en ordning som gör krig lika otänkbart mellan länderna i hela Europa som mellan Nordens länder eller medlemmarna i Europeiska unionen. Efter det kalla krigets slut kan vi i ökande grad låta det civila samarbetet skapa säkerhet.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, lämnar ovärderliga bidrag för att förverkliga en alleuropeisk säkerhetsordning i processen för gemensam säkerhet. Här deltar alla Europas länder, tillsammans med USA och Kanada, på jämlika villkor. Ett modernt och brett säkerhetsbegrepp ligger till grund för OSSE:s insatser för konfliktförebyggande, försoning, mänskliga rättigheter och demokratiframjande. Arbetet för att nå ett erkännande av de lokala valresultaten i förbundsrepubliken Jugoslavien är ett bra exempel på detta. Likaså har OSSE en central roll för arbetet med europeisk rustningskontroll och ett nytt CFE-avtal.

En nyckeluppgift är att nå fördjupad och stärkt demokrati i de länder som återvänder till eller inledde sin demokratiska utveckling efter det kalla kriget. Demokrati är en förutsättning för skapandet av varaktigt fredliga relationer både inom och mellan länder. Både normerna och medlen för det internationella stödet till demokratiseringsprocessen behöver stärkas, bl.a. inom ramen för Europarådet. Vi välkomnar också det arbete som IDEA, det internationella demokrati- och valinstitutet i Stockholm, nu inlett.

Hållbar säkerhet för Europa kräver också ett tydligare globalt perspektiv på Europas säkerhet. Europa måste förebygga framtida konflikter genom att ta ett större ansvar för global ekonomisk utjämning och minska överutnyttjandet av naturresurser.

Fru talman! Folken i norra Europa delar hav, historia och kultur. Här finns en tusenårig tradition av handel, kulturellt samarbete och mänskliga kontakter. Vi har i dag förutsättningar att leva i en pånyttfödd region – präglad av demokrati, samarbete, marknadsekonomi och socialt ansvarstagande.

Det långsiktiga bilaterala samarbetet skall syfta till att förstärka och fördjupa reformprocesserna vad gäller demokrati, ekonomi, säkerhet och miljö i nordvästra Ryssland, i Estland, Lettland, Litauen och Polen. En huvuduppgift är att lyfta fram behovet av social utveckling jämsides med den ekonomiska.

Handelsutbytet gynnas av närhet. Därför är en utveckling av våra relationer till Östersjöstaterna och de ca 100 miljoner människor som finns i området av stor betydelse. Det bidrar också till att Sverige blir ett mer attraktivt investeringsland för utländska företag. Det är ett svenskt intresse att såväl Ryssland som de baltiska staterna blir medlemmar av världshandelsorganisationen WTO, så att Östersjöregionen skall kunna utvecklas till en väl fungerande hemmamarknad.

Det svenska stödet till de baltiska staterna att bygga upp statsfunktioner, såsom polis, tull, gränsbevakning och en rättsordning på flyktingområdet, fortsätter. På försvarsområdet vill vi bidra till de baltiska staternas möjlighet att delta i fredsfrämjande insatser och utveckla ett folkligt förankrat totalförsvar.

EU-utvidgningen till de fyra ansökarländerna runt Östersjön är den viktigaste åtgärden för att stärka den gemensamma säkerheten, det ekonomiska utbytet liksom det politiska samarbetet i regionen. De svenska

insatserna för att stödja deras förhandlingsförmåga och EU-anpassning skall intensifieras detta år.

En avgörande fråga för den gemensamma säkerheten i regionen är utvecklingen av samarbetet med Ryssland. Dialogen med Ryssland skall ytterligare intensifieras både bilateralt och genom EU:s partnerskap med Ryssland. Inom ramen för dessa kontakter är det särskilt betydelsefullt att stimulera dialogen och samarbetet mellan de baltiska staterna och Ryssland. Inte minst viktigt är det att Ryssland nu undertecknar avtalet om den numera i praktiken lösta estnisk-ryska gränsfrågan, och inte ställer upp nya hinder på vägen mot ett sådant avtal.

Det har stor betydelse även för Östersjösamarbetet att det amerikanska engagemanget i Europa vidmakthålls. USA:s närvaro har haft avgörande betydelse för fred och utveckling i hela Europa. I år firas 50-årsminnet av Marshallplanen – ett framstående exempel på detta engagemang.

Också Barentssamarbetet, där Sverige under året är ordförande, syftar till att riva murar och främja samarbete, grannsämja och långsiktigt fredsbyggande. Regeringen vill under året bidra till att stärka banden mellan regionen och EU samt förbättra för handel och investeringar. Ökad kärnsäkerhet, miljöförbättringar och samarbete kring kultur och ökade mellanfolkliga kontakter, inte minst mellan urbefolkningarna, är andra viktiga uppgifter.

Det nordiska samarbetet är ett levande exempel på integrationens möjligheter. Samarbetet är en del i regeringens Europapolitik. Det reformeras så att det nu koncentreras till de områden där samnordiska lösningar har fördelar framför nationella och bredare internationellt engagemang.

Fru talman! ”I dagens värld angår allt alla.” Med det konstaterandet har Tjeckiens president Václav Havel fångat den moderna tidens utmaning och möjlighet.

Svensk utrikes- och säkerhetspolitik skall bidra till fred genom att komma till rätta med konflikters bakomliggande orsaker, dvs. ekonomiska orättvisor, miljöhot, kränkningar av de mänskliga rättigheterna, ofrihet och bristande framtidstro. Det här gäller såväl i vårt närområde som i Europa och globalt.

Anf. 2 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Nu byggs den europeiska freds- och säkerhetsordningen. Den europeiska integrationen fortsätter, och EU blir alltmer kärnan i den breda civila samverkan som ger stabilitet till hela kontinenten och därmed bidrar till att säkra friheten och freden.

Den breda civila samverkan vilar dock på den militära säkerhetens hårda kärna. Den alleuropeiska säkerhetsordningen måste garantera säkerheten även för små länder som har svårt att försvara sig av egen kraft. Det är själva kärnan i säkerhetsordningen.

NATO har beslutat att i princip öppna för medlemskap för de nya demokratierna i Central- och Östeuropa. På toppmötet i juli i Madrid skall det beslutas om vilka länder som först får bli medlemmar och när det skall ske. Parallellt med medlemskapet förstärks partnerskapet med dem som inte kommer med i första omgången eller som inte har ansökt om medlemskap. Medlemskap och partnerskap är nyckelorden. Alla är välkomna till en mycket nära samverkan. Inga nya skiljelinjer skall bygg-

gas. Särskilt viktigt är partnerskapet med Ryssland, Europas största och starkaste militärmakt. Förhandlingar pågår som bäst. Omväxlande hörs barska utfall och försonliga tongångar.

Försvarsalliansen NATO är den militära delen av den framväxande europeiska freds- och säkerhetsordningen. Några år tillbaka diskuterade man mycket om EU skulle bli det, men nu är det klart att det är NATO. Medlemskapet skall trygga små länders säkerhet och inte vara ett hot mot någon. NATO:s öppning gentemot Central- och Östeuropa, inklusive Baltikum, ökar säkerheten för alla. Sverige måste välkomna och stödja denna utveckling eftersom det också ligger i Sveriges intresse.

Det är märkligt att man i den utrikespolitiska deklARATIONEN är tyst på denna punkt. På s. 8 kan man spåra en viss positiv syn på utvecklingen. På s. 9 kan man möjligtvis se motsatsen.

Våren 1995, efter regeringsskiftet, inbjöd den dåvarande statsministern till partiledaröverläggningar om säkerhetspolitiken. Tanken verkade vara att Sverige på något sätt skulle återgå till neutralitetsbegreppet. Omvärlden var förbryllad; det var även vi. Samtalen rann ut i sanden. Ett år senare, när den nuvarande statsministern trädde till, markerades en helt annorlunda linje. I Tallinn och Riga betonades inte bara Sveriges uppslutning kring de baltiska ländernas rätt att forma sin säkerhetspolitik utan också Sveriges positiva syn på och stöd till deras NATO-medlemskap. Detta registrerades nogsamt i omvärlden.

Men även detta verkar rinna ut i sanden. I höstens regeringsdeklARATION och i dagens utrikesdeklARATION sluter inte regeringen upp bakom statsministerns formuleringar. Änno råder oklarhet om regeringens hållning.

Europas säkerhet är inte främst en fråga för de stora länderna. Det behövs ingen ny Wienkongress som över huvudet på de små länderna skall ge riktlinjerna. Framför allt får det inte skapas några inflytelsezoner, några slags Molotov-Ribbentrop-linjer bakom vilka vissa stormakter har en särskild rätt till veto eller kontroll.

Våra nära grannar i Polen och Baltikum markerar tydligt sin vilja att bli NATO-medlemmar. Förhandlingar pågår med Ryssland. NATO-toppmötet sker inom ett halvår. Europas freds- och säkerhetsordning formas. Men Sveriges regering har ingen uppfattning.

Sverige måste sluta upp bakom de små ländernas strävanden. Säkerhetsordningens syfte är just att garantera de små ländernas nationella frihet och självständighet. Det är särskilt viktigt för länder som nyss har varit ockuperade och förtryckta. Hur länge skall friheten vara den här gången? En sådan underliggande oro mal ständigt i många av dessa länder. Varje rödbrunt uttalande om revanschism i Moskva noteras och ökar oron. Ryssland är svagt i dag men blir starkare i framtiden. Vad händer då?

NATO-utvidgningen är bra, inte bara för de länder i Central- och Östeuropa som strävar efter en förstärkt nationell självständighet. Den är också bra för Ryssland, eftersom Ryssland är betjänt av att ha säkra och trygga grannar – länder som inte har någonting att frukta i sina relationer österut. Den är bra, eftersom den främjar kontakterna över gränserna. Den är också bra eftersom den underlättar relationerna inom grannländerna till de ryska minoriteterna och invandrargrupperna. Den är också bra och viktig, eftersom den försvarar för rödbruna krafter i Ryssland att

förespråka maktpolitik och aggressioner. En av lärdomarna, inte minst från 1930-talet, är hur viktigt det är att inte ge spelrum för sådana krafter.

Rysslands legitima krav är att landets egen säkerhet inte får hotas. Partnerskapets insyn, öppenhet och samverkan kan tillgodose detta.

Ingen har något att förlora utom de som förespråkar militär aggression. Syftet är att just sådana politiska krafter inte skall ges spelutrymme. I det sammanhanget vill jag återigen betona att jag tycker att det är olämpligt att det i statsministerns östersjöråd finns en företrädare, ambassadören Kvitsinskij, som har uttalat sig närmast hotfullt mot de baltiska länderna. Det kan inte accepteras, och det främjar inte samarbetet.

För oss i Sverige är det nu viktigt att vi med tanke på vår egen säkerhet fattar nödvändiga beslut. Beslutet i december 1996 om en betydande svensk nedrustning är olyckligt, särskilt när Nordeuropa går in i ett skede av dynamisk utveckling. 1992 års försvarsbeslut var bättre som grund för svensk säkerhetspolitik. Nu blir Sverige mer beroende av andra samtidigt som säkerhetsstrukturerna utvecklas i snabb takt.

När NATO öppnar för nya medlemmar och förhoppningsvis formaliserar samarbete med Ryssland ställer det krav på en tydlig svensk säkerhetspolitisk linje.

Dessa båda perspektiv – försvagningen av det svenska försvaret och utvecklingen av säkerhetssamarbetet – är förutsättningar för vårt agerande. Ett medlemskap i NATO blir därmed en logisk fortsättning på vårt engagemang när det gäller samarbetet i Europa.

Det är dock inte nödvändigtvis så att säkerheten i vårt närområde bäst gynnas av en omedelbar svensk ansökan om medlemskap. När det gäller ett svenskt medlemskap i NATO måste man dessutom beakta Finlands ståndpunkter. Sverige och Finland bör inleda en nära dialog med anledning av NATO-utvidgningen.

I den nuvarande situationen är det klokast att understödja NATO:s öppning gentemot de nya demokratierna i Central- och Östeuropa men avvakta med ansökan om medlemskap i alliansen. En process där Sverige och Finland parallellt med de baltiska länderna ges inträde i alliansen kan vara en möjlig lösning. Svenskt medlemskap i NATO får emellertid inte göras villkorligt av detta. Det vore att sätta svenska säkerhetsintressen på undantag.

Oavsett tidsperspektivet är det angeläget att stärka det militära samarbetet i vår del av världen. Även utan alliansförpliktelser bör försvaret av både Nordkalotten och den skandinaviska halvön som helhet kunna bli långt mer effektivt genom ökat militärt samarbete med de nordiska grannländerna. Vi samverkade mycket intimt i Bosnien. Det vore konstigt om vi inte kunde samverka också på hemmaplan.

Med basen i ett sådant förstärkt nordiskt samarbete skulle det kunna byggas upp en struktur av nordiskt partnerskap för fred som förenar de tre baltiska och de fyra nordiska staterna i ett nätverk av samarbete också på det militära området.

Sverige måste utveckla och fördjupa sina relationer med Ryssland. De blir bättre om relationerna mellan de baltiska staterna och Ryssland utvecklas i positiv riktning. Det kan de endast göra om Ryssland fullt ut accepterar de baltiska ländernas suveränitet.

Det finns ett framförhandlat avtal, som utrikesministern poängterade i deklarationen, om gränsfrågan beträffande Estland och Ryssland. I stället

för att nu snabbt lösa frågan och därmed få den ur världen används den av de rödbruna krafterna för att vålla osäkerhet. Rysslands regering bör snarast underteckna avtalet. Om inte förr måste frågan kanske lösas i samband med det toppmöte mellan USA:s och Rysslands ledare som skall ske i Helsingfors i april, om jag förstår det hela rätt.

Sverige var under 1990-talets första år en mycket tydlig och aktiv aktör i Europa. Nu har dock oklarheten och dubbeltydigheten ökat. När det gäller de viktiga säkerhetspolitiska frågorna är regeringen i väsentliga avseenden tyst. Det uttalas inget stöd för de små ländernas strävan att garantera sin säkerhet. Regeringen säger sig inte ha någon åsikt när det gäller framväxten av en gemensam valuta, ett projekt som är av central betydelse för den fortsatta europeiska integrationen. Omvärlden är förbryllad.

Om regeringen nu inte har någon egen uppfattning så har de ingående beståndsdelarna i regeringen mycket skilda uppfattningar. Det är närmast som "hela havet stormar". Jag kommer att tänka på Pelle Svanslös. Så här skulle det kunna låta:

–Vi skall gå med i EMU, sa Bill.

–Vi skall inte gå med, sa Bull.

–Vi skall noggrant följa frågan, sa Måns.

Ungefär så ser den svenska regeringens hållning ut i en för Europa mycket central fråga.

I regeringskonferensen säger den svenska regeringen att den prioriterar kampen mot arbetslösheten. Samtidigt struntar samma regering i att följa väsentliga rekommendationer från EU just när det gäller att bekämpa arbetslösheten. På hemmaplan gör regeringen ingenting för att förbättra den arbetsmarknad som stänger ute så många. SCB rapporterar nu om en arbetslöshet på uppemot 14 %. Det vore bättre om regeringen följde EU:s rekommendationer och minskade arbetslösheten i stället för att göra precis tvärtom.

Den senaste pinsamheten gäller koldioxidutsläppen. Sverige har förbundit sig att dra ned dessa och skall inom EU verka för minskade utsläppsmål. Regeringen låter oförstående utåt men verkar i det tysta för ökade utsläpp. Sverige tappar förtroende även inom miljöpolitiken.

Fru talman! Sverige har en historisk skuld. Vår politik under krigsåren, baltutlämningen och sveket under skeden av det kalla kriget är saker vi har anledning att skämmas för. Händelser som inträffade mer än 50 år tillbaka måste fortfarande klarläggas.

Också sveken mot frihetens idéer under det kalla kriget måste tydliggöras och debatteras. I begreppet gemensam säkerhet odlades föreställningen att frihetens och demokratins Västeuropa och förtryckets Östeuropa på något slags jämbördigt sätt kunde leva tillsammans. Det gick så långt att den socialdemokratiska utrikesministern vid mitten av 1980-talet t.o.m. hävdade att det kommunistiska systemet inte fick kritiseras. Neutraliteten påstods kräva att kritiken enbart riktades mot enskilda företeelser och inte mot systemet som sådant. Kryperi för makten fick ersätta uppslutningen bakom frihetens och demokratins principer. Mänskliga rättigheter blev något relativt.

Denna olycksaliga politik ledde till en påfallande kallsinnighet mot de baltiska ländernas situation liksom till en handfallenhet inför de historiska förändringar som ledde till Berlinmurens fall och Sovjetunionens upplös-

ning. Så får det aldrig bli igen. Vi måste tydligt markera det förgångnas misstag.

Det nya Europa byggs på respekt för grundläggande principer om mänskliga rättigheter, frihet och demokrati. Aldrig mer får Sverige kröka ryggen för regimer och system som bygger på våld och förtryck. Därför har Sverige ett särskilt ansvar att nu sluta upp bakom de små och tidigare förtryckta ländernas rättigheter.

Den som trodde att den europeiska debatten om demokrati och diktatur var avklarad blev kanske något förvånad när han läste ställföreträdande utrikesministerns artikel i Svenska Dagbladet häromdagen. Det var som en isande vind från det kalla krigets tid. I artikeln skriver statsrådet Schori att den paranoida sovjetmakten alltid kände sig på defensiven. Men det kalla kriget berodde väl inte på någon sovjetisk defensiv. Det installerades marionettregimer i Östeuropa. Pragkuppen var knappast någon defensiv strategi. 8 % av Estlands befolkning försvann i Sibirien. Revolterna i Östtyskland, Polen, Ungern och Tjeckoslovakien kvästes i blod, och 1979 var det Afghanistans tur att pröva på vad en defensiv och osäker sovjetmakt kunde ta sig till.

Enligt statsrådet Schori var den brutala sovjetregimen inställd på avspänning med väst – precis som om en avspänning skulle kunna bli följden av brutal ockupation och förtryck. Först förtryck och sedan en rejäl avspänning!

Det här är ju den fundamentala läxa från den europeiska historien som vi lärde på 1930-talet i München: att man aldrig får vara undfallande, passiv och bortförklarande inför förtryck. Man måste stå upp för sina principer. Man måste vara beredd att försvara friheten.

När USA erbjöd Marshallplanen för att hjälpa det krigshärjade Europa skulle tydligen detta på något sätt ha varit skuld till förtrycket i Östeuropa. I Dagens Nyheter i går ställdes frågan på sin spets. ”I statsrådet Schoris verklighetsbild tycks Marshallhjälpen vara onskans upphov”, skrev man i rubriken. I dagens regeringsdeklaration framhålls att Marshallhjälpen var ett framstående exempel på USA:s engagemang i Europa. Jag vet inte om statsrådet Schori ingår i regeringen, men jag tycker att det är en märklig situation när en assisterande utrikesminister har en i väsentliga avseenden helt annan bild än den som regeringsdeklarationen ger.

Det mest skrämmande av allt i Pierre Schoris artikel är att han inte kan tala om vem som vann och vem som förlorade det kalla kriget. Den viktiga och centrala lärdomen är ju att det kalla kriget vanns av frihetens idéer, av de krafter som kämpar för frihet och demokrati. Förlorarna var förtrycket, utövat av proletariats diktatur, och det socialistiska samhällssystem som levererade fattigdom, miljöförstöring och social misär till sina medborgare.

Artikeln kan tyckas vara befängd eller löjlig. Men den blir mer skrämmande om man sätter in den i dagens sammanhang. Skall Sverige återigen falla undan för maktspråk? Skall röd-bruna krafters aggressiva krav mötas med tystnad eller förståelse? Det är en fråga vi har anledning att ställa oss när vi nu får en intensifierad debatt.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ställa tre frågor till utrikesministern, som hon kan besvara i nästa omgång.

Den första gäller det faktum att riksdagen har uttalat att Sverige bör verka för och självt delta i en alleuropeisk freds- och säkerhetsordning. Det har vi varit helt överens om i åtskilliga betänkanden. Om nu NATO utvecklas till den militära delen av en sådan måste väl även regeringen anse att det kan vara naturligt att Sverige blir medlem i denna organisation.

Den andra frågan lyder: Varför har den svenska regeringen övergivit sin tidigare ståndpunkt när det gäller att stödja våra grannländers önskan om NATO-medlemskap?

Den tredje frågan gäller om utrikesministern delar sin ställföreträdarens uppfattningar såsom de har kommit till uttryck i den här artikeln. Är de i så fall också ett uttryck för regeringens uppfattning?

Anf. 3 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Omvälvningarnas tid är inte förbi; vi är snarare mitt uppe i den. Här i Sverige sker nu med stor tydlighet omvandlingen från industri- till informations- och kunskapssamhälle. I förra veckan fattades viktiga politiska beslut för att styra vårt samhälle mot en hållbar utveckling.

Runt om i världen sker också dramatiska förändringar, oftast till det bättre. Alltfler länder formas till stabila demokratier, och alltfler länder förmår att resa sig ur den djupaste fattigdomen. För många människor på vår jord har 90-talet inneburit förbättringar.

Men vi ser också exempel på motsatsen: människor i länder som förtärs av inre konflikter, människor vars livsbetingelser föröds av miljöförstöring och rovdrift. Vi kan inte fly. Vi kan inte utropa fristaten Sverige eller ta vägen ut genom nödutgången. Någon sådan finns inte. Vi måste stanna och gemensamt verka för en bättre värld.

Sverige har 1997 bättre förutsättningar för detta än tidigare. Vi har fått ökade möjligheter att agera globalt, europeiskt och i vårt närområde. Möjligheternas fönster har öppnat sig.

FN har som främsta uppgift att rädda kommande släktled undan krigets gissel. Ett lyckosamt fredsfrämjande och fredsfordjupande arbete kräver ett bredare säkerhetspolitiskt synsätt. Detta är en nyhet för Sverige i vår försvarsplanering men inte för FN. Hållbar säkerhet bygger vi genom att bekämpa fattigdom och orättvisor, genom att värna demokrati, jämställdhet och hushållning med jordens resurser och genom att konsekvent driva kravet på militär nedrustning.

Behovet av FN kommer inte att minska utan öka i framtiden. Sverige har tagit plats i FN:s säkerhetsråd med ett program som präglas av de sammansatta problem och konflikthärdar som FN har att hantera i dag och säkerligen också i framtiden. Omvärlden väntar sig mycket av Sverige i säkerhetsrådet. Det gör också de svenska medborgarna.

FN behöver reformeras för att organisationen skall bli mer kraftfull. Min bedömning är att synen på globalt samarbete faktiskt håller på att ändras. Marknadskrafterna kan inte lösa de grundläggande orättvisorna mellan rika och fattiga. FN borde ges rätt att av dem som är globaliseringens klippare, finanskapitalet, uttaxera resurser för att fördela också till dem som inte kunnat utnyttja globaliseringens möjligheter. Centerpartiet anser att det är bra att regeringen hämtar initiativ från reformrapporten *Vårt globala grannskap*.

I detta sammanhang bör man också överväga nya finansieringsformer för FN. Sverige bör ta initiativ till att utreda om det går att belägga miljöförstörande utsläpp, flygresor, satelliter, radiofrekvenser, internationella valutatransaktioner och liknande med en avgift för att till en del finansiera FN:s verksamhet.

Fru talman! När vi blickar ut över världen grips vi lätt av vanmakt och förtvivlan inför bilder av krigsoffer, av hungrande och av människor som flyr marker som blivit obrukbara. Bilden är dock mer mångfasetterad och komplex än så. Ta den aktuella utvecklingen i Öst- och Sydostasien. Många grupper i världsdelen länder har fått uppleva högst påtagliga ekonomiska förbättringar.

Men minst en fjärdedel av befolkningen lever alltså i djup fattigdom. En majoritet av världens fattiga lever fortfarande i Öst- och Sydostasien. Den ”tredje vågens” demokratiutveckling har inte alls haft samma genomslag i Asien. Här brådskar enligt Centerpartiets uppfattning det arbete som biträdande utrikesministern utlovade i biståndsdebatten före jul om en särskild Asienstrategi från Sveriges sida. På flera håll i Öst- och Sydostasien finns konflikthärder som vid en eskalering påverkar säkerheten också för oss i Europa. Det intensifierade samarbetet mellan EU och ASEAN-länderna, som utrikesministern skall delta i i morgon, är av utomordentligt stor betydelse.

På den afrikanska kontinenten är bilden mer splittrad. I söder finns den historiska vändningen i Sydafrika, från paria till hela världens gunstling. Och samtidigt, förmår den nuvarande regimen att lösa de svåra fattigdomsproblem och orättvisor som är grogrunden för våldet. Vad händer när Mandela avgår, och klarar de oftast unga politiska ledarna att försvara och förvalta demokratin runt om i Sydafrika?

Vi ser hur tiotusentals civila mördas i området kring de stora sjöarna. Vi upplever anarkin i Somalia, vansinnet i Liberia och militärregimens totala förakt för världssamfundets protester i Nigeria. Vi ser hur det grymma inbördeskriget i Sudan verkar sprida sig närmare och närmare de omgivande länderna, med en kraft som hotar att destabilisera hela närområdet.

Sist i denna uppräknings stannar jag vid Maghrebländerna i nordväst. Marocko ockuperar sedan 1975 Västra Sahara. I Algeriet pågår sedan 1992 ett inbördeskrig som nu äntligen börjar uppmärksammas av omvärlden. Mer än 60 000 människor har fått plikta med sina liv i detta krig. Sist och slutligen har vi Libyen, där överste Kadhafi enväldigt härskar i en diktatur som stöder terrorism.

När vi ser på Afrika är det viktigt att markera att Afrika också står för hopp och framtid. Här finns några av världens snabbast växande ekonomier. Här finns stabila demokratier. Här finns tydliga exempel på att fred inte kan byggas utan demokrati och rättssamhällets institutioner. Det svenska Afrikaprojektet måste få sin efterföljd i en sammanhängande EU-strategi för Afrika. Utrikesministerns markering i deklarationen av behovet att reformera Lomé-samarbetet är därför välkommen.

Fru talman! För drygt två år sedan inträdde Sverige i EU. Genom det ekonomisk-politiska samarbetet fungerar EU som motor för det mesta av det europeiska samarbetet. Här finns nu Sverige med. Vi deltar i det mödosamma arbetet att läka och länka samman vår kontinent. Alternativet – att vårt land skulle stå utanför EU-gemenskapen – hade på alla sätt varit

en nackdel, för oss själva, för Norden och Baltikum, men också för EU. Centerpartiet är av den fasta övertygelsen att EU blir bättre och viktigare ju fler länder som ansluter sig.

Dörren skall stå öppen, i det korta perspektivet för länderna i Öst- och Centraleuropa inklusive de baltiska länderna. Den skall stå öppen för Cypern, om landet tillsammans med EU, Turkiet och övriga världssamfundet förmår lösa motsättningarna mellan grek- och turkcyprioter. Men EU skall inte heller slå igen dörren när den stora utvidgningsfasen genomförs. Även Ryssland, Vitryssland och Ukraina har en plats inom EU-samarbetet om dessa länder vill och förmår. Detsamma gäller också för Turkiet, även om ett medlemskap ter sig avlägset då landet inte ens förmår uppfylla sina åtaganden inom ramen för sitt tullavtal med EU.

För Centerpartiet är det viktigt att konferensen, som nu pågår, skapar förutsättningar för ett utvidgat, uthålligt och förpliktande samarbete mellan Europas alla demokratier. Vi får däremot inte ta ut några segrar i halvtid. Det är en viktig lärdom från idrottens värld. Vi får inte heller bygga upp orealistiska förväntningar på vad medlemsländerna kan uppnå vid konferensen. Färdriktningen är viktigare än hastigheten, målet är överordnat detaljerna. En framgångsrik utvidgning av EU måste vara den centrala frågan de närmaste fem till tio åren.

Ett viktigt led i utvidgningsprocessen är att minska skillnaderna mellan dem som är med i klubben och dem som står utanför. Jag tänker på relationerna mellan EU och EES-länderna, men också på samarbetet runt Medelhavet, över Atlanten och med Ryssland. EU har potens att agera och samspeja. Sveriges möjligheter att agera och nå resultat är större i EU än utanför. Det är viktigt att markera EU:s värde i detta avseende.

Det nordiska samarbetet har också fått ett lyft genom att Sverige och Finland inträtt som medlemmar av EU. Danmark har varit med länge. EU har fått en ny nordlig dimension genom detta. Av stor betydelse är nu att länka EU:s ekonomiska styrka till de väl utarbetade samsarbetskanalerna i Norden, runt Östersjön och i Barentsregionen. I Barents – på Kola-halvön – finns miljöproblem som inte kan lösas utan ett aktivt engagemang från EU. Jag tänker naturligtvis på ansamlingen av radioaktivt avfall och kärnvapen i och runt Murmansk, som är mer än ett potentiellt hot mot säkerheten i vår region. Jag välkomnar därför att utrikesministern i sin redovisning i dagens deklaration har tagit upp hur Sverige vill arbeta som ordförande i Barentsrådet för att tydligare knyta EU:s strukturer till Barentssamarbetet och lösa de problemen.

Det är inte lätt att integreras i EU. Sverige och Finland har nyligen gått igenom denna anpassningsprocess. Våra baltiska grannar kan lära sig mycket av våra erfarenheter, och de vill också lära av oss. Eftersom Norge och Island också genomgått en omfattande tillnärmning till EU genom EES-samarbetet borde vi gemensamt på nordiskt plan kunna samordna stödet till Estland, Lettland och Litauen, allt för att underlätta integreringen i EU. Jag vill därför fråga utrikesministern: Vad gör de nordiska länderna för att stödja de baltiska staternas anpassning till att bli fullvärdiga medlemmar av unionen? Finns det något gemensamt *nordiskt* program för ett sådant bistånd?

Fru talman! Höstens debatt och beslut om svensk försvars- och säkerhetspolitik är ett utslag av samsyn och en illustration av att det finns en

stabil mittfåra i svensk säkerhetspolitik som formas av Centerpartiet och Socialdemokraterna.

Till vänster återfinns man förvånande nog de största konservativerna. Läpparna talar i och för sig om en vidgad syn på säkerhet, men logiken haltar då man motsätter sig samarbete med och inom flera samarbetsstrukturer av stor betydelse för ett säkrare och fredligare Europa. För dem är NATO fortfarande enbart en illasinnad kallkrigsrelik. Till höger önskar man hett en debatt kring svenskt medlemskap i NATO. Här pratar man emellertid bara om "det nya NATO" och förtränger det faktum att NATO har kvar allt det som alliansen stod för också under det kalla kriget, som ett gemensamt territorialförsvar helt beroende av sitt kärnvapenparaply.

Sverige skall värna sin militära alliansfrihet och sitt självständiga försvar. Vår militära alliansfrihet ger oss en styrkeposition i det europeiska samarbetet. Ett svenskt medlemskap i NATO skulle inte gagna vare sig oss eller länderna i vårt närområde. Rätt utnyttjat kan den svenska militära alliansfriheten vara en stor tillgång i byggandet av en alleuropeisk säkerhetsordning.

För Centerpartiet är Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa, OSSE, fortfarande det tydligaste embryot till den alleuropeiska säkerhetsorganisation som Europa söker, naturligtvis sekunderat av EU och NATO. I OSSE kan militärt alliansfria och militärt alliansbundna länder bygga säkerhet tillsammans. Toppmötet inom OSSE i Lissabon i början av december innebar ett icke obetydligt steg framåt. Under året har OSSE också uppnått konkreta resultat. Organisationen ansvarade för valet i Bosnien hösten 1996 och den bidrog i högsta grad till att fred slöts i Tjetjenien. Man har också uppträtt med mycket stor legitimitet som demokratins försvarare i konflikten mellan oppositionen och president Milosevic i Serbien.

Med detta vill jag säga att det europeiska säkerhetssamarbetet innehåller många komponenter. Det vore därför olyckligt enligt Centerpartiets uppfattning om den svenska debatten nu ensidigt skulle fokuseras kring ett ja eller nej till medlemskap i ett nytt NATO. Den som blundar för mångfalden bejakar i stället enfalden.

Anf. 4 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Utrikespolitiken har under historiens gång alltid haft stor, ja många gånger helt avgörande, betydelse för människors möjlighet att leva ett drägligt liv på denna vår jord. Förhållandet mellan länder har alltid på olika sätt påverkat den enskilde medborgaren och gör så i allt högre grad i dag än kanske någon gång tidigare i historien.

Under vissa skeden och under vissa betingelser har utrikespolitiken lett fram till krig och ofred och därmed åstadkommit mycket av mänskligt lidande. Under andra skeden har utrikespolitiken lyckats åstadkomma det motsatta, nämligen fred, försoning och mänsklig utveckling. Historieböckerna ger många exempel på människans förmåga respektive oförmåga att skapa fred och försoning samt att förhindra krig mellan folk och länder.

Det är alltid vanskligt och svårt att rätt bedöma den historiska betydelsen av sin egen tid under det man lever rätt upp i den – huruvida den är ett historiskt viktigt skede eller ej. Så när jag påstår att utrikespolitiken

just i dag får en allt större betydelse för medborgarna kan det naturligtvis vara vanskligt att påstå något sådant. Människan har kanske alltid ansett att just den tid då hon själv framlever sina dagar är ett historiskt viktigt skede.

Det må vara hur som helst med den saken, men visst har det hänt mycket på det utrikespolitiska området under det senaste decenniet. Och visst finns det mycket på den utrikespolitiska agendan i dag som står inför viktiga avgöranden, nu när seklet går mot sitt slut och vi om drygt två år går in i ett nytt millennium.

Ända sedan vi för cirka tio år sedan lärde oss orden *glasnost* och *perestrojka* har utvecklingen gått i en rasande takt mot en öppnare och friare värld. Muren mellan öst och väst föll samman, gränser öppnades och Sverige har blivit fullvärdig medlem av EU.

Samarbetet mellan Europas alla länder är öppnare, friare och intensivare än vad någon av oss som deltar i den utrikespolitiska debatten här i dag någonsin tidigare fått uppleva. Möjligheterna i dag är mycket stora för att lägga grunden för en fredlig utveckling i vår del av världen. Den chansen får inte försvinnas. Och mötesplatserna är många där viktiga diskussioner äger rum och där överenskommelser träffas som rör det utrikespolitiska området.

FN, EU, OSSE, VEU, Östersjösamarbetet, Barentsprojektet, PFF och NATO är några i raden av alla namn och bokstavsförkortningar bakom vilka döljer sig viktiga mötesplatser för viktiga aktörer. Och Sverige skall naturligtvis delta aktivt, konstruktivt och engagerat i detta utrikespolitiska samarbete – i Norden, i Europa och i världen.

Dagens snabba informationsteknik, de gemensamma globala miljöproblemen, utvecklingsländernas skiftande förutsättningar, de sekundsnabba finansiella transaktionerna, den gemensamma säkerhetspolitiken, jordens explosionsartade befolkningsutveckling, flyktingströmmarna, vapentillverkningen och vapenhandeln, nedrustningsfrågorna – allt binder oss samman och pockar på gemensamma ansträngningar för att finna lösningarna.

Fru talman! Demokratien är en grundförutsättning för att mänskligheten skall lyckas leva i en värld av fred och frihet. Demokratien är själva grundbulten i hela det globala freds- och utvecklingssamarbetet. Demokratien är det enda styrelseskick som ger utrymme för den mänskliga skaparkraft som är nödvändig och som måste frigöras för att de fattiga länderna skall kunna utvecklas och för att fred mellan folk i världen skall kunna uppnås.

I ett land som präglas av politisk frihet och demokrati frigörs krafter för sociala förändringar och ekonomisk utveckling. Demokratien är det enda styrelseskick som ger möjlighet att lösa konflikter med fredliga medel. Det gäller konflikter såväl inom länder som mellan länder.

Det har sagts från denna talarstol vid ett flertal tillfällen tidigare, och det tål att upprepas om och om igen: Demokratier startar inte krig med varandra.

Demokrati är frihet – inte tvång. Demokrati främjar fred – inte krig. Demokrati bygger på mänskliga rättigheter – inte fängslande av oliktänkande. Demokrati får människor att växa – inte krympa. Demokrati skapar och bygger upp – diktatur förstör och river ned. Därför finns det ingen viktigare uppgift för politiken än spridandet av demokratibudskapet.

Därför skall svensk utrikespolitik och säkerhetspolitik ha som främsta syfte och mål att verka för demokrati.

Att demokratier inte startar krig med varandra bygger på det enkla faktum att människorna, medborgarna, väljarna inte vill ha krig. De är inte beredda att offra allt det som krig innebär av lidande, död och förintelse. En diktator kan negligera detta. En demokratiskt vald ledare kan det inte.

Nu är det inte enbart genom krig som diktatorer åstadkommer stort mänskligt lidande. USA-professorn Rudolph Rummel talar om *democide* som beteckning för en regims medvetna mördande med politiska förtecken. Under vårt århundrade har upp emot 200 miljoner människor mördats i regi av regeringar. Kommunistiska diktaturregimer står då för cirka två tredjedelar av detta mördande och Adolf Hitler för över 20 miljoner döda människor. Diktaturer står för 98 % av mördandet och demokratier för ett par procent. Håkan Holmberg kommer senare i debatten här i dag att beröra dessa frågor.

Fru talman! Ca 50 miljoner människor är i dag på flykt inom eller utom sina länder därför att deras länder inte är demokratiska och inte respekterar mänskliga rättigheter. Om demokratin fått prägla Iran, Irak, Kina, Nordkorea, Kuba, Algeriet, Zaire m.fl. länder skulle medborgare från dessa diktaturer inte befinna sig på flykt från sina hem.

Från Kina, världens största diktatur, får vi ständiga rapporter om mänskligt lidande och brott mot mänskliga rättigheter. Fortfarande har vi i färskt minne de grymma scener som utspelades på Himmelska fridens torg 1989 liksom de grymma TV-bilderna från s.k. barnhem i Kina. Lao-Gai, det kinesiska systemet av tvångsarbetsläger, borde vara lika känt för oss som den sovjetiska Gulagarkipelagen.

Kina är en av de få kvarvarande diktaturer som utövar sitt förtryck i kommunismens namn. Det är hög tid att sätta världens strålkastarljus på Kina. Den stora och ständiga kampen i ett historiskt perspektiv handlar just om kampen mot förtryck och diktatur. De senaste decennierna har kampen varit fylld av segrar. I Europa föll fascistdiktaturerna på 70-talet. Fascistdiktaturerna i Latinamerika föll därefter. År 1989 kollapsade Europas kommunistiska diktaturer, vilket fick till följd att en demokrati-våg bröt ut i Afrika. Men än så länge har alltför litet hänt med diktaturerna på den asiatiska kontinenten.

Detta uttalande gjorde Sveriges statsminister vid sitt officiella besök i Kina för några månader sedan: För mig är det oerhört slående vad politisk stabilitet betyder för ekonomisk utveckling när man ser det kinesiska exemplet. För mig och för många andra var det minst sagt uppseendeväckande att Sveriges statsminister kunde uttrycka sig på detta vis. Man får väl ändå förmoda att statsministern känner till hur Kina formar sin s.k. stabilitet. Det sker genom grymt politiskt förtryck, genom fängslandet och dödandet av oliktankande och genom ett brutalt och omänskligt nedtystande av all opposition.

Jag förstår av utrikesministerns deklARATION här i dag att hon denna vecka ämnar delta i mötet med EU-ländernas och Aseanländernas utrikesministrar i Singapore samt i mötet med ASEM-länderna där såväl Indonesien som Kina ingår.

På dagordningen för Singaporemötet återfinns såväl politiska, säkerhetspolitiska som FN-frågor.

Jag vet ju inte hur diskussionen förs vid dessa möten mellan EU:s utrikesministrar och ASEM-ländernas. Jag vill därför ställa ett par frågor till utrikesministern innan hon far till Singapore.

Kommer utrikesministern att ta upp Östtimorfrågan med Indonesiens utrikesminister? Kommer utrikesministern att ta upp frågan om hur Kina brutalt tystar all politisk opposition i landet?

På dagordningen står också eventuell utvidgning med nya länder. Och även här har jag några frågor till utrikesministern.

Vilka länder är aktuella för att komma med i en sådan utvidgning? Och hur ser utrikesministern på Taiwans roll i ASEM-dialogen? Finns det utrymme för och en vilja till att även Taiwan aktivt deltar i detta samarbete? Eller förekommer kanske sådana kontakter redan i dag?

Fru talman! ”Svenskt bistånd har under årtionden varit nyskapande och står, trots de senaste årens besparingar, starkt”, framhöll utrikesministern här i dag.

Visst kan man säga att svenskt bistånd har varit nyskapande inom vissa områden, men långt ifrån inom alla. Ett område där svenskt bistånd inte har drivit på utvecklingen tillräckligt kraftfullt är inom demokratibiståndet. Svenskt bistånd har dröjt sig kvar i diktaturstater alltför länge. Kuba och Vietnam kan nämnas som ett par exempel bland många. Här skulle kraftfullare markeringar ha gjorts för länge sedan.

Den socialdemokratiska regeringens stora nedskärningar i biståndet, ända ned till det som biståndsminister Pierre Schori har kallat ”skammens gräns”, måste kraftigt fördömas. Jag har också gjort det här vid ett flertal tillfällen. Kritiken kvarstår. Jag har refererat till hur det lät för 20 år sedan då personer som Arne Geijer för Socialdemokraterna, Allan Herne-lius för Moderaterna och Torsten Bengtsson för Centerpartiet resonerade om hur enprocentsmålet skulle uppfyllas. Det är en nyttig läsning att gå tillbaka och se vad dessa personer såg som målet för biståndet och att detta skulle säkras. Dessa tre partier har nu varit med om att sänka biståndet till ”skammens gräns”.

Regeringens övergivande av enprocentsmålet sänder en helt fel signal från i-världen till u-världen och står i bjärt kontrast till alla vackra ord om internationell solidaritet som framförs vid högtidliga tillfällen. Det blir inte trovärdigt.

Fru talman! Det är glädjande att utrikesministern är så klar och tydlig vad gäller EU:s utvidgning. Folkpartiet delar helt regeringens åsikt, att EU och dess utvidgning utgör navet för att förverkliga en alleuropeisk säkerhetsgemenskap och att EU:s utvidgning kommer att bekräfta samhörigheten mellan Europas länder och folk.

När sedan utrikesministern kommer in på de säkerhetspolitiska frågorna blir ministern mångordig, resonerande och inte fullt så tydlig. Samtidigt kan en öppnare attityd förmärkas i dessa uttalanden från utrikesministern jämfört med vad förre försvarsministern Thage G Peterson framfört i denna kammare. Det välkomnar jag.

”NATO:s utvidgningsprocess bör vara öppen och utvecklingsbar”, fastslår utrikesministern här i dag.

Statsministern däremot slog fast här i kammaren för bara några månader sedan: ”Vi är alliansfria och skall så förbli.” Där fanns ingen öppning.

Min fråga till utrikesministern blir då: Är det utrikesministerns formuleringar som gäller eller är det statsministerns i det här fallet?

I detta anförande instämde Margitta Edgren, Siri Dannaeus och Bo Könberg (alla fp).

Utrikespolitisk debatt

Anf. 5 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Utrikesministern och alla ni som i dag är med oss här och lyssnar på riksdagsdebatten om utrikespolitiken! Vad är utrikespolitik? Det är nog många som uppfattar temat för dagens debatt som att utrikespolitik bara är någonting för oss speciellt intresserade politiker och diplomater. Men om man tänker efter och läser vad barn och många önskar sig inför ett nytt år handlar det om fred på jorden, att alla skall få mat, god hälsa, gå i skola osv. Det är detta som kommer högst på de flestas önskelista, även om många också har önskemål för egen del.

Många av er som lyssnar på debatten vill säkert veta av regeringen och av oss politiker från samtliga partier vad vi gör, vad vi kan göra och vad vi vill göra för att åstadkomma en rättvis värld, en värld där barn kan växa upp utan risk för att få benet bortsprängt av en mina och där rätten till mat, skolgång och hälsovård är självklar. I det sammanhanget skall Sverige naturligtvis spela en positiv roll.

Därav följer att vi måste verka för en hållbar utveckling och inte se det hela enbart i ett nationellt perspektiv. Precis som utrikesministern sade måste vi se att gränserna suddas ut. I dagens värld angår allt alla. En internationell utveckling måste följas åt av en nationell utveckling och vice versa.

En trovärdig svensk utrikespolitik som vinner respekt internationellt bygger på en trovärdig politik på hemmaplan. Från regeringen och från varje regering som vi haft talas det gärna om den samsyn som präglar svensk utrikespolitik. Det är riktigt, men jag vill understryka att det finns många viktiga skillnader mellan partierna. Det finns åtskilliga smutsfläckar i den svenska utrikespolitiken. Jag kan bara nämna baltutlämningen, upptäckten att Sverige under andra världskriget tog emot guld från Nazityskland, dagens sänkta bistånd och frikostig julklapp till UD-personal, vapenexporten, den extra satsningen för att befrämja exporten av JAS-plan, inhuman flyktingpolitik samt ökade klasskillnader i Sverige.

Jordens resurser är ändliga. Tillståndet i världen är inte det bästa. Det finns mer än 800 miljoner människor som är undernärda och som lever i armod. Konflikterna i världen handlar ofta om de grundläggande naturresurserna, tillgången på vatten, energi osv. Men Hanna Zetterberg kommer senare att tala mera om detta.

Utrikesministern inledde med rätta sitt anförande om Sveriges arbete i FN. Sverige har alltid varit en stark anhängare och tillskyndare av FN-arbetet. Den nya uppgiften i säkerhetsrådet innebär självfallet ett ökat ansvar och en ökad betoning av en aktiv roll snarare än observatörens roll. Utrikesministern pekar på reformbehovet och att ett antal reformförslag har lagts fram. Men det enda nya konkreta förslaget som utrikesministern pekar på är inrättandet av ett gemensamt FN-kontor i fält. Men hur ställer sig utrikesministern till en rad andra förslag som har lagts fram, bl.a. i den rapport som åberopas? Förslagen gäller hur man skall stärka det folkliga inflytandet och hur man skall ändra rutinerna vid val till generalsekreterare. Och vad har Sverige egentligen gjort för att öka

jämställdheten i FN, något som är under all kritik? Jag kan inte hitta något exempel.

Det gemensamma arbetet i lag i säkerhetsrådet är naturligtvis en riktig inriktning. Jag vill gärna betona min glädje över att Sverige har spelat en positiv roll i förhandlingarna om fredsövervakare till Guatemala. Likaså förefaller Sverige att kunna bidra aktivt till att få fram underlag för en lösning av konflikten i Sudan. Förutsättningarna att långsiktigt kunna lösa konflikterna i området vid de stora sjöarna i Centralafrika är betydligt svårare, men inte heller dessa kan lösas utan aktiva insatser från FN och andra internationella organ.

Men jag efterlyser fler initiativ i rådet, där just Sverige skulle kunna spela en roll, exempelvis vad gäller Östtimor och Västsahara. I fråga om Colombia skulle definitivt svenska förslag till fredssamtal välkomnas, även om jag också kan förstå att dessa måste förberedas genom diskreta samtal utanför säkerhetsrådet innan de kan hamna i rådet. Men varför inte försöka skapa en grupp av vänländer för Colombia precis som skedde för Guatemala?

Fru talman! Utrikesministern tar upp att biståndet, trots de senaste årens besparingar, står starkt. Jag tycker att det borde kallas vid dess rätta namn, nämligen stora uppseendeväckande nedskärningar. Det finns en trend i världen – det är inte bara Sverige som har minskat biståndet – mot en minskning av biståndet. Minskningen är den största som har skett sedan 45 år, enligt en OECD-rapport, trots att u-ländernas skulder ökade med närmare tio procent.

Vid ett möte som nyligen ägde rum i Costa Rica för de s.k. G 77-länderna och Kina krävdes att de rika länderna skulle infria sina löften att lyfta av skuldbördan, eftersom många utvecklingsländer använder 70–80 % av sina inkomster av utrikeshandel för att betala skulder.

Jag kan nämna ett land som man nu diskuterar att avveckla biståndet till, nämligen Guinea-Bissau som är ett av världens fattigaste länder. Det är helt obegripligt att svenskt bistånd skall upphöra just där.

Jag vill understryka att trots att den svenska biståndsviljan har minskat, bl.a. på grund av regeringens inställning, finns det en genuin biståndsvilja hos det svenska folket.

I utrikesministerns anförande är det anmärkningsvärt hur litet tid som ägnas åt konflikter och situationer utanför Europa. Det är självfallet bra att regeringen uppmärksammar och driver på en förändrad syn på Afrika genom Partnerskap för Afrika. Detta projekt tror jag att det kan komma ut något bra av. Naturligtvis är också engagemanget i Mellanöstern och de svenska insatserna i Hebron bra. Men det är ändå Europa och arbetet med länderna runt Östersjön som står i blickpunkten. Vi skall bara inte tala om Moderaternas syn på den utrikespolitiska debatten. Göran Lenmarker hade lika gärna kunnat hålla sitt anförande under rubriken Europapolitiken, för det handlade ju egentligen ingenting om världen utanför Europa. Likafullt är det naturligtvis viktigt vad som sker i vårt närområde. Samarbetet om Östersjöfrågorna är angeläget. Här kan Sverige spela och spelar en viktig roll, speciellt i Barentshavregionen och genom Sveriges ordförandeskap i Barentsrådet. Men jag beklagar naturligtvis att Sverige inte har kunnat satsa ekonomiskt på samma sätt som Norge. Här borde regeringen tänka till. Charlotta Bjälkebring kommer att kommentera arbetet inom Norden ytterligare.

Vad gäller samarbetet inom EU säger utrikesministern att regeringen strävar efter en tydlig, öppen och gemensam utrikes- och säkerhetspolitik för EU. Självfallet skall vi samordna, men måste utrikes- och säkerhetspolitiken vara gemensam? Vart tog den självständiga svenska utrikespolitiken vägen? Från Vänsterpartiets sida hävdar vi att den måste finnas kvar. Vi undrar också varför regeringen är så flat inför holländarnas bud om IGC. Skall vi acceptera nedtoningen av jämställdheten, som holländarna inte vill poängtera, och försvagningen av sysselsättningsavsnittet? Det motsatta kan sägas om exempelvis tobaksreklamen, där Sverige inte ens verkar vilja stödja förbudet mot indirekt reklam. I positionspaperet som vi har fått från Nederländerna står ingenting om barns rättigheter – det som Göran Persson på en direkt fråga i oktober sade var en svensk profilfråga.

Jag vill också för Vänsterpartiets räkning uppmana regeringen att vänta med ett ställningstagande om stabilitetspakt i ERM 2 tills det finns ett riksdagsbeslut om EMU och understryka att Schengensamarbetet inte bör genomföras. Däremot är det naturligtvis viktigt att ta upp det Europasamarbete som pågår inom andra forum, såsom Europarådet och Organisationen för säkerhet och samarbete osv.

Fru talman! Att stödja demokrati, mänskliga rättigheter och människors frihet är grundläggande element för alla politiska partier. Men de måste konkretiseras. Vi har kunnat följa utvecklingen i Serbien, Bulgarien och Albanien under den senaste tiden och kunde senast i går med glädje konstatera att oppositionen i Serbien har fått regeringen att acceptera valresultatet.

Jag vill också peka på bristen på demokrati i Asien. ”Tigern vill inte längre dresseras”, var Aftonbladets rubrik om händelseförloppet i Sydkorea nyligen. Jag vill understryka vikten av att vi stöder facklig utbildning och fackliga rättigheter i Asien men också utvecklingen i Vietnam, Laos och Kambodja. Laos är ett av världens fattigaste länder. I Vietnam har det skett en lyckad ekonomisk utveckling, men det är bekymmersamt vad gäller mänskliga rättigheter, t.ex. har användningen av dödsstraff ökat. Jag vill instämma i de frågor som Karl-Göran Biörsmark väckte till utrikesministern med anledning av besöket i Singapore. Vilka frågor kommer regeringen att ta upp?

Det är glädjande att demokratin i Latinamerika och Centralamerika befästs, som utrikesministern säger. Men det måste understrykas att de stora sociala och ekonomiska orättvisorna består i exempelvis Chile. Blockader mot Kuba drabbar befolkningen hårt och måste motarbetas. Förekomsten av politiska fångar kan inte ursäktas. Våldet i Colombia har stegrats. Vad säger vi om situationen i Ecuador med en avgående president, de otaliga övergreppen när det gäller mänskliga rättigheter i Peru och situationen i Chiapas i Mexico, där kidnappningar, övergrepp och våld utgör oacceptabla metoder för att få uppmärksamhet? De kan bara mötas genom demokratisering och djupgående sociala reformer.

Demokrati får inte bara bli demokrati till formen utan också till innehållet. Det får inte enbart vara en elit som styr, vilka därmed i formell bemärkelse kan sägas ha uppnått de demokratiska spelreglerna. På detta finns det många exempel.

Många av oss läste för en tid sedan med stort intresse en artikel i DN om problemen med en otvivelaktig marknadsekonomi. Artikelnen var mycket

intressant i sig, men innehöll egentligen inte så mycket nytt. Det intressanta var naturligtvis att skribenten var George Soros – en av de kapitalister som har tjänat miljardbelopp på det internationella kapitalet. Nu varnar han för en otglad marknadsekonomi som inte styrs av politisk ledning och politiska beslut. Han efterlyser marknadsekonomi med social trygghet och politisk styrning. Men varför har det inte gått att se dessa förhållanden tidigare? Vänsterpartiet och andra radikala krafter har ju påtalat just dessa problem. Måste det vara en miljardär för att få människor att förstå detta?

Säkerhetspolitiken är ett viktigt område inom utrikespolitiken. De diskussioner som förs om NATO är oerhört märkliga. Jag vill återge vad Pierre Schori sade i Sälen i januari. Han frågade om det är någon som har sagt att det i dag är politiskt möjligt att skapa en försvarsallians lik NATO. Jag hoppas att det inte är möjligt och att militäralliansernas tid är förbi.

Jag vill också rikta frågan till Folkpartiet, som är så entusiastiskt för ett NATO-medlemskap, hur det kommer sig att nästan hälften av Folkpartiets väljare, i den undersökning som Göteborgs universitet nyligen har gjort, säger nej till medlemskap, medan Folkpartiets ledning är desto mer positiv.

Jan Jennehag återkommer till säkerhetspolitiken och Göran Lennmarkers enormt positiva inställning till NATO och en i det närmaste hetsning av Ryssland till ytterligare rustningar. Det kan knappast gagna vare sig Sveriges eller andra Östersjöländers intressen. Jag vill understryka att den bästa säkerhetspolitiken är en god grannsämja och satsning på utveckling.

Fru talman! Som kvällslitteratur under de senaste veckorna har jag haft Wilhelm Wachtmeisters memoarer *Som jag såg det: händelser och människor på världsscenen*. De lyssnare som inte känner till denna författare vill jag informera om att Wilhelm Wachtmeister är en av Sveriges mer kända ambassadörer, framför allt för 15 år som Sveriges ambassadör i Washington. Det är en välskrivna och lärorik historia om svensk utrikespolitik. Men särskilt intressant är att läsa avsnittet om Palme och hans berömda tal efter USA:s bombning i Vietnam julen 1972, där han jämför bombningarna med Guernica och Auschwitz. Ledordet från Sverker Åström var tortyr. Vad jag har förstått blev hela UD-etablissemanget djupt skakat av Palmes uttalande.

Det finns andra intressanta exempel, t.ex. Harald Edelstam, som inte heller fick någon djupare respekt. Jag tycker att det är tur att svenska politiker inte bara gått i diplomaters fotspår, utan att de uttryckt det som många svenskar känner. Jag undrar: Var finns den djärvhet som präglade Palme, Edelstam och mycket av svensk utrikespolitik i dag? Den kritiska dialog som utrikesministern och regeringen talar om, var finns den? Var finns djärvheten och modet att säga ifrån att det behövs andra medel än en dialog med länder som bryter mot mänskliga rättigheter?

Anf. 6 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Om 14 dagar behandlar vi här i riksdagen såväl östbiståndet som krigsmaterielexporten. Det är viktiga områden i vår utrikespolitik som jag sparar till de debatterna och inte tar upp i dag. Detsamma gäller mänskliga rättigheter, som behandlas här i kammaren i mars. Senare i vår kommer biståndsdebatten. Det är förmodligen därför ministern berör vårt

bistånd ganska kort. Det nämns ingenting om enprocentsmålet, som ju utlöst häftiga diskussioner både här i kammaren och i pressen i samband med budgetdebatten.

Helt kort vill jag förklara Miljöpartiets syn på biståndet. Vi ser det som en fråga om ansvar och solidaritet gentemot dem som har det svårt. Men vi ser det också som ett säkerhetspolitiskt instrument som blir starkare och verkningsfullare ju mer hotbilden mot vår gemensamma säkerhet förändras. De nya hoten är kopplade till fattigdom, folkökning, minskningen av våra naturresurser och de ökande miljöproblemen. Mot den instabilitet som detta skapar i ett land, och mellan grannar, hjälper inga vapen och arméer. Därför är det enligt Miljöpartiets mening logiskt att anslå 1 % av BNI, bruttonationalinkomsten, till biståndet samtidigt som försvarsbudgeten minskas.

Om svenska folket hade röstat om anslutningen till EU i dag, är det tveksamt om det hade blivit ett ja. Det är ett starkt argument för en folkomröstning om EU efter regeringskonferensen. Det är också rimligt att svenska folket får ta ställning till de förändringar som blir ett resultat av konferensen. Hur man i regeringen ställer sig till EMU ges det inga tydliga signaler om. Vi väntar fortfarande på den informationen. Miljöpartiet avvisar också bestämt ett medlemskap i NATO, som så många här har talat om. Men dessa viktiga och aktuella frågor i svensk utrikespolitik kommer Peter Eriksson och Annika Nordgren att upp och diskutera i sina inlägg senare i dag, och Eva Goës och Per Lager tar upp situationen i Indonesien och Turkiet.

Utrikesministern tar upp finansieringen av FN:s bistånd i samband med en rapport som lämnats till generalsekreteraren. Jag undrar: Innebär de konkreta förslag om en bättre finansiering av bl.a. biståndet som de nordiska länder nu har tagit fram att de s.k. frivilliga ekonomiska insatserna skall försvinna? Min andra fråga berör rapporten *Vårt globala grannskap*. I den diskuterades bl.a. en avgift på internationella penningtransaktioner som till en del skulle kunna överföras till FN. Mer än en biljon dollar flyttas omkring varje dygn i världen. Det skulle kunna bli en inkomst för FN som fortfarande befinner sig i en ekonomisk kris. Har man några planer på en inkomst från valutatransaktioner i det nya nordiska finansieringsförslaget?

I FN:s miljöutskott höll Costa Ricas delegat Patricia Chavez den 22 oktober ett anförande där hon talade för samtliga länder i Grupp 77. Grupp 77, som numera består av 132 länder, har behållit sitt namn på grund av dess historiska betydelse. Det är den största tredje världensammanslutningen i FN, ursprungligen startad för att ge utvecklingsländerna möjligheter att tala för sina gemensamma ekonomiska intressen inom FN-systemet och för att driva frågor som berör ekonomiskt och tekniskt samarbete bland utvecklingsländerna.

FN:s konferens för miljö och utveckling i Rio slog fast att handelspolitik och miljöpolitik har ett gemensamt mål: En hållbar utveckling. I en av UD:s promemorior om det svenska arbetet med handel och miljö med utgångspunkt i Riokonferensen står det att framtida generationer skall få ta över en nationalförmögenhet som är minst lika stor som dagens. Det är verkligen att sätta ribban lågt. Jag utgår ifrån att man menar att nationalförmögenheten är ett lands naturresurser och möjligheter att använda dessa i en hållbar utveckling. Så starkt är det internationella miljömed-

vetandet i dag, att det väl knappast finns en enda statsledning som tycker att dagens miljöstatus ens är acceptabel, tvärtom. Som målsättning borde man i stället haft: Låt framtida generationer få ta över en nationalförmögenhet i det skick den hade minst en generation tillbaka!

Patricia Chavez anförande handlade om miljön och om en hållbar utveckling. Hon talade om det stora ansvar som Agenda 21 hade lagt på utvecklingsländerna och som dessa åtog sig i skenet av de försäkringar som de redan utvecklade länderna gav om fullt och ömsesidigt stöd och samarbete.

Den kritik hon kom med handlade om ansvaret, eller rättare sagt *bristen* på ansvar, som den värld som har det bättre visar gentemot den fattiga världen. Hon saknade den utlovade kunskapsöverföring i miljöteknik som utvecklingsländerna så väl behöver. Hon efterlyste bl.a. också rättvisa handelsvillkor, en solidarisk handel.

I svensk utrikespolitik talas det om att: "Handelspolitiken syftar till att främja en friare världshandel som ett medel för att öka den ekonomiska välfärden och främja kunskapsöverföringen. En väl fungerande världshandel är också ett medel för att främja internationell fred och säkerhet och minska risken för konflikter mellan nationer. Miljöpolitikens mål är att skydda människors hälsa, bevara den biologiska mångfalden, främja en långsiktig hushållning med naturresurserna samt värna om natur- och kulturlandskapen. Ekosystemets långsiktiga bärkraft och en god livsmiljö är en del av och en förutsättning för välfärden."

Det är starka ord som man hoppas att inte bara Sverige utan också alla inblandade näringslivsaktörer har som mål. Jag tänker speciellt på de stora kraftverksbyggena, dammarna, som Sverige har varit medfinansier till, eller som nu i Malaysia där svenska företag är inblandade. Världsbanken, som ju är ett FN-organ, har mer än en gång påpekat att man saknar både krav och initiativ från deltagarna när det gäller miljömålet.

Ett lands utveckling mäts ofta i tillväxt i procent. I internationella sammanhang är detta tecken på ett lands ökande välstånd och positiva utveckling. Från Miljöpartiets sida har vi alltid påpekat att det är tillväxtens struktur och kvalitet som är av avgörande betydelse.

Man kan ställa sig en del frågor. Hur fördelas det nya välståndet i ett land? Får alla invånare del av den ekonomiska tillväxten eller tillfaller den en liten, utvald skara av ett lands befolkning? Ett lands nya välstånd bör också bedömas ur sociala aspekter. Man bör t.ex. fråga: Hur lång är arbetstiden? Hur är arbetsmiljön ur hälso- och säkerhetsaspekt? Arbetstagarernas ålder är också en viktig synpunkt. I utvecklingsländerna utnyttjas ofta barn i hårt industriarbete. Hur blir ett lands inre säkerhet och stabilitet om det sociala klyftorna trots ekonomisk tillväxt är stora och kanske t.o.m. ökar? Framför allt måste man i det långsiktiga överlevnadsperspektivet slå fast att tillväxten skall underordna sig omsorgen om miljön och bidra till en hållbar utveckling.

Handelsrelationerna påverkar i hög grad utvecklingen i u-länderna. Många utvecklingsländer är beroende av sin råvaruexport, och samtidigt som priserna på deras egna exportvaror sjunker, stiger priserna på det som de måste importera från industriländerna.

En hållbar utveckling är redan nu ett övergripande mål i Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Just i vår biståndspolitik har vi en chans att kunna påverka handels- och näringsstrukturer med idéerna om

en solidarisk handel, en handel som tar hänsyn till både människan och miljön. Ett litet steg på den vägen är den nya rättvisemärkningen som storföretag frivilligt kan ansluta sig till, vilket de också har gjort. Den garanterar den småskalige leverantören och underleverantören en säker och jämn inkomst. Möjligheterna för fattiga människor att låna pengar till eget företagande har slagit väl ut i många länder. Det stärker produktionen inom den småskaliga och informella sektorn, vilket är ytterligare ett framsteg i kampen mot fattigdomen, en kamp som måste stödjas.

För ett par dagar sedan bläddrade jag i några nummer av Washington Post och läste rubrikerna. Jag hittade flera rubriker om just globalisering. En av de mera ovanliga löd: Globalisering kräver global etik. Författaren till artikeln hamnar i sitt sökande efter en global moral för alla till sist i FN-deklarationen för de mänskliga rättigheterna och menar att man nu måste ta fram den grundläggande moral och etik som finns i våra religioner, vare sig det nu är buddhism, hinduism, konfucianism, kristendom, judendom eller islam och att man måste förankra dem och de mänskliga rättigheterna hos varandra. Det låter paradoxalt med tanke på de krig som vi omges av här i världen. Flera av dem har sitt ursprung i etniska konflikter som ju ofta är religiöst färgade. Men det är möjligt att det är just detta som behövs för att respekten för de mänskliga rättigheterna skall vävas in i ett lands kulturella mönster.

FN-samarbetet är sedan drygt 50 år en hörnsten i svensk utrikespolitik, säger utrikesministern. Vi i Miljöpartiet tycker att det är den viktigaste hörnstenen. Det är det viktigaste forum som vi har där världens länder kan mötas.

Om vi nu går från det lokala planet till det globala har vi i två år plats på den internationella scenen i säkerhetsrådet. Sverige har ett väl förbrett program för sitt arbete i rådet. Och de tre prioriteringarna som ministern också nämner – konfliktförebyggande arbete, fredsbevarande operationer och demokratiseringsarbete – är viktiga. Miljöpartiet vill lägga till en fjärde prioritering, nämligen att man skall arbeta för att världens vattenproblem blir en permanent punkt på säkerhetsrådets dagordning. Vatten är vårt viktigaste livsmedel, direkt och indirekt, eftersom den mat som vi producerar kräver vatten. Och brist på vatten betyder brist på mat. Redan nu har 1,7 miljarder människor i världen inte tillgång till dricksvatten i tillräckliga mängder. Prognoserna för vår framtida vattentillgång är inte speciellt ljusa. Egypten, för att ta ett exempel, har 55 miljoner invånare som till största delen hämtar sitt vatten från Nilen. Men om 30 år, när invånarantalet enligt beräkningarna har stigit några tiotal miljoner till, har Nilen fortfarande i bästa fall lika mycket vatten som i dag. Egypten ligger nedströms, och länderna uppströms har förmodligen också ökat sin folkmängd, och vattenbristen är ett faktum och en konflikttrisk.

Vi har förståelse för att säkerhetsrådets dagliga arbete till stor del består av brandkårsutryckningar. Det flammor ständigt upp konflikter i världen, men samtidigt måste man hela tiden göra insatser med sikte på framtiden. Vattenbristen, som många gånger ännu inte märks, drabbar rik såväl som fattig, stort såväl som litet land, och vi menar att det här finns ett problem som världens länder kan samlas kring och som man måste samarbeta om för att lösa och som är allas ansvar med tanke på kommande generationer.

Jag vill komplettera med att referera ur sura 54, dvs. kapitel 54 vers 28 i koranen: Tala om för människorna att vattnet skall fördelas bland dem så att all vattning sker i tur och ordning.

Till sist ytterligare en global rubrik från Washington Post: ”We are the world – like it or not”. Detta kan fritt översättas med: Vi är världen, vare sig vi vill eller inte.

Anf. 7 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag ber om ursäkt för min röst, men jag hoppas att den skall hålla under detta tal.

De europeiska gemenskaperna föddes 1958 genom att andra världskrigets ärkefiender Frankrike och Tyskland insåg att de på fredlig väg kunde arbeta sig fram till för båda parter acceptabla lösningar. I dag ser man en parallell i och med Öst- och Centraleuropas närmande till väst. Av stort symboliskt värde är t.ex. försoningspakten mellan Tyskland och Tjeckien som slöts i slutet av januari i år. Tjeckerna har haft svårt att glömma den tyska invasionen och ockupationen av landet, medan tyskarna å sin sida kommer ihåg hur landsmän utvisades ur Tjeckoslovakien efter krigets slut. Drygt 50 år senare lägger man alltså hatet och bitterheten bakom sig och ser fram emot ett framtida europeiskt samarbete, precis som vi allesammans gör och också upplever i dag.

Detta och andra tecken på försoning inte bara mellan öst och väst utan också mellan öst- och centraleuropeiska länder är bevis på att tiderna förändras. I dag står tio central- och östeuropeiska länder som kandidater till EU. Samtliga är dessutom medlemmar av Europarådet. Även om det dröjer innan de tio blir fullvärdiga medlemmar även i EU finns det all anledning att applådera utvecklingen. Mot bakgrund av det som tidigare sagts bidrar demokratiseringen och det ökande samarbetet i vår värld ytterst till vår egen trygghet. Den påbörjade och pågående demokratiseringsprocessen behöver vårt och alla andra utvecklade demokratiers stöd, ekonomiskt men också moraliskt.

Även om den europeiska utvecklingen är positiv är inte allt väl i vår omvärld. Balkanhalvön är Europas krutdurk. Kriget i det forna Jugoslavien är visserligen över, men det innebär inte att lugnet har infunnit sig. Av olika orsaker har vi sett en våg av missnöje svepa över Serbien, och de demokratiska rörelserna där behöver allt stöd de kan få från oss andra i Europa. Det är med glädje vi hör att de kommunala valen nu har blivit erkända.

Söndagen den 9 februari fick staden Vitrolles i södra Frankrike en ny borgmästare, Cathérine Mégret från Nationella fronten. En jublande Jean-Marie Le Pen meddelade efteråt att hans parti nu skall bli störst i landet. Vad beror det på att en kandidat från ett högerextremistiskt parti får drygt hälften av alla röster i en stad med 40 000 invånare i Frankrike? Det var dessutom Nationella frontens fjärde seger i Provence på ett år. Partiet har makten även i kuststaden Toulon, som är Frankrikes nionde stad i befolkningsstorlek.

Det är utomordentligt oroande med dessa tendenser. Vad beror det på? Visst finns det en relativt utbredd främlingsfientlighet i området. Arbetslösheten är hög, och andelen invandrare främst från Nordafrika är stor. Nationella frontens recept mot arbetslösheten är att skicka hem invandrarna, totalt cirka tre miljoner i landet. Men det är förhastat att dra

slutsatsen att alla de 15 % av fransmännen som skulle rösta på partiet i dag, upp till 40 % i vissa delar av landet, skulle vara invandrarfientliga. Skälen måste sökas också på annat håll. Frankrike dras sedan ett par decennier tillbaka med hög arbetslöshet som ingen regering har rått på. Dessutom har både vänster- och högerpartier drabbats av skandaler och avslöjanden om korruption. Vidare har kriminaliteten ökat. Under de förhållandena har Le Pens parti kunnat gro och växa, inte bara genom att hävda att invandrarna tar jobben utan också genom att framstå som ett missnöjesparti. Man skyller arbetslösheten och det försämrade ekonomiska klimatet på inkompetensen inom de traditionella partierna och på EU. Inget parti har större stöd bland arbetslösa och lågavlönade än Front National. Detta tycker jag skall vara en varningssignal för hela Europa, där arbetslösheten är stor, och för vårt eget land.

En liknande utveckling har skett i Österrike och Italien. Förklaringen till dessa partiers framgångar är hela tiden densamma – med sitt populistiska budskap vädjar man till väljarnas känslor, man påstår sig vara ensamma om att erbjuda den trygghet som man menar har gått förlorad. För att stoppa dessa partiers framfart krävs det att man kan slå dem i deras eget spel, dvs. genom att återge tryggheten till folket. Det är här som utrikespolitiken kommer in i bilden. Det rör sig ju inte bara om ekonomisk trygghet.

Det stora flertalet av dagens hot mot tryggheten är gränsöverskridande. Internationell kriminalitet, föroreningar och miljökatastrofer samt terrorism och narkotikahandel är några av de problem som inte känner några gränser och som i allt större utsträckning ökar rädslan och osäkerheten i samhället.

Vi kristdemokrater menar att det skulle vara väl befogat att vinna framsteg och gehör på regeringskonferensen för ett ökat samarbete inom den tredje pelarens område, det polisiära och rättsliga området.

Vårt främsta hopp om att finna en lösning på problemen är det ökade internationella samarbetet. I ett säkerhetsperspektiv är det också genom ett ökat samarbete som vi förbättrar vårt samförstånd och motverkar risken för konflikter. Bättre kunskaper om vår omvärld ökar toleransen och motarbetar främlingsfientligheten. Toleransen ligger också till grund för demokratin, vilket förklarar hur världens demokratier så framgångsrikt kunnat samarbeta och förhandla utan att behöva tillgripa hot och aggressivitet. Som ett glädjeämne kan i det här sammanhanget nämnas att det nu är två tredjedelar av världens stater som har demokratiskt valda regeringar. Naturligtvis har demokratin kommit mer eller mindre långt i de olika staterna, men den är ändå ett stort glädjeämne.

Om man vänder blicken mot öst ser man att Ryssland fortfarande brottas med stora problem som försvårar demokratiprocessen. Kriminaliteten är hög och rättssäkerheten är dåligt utvecklad. De svåra ekonomiska reformerna blir mer och mer olidliga för befolkningen, vilket demokrati-processens motståndare drar nytta av. Försvarsminister Rodionov varnar för att de krympande försvarsresurserna gör att man tappar kontrollen över de egna atomvapnen. Det låter mycket oroande.

I Vitryssland har president Lukasjenko vänt demokratin ryggen och gjort sig själv i stort sett enväldig. Det är viktigt att vi ger stöd till de demokratiska krafter som finns kvar i landet. Ukraina försöker hitta en utrikespolitisk profil som innebär en svår balansgång mellan att behålla

banden till Ryssland och att samtidigt ta intryck av och samarbeta med demokratier i väst.

Alla dessa orosmoln och frågetecken bidrar till osäkerheten i omvärlden. För att det skall ske en positiv utveckling i riktning mot en tryggare och säkrare värld krävs det agerande på flera olika plan. I vårt land är vi ju överens om att vi också skall ha ett sådant agerande. Ett av de områdena är säkerhetspolitiken. De medel och instrument som i dag finns tillgängliga är framför allt de internationella organisationerna – t.ex. FN, OSSE samt NATO och dess Partnerskap för fred, men också EU.

För att skapa en säkrare omvärld är också *solidaritet* och *medmänsklighet* nyckelord. Här kommer biståndet och respekten för de mänskliga rättigheterna in i bilden. Genom att bidra till bättre förhållanden politiskt, ekonomiskt och socialt i andra länder bidrar vi till ökad trygghet där och därmed till en tryggare värld, men också till större trygghet för oss själva. Målet måste vara att alltfler länder inför demokrati, eftersom det är allmänt vedertaget att det då krävs mindre insatser för att lösa eller avvärja konflikter. Desto mer av gemensamma kraftansträngningar kan då göras för att bekämpa de andra ständigt växande gränsöverskridande hot som jag talat om.

Vi kristdemokrater menar att vi inte får svika de länder som har det allra svårast. Det innebär att vi bör behålla ett generöst bistånd och sträva mot att återigen uppnå enprocentsmålet. Kristdemokraterna är ju ett av de partier som mycket kraftigt gått emot de sänkningar till 0,7 % som vi varit med om. Biståndet från världens rika stater till utvecklingsländerna sjunker, samtidigt som u-ländernas skuldbörda ökar alltmer. Det framgår av OECD:s årsrapport, som offentliggörs i dag. 15 av OECD:s 21 länder minskar sitt bistånd. Det går på tvärs med det som vi säger oss önska uppnå. Det går på tvärs med viljan att på ett kraftfullt sätt stödja demokratiutveckling samt en positiv miljö och en social utveckling i världen.

Jag skulle också några minuter vilja lyfta blicken utanför Europa och rikta den mot det område som allt oftare kallas för Det stora sjöområdet. Förut brukade vi tala om Centralafrika. Jag träffade en av de representanter som förra veckan var här i Sverige och försökte tala om nämnda områdes stora behov. Den här representanten var inte så förtjust i uttrycket De stora sjöarna, utan han ville gärna att vi talade om de olika länderna – Zaire, Burundi, Rwanda osv.

Vi har allesammans med spänning och stigande oro följt utvecklingen i de här länderna ända sedan början av 90-talet. 1994, då den fruktansvärda katastrofen inträffade i Rwanda och vi fick se ett folkmord utspelas inför våra ögon på TV-skärmarna, greps vi alla av stor fasa. Olika möjligheter i hela världen användes för att möta den flyktingkatastrof där massor av människor – hundratusentals, ja, över en miljon människor – spreds ut över Burundi, Tanzania, Uganda och östra Zaire.

Då människorna väl hade fått den första hjälpen visste man inte hur man skulle få dem att gå tillbaka till Rwanda. Naturligtvis var det också ett öppet sår i den nationen. Den ena folkgruppen där, hutuerna, hade begått ett folkmord vänt mot en minoritet, tutsierna. Sedan vi under hösten sett hur tutsiarvingar börjat resa sig i östra Zaire och vänt sig mot flyktinglägren har vi fått vara med om hur alla dessa flyktingar – också inför våra ögon på TV-skärmarna – börjat röra sig i riktning tillbaka mot Rwanda. Det var en helt otrolig syn. Varje dag återvände massor och åter

massor av människor – män, kvinnor och barn. Vi förstod att många av dem tidigare hade känt sig förhindrade, inte bara av rädsla för att återvända utan också av rädsla för de hutuledare som fanns i lägren.

Många av oss var från första början helt klara över att det fanns flera hundratusentals människor kvar i östra Zaire som inte nåddes av den hjälp som de hemvändande fick. Vi upplevde detta som ett oerhört stort problem. Jag har själv tagit upp saken med utrikesministern och med vår biståndminister Pierre Schori. Jag har också pratat med Jan Eliasson och tagit upp detta i Nordiska rådet med Norges utrikesminister och med de olika grupper som sysslar med utrikespolitik. Då utrikesutskottet hade tillfälle att besöka Bryssel tog jag upp frågan med Emma Bonino. Hon sade till mig: Om ni kan komma med ett realistiskt förslag är jag villig att sätta det i sjön. Emma Bonino är återigen tillbaka, och återigen har hon sänt ut ett nödrop om att något måste göras för dessa människor.

Redan i höstas betvivlade jag att hjälporganisationerna skulle kunna göra sitt arbete utan att på något sätt få stöd av någon typ av fredsbevarande styrka. Nu har det också visat sig att hjälparbetare både från Läkare utan gränser och från Röda korset har blivit utsatta för hot, och i flera fall också för mord. De har nu tillfälligt lämnat Zaire och Rwanda.

Vad som finns kvar är den svenska och den norska mission som har bedrivits under 70 år i det här området. Där kommer man nu med nödrop om hjälp.

Jag såg i gårdagens tidning att Jan Eliasson är beredd att komma med hjälp. Men det många av oss undrar är varför det har fått dra ut på tiden på det här sättet. Är det återigen bara en förespegling om att hjälpen skall komma, eller kommer det verkligen att ske någonting som gör att dessa hundratusentals människor får hjälp? Det dör många barn och vuxna varje dag.

Anf. 8 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag noterar en skillnad mellan talarna i debatten. Alla talare utom Göran Lennmarker uppehöll sig vid frågor som rör hela världen, inte minst FN. Jag tror att det för oss alla blir alltmer begripligt varför den moderatledda regeringen aldrig lyckades få Sverige invalt i FN:s säkerhetsråd.

Jag delar i väldigt hög grad Ingrid Näslunds syn på hur inre problem i länder ofta har en internationell koppling. Det gäller inte minst främlingsrädslor som Ingrid Näslund talade om. Jag tycker att det Bodil Francke Ohlsson tog upp, vattenbristen i världen och det enormt stora problem det är, verkligen är värt att uppmärksammas. Jag utgår från att den frågan kommer att uppmärksammas ordentligt vid det uppföljningsmöte i form av ett toppmöte av FN:s miljökonferens som äger rum i juni.

FN är en mycket viktig organisation i hela vårt internationella samarbete. Då är det också viktigt att FN fungerar väl. Det behövs FN-reformer. Jag kan inte här gå in på alla de reformer som behöver göras. Eva Zetterberg har pekat på en del utöver dem jag redan nämnde. Jag håller med henne på alla områden. Det behövs mera jämställdhet i FN, och vi behöver se över hur generalsekreteraren nomineras och väljs, FN:s betalningsdisciplin osv. Det behövs också, Bodil Francke Ohlsson, en bättre grund för FN:s biståndsorganisationer. Man kan inte ta bort någon del. Det måste vara både obligatoriska bidrag och förhandlade bidrag

men också frivilliga bidrag. Alla tre grupperingarna bör vara med även framöver. Men mixen borde vara bättre.

K-G Biörsmark brukar erinra oss om biståndet. Jag tycker att det är bra att vi för en debatt också om biståndsnivån. Våra ekonomiska svårigheter har lett till att vi måste sänka biståndet. Det är ingen angenäm situation för oss. Samtidigt tror jag att människor utanför vårt lands gränser – jag tror de flesta svenskar också – inser att när man stramar åt på alla andra områden i samhället måste det dessvärre även drabba biståndet. Vi har ingenting att skämmas för, eftersom Sverige fortfarande har en tätposition vad gäller biståndet i världen.

Vi kan med vårt bistånd göra goda insatser, t.ex. för människorna runt de stora sjöarna i södra Afrika. Det har också gjorts stora humanitära insatser. Fortfarande söker vi det bästa sättet att nå fram till politiska lösningar av konflikten runt de stora sjöarna. Jag tror att en konferens som skulle samla alla ledarna kanske vore den bästa möjliga framkomstvägen.

Eva Zetterberg nämnde Guinea-Bissau på ett sätt som om det hade beslutats att upphöra med biståndet dit. Jag känner inte till något sådant beslut. Däremot gör Sida just nu en översyn av biståndet till Guinea-Bissau.

Som jag nämnde skall jag ägna mig åt Asienfrågorna de närmaste dagarna. K-G Biörsmark ställde en del frågor om detta. När utrikesministrar från EU och Asien träffas kommer självfallet frågor om demokrati och mänskliga rättigheter upp. Det gäller naturligtvis behandlingen av människorna i Östtimor, liksom mänskliga rättigheter i Kina. Jag har deltagit i ett sådant ASEM-möte tidigare. Det här gavs det tillfälle till både i den allmänna debatten – då är det ganska allmänt – och vid många informella möten under sammanträdesdagarna. Jag är övertygad om att jag kommer att få tillfälle att ta upp dessa frågor.

Utvidgningen av samarbetet mellan EU och de asiatiska länderna är en fråga som kommer att diskuteras. Det är inte Taiwan som då står i förgrunden. Det är så, Karl-Göran Biörsmark, att varje regional grupp först behandlar frågan om att släppa in ytterligare någon deltagare. Jag tror att frågan om Taiwan därmed på förhand är avförd. Kina är med i ASEM-gruppen. Men det finns en viss annan utvidgning som diskuteras. Vi får återkomma till det när den regionala asiatiska gruppen har uttalat vad den vill. Sedan får vi ta ställning till det.

Även om jag här ägnat ungefär hälften av regeringsdeklarationen om utrikespolitiken åt FN och globala frågor finns det alltid önskemål om att ännu mer borde ha sagts om just det globala. Det finns väldigt mycket att ta upp. Jag skulle önska att riksdagens ledamöter insåg att det finns en viss begränsning men också att man inte för utrikespolitik genom att göra en katalog av problem i världen och uttala fördömanden eller göra vissa påpekanden om dem. För att över huvud taget komma till rätta med t.ex. mänskliga rättigheter och demokrati tror jag att det konstruktiva engagemanget och en konstruktiv diskussion – den må också vara kritisk – är en bättre framgångsväg än att bara uttala fördömanden.

Jag går över till att kommentera Göran Lenmarters anförande. Han skilde sig inte bara genom att endast tala om europeiska frågor utan också i tonen. Det var en ovanligt sur Göran Lenmarker, måste jag säga. Det var fel på det mesta. Den socialdemokratiska regeringen anklagades för

att analysera EMU-frågorna för mycket. Vi skulle inte analysera, utan vi skulle göra som Carl Bildt har sagt, nämligen att peka med hela handen. Sedan skall svenska folket rätta sig därefter. Nu är det inte vår modell, utan vi vill föra en öppen diskussion om EMU, för det är ganska komplicerade frågor, och vi tillåter oss faktiskt det.

När Göran Lennmarker kommer över på NATO blir han själv ganska otydlig. Han gav en sorts besked i dag, nämligen att Moderaterna inte anser att Sverige nu bör söka medlemskap i NATO. Det är bra att det sägs därför att det spred sig en viss oklarhet efter Carl Bildts radiointervju under nyårshelgen. Men Lennmarker fortsätter med att säga att Moderaterna på något sätt ändå är på glid in i NATO. Det här skapar en ganska stor otydlighet som just i säkerhetspolitiken är besvärande.

För den svenska regeringen är förhållandet till NATO helt okomplicerat. Vi samverkar nära med NATO i fråga om krishantering, konfliktfrågor, fredsbevarande frågor. Vi gör det på ett mycket konstruktivt sätt, vi känner oss välkomna och tycker själva att det berikar. Vi kan göra mycket mer tillsammans. Den här nära samverkan vill vi fortsätta med, men däremot har vi inga planer på att söka medlemskap. Det är vad som gäller nu. Samtidigt är det en självklarhet att den säkerhetspolitiska position vi har, militär alliansfrihet, inte är något mål utan ett medel för oss att bygga fred för vårt eget land och i omgivningen.

En sådan position är inte en gång för alla given. Den öppenheten måste man ha. Jag tillfrågades om olika uttalanden som gjorts här och där och vad det är som gäller. Det som gäller i nuet är beskedet i regeringsdeklarationen. Sedan skall vi vara öppna att delta i en säkerhetspolitisk diskussion med ögon och öron öppna.

Den övertro man har på NATO som det allena saliggörande vad gäller att vara alleuropeisk säkerhetsordning tycker jag är fel. Jag tror mycket mer på det som Helena Nilsson frågade om. EU är en mycket viktig del. Även om vi inte har ett nordiskt program för hur vi hjälper baltiska stater att vara med i EU är det ändå på det viset att vi gör väldigt mycket biståndsmässigt.

Vi ger av vår praktiska erfarenhet. Vi har människor från våra ministerier som finns med i de baltiska utrikesdepartementen för att hjälpa dem att förbereda sig bättre för deras kommande EU-medlemskap, som kommer att vara otroligt betydelsefullt för deras länder och för en större och bättre säkerhet för hela Östersjöområdet.

Anf. 9 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag noterar utrikesministerns svar på frågorna. På i varje fall en av frågorna var det kanske ett svar, på en ett möjligt svar, och på en inget alls.

När det för det första gäller analysen om EMU är det inget tvivel om att det har funnits lång tid att analysera EMU. Frågan var t.o.m. uppe vid folkomröstningen år 1994. Det kan tyckas vara litet sent att den svenska regeringen inte har intagit någon ståndpunkt i detta analysarbete när alla övriga har gjort det sedan lång tid tillbaka.

När det för det andra gäller stödet för de baltiska ländernas NATO-anslutning var min fråga varför den svenska regeringens politik har ändrats i detta avseende och varför den har svajat så mycket fram och tillbaka. Det fick jag egentligen inget svar på. Det är ingen tvekan om att en

av de centrala uppgifterna i svensk utrikespolitik är att se till att de små länderna i Europa kan få sin trygghet och säkerhet. Det sätt varpå de vill garantera detta är ofta genom NATO-medlemskap.

NATO växer sannolikt fram som den militära delen av säkerhetsordningen. EU, Europarådet, OSSE och även andra organisationer bygger mycket av den civila delen. Det är nog så viktigt, och i många stycken viktigare än den militära delen. Likväl är den militära säkerhetsordningen mycket central. Om vi nu får en situation, som det ser ut att bli, där det blir en hel del nya medlemmar och någon form av formaliserat avtal på något sätt mellan Ryssland och NATO, kan vi se att NATO växer fram som säkerhetsordning. Då borde regeringen ha en uppfattning om den mer långsiktiga politiken och vad som skall komma i ett sådant skede.

Den tredje frågan var – och den fick jag inget som helst svar på – om utrikesministerns ställföreträdarens synpunkter som han har utvecklat i den famösa artikeln på något sätt var representativa för regeringen.

Fru talman! När det gäller den europeiska unionen finns det anledning att vara orolig i ett avseende. Det gäller takten i regeringskonferensen. Vi menar, och det är vi ense om, att inom sex månader efter det regeringskonferensen skall vara klar skall förhandlingar påbörjas med de nya medlemmarna. Det är därför viktigt att konferensen avslutas i juni så att förhandlingar kan påbörjas detta år.

Det kommer signaler från olika håll som tyder på att man nu i åtskilliga huvudstäder och ibland även i Bryssel är litet tveksam till om man hinner med detta. Därför finns det anledning att den svenska regeringen driver på och ser till att konferensen faktiskt blir klar. Där vill jag återigen upprepa vad vi tycker är centralt. Det skall vara möjligt för de första länder som uppfyller kraven att komma med som medlemmar inom tre till fyra års tid, dvs. i detta läge kanske år 2001. Vi hade hoppats att det skulle ske redan år 2000, men det är väl mindre sannolikt nu med tanke på den tidsutdräkt som redan har skett.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis säga att förändringarna i Europa har varit stora, men förändringarna i världen utanför Europa har i många avseenden varit betydligt större. I u-världen har vi kunnat se länder som på en generation gått från absolut fattigdom till ett visst välstånd. Det är en världshistorisk prestation. Det innebär att man inom u-länder vet att man inte är hänvisad till att vara fångad och fast i fattigdomen för lång tid.

Det finns möjlighet att utrota massfattigdomen på relativt kort tid. Det kräver en politik som innebär att man öppnar sig och ser till att låta utvecklingskrafterna få utrymme, att man ger frihandeln chansen och att länderna öppnar sig mot omvärlden. Bara för ett par decennier sedan var världshandeln en fråga mest för i-länderna och några få länder i Asien. I dagens läge bryter många u-länder sin isolering bakom statsstyrning, statskontroll och höga tullmurar som har gjort att man har stagnerat eller t.o.m. gått bakåt.

Den globala marknadsekonomi som nu växer fram har störst betydelse för de fattigaste länderna som vill utvecklas. Det finns dock fortfarande bekymmer. Det är inte alla som nu ändrar sig och bryter upp sin förstelning, utan en del väljer i stället att ligga kvar bakom skydd. Vi ser det i de merkantilistiska länderna i Latinamerika. Den afrikanska, arabiska och

indiska socialismen har fortfarande stort inflytande. Det gör att det går trögt på sina håll.

Ett särskilt bekymmer är de länder som mottar väldigt mycket bistånd. Det finns länder som under mycket lång tid har mottagit mycket stora summor i bistånd från omvärlden. Utrikesutskottet besökte ett sådant land i somras som fått 30–40 % av BNP årligen under en tredjedels sekel. Vi var mycket bekymrade när vi noterade avsaknaden av det som vi tyckte att biståndet framför allt skall inrikta sig på – rättsstaten, en allmän skolundervisning för alla, inklusive alla flickor, en fungerande hälso- och sjukvård. Vi hittade egentligen ingenting av det.

Detta visar på det stora bekymret i debatten om biståndet, nämligen att se till att biståndet får den effekt som är avsedd. Jag tror att en större del av biståndsdebatten i framtiden skall handla om vad biståndet utträttar och kanske också om de bekymmer som finns i att ge ett stort bistånd till en statsmakt som är korruperad och förhindrar utvecklingen i sitt land. Det är tyvärr den bistra sanningen att statsmakten i åtskilliga fall är utvecklingens största hinder.

Anf. 10 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! I juni i år genomför FN en uppföljningskonferens om miljötoppmötet i Rio de Janeiro. Rioåtagandet förpliktar. Den dåvarande regeringen med Olof Johansson och Görel Thurdin som miljöministrar höll en mycket hög profil vid 1992 års FN-konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro.

I flera avseenden var resultatet av Riokonferensen också en stor framgång. Jag vill här särskilt lyfta fram det lokala perspektivet i Agenda 21, den ambitiösa handlingsplan för hållbar utveckling som antogs i Rio. Ett stort antal medborgare runtom i världen är engagerade i arbetet med att förverkliga Agenda 21 på lokalplanet. Det är ett verksamt instrument för att implementera resultatet från FN-konferensen.

World Watch Institute uppmärksammar i sin senaste årsrapport tillståndet i världen år 1997 och arvet efter Rio. Bilden som målas upp i denna artikel är dyster. Under de fem år som gått sedan Riomötet har våra biologiska tillgångar minskat drastiskt. Tusentals växter och djurarter har utrotats. Klyftan mellan rika och fattiga har vuxit på fem år. Agenda 21 innehåller en tydlig koppling mellan kampen för en god miljö och kampen mot fattigdomen. Miljö- och utvecklingsfrågorna hänger intimt samman.

När ekonomin försämrats i den rika världen har många länder tvingats överge sina åtaganden visavi utvecklingsländerna. Här är Sverige inget undantag, även om vi minskat från en bistånds nivå som mätt i BNI låg i världstoppen till en som är bland de fem bästa. I Agenda 21 stod man fast vid åtagandet att höja nivån till 0,7 % av BNI. Detta åtagande klarar alltså Sverige, trots minskningen av biståndet. Däremot har genomsnittet nu sjunkit till sin lägsta nivå sedan 1973 – ynka 0,3 % av BNI avsätts till bistånd. Dessa nedskärningar har självfallet också drabbat FN:s miljö- respektive utvecklingsprogram.

Finns det då något positivt att säga? Ja, på ett par områden har goda resultat redovisats. Som jag nämnde tidigare har vi kommit vidare med det nationella arbetet med den lokala Agenda 21. På det globala planet ser vi att produktionen av ämnen som bryter ned ozonlagret minskar.

Montrealprotokollet från 1987 har alltså givit resultat, och produktionen av det allra farligaste ozonnedbrytande ämnet, som förkortas CFC, har fram till 1995 minskat med 76 %.

Om vi har ett litet längre tidsperspektiv än från Riomötet 1992, kan vi också konstatera att utsläppen av luft- och vattenföroreningar från industriländerna har minskat och att en striktare lagstiftning mot föroreningar från trafik införts.

Den framtida livsmedelsförsörjningen är en av de svåra frågor vi har att hantera globalt. Centerpartiet har upprepade gånger kritiserat vårt svenska bistånd för att fokusera på det storskaliga och glömma det grundläggande. Sverige har ju gärna stött industrialiseringsprojekt men först på senare tid ägnat intresse åt stöd till ett hållbart jordbruk. Vi upplever nu att världsproduktionen av spannmål har stagnerat, och likaså fiskefångsterna. Samtidigt växer efterfrågan, eftersom världens befolkning ökar med ca 90 miljoner människor per år. Vi kan också se att det höjda välståndet i Asien ökar den här efterfrågan.

Därför menar vi i Centerpartiet att den gemensamma jordbrukspolitiken måste ses i sitt globala sammanhang. Vi måste också inom EU agera så att den gemensamma politiken skapar förutsättningar för en bättre global livsmedelstillgång. Vi måste värda de resurser och de gemensamma förutsättningar som finns för livsmedelsproduktion i Europa. Men för den skull skall vi inte ge överskottet i bistånd, utan stödja biståndsländerna att själva utveckla sin egen livsmedelsproduktion. Lokal livsmedelsproduktion är en trygghet för den enskilda familjen och också för närområdet, regionen och landet. Brist på mat är nämligen en orsak till både oro och konflikt.

Rovdrift och miljöförstöring är också en grund till konflikter. Därför blir miljöpolitiken både nationellt och globalt så viktig för att vi skall kunna uppnå gemensamma lösningar för fred och utveckling. Därför hoppas jag att regeringen – förutom vattenproblematiken, som tidigare nämnts – också mycket målmedvetet driver miljöfrågorna både inom EU och FN, just för att vi skall få fred och utveckling.

Anf. 11 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Indragningarna måste också drabba biståndet, sade utrikesministern. Men så var det inte tänkt, när Geijer, Hernelius och Bengtsson formulerade sig för 20 år sedan. Tanken var ju att vi skulle se proportionerna globalt och att svenska ekonomiska bekymmer inte skulle betalas av världens allra fattigaste. Det var tanken, men den har Socialdemokraterna, Moderaterna och Centern övergivit. Nej, moderaterna har ju aldrig varit med på den vagnen över huvud taget.

När det gäller ASEM-utvidgningen har jag hört ryktas att Burma skulle kunna vara aktuellt, även om inte utrikesministern sade det. Att en utvidgning skulle kunna ta in Burma medan det demokratiska Taiwan stod utanför är nästan horribelt!

Utrikesministern sade också att alliansfriheten inte är ett mål utan ett medel och antydde att en förändring kan komma till stånd framöver. Vi vet inte, men vi skall ha en öppen attityd. Jag konstaterar att detta är en helt annan formulering än den statsministern hade. Han sade att vi är alliansfria och så skall förbli.

Fru talman! I måndags förra veckan träffade jag här i riksdagen 200 gymnasieungdomar som under veckoslutet hade deltagit i en konferens anordnad av Peace Quest och Svenska FN-förbundet. Temat för konferensen var idéer till ett bra FN. Resultatet av ungdomarnas diskussioner finns i en 30-sidig sammanställning. Jag måste säga att det var en fantastisk upplevelse att få träffa 200 gymnasieungdomar som tillbringat en hel weekend med att borra sig in i frågan om hur vi skall forma FN. Jan Eliasson fick detta dokument, så det finns på departementet. Det går alltså bra att ta del av det, vilket utrikesministern kanske redan har gjort.

Jag vill ändå lyfta fram ett par saker som ungdomarna säger i skriften.

Demokratisering av FN:s säkerhetsråd – möjliga lösningar: Vi anser att förändringarna i rådets sammansättning inte bör främja vetorätten utan i stället inskränka den. Säkerhetsrådet bör utökas för att få en rättvisare geografisk representation. Dock får rådet inte bli så stort att det blir oförmöget att fatta snabba beslut.

I dokumentet tar de upp förebyggande och fredsbevarande insatser, FN:s finansiering, vapenexporten, m.m. De har många goda förslag. Jag lyssnade på ungdomarna och slog sedan på tv:n där hemma, som förflyttade mig ned till Serbien och Belgrad. Jag såg hur ungdomarna där går ut och demonstrerar för att resultatet av demokratiska val skall gälla. Detta inger hopp. Det är viktigt att säga det här i debatten, därför att det ibland kan bli litet dystert. Men när ungdomarna visar sådan entusiasm och kraft kan man andas optimism.

Jag skall sluta med att tala om ett stort bekymmer inom utrikespolitiken. Det rör Iran. En av världens grymmaste regimer finns ju i det muslimskt fundamentalistiska Iran.

Det har nu gått åtta år sedan ayatolla Khomeiny dömde Salman Rushdie till döden. Mordhotet riktar sig inte bara mot Satansversernas författare utan även mot dem som haft med boken att göra när det gäller att trycka den. Samtidigt har förföljelserna mot författare och journalister i Iran stegrats de senaste månaderna. Utrikesministern nämnde fallet med Faraj Sarkoohi, som torterats och förnedrats för sin vägran att böja sig för regimen.

I Storbritanniens parlament finns en grupp för mänskliga rättigheter, liksom vi har en här i riksdagen. Den gruppen har gett ut en rapport om den iranska statens terrorism. På framsidan av rapporten finns en bild av Zahra Rajabi, som mördades i Istanbul för ett år sedan. Hon var en av de i raden av oppositionella i Iran som fått sätta livet till.

Inom ramen för Euro-islam-projektet hölls 1996 en konferens i Jordanien. Nyligen har vi fått veta att en av den svenska regeringens delegater var författaren Jan Myrdal. Det är en person som offentligt försvarat dödsdomen mot Salman Rushdie och gått i god för historieförfattaren Robert Fourisson, som påstår att judarna ljugit ihop förintelsen.

På vilket sätt tror utrikesministern att en sådan utnämning stärker Sveriges möjligheter att hävda demokrati och mänskliga rättigheter? Vilken signal om mänskliga rättigheter i stater med muslimsk befolkning tror utrikesministern att vi sänder med en sådan utnämning?

Anf. 12 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Utrikesministern talar om behovet av konstruktiva samtal – av dialog i stället för fördömanden. Det tror jag att vi alla välkomnar.

Det behövs ett spektrum av olika sätt att angripa problemen i världen. Men nog måste det ändå behövas fördömanden? Nog måste det ändå behövas talas klartext ibland, utrikesministern?

Jag undrar litet grand hur Socialdemokraterna ser på sin egen historia. Jag nämnde några exempel ur Wilhelm Wachtmeisters bok där han ondgjorde sig över Palmes kritik av USA:s krigföring i Vietnam, och hävdade att stor skada hade skett inom Sveriges diplomatiska förbindelser och att världsproblemen ökat i och med detta fördömande. Var det fel? Var det fel av Palme att tala klartext?

Det andra exemplet jag nämnde gällde Edelstam. Wachtmeister säger att Chiles åtgärd att utvisa Edelstam besparade den svenska regeringen nödvändigheten av att hemkalla honom. Delar utrikesministern denna syn på Edelstam? Jag vill hävda att större delen av svenska folket inte har denna uppfattning, utan att man ser honom som en av våra bästa företrädare för svensk utrikespolitik som gjorde stora insatser mot diktaturen i Chile. Han räddade tusentals människor, och han är väl värd att jämföras med Raoul Wallenberg. Jag frågar därför utrikesministern på nytt: Är det inte nödvändigt att uttrycka sin kritik och försöka påverka enskilda länder?

Karl-Göran Biörsmark talade ingående om situationen i Iran. Jag vill bara lägga till att förutom fallet Sarkoohi och överträdelserna mot enskilda människor så är situationen för kvinnorna svår. Ingen kvinna har vanliga medborgerliga rättigheter. Här krävs det att Sverige agerar på ett annat sätt.

Andra exempel har diskuterats i Sverige riksdag, t.ex. tullunionen med Turkiet. Man hoppades uppnå förbättringar för mänskliga rättigheter i Turkiet, men hittills har man inte sett några sådana. Medelhavsstrategin och Marocko har också diskuterats i riksdagen. Vad har Sverige kunnat uppnå i förhållandet med Marocko? Jag måste tillstå att jag inte har sett några resultat – regeringen har åtminstone inte redovisat några sådana.

Utrikesministern kommenterade frågan om biståndet och talade om hur mycket Sverige har kunnat åstadkomma trots en sänkt budget. Ja visst – Sverige har i stort sett ett bra bistånd. Men när man hör Göran Lennmarker skulle man kunna få intrycket av att det är så fyllt av problem och felsteg att det vore bättre att lägga ned alltihop. Då skulle vi bespara oss de problemen. Jag undrar om det inte är det som Moderaterna egentligen förespråkar.

Men vi andra som trots allt vill ha ett visst bistånd och som anser att större delen av det sköts på ett bra sätt måste kunna se att den totala sänkningen från västvärldens sida har en väldigt negativ betydelse.

Jag vet att inget beslut är fattat om Guinea-Bissau, men man stryper långsamt de insatser som finns där. Jag är väldigt oroad över att vi till slut landar på ett helt nedlagt bistånd till Guinea-Bissau.

Fru talman! Jag vill ta upp frågan om situationen för barnen i världen. Årligen kommer rapporter från FN:s barnfond Unicef och en rad andra studier från Rädda Barnen m.fl. Det finns många stora problem, t.ex. barnarbetet. Minst 250 miljoner barn finns i barnarbete runt om i världen. Hur agerar vi? Svenska företag har faktiskt gjort en insats genom att visa på att de vill ha en viss märkning. De vill gå före, och accepterar inte t.ex. mattor som tillverkats av barn. Men vilken strategi har regeringen för att komma åt detta problem och bidra till att få slut på barnarbetet?

Jag undrar också över vad vi gör för barnen i krig. Minst 33 väpnade konflikter pågår i världen där barn under 18 år, och t.o.m. under 10 år, har tvingats delta. Hur agerar Sverige? Vad gör vi förutom att försöka få till stånd en 18-årsgräns för att människor skall få delta i krig?

Vad händer med uppföljningen av världskongressen mot sexuell exploatering av barn? Varje år tvingas mer än en miljon barn in i prostitution och sexhandel. Vad gör regeringen för att följa upp det lovvärda initiativet som ägde rum i och med världskongressen i Sverige?

Situationen när det gäller biståndet är att Sverige har minskat sitt bistånd till Unicef och arbetet för världens barn. Detta trots att t.ex. Lisbet Palme har påpekat att budgeten för FN:s barnfond inte är större än vad två amerikanska specialjaktplan kostar eller nio till tio timmar av jordens rustningskostnader. Detta bistånd är i Sverige en väldigt liten del. Det finns intressanta studier av bl.a. Stefan de Wylder som visar på hur ett lands totala budget kan vara liten men att man ändå satsar på barn. Det finns inget absolut förhållande mellan ett lands rikedom och hur man satsar på barnen. Vad gör Sverige för att lyfta fram dessa exempel och visa på hur väsentligt detta är?

Anf. 13 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Då är det dags för Miljöpartiets följetong. Jag har dragit den varje gång vi har haft en utrikespolitisk debatt i riksdagen. Följetongen heter "En internationell miljödomstol". Miljöpartiet lade fram motionen om den för första gången 1989. Motionen innehåller två yrkanden.

Det första innebär att Sverige skall verka för inrättandet av en internationell miljödomstol. Texten i motionen har varit ungefär likadan i alla år, och det svar som getts i utskottet har också varit ungefär likadant i alla år. Man svarar att det finns en särskild miljökammare med ett tidsbegränsat mandat i den internationella domstolen i Haag. Man svarar att EG-domstolen behandlar ett stort antal mål av miljörättslig karaktär och att det fr.o.m. i år också finns en havsrättsdomstol i Hamburg. Miljökammarrens mandat i Haag går ut den här månaden, men man tror att det kommer att förlängas i ytterligare tre år.

Det andra yrkandet innebär att Miljöpartiet anser att såväl stater som miljöorganisationer skall ha talerätt i den föreslagna domstolen. I de andra domstolarna tas bara mål mellan stater upp. Miljöpartiet menar att en internationell organisation skall kunna företräda och föra talan för sina medlemmar, t.ex. en ursprungsbefolkning. De gånger jag har talat för vår motion har jag som exempel bl.a. tagit upp Ken Saro Wiwas och ogonifolkets kamp för att stoppa den miljöförstöring som pågick i deras land i samband med oljeutvinningen och deras krav på ersättning till de drabbade människorna. Deras kamp visar att en ursprungsbefolkning, en minoritetsbefolkning eller folket i en region kan vara helt rättslöst i sitt eget land. Kampen är inte bara utsiktslös, utan den kan också vara direkt farlig för den enskilde. Vi vet ju alla hur det gick till slut för Ken Saro Wiwa.

En av de gånger jag har pläderat för domstolen sade jag så här: Jag tror inte att vår motion om en miljödomstol kommer att bli en lång följetong i fortsättningen. Det dröjer inte många år innan det finns en sådan domstol. Det skall bli spännande att se vilket land som får äran av den.

Inom FN finns en speciell kommission för brottsförebyggande åtgärder. Denna kommission hade ett möte i Wien i fjol. Härvid prioriterade man frågan om hur man skulle kunna skydda miljön med lagens hjälp. En delegation från Costa Rica föreslog en internationell miljödomstol – en speciell domstol för miljön. Efter vad jag har hört finns det nu en resolution därifrån som går ut på en begäran till generalsekreteraren om att undersöka möjligheterna för att få till stånd en sådan domstol. Framtiden får alltså utvisa om detta i dag var det sista kapitlet i Miljöpartiets miljödomstolsföljetong.

Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag vill avsluta det jag inte riktigt hann med i mitt huvudanförande när det gäller situationen i Zaire, Burundi och Rwanda.

Sverige har ju hett eftersträvat posten i säkerhetsrådet. Jag hör också till dem som är glada att vi har hamnat där. Men nu har vi också ett oerhört stort ansvar för vad som händer. Vi har en stor kris som fortsätter att utvecklas. Zaire har talat om att dra in flera andra länder för att få hjälp med trupper. Uganda blir djupare och djupare inblandat, och det måste hända något positivt nu.

Mukwege, den läkare från Lemera som jag nämnde som var här i förra veckan, berättar att under den senaste månaden har 1 800 personer dött i ett av lägren, av dem är 800 barn. 80 % av dem som dör är barn under fem år. Vi kan inte stå med denna skuld utan att försöka göra någonting.

När det gäller den politiska insatsen hör jag till dem som tror att Sverige och Norge skulle kunna tjänstgöra som medlare här på grund av det stora förtroende som under ett 70-tal år har byggts upp. Det finns 1,2 miljoner kyrkomedlemmar i det här relativt begränsade området som har utgått ifrån norsk och svensk mission. Nu sköter de sig i stort sett själva med hjälpinsatser från svensk och norsk sida och med svenskt och norskt bistånd. Här har vi ett förtroende som de gamla kolonialmakterna inte har. Det borde vi ta vara på. Kan man förvänta sig något från den svenska regeringen?

Jag vill också under någon minut ta upp några områden där jag inte är riktigt lika nöjd med regeringens agerande. Vad dess tankar är kan jag ju inte alltid avgöra. Det gäller områden eller länder där jag tycker att Sverige under årens lopp inte har visat tillräcklig tydlighet.

Det gäller bl.a. Kuba där jag tycker att vi under många och långa år har krökt ryggen för diktaturen och uppmuntrat diktatorn Castro. Castroregimens förtryck av de mänskliga rättigheterna är välkänt. Trakasserier och förföljelserna av människorättskämpar, journalister och dem som vill reformera samhället har pågått i årtionde efter årtionde. Och de pågår tyvärr fortfarande med oförminskad styrka. Den spanska regeringens ansträngningar till teknisk assistans för att påskynda ekonomiska reformer har stött på stora hinder på grund av regeringens bristande samarbetsvilja.

Den europeiska unionens försök till samarbete tycks också ha gått i stå när Fidel Castro vägrade att samarbeta om politiska reformer. Hoppet om en politisk öppning upplevde ett allvarligt bakslag genom ytterligare förtryck av oberoende grupper på Kuba – sådana som ingår i Consillo Cubano. I mars förra året uppmanade kommunistpartiets centralkommitté

till hårdare tag för att bevara den ideologiska renheten, som man säger. Absolut politisk kontroll tycks fortfarande vara det allt överskuggande målet för diktaturregimen.

Biståndsinsatser på Kuba har återupptagits av den svenska regeringen. Jag tycker att det är på sin plats med humanitära sådana. Demokratiutveckling är också bra. Men hur utformas de? Är det hjälp till regimen eller till de organisationer som verkar för frigörelse från det rådande systemet? Det är befogat att vi gör allt vi kan för att stödja de människor som under årtionden kämpat för en annan samhällsordning, men om våra insatser hjälper Castro att hålla sig kvar vid makten är de högst betänkliga. Han är en olycka för Kuba, och har så varit under många årtionden.

Jag vill också nämna några ord om Kina. Det är fortfarande så att 1,2 miljoner av Kinas befolkning befinner sig i arbetsläger. Vad gör världen för att tillräckligt starkt reagera mot detta?

Det är oerhört viktigt att vi i samarbetet i ASEAN och ASEM i Asien gör allt vad vi kan för att tydligt betona att den väg Kina nu har följt i årtionden inte är den rätta. Den rapport som har kommit från US State Department säger att nu har man tystat all opposition. Så kan det väl inte vara, men det är väldigt litet som hörts utanför Kinas gränser. Det finns en person, Wei Jingsheng, som satt 13–14 år i fängelse, var fri ett kort tag och sedan fick ett lika långt straff. Nu befinner han sig i ett arbetsläger utanför Peking. Vad gör vi för att lyfta fram den opposition som trots allt har funnits? Kan vi betrakta samarbetet med Kina med samma ögon som vi betraktar samarbetet med andra länder? Jag vill se en förenad opposition från EU och de länder som samarbetar för demokrati, rättvisa och mänskliga rättigheter.

Anf. 15 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Eftersom jag började min förra replik med FN och det globala skall jag den här gången börja där Göran Lennmarker vill att jag skall vara, nämligen i Europa.

Jag tycker att det som sagts i regeringsdeklarationen om utrikespolitiken är mycket tydligt vad gäller vår syn på NATO:s utvidgning. Hur den hanteras är en avgörande fråga under året. Det är en del i den dynamik som vi kan se efter det kalla krigets upphörande. Det handlar om respekten för länders val av säkerhetspolitisk position, men naturligtvis också om NATO:s och respektive lands ansvar för att de förändringar som nu sker skall stärka säkerheten i Europa och inte tvärtom. Vi framhåller att också NATO-utvidgningen skall vara en öppen, utvecklingsbar process. Detta är ju inte minst viktigt för de baltiska länderna.

Om Göran Lennmarker försöker så split mellan Sverige och de baltiska länderna har han nog en ganska omöjlig uppgift. Vi samarbetar mycket väl och med full respekt för varandra även i de här frågorna. Jag hoppas att även ett parti som är så fokuserat på NATO skall förstå EU:s och EU-utvidgningens betydelse för den alleuropeiska freds- och säkerhetsordningen. Jag vet att Moderaterna då och då har ganska svårt att se betydelsen av det civila samarbetet när man skall bygga fred. Man ser gärna bara till det militära, men det är inte det som gäller i dag. Det är mycket viktigare att vi i dag gör intensiva insatser för att bygga freden i vardagen med civila insatser.

Jag hann inte med Göran Lennmarkers rallarsvingar mot Pierre Schori. Jag tror att Pierre Schori kan svara för sig själv. Men när man läser artikeln ser man att det faktiskt fanns en hel del som Göran Lennmarker inte ville citera. Jag skall citera en sak för att det skall bli någon balans i detta. Pierre Schori säger att: "Dokumentet inifrån Kreml som nu blivit tillgängliga bekräftar de skarpaste kritikernas bild av en maktfullkomlig, hänsynslös och blodig diktatur. Stalintidens Sovjetunionen var ett onskans imperium."

Detta är inte att stryka Sovjetunionen medhårs, Göran Lennmarker.

Jag vill också svara på några andra frågor som jag har fått.

Till Ingrid Näslund vill jag säga – det tog jag upp tidigare – att det är viktigt att vi är engagerade i området kring de stora sjöarna: i Rwanda, i Zaire och i Burundi. Inte minst är det viktigt att vi förlitar oss på de stora kunskaper som kyrkan och enskilda organisationer har. Vi kommer i både säkerhetsrådet, FN och andra sammanhang, liksom även bilateralt, att fortsätta att arbeta på det här sättet.

Det är också så, Ingrid Näslund, att biståndet till Kuba självfallet går till demokratiutveckling, inte till stöd för regimen.

Eva Zetterberg hade så många frågor att det är omöjlig att svara på dem. Jag tror att de var 15 stycken, och därmed får jag låta bli att svara. Vi gör stora insatser för att följa upp alla barninitiativ vi har tagit internationellt. Mänskliga rättigheter handlar inte bara om att fördöma, sade jag, utan också om att vara konstruktiv. Men naturligtvis skall vi föra fram kritik. Det ingår ju också i det konstruktiva arbetet.

Slutligen: Ungdomskonferensen Peace Quest var en mycket fin konferens, och vi bidrog också från UD till att finansiera den. Jag skulle önska att den ungdomliga tro, den internationella solidaritet och det samarbete som där visades prov på också kunde inspirera oss alla andra.

Anf. 16 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Först utrikesministerns svar. Just det faktum att NATO-utvidgningen är en mycket avgörande fråga och att det finns en stark dynamik i säkerhetspolitiken gör att det är angeläget att den svenska regeringen tydligt klargör sin linje och att man också backar upp de strävanden som de baltiska länderna liksom andra små länder i Central- och Östeuropa har. Jag är en av dem som stödde statsministerns uttalanden förra våren. Jag beklagar att inte regeringen också gör det.

När det gäller frågan om det civila samarbetet vill jag bara erinra om att Moderata samlingspartiet har förespråkat medlemskap i EU och dess föregångare i 35 års tid. Så vi har nog förstått det civila samarbetet och den europeiska integrationens betydelse för den europeiska säkerheten, långt före något annat parti i Sverige, tror jag.

Det är sant att Pierre Schori talar om onskans imperium och att han därmed stödde Reagans formulering på den punkten. Just därför var det så viktigt under det kalla kriget att stå emot onskans imperium, att inte svika när det gällde att försvara idealen.

När detta är sagt vill jag avsluta med att göra en positiv prognos för 1997. Det skulle kunna bli det år när EU:s utvidgningsförhandlingar påbörjas, när länderna i Central- och Östeuropa kan känna att man äntligen påbörjar processen med att faktiskt komma med i vårt gemensamma

Europa – det år när den historiska uppgiften, det historiska enandet, skulle kunna påbörjas för att förhoppningsvis avslutas om tre fyra år.

Det kan växa fram en militär säkerhetsordning i Europa som faktiskt garanterar säkerheten för små länder, också de länder som har svårt att försvara sig själva. Därmed skulle aggression och krig omöjliggöras.

Världshandeln växer, och den växer fort. Investeringar och handel ökar. Det ger en mycket bra förutsättning för många länder att kunna ta sig ur fattigdomen. Det sker en snabbare förändring, inte bara i Central- och Östeuropa utan faktiskt också i u-världen, i riktning mot demokrati och marknadsekonomi. Det är den viktigaste faktorn för att man skall kunna utrota massfattigdomen.

Anf. 17 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Dagens utrikespolitiska debatt har, som jag ser det, på ett område tydliggjort åsiktsskillnaderna jämfört med tidigare debatter. Det gäller synen på den svenska militära alliansfriheten.

Jag sade i mitt inledningsanförande att jag tycker att det är bra att det finns en stabil mittfärd i den svenska politiken som slår vakt om den svenska militära alliansfriheten. Men jag kan också konstatera att mina borgerliga bröder i dag har deklarerat att man strävar efter ett svenskt medlemskap i NATO och att man ser det nya NATO som den alleuropeiska säkerhetsorganisationen. I och för sig säger man också att medlemskap kan vänta. Men målet står klart.

Jag kan då bara konstatera och samtidigt påminna om att NATO, nytt eller gammalt, står för ett territoriellt gemensamt försvar, helt beroende av sitt kärnvapenparaply. Kärnvapenparaplyet är väl kanske det som vi minst diskuterar; vi diskuterar det alldeles för litet.

Som jag också sade i min inledning ser vi i Centerpartiet en stor roll för Sverige och Finland som militärt alliansfria att kunna agera utifrån den här styrkepositionen i de samarbetsstrukturer som växer fram. Den militära alliansfriheten är faktiskt, som jag sade, en styrkeposition.

Glädjande nog, och som tidigare också har refererats till, uttalar svenska folket precis samma sak när det tillfrågas: Man vill se Sverige som militärt alliansfritt.

Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Eva Zetterberg ställde 15 frågor och fick inte svar. Jag ställde *en* fråga och fick inte heller svar. Frågan gällde just Sveriges och statsministerns syn på hur stark profil vi skall ha när det gäller Iran och de muslimska fundamentalisterna, men även synen på Jan Myrdals roll i sammanhanget och om han är den rätte personen att föra Sveriges talan. Men tystnaden var bedövande.

Det är intressant att höra utrikesministerns formuleringar när det gäller NATO. NATO-frågan är en del av dynamiken, en öppen utvecklingsprocess.

Jag kan bara konstatera att detta är helt andra tongångar än vad vi tidigare har hört i den här kammaren. Jag har en känsla av att Helena Nilsson och Centerpartiet snart kommer på efterkälken. Det är bäst att se upp.

Eva Zetterberg ställde en fråga till mig just på det här temat. Hon undrade hur det kommer sig att Folkpartiets väljare är tveksamma till ett medlemskap i NATO.

Det beror på hur frågan ställs. Gäller frågan dagens NATO, det gamla NATO, får man ett svar, gäller den de möjligheter som ligger framöver, med en utvidgning där andra länder eventuellt kommer med, får man ett annat. Det är den öppna dialog och diskussion vi vill ha. Vi har inte svaret på den frågan än. Men att sätta klackarna i golvet och uttrycka sig som statsministern gör – det är, menar vi, inte någon öppen attityd.

Eva Zetterberg ber om djärvhet och litet visioner i utrikespolitiken. Det är bra, Eva Zetterberg. Men varför är då Vänstern så tövande, dröjande och tvekande inför EU-samarbetet och EU-utvidgningen? Vi har hört långa utläggningar från Gudrun Schyman om allt elände med detta samarbete. Se möjligheterna, Eva Zetterberg! Var med och riv gränserna mellan folken! Tro på ett intensivare samarbete!

Anf. 19 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Några av mina 15 frågor handlade just om hur Sverige skall agera konstruktivt inom EU. Det är precis det vi vill göra, när vi nu har hamnat i den situationen.

Jag måste återkomma till utrikesministern med frågan om hur man uttrycker sig i internationella sammanhang. Visst fördömer Sverige ibland, men det är väldigt svaga uttalanden. Det var först häromdagen som utrikesministern i Köpenhamn kom med ett uttalande om Iran och författaren Sarkoohi.

Och hur är det med Kina? Vi har faktiskt inte glömt hur man i samband med konferensen i Kina av någon anledning glömde bort att överlämna protestlistorna mot förhållandena på barnhemmen. Vart tog de vägen? Jag undrar om inte jag påminde utrikesministern om vad Palme sade, något som jag tycker att han gjorde mycket bra.

Det påminner också om något annat från 70-talet, nämligen en sång: Å, å, å tjejer, vi måste höja våra röster för att höras. Är det kanske inte just det som utrikesministern och den svenska regeringen måste göra i vissa sammanhang?

Avslutningsvis, fru talman, vill jag bara säga: Jag började med att tala om trovärdighet. En svensk utrikespolitik måste böttna i att vi har en nationell politik som vi kan vara stolta över och som gör att människor känner samhörighet. Jag vill upprepa det, eftersom även jag hade glädjen att träffa ungdomarna från Peace Quest. Det var oerhört inspirerande, men vad var det för frågor som de tog upp, förutom dem som här har nämnts? Jo, de tog naturligtvis upp frågan om svensk vapenexport. En sådan fråga var: Hur är det möjligt att Sverige kan exportera krigsmateriel till Indonesien, som ockuperar Östtimor?

Men man undrade också varför Sverige inte i FN och i säkerhetsrådet har tagit upp en del av de frågor som jag nämnde. Jag menar att Sverige för att ha en trovärdig utrikespolitik måste ha en rättvis och solidarisk politik här hemma och måste agera för höjt bistånd och för solidaritet och rättvisa i världen. Det är den utrikespolitik som Vänsterpartiet vill stödja och som vi hoppas att regeringen vill utveckla.

Anf. 20 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Jag har i debatten här i dag lyft fram miljön i allmänhet och vattenproblemen speciellt. Vi anser att vattenproblemen är akuta och att arbetet med dem måste planeras internationellt, översiktligt och med start omedelbart.

Ett antal institutioner utanför de etablerade miljöorganisationerna engagerar sig numera också för miljön. Världsbanken säger t.ex. att de flesta väpnade konflikter i världen efter 2050 kommer att ha orsakats av miljöproblem. Den har givit ut en riskprognos om detta.

I somras höll CIA-chefen, alltså chefen för USA:s hemliga underrättelsetjänst, ett tal med rubriken Miljön på underrättelsetjänstens dagordning. Jag menar att vattenproblemen skall vara med på säkerhetsrådets dagordning som en permanent punkt.

Jag tror att jag hinner med ett kort utdrag ur CIA-chefens tal:

Det är allmänt accepterat i västvärldens säkerhets- och underrättelsetjänst att många av framtidens konflikter kommer att ha sina rötter i miljön, en term som till för kort tid sedan uppfattades som opolitisk. Konflikter gällande naturresurser – vatten, land, mat – kommer att utgöra ett hot mot den existerande ordningen och ge upphov till djupa motsättningar bland rika och fattiga, mellan nord och syd. De rika inklusive Europa håller redan på att fälla upp vindbryggorna och mota bort asylsökande och invandrare. De angriper symtomen i stället för orsakerna. Låt oss angripa orsakerna.

Anf. 21 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag vill sälla mig till dem som uttrycker stark oro för utvecklingen i Iran. Jag skall också säga att jag är mycket orolig för en del av den opposition som gör sig bred i olika länder i Europa, inte därför att den opponerar mot regimen i Iran utan därför att den verkar vara samma andas barn när det gäller att förtrycka människor när den kommer åt. Jag menar att det är väldigt viktigt att vi är tydliga i dialogen med Iran. Människor förtrycks, och jag är själv mycket bekymrad för författare, för journalister och även för t.ex. konvertiter i Iran. Jag har arbetat med en del av de här frågorna.

Under de sista minuterna skulle jag bara vilja säga några ord om NATO, som vi har kommit tillbaka till här i flera olika sammanhang. Jag tycker att det är glädjande att se att när det gäller utvidgning av NATO talar NATO självt och alla som på något sätt är inbegripna i detta om vikten av att Ryssland skall vara med i samtalen. Man har från Rysslands sida vänt sig emot NATO-utvidgningen, men jag tycker att det mer och mer stiger fram en bild när det gäller t.ex. Polen, Tjeckien och Ungern, som är de länder som är aktuella, av att den är oacceptabel men dock förhandlingsbar. Det är ungefär de signaler som man får från Ryssland.

När det gäller de baltiska staterna och t.ex. Ukraina verkar det inte ens vara förhandlingsbart. Jag tycker inte att man skall acceptera det, utan det är till sist länderna själva, som vi allesammans har sagt, som skall avgöra vilken framtid de vill ha. Vi samarbetar på ett mycket bra sätt i Bosnien. Vad som blir vår egen framtid när det gäller NATO vet ingen av oss. Det beror helt och hållet på om det kan bli en samarbetsorganisation för alla länder i Europa.

Anf. 22 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Utrikesministern hävdade häromdagen att det är bra med en öppen debatt om den säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa men att hon ibland inte riktigt förstod vad debatten i Sverige handlade om. På den punkten delar jag hennes uppfattning. Det parti som utrikesministern företräder har ju med några få undantag – utrikesministern är ofta ett av dessa – ägnat sig åt att recensera och rent av censurera inte minst folkpartiinlägg i den nödvändiga debatten om den säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa.

Detta har tvingat oss att argumentera också för rätten att få diskutera och analysera de olika alternativ som sedan flera år tillbaka diskuteras och analyseras i alla andra europeiska stater. Orsaken till den här konstiga debatten i Sverige är kanske att socialdemokratin behöver tid för att ställa om till den nya verkligheten. Av biträdande utrikesministerns framfart de senaste dagarna är det ju alldeles uppenbart att den omställningen inte går spikrakt framåt.

Nu säger utrikesministern i dagens utrikesdeklaration att 1997 blir ett avgörande år, och så är det ju. Därför har vi i Sverige inte tid att vänta på att man skall göra upp med det retoriska arvet. Utrikesministern sade att utvidgningen av EU enligt regeringen är navet i utvecklingen av fred, säkerhet och samarbete i Europa, och det råder det total enighet om mellan regeringen och Folkpartiet. Fred, frihet och demokrati bygger man inte med svärd utan med öppna gränser och ständigt fördjupat samarbete mellan människor och folk.

Men ändå har euforin från åren närmast efter murens fall ersatts av betydligt större realism. Varken EU eller FN, som vi i Folkpartiet ville se som hörnstenarna i den nya europeiska ordningen och för den delen också världsordningen, stod pall när krigsherrar och våldsverkare ännu en gång scenen i Europa. Vi tvingas därför återigen erkänna att det inte bara i Sverige utan också i det europeiska samarbetet alltjämt krävs att det ytterst finns militära medel för att hävda frihet och demokrati. Bosnien kommer att stå inristat med blod i Europas historia för mycket lång tid.

Det NATO som vi nog alla var beredda att avskrika efter murens fall och Sovjetunionens upplösning visade sig efter några år vara det enda vi hade för att sätta stopp för folkmordet i Bosnien. Mot den bakgrunden tycker jag att dagens utrikesdeklaration kan ses som ett ganska beklämmande aktstycke i konsten att undvika att ta itu med verkligheten, att skyla över en meningslös, dimbildande retorik och ett försök att förskjuta perspektiven.

Utrikesministern säger att NATO:s planerade utvidgning får ett avgörande inflytande. Ja, naturligtvis, det har vi ju från Folkpartiets sida hävdad under ett par års tid – men på vilket sätt, utrikesministern? Utrikesministern sade tidigare att hon inte kan svara på 15 frågor. Jag kommer att ställa flera stycken, men om det bara finns tid för att svara på en, svara då på den här: Vad blir konsekvenserna av en mycket begränsad eller på framtiden helt och hållet skjuten eller helt utebliven NATO-utvidgning för inflytandet på möjligheterna att skapa ett enat och säkrare Europa?

Vilka följder kan det få för det som utrikesministern säger är så önskvärd, dvs. att vidmakthålla USA:s viktiga närvaro i Europa? Den frågan måste också kunna besvaras. Det kan inte vara så att USA alltid skall låta Europa sköta sina frågor utan att lägga sig i men alltid skall vara berett att

skicka sina soldater till Europa för att offra sina liv när Europa ropar på hjälp.

Utrikesministern säger: "NATO:s utvidgning får inte medföra nya skiljelinjer ---." Men då uppstår frågan: Är de gamla skiljelinjerna i Europa bättre än de nya som kan skapas successivt i en dynamisk förändringsprocess? Varför är det bättre för Europas säkerhet att de länder som offrades till Stalin i Jalta för all framtid skall stanna utanför de västliga demokratiernas samarbete i NATO?

Utrikesministern säger: "Vi vill se en odelad europeisk kontinent." Och förvisso är Europas säkerhet odelbar. Det är därför som vi från svensk sida, oavsett alliansfrihet eller någonting annat, inte kan avstå från att ha en uppfattning om allt det som sker eller inte sker i Europa. Det är bristen på samarbete, samarbetsvilja och instrument i Europa som är orsaken till att vi i dag i ett odelat Europa står med ett land, Bosnien-Hercegovina, som i praktiken är delat.

"Politik är att vilja", sades det en gång i tiden. Det är väldigt mycket som man vill som politiker, men det får inte bara bli retorik, utan man måste också se till att skaffa sig möjligheten att förverkliga någonting.

Utrikesministern säger att den här utvecklingen måste bygga på "samarförstånd mellan Ryssland och NATO". Ja visst. Säkerheten "måste byggas tillsammans med Ryssland". Ja visst. "NATO:s utvidgningsprocess bör vara öppen och utvecklingsbar." Ja visst.

Men vart leder det här för de baltiska staterna, om man av särskild hänsyn till just Ryssland och dess hotelser begränsar de baltiska staternas rätt att göra sina säkerhetspolitiska val? Den frågan måste man också svara på.

Utrikesministern säger: Vi är beredda att samarbeta med NATO om i stort sett allt utom gemensamma försvarsåtaganden. Det är väl självklart. Vi är ju alla överens om att den militära alliansfriheten gäller, så länge Europa fortfarande präglas av det gamla Europas institutioner. Men det här med gemensamma försvarsåtaganden kan väl ändå inte vara någon dogm?

Hur är det med FN-stadgans artiklar 42 och 43? Innebär inte de en förpliktande skyldighet för samtliga medlemsländer att ställa upp när säkerhetsrådet beslutar även om militära medel? Det kan väl inte vara så att det är mer tilltalande att vara skyldig att ställa upp med militära medel för fred och säkerhet i en organisation som fortfarande har fler diktaturer än demokratier som medlemmar, än i ett europeiskt säkerhetsorgan som bara innehåller demokratier?

I utrikesdeklarationen hänvisar man på ett antal ställen till organ som man tycker är väldigt värdefulla och viktiga. Man säger att OSSE "lämnar ovärderliga bidrag" och att OSSE står för ett "modernt och brett säkerhetsbegrepp". Vad jämför man då med? Är det den där bokstavskombinationen som man utelämnar?

Lämnade NATO något positivt bidrag för freden och säkerheten i Europa under det kalla kriget? Lämnade NATO något positivt bidrag till fred och säkerhet efter det kalla kriget, exempelvis i Bosnien?

Hänvisningen till OSSE är uppenbarligen selektiv. I går hade jag en debatt här i kammaren med biträdande utrikesministern om situationen i Albanien. Tre gånger vägrade Pierre Schori att svara på frågan varför OSSE inte kritiserade lokalvalen i Albanien i oktober. Det berodde på att

OSSE inte blev insläppt. Har Sverige protesterat mot detta? Det kan inte vara så att OSSE bara är bra som ett alternativ till NATO, utan det måste också kunna fungera när det gäller demokratins utveckling i Europa.

Det har tidigare i dagens debatt hänvisats till artikeln i Svenska Dagbladet av Pierre Schori. Där framställs Reagan och Thatcher som de stora bovarna i det kalla kriget, kanske rent av arkitekterna till det kalla kriget och kärnvapenupprustningen – det nästan halvsekellånga kalla kriget – trots att de bara satt vid makten de sista tio åren av det kalla kriget. De töväder som vi hade, långt före Reagan och Thatcher, hindrade inte Ungern 1956, Tjeckoslovakien 1968 och Polen 1981. Men även då hetsade ledande svenska socialdemokrater mot dem som påtalade riskerna. Minns hetsen mot folkpartiledaren Sven Wedén i valrörelsen 1968, när han påpekade att det fanns möjligheter att Sovjet kunde göra allvar av hoten mot den spirande demokratin i Prag.

Försök inte efterrationalisera debatten om gemensam säkerhet. Den har Socialdemokraterna använt för att stämpla dem som aldrig kunde tåga om kommunismens förtryck och övergrepp. Vad var det folken i Öst- och Centraleuropa till slut befriade sig från? Var det från Reagan och Thatcher? Nej, om det nu skall kallas Schoridoktrinen eller något annat, handlar det mycket om att när Sverige under socialdemokratin raserar delar av det svenska välfärdsbygget och vår globala solidaritetspolitik skyr man inga medel för att tillrättalägga den aktuella eller historiska verkligheten så att den passar inrikespolitiska syften.

Anf. 23 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag tycker inte att det som Lennart Rohdin sade här på slutet kan stå oemotsagt.

När Olof Palme i sin kommission skapade begreppet gemensam säkerhet var det en syn på förhållanden just då. Det innebar att man aldrig kan vinna säkerhet genom att rusta ännu mycket mera, utan att man i stället måste hitta ett sätt, finna varandra – även när man hade att göra med den typen av regimer som fanns då – i någonting som var ett läge som kunde betraktas som gemensam säkerhet, som alltså gjorde ett slut på upprustningsspiralen.

Att det gjordes stora ansträngningar för detta för 20–30 år sedan tror jag att vi alla skall vara tacksamma för i dag. De som vann då var definitivt inte de som försökte rusta så mycket att det skulle knäcka Sovjetunionen, utan de som vann det kalla kriget var naturligtvis alla människor som slutligen tog saken i egna händer och såg till att det blev en förändring i Sovjetunionen m.fl. stater.

Med Lennart Rohdins sätt att ställa så många frågor, att egentligen ifrågasätta allt, samtidigt som han säger att han instämmer i nästan varje mening jag hade i utrikesdeklarationen, blir det en pyttipanna. Det är mycket svårt att förstå vad han är ute efter.

Det viktigaste för mig är att vi nu tar till vara möjligheterna att skapa ett säkrare Europa. Det finns möjligheter i NATO-utvidgningsprocessen, men där finns också risker. Det inser t.o.m. NATO-staterna själva, även om Lennart Rohdin tycks vara helt omedveten om detta.

Anf. 24 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Som utrikesministern är väl medveten om ingick det i debatten om den gemensamma säkerheten även i vårt land en mycket hård och från kritik mot de politiska företrädare som krävde en hårdare och skarpare kritik av förtrycket i de kommunistiska staterna, oavsett om man förespråkade militära rustningar eller ej. Det var en del av samma politik. Den gemensamma säkerheten, som man talade om då, var en gemensam säkerhet mellan demokratier och diktaturer, baserad på kärnvapenbalansen.

Det är riktigt att jag ställde många frågor och att jag instämde i påståenden i utrikesdeklarationen. Det beror på att påståendena i sig är oförargliga men att de kräver en fortsättning. Den fråga som jag framför allt vill ha svar på gäller följande.

Om man ser att NATO:s planerade utvidgning får ett avgörande inflytande måste man också svara på frågorna: Vad händer om det inte blir någon utvidgning? Vad händer om det blir en mycket begränsad utvidgning? Vad händer om utvidgningen skjuts på framtiden? Vad får det för konsekvenser för den av utrikesministern efterfrågade fortsatta amerikanska faktiska närvaron i Europa? Det är väl minst lika allvarliga frågor att svara på som frågan om huruvida en NATO-utvidgning kan skapa förändrade gränslinjer i Europa, som för den delen inte är slutgiltiga.

Anf. 25 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Man kan rabbla upp en mängd sådana frågor i en tvåminutersreplik, men för att göra analysen krävs det litet mer tid än vad replikerna här i riksdagen ger tillfälle till.

Det är självklart att det i alla utrikesdepartement görs en ordentlig analys av precis de frågor som Lennart Rohdin tar upp. Var alldeles säker på att vi håller på med det också i vårt utrikesdepartement! Vi kan ta upp det i andra sammanhang.

Slutligen: Det som Moderaterna tidigare angrep och Folkpartiet nu angriper den socialdemokratiska politiken och framför allt Olof Palme för vad gäller gemensam säkerhet var att han inte stödde Reagans ansträngningar att försöka rusta ihjäl Sovjetunionen. Det är någonting som jag inte tänker be om ursäkt för.

Anf. 26 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Att jag stod på samma barrikad när det gällde rustningarna tänker inte heller jag be om ursäkt för. Men vi stod inte på samma barrikader när det gällde den hårda och skarpa kritiken av förtrycket i de kommunistiska staterna.

Vi har ju även i vårt land haft en diskussion kring frågorna om NATO:s utvidgning i snart två års tid. Tyvärr har mycket handlat om formfrågorna. Men från svensk socialdemokrati har i den debatten under två års tid bara ställts frågorna om riskerna och farorna med en utvidgning av NATO.

Det jag frågade utrikesministern var: Vad finns det för risker och faror med att en utvidgning inte äger rum? Det är inte alls så osannolikt med tanke på utvecklingen mellan de europeiska stormakterna. Vad är riskerna då? Och vad är riskerna långsiktigt för den amerikanska närvaron i Europa? De frågorna måste man också någon gång svara på, inte

bara i interna analyser utan i den öppna debatt som utrikesministern så ofta efterfrågar.

Anf. 27 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Vad har hänt inom utrikes- och säkerhetspolitik under det senaste halvåret? Finns det någonting i dagens regeringsdeklaration som inte kunde ha sagts i somras? Knappast. Något kvalitativt nytt har inte tillkommit, och det är väl bra. Om regeringsdeklarationens brist på upphetsande formuleringar beror på frånvaron av dramatiska förlopp är det positivt. Däremot kan vi se förändringar.

NATO:s utvidgning rycker allt närmare. I den svenska debatten är NATO-frågan mer aktuell än på decennier. Moderaternas och Folkpartiets ledningar är starkt positiva till att Sverige skall bli medlem i NATO, även om det finns uttalanden där man menar att det kanske inte skall ske just nu, men i princip är det inga hinder. Övriga partier uttrycker varierande grader av skepsis, för att förenkla det starkt.

Folkopinionen är fortsatt starkt negativ till medlemskap i NATO, även om andelen som inte har någon åsikt alls säkert har ökat. Låt oss granska grunderna för ett fortsatt nej till medlemskap.

Är nej enbart ett uttryck för beröringsångest och oförmåga att begripa att NATO förändras? Så är det enligt Moderaterna och Folkpartiet, men för mig finns det andra grunder.

Hur kommer NATO att förändras? Det vet vi inte. Det vet inte NATO-länderna själva. En funktion är dock självklar och bestående, nämligen att ge medlemmarna säkerhetsgarantier, om så krävs med kärnvapen. Faller detta har vi inte längre NATO.

Synen på utvidgningen är helt klart splittrad inom NATO självt, och en snabb utvidgningsprocess kommer att sätta NATO:s sammanhållning på prov. Jag påstår alltså att NATO:s förändring är osäker. Det gäller såväl i vilken riktning som med vilken hastighet, om vi för ett ögonblick bortser från den närmast förestående utvidgningen. Vad som därefter händer ligger i det okända.

Desto större anledning då att fråga sig: Vad har Sverige för nytta av att vara medlem? Den frågan måste kunna besvaras på ett sätt som vinner folklig förståelse. Det duger inte med några resonemang om att NATO har förändrats och att vi nu har en historisk chans att påverka utvecklingen eller att vi i praktiken ändå redan är medlemmar.

Om vi först betraktar NATO:s grundläggande roll som försvarsallians måste vi se att Sverige för sin egen säkerhet inte behöver vara medlem. Har de militära hoten ökat? Nej, alla är överens om att de har minskat. Det är ju därför som vi har dragit ned vårt militära försvar.

Kommer de militära hoten mot Sverige att kunna öka i framtiden? Självklart. Det vore nästan fänigt att hävda motsatsen, liksom att det över huvud taget aldrig kan uppstå en situation där det vore rationellt för Sverige att ingå i en allians. Men någon grund för medlemskap i dag och under den överblickbara framtiden finns inte.

Eva Zetterberg citerade tidigare i dag Pierre Schori. Det skall jag också göra, och från samma tillfälle – i Sälen den 28 januari: ”För mig framstår det som egendomligt att Sverige, som klarade sig bra utan NATO under det kalla krigets istid, nu i töväderstider skulle behöva söka

skydd inom en militärallians där kärnvapen fortfarande är en central doktrin.”

Blir det billigare, för att betrakta en annan aspekt av det folkliga motståndet? Knappast. Och det behöver nog bli avsevärt billigare om just den saken skulle innebära att frågan om medlemskap finge något ökat folkligt stöd. De krafter inom NATO som vill ha oss som medlemmar anser så bl.a. för att vi i en vidgad mening är nettobetalarare och för att vi i övrigt inte kommer att bereda alliansen några bekymmer.

Låt oss lämna de här två egoistiska argumenten och granska ett annat. Europeisk säkerhet har gynnats av att Sverige har varit alliansfritt. Vår position har inte i något avseende försvagats eller hindrats av det, så vi skulle kunna söka andra lösningar. Det är svårt att finna att det i dag är annorlunda.

Sverige hindras inte heller från att delta i säkerhetsskapande arbete. Sveriges internationella engagemang, t.ex. i säkerhetsrådet, gynnas tvärtom av att vi står utanför militära allianser. Om vi utgår från att Sverige fortsatt vill bedriva arbetet i nuvarande omfattning går det sålunda alldeles utmärkt, och några hinder för att öka våra insatser kan jag heller inte se.

Jag kan inte finna annat än att vi både av egoistiska och av altruistiska skäl kan hålla fast vid ståndpunkten att vi skall stå utanför NATO. Anhängarna till ett medlemskap måste kunna svara på frågan: Till vilken framtida nytta?

Det folkliga motståndet grundas också på den historiska erfarenheten. Militär alliansfrihet har bevisligen inte fört Sverige in i krig. Att neutralitetspolitiken i praktiken varit föga strikt ändrar inte detta faktum. Vi har klarat oss – det är så att säga inget att resonera om.

Vidare tror jag att det finns en folklig insikt om NATO:s roll som verktyg för stormakten USA:s intressen. USA engagerar sig inte i NATO av omsorg om andra länder. Man gör det för att NATO kan användas för den egna nyttan.

Det är inget suspekt med detta. Det är bara ett konstaterande om att vi måste räkna med att NATO har den funktionen. Små länder kan naturligtvis vara villiga att underordna sig NATO:s och USA:s intressen, men jag ser inga rationella skäl till att Sverige skall göra det.

Fru talman! Sveriges riksdag påverkar inte NATO:s utvidgningsprocess i annan mening än att vi själva inte deltar i den. Deltagandet i Partnerskap-för-fred-samarbetet räcker för Sveriges del när det gäller organiserat förhållande till NATO. Det sista är dock en minoritetsståndpunkt inom mitt parti. Majoriteten menar att vi skall lämna samarbetet.

Skall Sverige ta hänsyn till Ryssland när det gäller NATO:s utvidgning? Nej, inte i annan mening än att vi inser politiska realiteter. Det folkliga ryska motståndet går knappast att rå på under en mycket lång tid. Det ryska imperiet är tillbaka vid 1640 års gränser. Det är klart att Ryssland ser sig självt som förlorare i 1980- och 90-talens utveckling. Det är klart att man ser NATO som fiende. Vem skall man annars rikta sig mot?

I vilken utsträckning den ryska ledningen eller varje politisk kraft som vill ha inflytande i Ryssland av inrikespolitiska skäl tvingas stödja sig på uppmuntra en sådan opinion går inte att säga, men att vi har en osäkerhetsfaktor av rang är helt klart. I detta spel har vi inget att skaffa. Sverige kan göra bäst nytta utanför NATO.

Anf. 28 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Det är inte bara utrikesministern som ägnar sig åt dimbildning i dagens debatt. Jan Jennehag frågar vilka skälen skulle vara för att överge den svenska alliansfriheten och gå in i NATO i dag. Det kan inte jag svara på, eftersom Folkpartiet aldrig har förespråkat någonting sådant. Vad vi diskuterar är behovet av att det framtida Europa förutom EU, FN, OSSE och Europarådet också har militära medel för att ytterst kunna sätta emot sådana händelseutvecklingar som vi har haft i Bosnien under fyra års folkmord. Om vi kan få till stånd en gemensam europeisk organisation som omfattar fler stater än de som ingår i det gamla och i dagens NATO och som inlemmar de nya demokratierna i Öst- och Centraleuropa – med krav på fredlig hantering av gränskonflikter och på demokratisk kontroll av försvarsmakterna – är det till gagn för Europa. Att NATO förändras för att kunna ta itu med den nya uppgiften konflikt-hantering och alltmer fördjupar samarbetet med Ryssland är önskvärt även från svensk utgångspunkt. Med en sådan utveckling blir frågan om Sverige skall vara med eller ej egentligen rätt ointressant. Det blir en fråga om vad som är praktiskt. Det blir en fråga om på vilket sätt vi bäst får inflytande på den utveckling som sker.

Om vi nu skulle få en organisation som successivt omfattar alltfler av Europas demokratier, som tar itu med den nya uppgiften konflikthantering, som fördjupar samarbetet med Ryssland alltmer – är det då otänkbart för Vänsterpartiet att Sverige är med, oavsett vilken bokstavskombination som kommer att beteckna den organisationen?

Anf. 29 JAN JENNEHAG (v) replik:

Fru talman! Det jag har försökt beskriva är det NATO vi kan se i dag och efter något slags rimlig prognos för hur det kommer att fungera i morgon. Jag tror inte att vi får ett NATO som lämnar § 5 – de militära säkerhetsgarantierna. Det är inte det nya förändrade NATO – det som Lennart Rohdin beskriver – som kandidatländerna söker. Man vill ha militära säkerhetsgarantier. Jag kan förstå det. Jag säger bara att Sverige i dag inte behöver de säkerhetsgarantierna.

Att ta ställning till en organisation som kanske inte ens kommer att heta NATO – det är ju trots allt North Atlantic Treaty Organization – ser jag inte som särskilt meningsfullt i dagens debatt. Det vi skall upplysa våra väljare om är hur vi ställer oss till att medverka, delta och kanske ingå i NATO:s utvidgning. I den frågan tycker jag att det är alldeles utmärkt om Folkpartiet motsätter sig denna utveckling. Då har jag missbedömt situationen och också den allmänna debatten, där Folkpartiet ses som en kraft som kan tänka sig att ingå i dagens NATO. Inte minst Folkpartiets förra ordförande, för att återigen hänvisa till mötet i Sälen, gav det bestämda intrycket vid sitt sista offentliga framträdande som partiledare för Folkpartiet i sådana här sammanhang.

Anf. 30 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Det var som jag anade; det var de fyra bokstäverna som var problemet för Vänsterpartiet och inte vad den gemensamma säkerhetsorganisationen i Europa skall användas till.

Trots den mytbildning som Jan Jennehag sprider även om Maria Leissners framträdande i Sälen har Folkpartiet faktiskt förespråkat att Sverige aktivt på alla sätt skall medverka till att vi får denna nya gemensamma säkerhetsorganisation i Europa, som också har militära medel att sätta in om detta behövs. Vi har de senaste åren tyvärr sett att det kan bli fallet även i det nya Europa.

Sverige behöver inte militära säkerhetsgarantier, säger Jan Jennehag. Nej, det är inte alls skälet för oss att verka för den nya gemensamma säkerhetsorganisation som ett förändrat och utvidgat NATO kan bli. Men hur ställer sig Jan Jennehag då till de militära säkerhetsgarantier som är inskrivna i § 42 och 43 i FN:s stadga? Jag tror inte att vi behöver dem heller, men vi är med i FN därför att vi är beredda att ta ett globalt ansvar. Är det lättare för Vänsterpartiet att vara med om militära säkerhetsgarantier i FN, där en lång rad diktaturer och ockupationsmakter är med och bestämmer reglerna, än i en gemensam europeisk säkerhetsorganisation som enbart består av demokratier?

Anf. 31 JAN JENNEHAG (v) replik:

Fru talman! Den sista frågan är komplicerad. Jag skall förenkla den och svara ja. Det är så. Vi är hellre med och stärker FN:s förmåga att hantera även militära medel än medverkar till att Sverige kommer med i ett NATO som fortfarande omfattas av § 5. Det handlar inte om bokstavs-kombinationen utan om grunden för NATO:s existens. Grunden är att med kärnvapen som yttersta grund garantera medlemmarnas säkerhet. Vi tror inte att en militärallians med den konstruktionen bidrar till ökad säkerhet i Europa. Tvärtom tror vi att den typen av militärallianser inte behövs, utan att de är skadliga för Europas och världens framtida säkerhet.

Anf. 32 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! Det som utrikesministern läste upp för ett par timmar sedan får inte bara förbli ord. Om vi inte vågar fylla orden med innehåll blir de tomma och saknar grund, och det går inflation i orden i utrikespolitiken. Kan det vara därför som många människor tycker att vi har en visionslös och fattig tillvaro? Är det möjligen därför som kammaren i dag i princip har varit tom på socialdemokratiska riksdagsledamöter?

Det är aldrig någon som ställs till svars i utrikespolitiken. Det hänvisas till dolda förhandlingar, och det uttalas vackra ord. Utrikesministern talar om global rättvisa. Men vad vill regeringen egentligen? Enligt min mening är vi ansvariga för att genomföra det som vi begär av andra länder.

I dag har vi också hört Moderaterna positionera sig i NATO-debatten, vilket också Folkpartiet gör sedan länge. Helt okritiskt och helt utan nyanser säger man att det enbart är positivt med en NATO-utvidgning. Man talar som om ett svenskt medlemskap vore ödesbestämt. Då undrar jag:

Bär Göran Lenmarker skyggglappar, eller ser vi exempel på det traditionsenliga moderata tunnelseendet?

Är ett medlemskap i NATO ett mål eller ett medel för förespråkarna, oavsett vilken tidsrymd man diskuterar? Ingen vill förklara varför NATO borde utvidgas eller hur ett svenskt medlemskap skulle bidra till freden i vår omvärld. Jag saknar speciellt det globala perspektivet i den här debatten.

Det låter som om det inte finns något alternativ. Så får det naturligtvis inte vara. Så kan vi inte föra en diskussion. Vi måste arbeta för att undergräva betydelsen av militära allianser – som stjälar resurser som kan användas när det gäller de reella hot som vi står inför – och bedriva ett aktivt nedrustningsarbete och genomföra fredsbyggande insatser. Det är Miljöpartiets mening.

Fru talman! Jag vill koncentrera mig på tre områden i dag: kärnvapen, NATO och upprustning i Europa samt EU:s fredsfrämjande kapacitet och FN-mandat.

Det finns en sak som jag tycker är väldigt intressant att utveckla av det som utrikesministern sade i sin deklaration. Det gäller det som hon sade om en avveckling av kärnvapen i Europa: Det går inte att bygga en hållbar säkerhetsordning och varaktig fred med massförstörelsevapen.

Vitryssland och Ukraina har föreslagit en kärnvapenfri zon i centrala Östeuropa. Nyligen kom nyheten att NATO avvisar detta förslag. Förslaget har mottagits med tystnad. Man har inte fått någon positiv respons från omvärlden, inte ens från Sverige. Jag vet att den svenska policyn har varit att vi har stött etablerandet av kärnvapenfria zoner varhelst alla stater som har berörts och som har intressen i regionen har varit överens. Det tycker jag är en väldigt passiv inställning.

Var utrikesdeklarationen bara en läpparnas bekännelse på det här området? Man borde i stället uppmantra NATO och Ryssland att lyssna på det här förslaget. Men man har uppenbarligen valt att tiga. Hur ser regeringen på NATO:s avvisande av den här kärnvapenfria zonen? Detta måste för allt i världen säga någonting om, och slå hål på talet om, det nya NATO som alliansivrarna ständigt pratar om. NATO är inte nytt. NATO bygger på försvarsgarantier och kärnvapenavskräckning.

Fru talman! Jag skall gå vidare i debatten. Jag är också intresserad av Sveriges utrikespolitiska mål: nedrustning. Det målet har jag aldrig hört något parti ifrågasätta i kammaren. Kan regeringen acceptera att Europa börjar upprusta igen för att NATO skall kunna utvidgas? Om man inte kan det undrar jag om det inte kan ligga till grund för en rakare hållning från Sveriges sida. Det har vi önskat oss från olika partier utifrån olika utgångspunkter.

I en rapport gjord på begäran av den amerikanska kongressen skisseras olika alternativ för hur vicegradsstaterna skall försvaras om de är medlemmar i NATO. Samtliga alternativ innebär ökade militärutgifter. Det spänner över kostnader mellan 61 och 125 miljarder dollar under en 15-årsperiod. Även det billigaste av dessa förslag förutsätter att vicegradsstaterna höjer sina egna militärutgifter med ca 60 %. Hur ser utrikesministern på den aspekten av NATO-utvidgningen?

Utrikesministern sade tidigare att Sverige i EU vill utveckla EU:s förmåga till konflikthantering. Vi känner alla till det finsk-svenska förslag som är framlagt om att EU skall ges militära muskler för att man skall

kunna genomföra fredsbevarande verksamhet. Är utrikesministern beredd att i EU driva att man i fördraget klart och tydligt skall skriva in att insatser alltid skall vila på FN-mandat? Om utrikesministern ursäktar kommer jag nu att föregripa henne litet grand. Jag gissar att svaret blir att det inte behövs, eftersom det är så självklart att ett svenskt deltagande inte skulle kunna komma i fråga om det inte vilar på FN-mandat. Om svaret skulle bli sådant undrar jag varför man inte arbetar för att det skall skrivas in i fördraget. Då kan den svenska hållningen delas och eventuellt följas av alla EU-länder. Man måste i alla fall sträva mot det mål som man säger sig förespråka.

Slutligen, fru talman, vill jag ta upp det som utrikesministern sade sist i regeringsdeklarationen. Hon sade att svensk utrikes- och säkerhetspolitik skall bidra till fred genom att komma till rätta med konflikters bakomliggande orsaker. Utrikesministern räknade bl.a. upp miljöhot och bristande framtidstro.

Vi som är församlade här i kammaren vet att riksdagen har slagit fast att säkerhetspolitik innefattar mer än militära hot. Vi står inför andra reella icke-militära hot. I stället för alla de inköp av militära material som görs i Sverige och på andra ställen måste satsningar göras för att motverka konflikthärdar. Det gäller t.ex. dem som utrikesministern räknade upp, och jag vill lägga till den globala vattenbristen, sociala och ekonomiska klyftor inom länderna och inte minst det globala perspektivet mellan nord och syd. När det gäller den bristande framtidstron vill jag avsluta med vad jag sade i början av mitt anförande. Bristande framtidstro kan underbyggas av ord som inte har någon mening eller av ord som man inte ser någon praktisk effekt av. Vad ger det för signaler till de personer som finns utanför detta hus? Målet för utrikespolitiken är nedrustning. Samtidigt får vi ständigt höra från socialdemokrater i kammaren att den svenska besparingen på vårt eget försvar absolut inte skall ses som en nedrustning. Nej, den besparingen är i stort sett gjord för att försvaret skall göras mer effektivt och slagkraftigt.

I det sammanhanget vill jag återigen vända mig till moderaterna: Står ni bakom det internationella målet om nedrustning? I så fall undrar jag vad moderaterna tar för ansvar för det målet.

Vad menar regeringen med global ekonomisk utjämning? Jag är mycket intresserad av att höra utrikesministern berätta när den handlingsplan där vi ser att regeringen konkret menar allvar med vad man säger om global ekonomisk utjämning kommer att läggas på riksdagens bord.

Anf. 33 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Annika Nordgren frågade om de som förordar ett svenskt NATO-medlemskap ser det som ett mål eller ett medel. Det får de som förordar ett medlemskap svara på. Det finns ingen anledning för Folkpartiet att göra det. Däremot ser vi, som jag har sagt i tidigare replikskiften, utvecklingen av NATO mot att bli en gemensam säkerhetsorganisation i Europa med militära medel som något som det ligger i svenskt intresse att verka för.

Jag vill ställa en fråga till Annika Nordgren. Om jag har tolkat Miljöpartiet rätt har man en långsiktig vision om total nedrustning. Det har många av oss, men åtminstone på kort sikt tycks Miljöpartiet ha accepterat tanken på att Sverige behöver ett militärt försvar, om än mindre och

annorlunda än det nuvarande. Då inställer sig naturligtvis frågan: Är hotbilden mot Sverige, på kort sikt, så mycket allvarligare än den är på andra håll i Europa? Man kan exempelvis se på utvecklingen i Bosnien. Om hotbilden inte är allvarligare mot Sverige har jag en fråga: Varför skulle man inte även på kort sikt ha ett behov av ett gemensamt uppträdande av Europas demokratier när det är nödvändigt att ingripa med militära medel? Det måste i alla fall vara väsentligt mycket bättre än om enskilda stater – europeiska stormakter eller andra – självsvåldigt uppträder som polis i de tyvärr våldsamma konflikter som även under 90-talet har präglat Europa.

Anf. 34 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Fru talman! Politik handlar mycket om vilken bild man ger av ett partis uppfattning, ideologi eller ståndpunkt. Jag måste konstatera att vi i dag har sett moderaterna som de stora ivrarna för militära allianser. Folkpartiet har intagit en annan position, vilket jag tycker är glädjande. Det verkar vara så.

Vi har olika uppfattningar om det eurocentriska förhållningssätt som jag menar att Lennart Rohdin litet förvånande företräder. I mitt anförande efterfrågade jag var den globala visionen finns. Vad innebär en sådan här utveckling, med en militärallians i Europa – där Sverige skulle ingå – som med militära medel kan försvara de europeiska intressena? Var hamnar det i det globala perspektivet? Och vad är i så fall målet med det? Är det just att försvara de europeiska intressena i det här snäva perspektivet? Jag menar att vi måste förkasta det perspektivet om vi har accepterat det som flera har upprepat, nämligen att alla har ansvar för allting. Detta är jag mycket nyfiken på att få veta.

Miljöpartiet menar, som Lennart Rohdin vet och som han också sade, att det är dags att förkasta tron att det är militära medel som skyddar oss bäst. Vi vill också komma till rätta med konkurrensförhållandet när det gäller de begränsade tillgångarna och resurserna mellan å ena sidan fredsbyggande, icke-militära insatser som stävjar konflikter innan de uppkommer och å andra sidan uppbyggnad av militära allianser. Som vi ser det kommer Europa att få en upprustningseffekt av ett utvidgat NATO, och det tycker jag inte är positivt. Jag hoppas att Lennart Rohdin delar min uppfattning.

Anf. 35 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Den uppfattningen delar jag. Jag är dessutom övertygad om att en EU-utvidgning och en NATO-utvidgning som gör att Europas demokratier framöver kommer att ingå i samma strukturer också kommer att innebära att den militära rustningsnivån kommer att sänkas rejält i Europa. Då skapar vi nämligen förutsättningar för fred, säkerhet och samarbete.

Folkpartiet har, i den debatt som pågått de senaste två åren, aldrig förespråkat ett svenskt NATO-medlemskap. Vi har förespråkat att Sverige aktivt skall medverka till att understödja en utveckling i riktning mot strukturer, även militära, som skapar en gemensam säkerhetsorganisation för Europa. Då ställs frågan i debatten, av politiska motståndare och av journalister, om Folkpartiet kan tänka sig att Sverige är med i en sådan.

Det vore ju märkligt om man svarade nej på den frågan. Målet för vårt agerande har aldrig varit svenskt medlemskap i NATO utan att medverka till att NATO, som i dag är det militära huvudspåret när det gäller att skapa en framtida gemensam säkerhetsstruktur i Europa, också blir denna gemensamma säkerhetsstruktur. Sedan får vi ta ställning till om Sverige skall vara med i denna eller ej.

Annika Nordgren frågar också hur man skall se detta i ett globalt perspektiv. Såväl hon som övriga här i kammaren vet att det inte finns något parti i Sveriges riksdag som under Bosnienkonflikten mer envetet än Folkpartiet krävde att även Sverige skulle agera för att FN tog ansvaret. Så blev inte fallet, och då står vi där med de europeiska lösningarna när det gäller de europeiska problemen. Det är inför den verklighetsanalysen som vi konstaterar att NATO är huvudspåret. Som Annika Nordgren vet är det en insikt som delas av alltfler av hennes partivänner i exempelvis Tyskland.

Anf. 36 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Fru talman! Då ser jag plötsligt en annan möjlighet, nämligen att Folkpartiet och Miljöpartiet gemensamt verkar för att ge FN de resurser och instrument som krävs, i stället för att på grund av en gammal erfarenhet förkasta möjligheten att låta FN sköta sådana här insatser. Jag menar att det är ganska destruktivt att förkasta den lösningen bara för att det blev så här i ett fall och därmed också acceptera upprustning i Europa genom en utvidgning av NATO eller bygga någon annan lösning. Det tycker jag vore olyckligt.

Plötsligt fick vi också höra att ett utvidgat NATO kanske på sikt leder till nedrustning. Det var ett nytt inslag i debatten, och det får väl kallas ganska visionärt. Men jag tycker ändå att man kritiskt måste granska den utveckling av NATO som nu sker ur ett globalt perspektiv. Som jag minns det var målet – Lennart Rohdin får gärna rätta mig om jag har misstolkat det – en alleuropeisk lösning med militära medel som man kan ha till hands. Men är målet global fred, eller är det att Europa säkrar sätt att ta till vara sina intressen? Däremellan kan jag inte hitta någon kompromiss.

En global fred på lång sikt kräver att regioner och sammanslutningar av stater inte bara ser till och försvarar sina egna intressen – här finns naturligtvis också kopplingar till vad som händer inom EU för tillfället – utan också har en vision och arbetar för att uppnå den utan att ta omvägar via upprustningar, militära lösningar och militära allianser och utan att låta sig invaggas i en falsk trygghet inom en allians kalla armar. Jag tycker att vi i Sveriges riksdag nu borde kunna förkasta det synsättet.

Anf. 37 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Låt mig först säga att jag finner det häpnadsväckande att höra Lennart Rohdin jämställa NATO och FN som utbytbara organisationer när det gäller att skapa fred och säkerhet. Lennart Rohdin är väl inte okunnig om vad som har lett NATO från dess begynnelse, nämligen att skapa krig genom avskräckning, och vad som har lett FN från dess begynnelse, nämligen att skapa fred och säkerhet med främst fredliga, icke-

militära medel. Dessa organisationer, Lennart Rohdin, är inte utbytbara och kan inte jämföras på det sättet.

Fru talman! Utrikespolitiken är vår främsta försvarslinje. Det uttrycket myntade en gång Olof Palme. Han syftade på den aktiva utrikespolitik som Sverige förde från 1960-talet och under hela det kalla kriget. Det var sant att en aktiv utrikespolitik då höll oss utanför konflikter, samtidigt som Sverige fick rykte om sig att värna små staters integritet mot stormakter i öst och väst.

Denna handlingslinje, att utrikespolitiken är vår främsta försvarslinje, har bestått genom de förändringar som har skett i vår omvärld. Egentligen har den nog aldrig ägt större giltighet än i dag. I dag, när det kalla kriget är över och blockpolitiken är död, kan vi spela på alla de instrument som finns i den säkerhetspolitiska orkestern. Krigstrumman har förvisso aldrig haft någon framskjuten roll vid Sveriges framträdanden, men nu har den fått inta en ännu mer undanskymd position i den allra bakersta raden. I dag spelar försvaret främst på en rad andra instrument med mjukare toner och i harmoni med den övriga orkestern.

Utrikes- och säkerhetspolitiken blir två alltmer sammanflätade element. I säkerhetspolitiken ingår också utvecklingssamarbete och bistånd, handel och mellanfolkligt utbyte samt nedrustning och samverkan, bilateralt och i internationella organ. Vi talar i dag om ett vidgat säkerhetsbegrepp, ett nytt säkerhetstänkande, där säkerhet inte bara betyder staters säkerhet utan också människors säkerhet. Det här vidgade säkerhetsbegreppet ger oss ett markant ökat handlingsutrymme i vår strävan efter fred och säkerhet.

Fru talman! De förändringar i svensk säkerhetspolitik som jag talar om tar naturligtvis sin utgångspunkt i de förändringar som skett i vår omvärld. De hot som i dag riktas mot oss är inte militära. Antalet krig och konflikter i världen har minskat dramatiskt.

Vi ser också ett helt nytt konfliktmönster växa fram. Under det kalla kriget utkämpades krig i huvudsak mellan stater över en politiskt eller ideologiskt definierad tvistefråga. I dag har krig och konflikter mellan stater blivit ovanliga. Konflikter har inte längre sin grund i staters fiendskap. Nästan alla konflikter i dag äger rum eller åtminstone börjar inom stater.

Vid Uppsala universitet har ett projekt statistiskt över en längre tid studerat konflikters orsaker. Man har funnit att under en sexårsperiod, från 1989 till 1995, har det varit 96 konflikter i världen – de har minskat kraftigt under senare år. Men vad som är anmärkningsvärt är att endast fem av dessa har varit mellanstatliga, och endast en har eskalerat till krig. Det var Gulfkriget, och där trädde så småningom FN:s säkerhetsråd in.

De hot som vi i stället ser framträda i dag är spänningar inom länder till följd av sociala, ekonomiska, etniska eller religiösa motsättningar. Andra hot är gränsöverskridande och gemensamma. Bland dem vill jag nämna fattigdomen i tredje världen och befolkningsökningen, som innebär en påfrestning på samhällen och som naturen har svårt att bära. Vidare har vi folkförflyttningar, som ökar främst inom och mellan fattiga länder. I deras spår ser vi en social och politisk instabilitet. Miljöförstöring och kamp om naturresurser har nämnts tidigare. De är både en orsak till och ibland en effekt av politiska spänningar. Kärnvapenproblematiken har vi kvar. Så länge kärnvapen finns kvar finns risk att de kommer till

användning eller i händerna på terroristgrupper. Kriminalitet och narkotikahandel, liksom internationell terrorism, är också hot mot våra samhällen. Runt om i Europa finns främlingsfientliga och rasistiska strömningar. Resultaten i de nyligen avhållna kommunalvalen i Sydfrankrike ger skäl till oro. Historien har lärt oss vad en sådan här utveckling kan innebära.

Herr talman! Gemensamt för de nämnda hoten mot vår säkerhet är att de är gränsöverskridande och att de riktas mot oss som människor och mot våra samhällen, inte mot vårt territorium. De kan inte framgångsrikt mötas med militära medel.

Men vilka försvarsmedel har vi då för att möta dessa nya hot? Ja, först har vi naturligtvis, som tidigare, internationell samverkan, i Norden, runt Östersjön, i EU, OSSE och FN. Det syftar till att minska spänningar, att skapa samarbetsformer som gör krig omöjligt och att skapa möjligheter för ekonomisk tillväxt och utveckling.

Det är kännetecknande för denna verksamhet att den betonar konfliktförebyggande och förtroendeskapande. Den konfliktförebyggande verksamheten kan nu, sedan Sverige har blivit medlem i FN:s säkerhetsråd, få en alltmer framträdande roll i svensk utrikespolitik. Vi vill försöka påverka världsorganisationen att i ökande grad arbeta konfliktförebyggande och med tidiga icke-militära ingripanden enligt stadgans kap. 6.

Kostnaderna för förebyggande aktioner är lägre, både i termer av mänskligt lidande och i pengar, jämfört med alternativet att reagera först då en konflikt brutit ut. Men de positiva resultaten av förebyggande verksamhet mäts i uteblivna konflikter. Tyvärr får den sortens aktioner sällan några rubriker. Men jag anser att det är en viktigt pedagogisk uppgift att ändå försöka skapa opinion för den konfliktförebyggande verksamheten.

Ett annat säkerhetspolitiskt instrument är biståndet och biståndspolitiken. Biståndet får en allt tydligare säkerhetspolitisk profil numera. Fredlig konfliktlösning är ett prioriterat område i svensk biståndspolitik. MR och demokratiframjande insatser, stöd till institutionsbyggande och för att främja rättsstatens funktioner, liksom suveränitetsstöd till nyfödda demokratier får ett allt större utrymme och bidrar till fred och säkerhet.

Även den långsiktiga fattigdomsbekämpningen är viktig i det konfliktförebyggande arbetet, genom att det stöder mottagarländernas ekonomiska och sociala kapacitet och därmed deras egen förmåga att hantera interna spänningar. Annika Nordgren frågade när någonting kommer som skall ge global ekonomisk utjämning. Jag menar att det långsiktiga fattigdomsbekämpande biståndet är ett sådant. Det existerar.

Herr talman! Det finns en växande insikt om att det är de konfliktförebyggande och tidiga icke-militära insatserna som är svaren på dagens hot. Ändå är det inte så lyckligt i världen att väpnade krig och konflikter inte existerar. Vi måste ha en beredskap att ingripa också när tidig konfliktlösning misslyckats och krig och konflikter eskalerar. Vi har alltid deltagit i FN:s operationer och kommer så att fortsätta. Vårt engagemang för OSSE är fortsatt starkt. Till Annika Nordgren vill jag också i sammanhanget säga att svenska militära insatser utomlands bara kan ske efter mandat från FN eller OSSE.

I den svenska säkerhetspolitiska debatten har frågan om ett svenskt medlemskap i NATO förts fram, först av Folkpartiet liberalerna och sedan av Moderaterna. I argumentationen sägs att Sverige bör söka med-

lemskap i det nya NATO. Förslaget synes något märkligt, särskilt med hänsyn till den utveckling som redan har skett i relationerna mellan NATO och Sverige. Som också utrikesministern har sagt har vi i dag ett omfattande och positivt samarbete med det nya NATO inom de områden som vi själva valt och som passar våra säkerhetspolitiska strävanden. I själva verket samverkar Sverige med NATO på alla de områden där NATO konkret har förnyat sin verksamhet, i NATO-rådet, i PFF och i SFOR i Bosnien. Det nya NATO är inte exklusivt och utestängande. Tvärtom, genom sin öppenhet och flexibilitet när det gäller deltagande bjuder man in alla intresserade att medverka utifrån sina egna preferenser. För samarbete med det nya NATO krävs inget medlemskap. Det är ett samarbete som svarar väl mot våra säkerhetspolitiska mål och som kan ske inom ramen för vår militära alliansfrihet.

Däremot, Lennart Rohdin, är medlemskap i det gamla NATO, dvs. militäralliansen NATO, med betoning på den hårda militära kärnan, inte förenligt med våra säkerhetspolitiska intressen. När Folkpartiet och Moderaterna i dag förordar svenskt NATO-medlemskap är det i själva verket det gamla NATO man vill att vi skall gå med i, inte det nya NATO. Jag kan inte se några som helst säkerhetspolitiska förtjänster med det.

Det är min absoluta övertygelse att Sverige, om vi står militärt alliansfria, med större förtroende och bättre handlingsutrymme kan skapa och bevara fred och demokrati, minska spänningar mellan och inom länder samt förebygga och lösa konflikter innan de trappas upp till väpnat våld.

Herr talman! Vi socialdemokrater förblir starka i vår förvissning om att utrikespolitiken är vår främsta försvarslinje, inte medlemskap i en militärallians.

Anf. 38 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Det kan inte gå vägen jämt. Det kan gå fel när man skriver ett anförande innan man har lyssnat på debatten, och det visar väl det här med tanke på den diskussion som vi har haft om vad exempelvis Folkpartiet tycker. Folkpartiet har aldrig krävt och kräver icke medlemskap i det gamla NATO. Vi kräver att Sverige medverkar till att vi får det nya NATO. Får vi det, kan vi också ta ställning till frågan om Sverige skall vara med då. Någonting annat har aldrig förespråkats från Folkpartiets sida.

Om man skall vara försiktig med vad man skriver i förväg, tror jag att Viola Furubjelkes inledningsord visar att det kan gå ännu värre när man inte har skrivit i förväg. Jag utgår från att det var en lapsus att Viola Furubjelke sade att NATO kom till för att skapa krig genom avskräckning. Det är möjligt att det skulle stå i överensstämmelse med den aktuella Schoridoktrinen, men jag tror inte ens att Viola Furubjelke verkligen menade de orden.

Hon sade att FN och NATO inte är utbytbara. Nej, Folkpartiet ropade inte på NATO inför folkmordet i Bosnien. Vi ropade på FN. Socialdemokraterna var tysta. I utrikesdebatten i den här kammaren 1994 förklarade Pierre Schori att det är så litet man kan göra när man är i opposition. Det var därför socialdemokraterna inte hade några åsikter när det gällde folkmordet i Bosnien.

Men socialdemokraterna accepterade NATO sedan man hade vägrat att kräva att FN skulle leva upp till anda och bokstav i FN-stadgan för att skydda ett våldtaget medlemsland.

Prot. 1996/97:64
12 februari

Utrikespolitisk debatt

Anf. 39 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Om jag sade fel, Lennart Rohdin, berodde det kanske på den upprördhet som jag kände över det absurda påstående som jag tidigare hade hört Lennart Rohdin framföra. Självklart menade jag att NATO skapades för att skapa fred genom avskräckning och kärnvapenhot.

I övrigt anser jag att Folkpartiets hållning i NATO-debatten är mycket förbryllande. Jag förstår egentligen inte vad vitsen med debatten över huvud taget är om man inte skiljer sig på något sätt från oss socialdemokrater eller övriga partier, som inte heller anser att vi bör gå med i NATO i dag.

Lennart Rohdin och Folkpartiet har naturligtvis ett desperat behov av att komma in i debatten. Men att göra det på bekostnad av säkerhetspolitiken tycker jag inte är särskilt bra. Säkerhetspolitiken lämpar sig dåligt för den sortens kampanjer och spekulationer.

Jag skulle i stället vilja fråga Lennart Rohdin: Anser Lennart Rohdin att Sverige medverkar i det nya NATO, och håller Lennart Rohdin med om att medlemskap i dag endast är aktuellt om man talar om militäralliansen NATO med ömsesidiga säkerhetsgarantier?

Anf. 40 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Jag gläder mig åt att utrikesministern är närvarande under den här debatten. Det gör det kanske något lättare för utrikesministern att förstå den förbryllelse som vi i Folkpartiet känner inför hur olika företrädare för socialdemokratin väljer att hantera debatten om säkerhetspolitiken och NATO:s utveckling.

Det går inte ens i samma debatt att få någon klar bild av vad socialdemokraterna egentligen vill för någonting, eftersom man uppenbarligen slänger in företrädare för alla tänkbara uppfattningar i debatten.

Skillnaden mellan oss, Viola Furubjelke, är att enligt Folkpartiet är säkerheten i Europa, framför allt sedan det kalla kriget slutade, odelbar. Allt som kan främja säkerheten runt om i Europa ligger i svenskt intresse. Vi bör verka aktivt för en utvidgning av NATO som innebär att NATO tar sig an nya uppgifter, t.ex. konflikthantering, som innebär att de nya demokratierna kan inlemmas i demokratiernas samarbete kring säkerhetsfrågor med militära medel och som innebär en fördjupning av samarbetet med Ryssland. Där har vi inte varit inne på samma linje i den här debatten mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet förut.

Får vi till stånd detta – det *nya* NATO, eller vad det nu kan bli för bokstavskombination på det, om det gör det enklare för svensk socialdemokrati – tror jag att vi kan föra en ganska avspänd debatt i den här kammaren om huruvida det är praktiskt att Sverige är med i detta eller ej.

Anf. 41 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Låt mig försäkra om att det inte finns något som helst trauma omkring bokstavskombinationen NATO inom svensk socialdemokrati.

Efter det besked som Lennart Rohdin nu gav om hur han ser på det nya NATO kan jag bara konstatera att de uppgifter som Lennart Rohdin skulle vilja ge NATO är de uppgifter som vi gärna vill se utvecklas inom FN. Alltså ligger det någonting i det Lennart Rohdin i sin replik till Jan Jennehag gjorde gällande, nämligen att NATO skulle kunna ersätta FN på europeisk grund. Jag håller inte med om det, herr talman. Det gör inte det socialdemokratiska partiet heller.

Anf. 42 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Herr talman! Eftersom utrikesministern inte ville svara på de frågor jag ställde får Viola Furubjelke axla klargörandets mantel och tala om vad socialdemokratin har för uppfattning.

Jag har två frågor. Den första frågan är: Anser Viola Furubjelke att det bör skrivas in i EU:s fördrag att militära insatser enbart får ske med FN-mandat? Viola Furubjelke upprepar ju här något som jag väl känner till, nämligen hållningen att svenska insatser bara kan ske om man har ett FN-mandat i grunden. Men varför inte arbeta för att det skall stå klart och tydligt i EU:s fördrag?

Den andra frågan är: Anser Viola Furubjelke att Vitrysslands och Ukrainas förslag om en kärnvapenfri zon i Central- och Östeuropa bör stödjas från Sveriges och den svenska regeringens sida?

Anf. 43 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Annika Nordgren vill att vi skall verka för att det skrivs in i EU:s fördrag att militära aktioner endast kan vidtas efter FN-mandat. Det verkar som något av en överlappsgärning. Det är väl känt att Sverige inte kan agera med mindre än att vi har ett FN-mandat i ryggen. Men EU är ju inte en militär organisation. EU har inte det uppdraget. Att verka för att det skall skrivas in i EU-fördraget skulle kunna ge intryck av att Sverige menar att EU skall utvecklas till en militär organisation. Så har vi inte sett saken. Så vill inte Sverige att det skall bli.

Jag kan därför inte förstå varför Annika Nordgren, som inte heller vad jag förstår vill att EU skall utvecklas till en militärpakt, skulle önska att det här skrevs in. Men Annika Nordgren kanske kan ge mera information om vad det är som ligger bakom denna önskan från Miljöpartiets sida.

Anf. 44 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Herr talman! Jag bistår gärna med den hjälpen om det kan leda framåt. I ett hemligstämplat dokument om strategi för utveckling som EU-kommissionen sammanställde inför toppmötet i Lissabon 1992 påpekades att neutralitet är oförenlig med gemensam politik på utrikes-, säkerhets- och framöver försvarsområdet, vilket till slut kommer att innebära ömsesidig militär hjälp, medlemskap i Västeuropeiska unionen, NATO samt gemensamma försvarsstyrkor och försvarsplanering. I EG-kommissionens, som det hette på den tiden, svar från augusti 1992 på den svenska ansökan konstaterades det att Sverige hade ansökt om medlemskap utan förbehåll och att Sverige accepterat att EU kommer att utforma en gemensam försvarspolitik och ett gemensamt försvar.

Med hänvisning till detta och till det svensk-finska förslaget om att ge EU militära muskler till VEU för att sköta fredsbevarande verksamhet

tycker jag att både jag och Viola Furubjelke skulle vila tryggare i att det inte är regionen eller stormakten EU vars intressen skulle kunna främjas i olika operationer. Man skulle kunna få förvissning och klagörande genom att skriva in detta i EU-fördraget. Min fråga är: Vad skulle vi förlora på det?

Jag vill också veta hur Viola Furubjelke ser på Vitrysslands och Ukrainas förslag om en kärnvapenfri zon i Central- och Östeuropa.

Anf. 45 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med den fråga jag inte hann med att besvara tidigare. Självklart är kärnvapenfria zoner något mycket positivt. Det gäller över huvud taget, oavsett om det gäller Vitryssland, Ukraina eller länder på andra håll i världen. Kärnvapenfria zoner är ett steg mot målet, en kärnvapenfri värld, som vi naturligtvis kämpar för.

Vår motsträvighet att skriva in det Annika Nordgren talar om i EU-fördraget beror på precis det som jag nämnde tidigare: Det skulle kunna leda tanken till att vi är beredda att acceptera det som Annika Nordgren anförde, nämligen att EU hävdar att vi inte kan förbli neutrala och att vi måste samverka och medverka till att EU så småningom får militära muskler också. Vi har klagjort inför EU – inför kommissionen, ministerrådet och även utskottet självt när vi besökte Europaparlamentet – att detta inte är någonting som Sverige kan acceptera över huvud taget. Vi har valt vår linje, klagjort den och kungjort den, och jag tror också att vi finner en viss respekt för den. I alla fall är man medveten om att vi är fast beslutna att inte göra avsteg från den. Därför, Annika Nordgren, skulle det ge fel signaler om vi plötsligt skrev in i fördraget att EU skulle kunna agera som en militärmakt genom militära aktioner efter FN-mandat.

Att VEU på avrop skulle kunna tillhandahålla resurser för konflikt-hantering är något helt annat. Det handlar inte om militära aktioner i den bemärkelsen som Annika Nordgren försöker få det att framstå som, utan det gäller ren krishantering i enlighet med de s.k. Petersbergsprinciperna.

Anf. 46 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Det finns 30 000 kärnvapen i världen. Detta är ett moraliskt, militärt, ekonomiskt och framför allt mänskligt oförsvarbart faktum. Denna kärnvapenarsenal räcker för att förgöra allt liv på jorden alltför många gånger om.

Många har arbetat hårt för att visionen om en kärnvapenfri värld skall uppfyllas – inte minst från svenskt håll. Redan 1965 föreslog utrikesminister Torsten Nilsson i FN att ett nedrustningspaket i tre delar skulle genomföras: ett förbud mot fortsatt spridning av kärnvapen, ett fullständigt provstoppsavtal och ett förbud mot produktion av klyvbart material för vapenändamål. Ett icke-spridningsavtal tillkom 1968. Ett provstoppsavtal antogs av FN den 11 september 1996, och i mars 1995 beslutade FN:s nedrustningskonferens att inleda förhandlingar kring ett internationellt avtal som skall förbjuda all fortsatt tillverkning av uran och plutonium för kärnvapenändamål.

I dag, drygt 30 år senare, har alltså Torsten Nilssons två första krav från 1965 uppfyllts och det finns goda möjligheter att också det tredje skall bli verklighet. Så långt är allt väl, men vi får inte glömma att

ovanstående bara syftar till att förhindra spridning, test och produktion av kärnvapen. Det finns som sagt 30 000 kärnvapen kvar i världen.

Mitt syfte är inte att låta uppgiven här i dag. Jag är tvärtom övertygad om att en nedrustning är fullt möjlig. Men det finns en risk att vi, kanske speciellt i Europa, sätter oss lugnt tillbaka, konstaterar att det kalla kriget är slut och att USA och Ryssland faktiskt lovat minska sina kärnvapenarsenaler och på något sätt nöjer oss med det. Men kärnvapenhotet finns kvar trots icke-spridningsavtal, provstoppsavtal, nedrustningsavtal och kärnvapenfria zoner. Vi måste flytta fokus från det kalla krigets dagar och se vad som händer i dag – och var det händer.

Det är två begrepp som återfinns i debatten: kärnvapenstater och tröskelstater.

Kärnvapenstater är de stater som före 1967 hade tillverkat och sprängt en kärnladdning. Dit hör Kina, USA, Ryssland, Storbritannien och Frankrike. Samtliga dessa länder har skrivit under icke-spridningsavtalet NPT, vilket innebär att de förbundit sig att inte överlåta kärnvapen till andra stater och också att verka för ett avtal om fullständig avrustning under noggrann och effektiv kontroll. Men samtliga dessa länder har fortfarande kärnvapen kvar.

Tröskelstater är de stater som står på tröskeln till kärnvapenkapacitet. Dit hör i dag Indien, Pakistan och Israel. Dessa länder har hittills vägrat att skriva under avtalet.

Kina är alltså en kärnvapenstat, samtidigt som Indien och Pakistan är tröskelstater. Syftet med Indiens kärnvapenprogram är att det skall fungera som en motpol till kärnvapenhotet från Kina. Pakistans kärnvapenprogram är en reaktion på det indiska programmet. Positionerna är därmed rätt låsta.

Till detta kan läggas att Asien upprustar även när det gäller konventionella vapen.

Enligt SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute – har de globala militärutgifterna i världen minskat under senare år efter en topp 1987. Utgifterna minskar framför allt i de länder som tidigare satsade stort på en upprustning, nämligen i de västliga demokratierna och Ryssland. Men det finns inga tecken på en minskning i södra Asien. Tvärtom ökade Indien och Pakistan sina militärutgifter med 12 respektive 19,5 % mellan 1992 och 1994.

Asiens upprustning berör hela världen. Vapenlager och maktbalanser är ingen lokal angelägenhet, i synnerhet inte när det finns kärnvapen med i bilden. Och för mig känns det inte bra. För att vara drastisk känns det ibland som inledningen till ett nytt kallt krig.

Det är svårt att komma med råd och synpunkter om vad omvärlden konkret skall göra. Som utrikesministern sade i sitt anförande gäller det att ta ett steg i taget och att arbeta långsiktigt.

En del kan vara västvärldens ansvar vid vapenexport. I dag finns en överproduktion av vapen, mycket tack vare den nedrustning som sker. Det är viktigt att inte denna överproduktion exporteras urskillningslöst så att en nedrustning i vissa delar av världen leder till en upprustning i andra delar.

En annan del är förstas att det arbete som sker inom bl.a. FN för en kärnvapenfri värld ytterligare bör uppmärksammas. Genom fler kärnva-

penfria zoner i världen skapas goda exempel samtidigt som trycket från omvärlden ökar på de områden som ännu har kvar kärnvapen.

Men det viktigaste är att vi inte faller in i ett bedrägligt lugn som leder till handlingslöshet. Världen har blivit bättre och säkrare, men det återstår ännu mycket att göra.

Anf. 47 INGER KOCH (m):

Herr talman! Demokratien sprider sig i världen. Från att för ett decennium sedan ha varit undantag är demokratin nu den dominerande styrelseformen.

Särskilt glädjande är att demokratin på allvar fått inte bara fotfäste utan också spridning i Afrika. Mer än 30 länder i Afrika har haft sina första demokratiska val, och i södra och östra Afrika är demokratier vanligare än diktaturer. Även om situationen är bräcklig så har ändå betydande framsteg gjorts jämfört med hur situationen var bara för några år sedan.

Den positiva utvecklingen i Sydafrika efter avvecklingen av apartheid och de lyckligt genomförda valen inger hopp. Trots ekonomiska svårigheter och en utbredd laglöshet finns hos regeringen och hos folket en stor optimism inför framtiden och beslutsamhet att övervinna problemen.

Genom freden och försoningen i Moçambique efter mer än tio års häftiga inbördesstrider och som ledde till att de första fria parlaments- och presidentvalen kunde genomföras är nu situationen i hela södra Afrika gynnsam för framväxt och stabilisering av demokratin.

Inom SADC-samarbetet kommer den ekonomiska integrationen att accelerera, och Sydafrikas frihandelsavtal med EU, som jag hoppas snart blir verklighet, kan – om det hanteras rätt – ge ett värdefullt stöd till den ekonomiska utvecklingen i hela regionen.

För att respekten för mänskliga rättigheter och demokrati skall bli bestående är det viktigt att bygga upp strukturer som främjar och kontrollerar att så också sker. Sverige bör därför i dialogen med länderna i södra Afrika betona vikten av att det skapas regionala strukturer för mänskliga rättigheter och demokrati.

Europarådet kan här vara en förebild. Erfarenhet från Europa visar att integrationsarbetet när Europarådet bildades för snart 50 år sedan startade just med mänskliga rättigheter och demokrati.

En möjlighet som vi moderater har pekat på vore att SADC-samarbetet fick mer fasta strukturer när det gäller att övervaka efterlevnaden av mänskliga rättigheter och demokrati bland de tolv länder som är medlemmar.

Detta skulle kunna vara en naturlig följd av det framväxande parlamentariska samarbete som nu sker inom organisationens ram. Europarådets konventioner och mekanismer kan tjäna som förebild.

En sådan verksamhet skulle kunna finansieras genom EU-biståndet, eftersom det handlar om regional integration där erfarenheterna från det europeiska integrationsarbetet kan vara intressanta. Detta, herr talman, bör Sverige agera för inom EU.

Jag har här valt att visa på en möjlig positiv utveckling även för delar av Afrika. Massmedierna förmedlar dagligen en annan bild från andra delar av Afrika.

Inbördeskriget i Sudan har pågått i 13 år utan att omvärlden har brytt sig särskilt mycket om att mer än 130 000 människor mist livet och att 300 000 människor har tvingats att fly. Det håller nu på att utvecklas till en regional konflikt. Sudan anklagar Etiopien, Eritrea och Uganda för att stödja den sudanesiska gerillan militärt. Samtidigt anklagar Zaire Uganda för att ha sänt tusentals soldater in i Zaire.

Konflikten kring de stora sjöarna i centrala Afrika, som redan förorsakat så svåra lidanden för befolkningen i de omgivande länderna och skapat så stora flyktingtragedier, håller på att utökas med ytterligare närliggande länder.

Ett stort ansvar vilar nu på FN att försöka att lösa dessa nya konflikter innan ett större krig med många inblandade stater utbryter. Ingrid Näs-lund har tidigare i dag berört detta.

Herr talman! Jag vill betona vikten av att Sverige genom sin plats i säkerhetsrådet med kraft agerar för ett snabbt ingripande.

Anf. 48 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Sovjetunionens kollaps och demokratins genombrott under 90-talet i Östeuropa och i en rad andra länder har frilagt samband som fått stora delar av den akademiska forskningen kring internationell politik att ändra karaktär. Vi har nu tillgång till arkivmaterial från alla vår tids stora diktaturstater, utom från Kina, och därmed säkrare underlag för analysen av dessa regimers karaktär och handlande. Och vi kan med större säkerhet än tidigare testa hypoteser om sambandet mellan olika förhållanden i demokratier och diktaturer och det faktum att vissa stater varit just demokratier respektive diktaturer.

Den amerikanske fredsforskaren Rudolph Rummel har i en rad böcker försökt att ge en samlad bild av politiskt betingade massmord i vårt århundrade. Resultatet, även med hänsyn till de stora felmarginaler som är ofrånkomliga vid denna typ av undersökningar, är sådant att det måste påverka all framtida debatt om olika statsskicks karaktär.

Utgångspunkten är de handlingar som i en normal rättsstat, t.ex. i Sverige, skulle räknas som mord om de utfördes av en enskild person mot någon annan. Vi tänker oss nu att samma handlingar utförs på order av regimen i ett land mot enskilda eller grupper av människor. Mördandet får därmed en ny dimension. Rummel kallar det *democide* – politiskt betingade massmord utförda av regimen inom ett land eller en del av ett land.

Det handlar då inte bara om mord genom att misshagliga människor skjuts, gasas ihjäl som i Auschwitz, kastas ut från flygplan som i Argentina och Chile och allt annat tänkbart av samma slag.

Per Ahlmark, som i en bok introducerat Rummels analyser i Sverige, skriver: Antag att vi spärrar in en liten flicka i vårt eget hem, att vi tvingar henne att utföra så tungt arbete dag efter dag att vi helt sliter ut henne, att vi inte ens ger henne en minimal matranson eller nödvändiga kläder, och att vi klart ser att hon dukar under utan att vi alls hjälper henne. Då är hennes ofrånkomliga död i praktiken följden av en avsikt. Det är mord – och sker det genom regeringens försorg är det *democide*. I stor skala är detta vad som ägde rum bl.a. i den sovjetiska Gulagarkipelagen.

Det är också *democide* om en regim medvetet låter stora folkgrupper svälta ihjäl genom att vägra att släppa fram livsmedelsleveranser och

konfiskera allt som hade gjort det möjligt för människorna att livnära sig själva, som i Ukraina under tvångskollektiviseringen av det sovjetiska jordbruket. Rummel överväger i dag, sedan nya fakta blivit kända, att också räkna massvälten i Kina under det stora språnget framåt, som det hette, som *democide*.

Med reservation för hur denna kinesiska katastrof skall bedömas presenterar Rummel statistik över 1900-talets mest mordiska regimer och härskare. Totalt har kanske 170 miljoner människor avlivats i *democide* under 1900-talet. Det är fyra gånger så många som de som dött på slagfälten i 1900-talets krig. De fyra stater och regimer som mördat flest är Sovjetunionen, Nazityskland, Kina under kommunisterna och Kina under Kuomintang. Räknar man enskilda härskare kommer Stalin, Hitler, Mao och Chiang Kai-shek i särklass, följda av Lenin, Tojo, som var Japans diktator under kriget, Pol Pot, Yahya Kahn i Pakistan och Tito. I förhållande till det berörda landets folkmängd kommer Pol Pot i en klass för sig – åtta procent av befolkningen mördades om året under den tid då de röda khmererna styrde Kambodja.

Detta är en första bild av det man finner om man studerar politiskt motiverade massmord under 1900-talet. Kritik och fördjupningar på olika punkter är nödvändigt. Redan nu kan man dock konstatera att *democide* direkt hör ihop med regimernas karaktär. 98 % av massmorden har begåtts av diktaturer. De former av *democide* som har utförts av demokratiska stater handlar i huvudsak om civila som har fallit offer för bombningar och matblockader under krig.

Detta är naturligtvis inte särskilt överraskande. Ingen demokratisk regering skulle överleva ens en kvart om den behandlade sina medborgare på det sätt som vår tids diktaturstater behandlat sina. Ändå är Rummels forskning om politiska massmord epokgörande i den meningen att ingen förut har sammanställt och analyserat ett motsvarande material. En annan av Rummels teser innebär att en misstanke som länge vuxit sig stark – så långt sådant är möjligt – nu också kan beläggas empiriskt, nämligen att demokratiska stater inte går i krig med varandra. Demokratier skapar sinsemellan en sfär av inbördes fred, där konflikter mellan stater löses på samma sätt som konflikter inom stater: genom förhandlingar och kompromisser. Av 353 krig mellan åren 1816 och 1991 har 198 utkämpats mellan olika diktaturer, 155 mellan diktaturer och demokratier i olika kombinationer och 0 mellan demokratier. Detta säger däremot ingenting om kolonialkrig eller om katastrofer för enskilda demokratiers anseende, som Vietnamkriget, utan just bara att krig där demokratier bekrigat varandra inte förekommit.

Men detta är viktigt nog. Redan Kant anade på 1700-talet att, som han sade, en värld av liberala republiker skulle få denna konsekvens i fråga om de internationella relationerna. Tanken har senare utvecklats av många, i Sverige bl.a. av Hjalmar Branting. Efter kommunismens fall står det klart att Sveriges egna säkerhetsintressen är direkt beroende av att den nya demokratiska ordning som har upprättats i Europa kan bestå.

Demokratins stabilitet och fortsatta utbredning bör enligt min och Folkpartiets mening vara det överordnade målet för all svensk internationell politik. Det är detta som ytterst ligger bakom vårt stöd för Europatanken och vår vilja att öppet diskutera också nya säkerhetspolitiska lös-

ningar, som kan bidra till att stabilisera demokratins landvinningar sedan 1989.

Men demokratin har inte bara en avgörande betydelse för fred och för människors egen säkerhet. Den berömde Harvardekonomen Amartya Sen har bl.a. studerat svältkatastrofer under vårt århundrade och funnit att alla exempel på utbrott av massvält kommer från diktaturstater. Det betyder inte att elände och hunger inte finns i u-länder med demokratiska förhållanden. Men massvält är något speciellt. Den senaste riktiga svältkatastrofen i Indien inträffade under det brittiska styrets sista tid. I Kina har kanske 30 miljoner människor svultit ihjäl under kommunisternas styre. Förklaringen finns i de risker som fria val och fri information alltid innebär för de styrande i en demokrati. Deras egenintresse driver dem att förhindra åtminstone denna typ av lättfattliga och politiskt förödande katastrofer. Detta säger något viktigt om demokratins värde i fattiga länder. Hur långt tesen håller på andra områden bör naturligtvis utredas. Det är inte säkert att det är lika entydigt när det gäller jämställdhet, behandling av etniska minoriteter eller felnäring, som är något annat än svältkatastrofer. Men det är väl inte heller troligt att demokratin skulle försvåra för u-länder att ta itu med den typen av problem.

Också i biståndspolitiken bör därför demokrati och mänskliga rättigheter tillmätas en central roll och säkert centralare än nu, om man skall ta dessa resultat på allvar. Vi vet alla att så inte har varit fallet. Vi vet också att svensk utrikespolitik ofta präglas av andra föreställningar än dem som jag här har skisserat, t.ex. att småstater har speciella gemensamma intressen, oavsett vilken karaktär de i övrigt har, att stabilitet mellan de två gamla stormaktsblocken borde prioriteras framför demokratisering av Sovjetblocket och annat i samma stil.

Biståndsministrarnas inlägg i Svenska Dagbladet i måndags visar att det fortfarande tycks vara svårt för en del att se vari det problematiska med sådana attityder består. Inte bara svensk socialdemokrati och inte ens bara socialdemokratin utan också företrädare för andra politiska riktningar i Europa prioriterade länge stabilitet framför solidaritet eller stabilitet framför *Solidarnosc*, skulle man kunna säga, för det var precis vad det gällde. Precis detta fenomen har ju analyserats många gånger, mest framträdande av den brittiske historikern Timothy Garton Ash – den kanske främste auktoriteten på Östeuropas historia under de senaste 15 åren.

Det är synd att dessa attityder fortfarande dröjer kvar. De hindrar oss från att se klart. Nu när både den internationella utvecklingen som sådan och nya insikter bland många forskare och alltfler andra som sysslar med internationella förhållanden gör det möjligt, borde vi utnyttja tillfället att på nytt tänka igenom vad som är allra viktigast för svensk utrikespolitik.

Anf. 49 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag tänker använda en del av kammarens tid till vad jag skulle vilja kalla några personliga reflexioner när det gäller användningen av olika utrikespolitiska medel eller instrument för att lösa problem och konflikter. Detta gör jag efter några besök som jag under det gångna året har gjort i olika länder.

Men först vill jag säga att det är väldigt bra att man i den utrikespolitiska deklarationen noterar vikten av att stärka banden med Asien. Jag skulle då vilja se att det omfattade mer än Asien, nämligen hela Stilla-

havsregionen. Om vi ser till handelsutvecklingen är det ingen tvekan om att handeln i Stillahavsregionen nu håller på att gå om den handel som sker kring Atlanten och bandet USA–Europa.

I dag är handeln större i Stillahavsregionen, även om investeringsströmmarna över Atlanten fortfarande är större. Jag tror att vi måste inse Ostasiens betydelse och att det inte är fråga om vilken utveckling som helst, utan att det är en ganska avancerad teknologisk utveckling som sker där. Därför tror jag att det är viktigt att vi från svensk sida ägnar detta område mycket större intresse än vad vi hitintills har gjort.

Jag är också glad över att man i den utrikespolitiska deklARATIONEN nämner projektet Euroislam. Jag är övertygad om att vi måste bli mycket bättre på att möta olika trosbekännare, i det här fallet muslimer. Det är viktigt för utvecklingen här hemma i Sverige, vilket borde vara uppenbart, men det är också viktigt för våra utrikesrelationer. Allmänt sett är vi väldigt dåliga på att förstå hur man tänker i andra kulturer. Där har vi mycket att lära.

Jag noterar också att man i den utrikespolitiska deklARATIONEN tar upp vikten av att eliminera massförstörelsevapen. Det är väldigt viktigt, men det är också angeläget att vi inriktar oss på att minska vapenhandeln över huvud taget och att vi ser detta som en del i en nedrustningspolitik. Därför är det angeläget att Sverige går före när det gäller vapenexportfrågorna. Det är onekligen så att dessa frågor ofta belastar utrikespolitiken. Därför är det viktigt med en stram politik på det här området och att vi har höga ambitioner.

Genom den frågan har jag kommit in på det här med medlen i utrikespolitiken. Jag vill alltså hävda att hur vi hanterar vapenexporten är en väldigt viktig medelsfråga i utrikespolitiken.

Med det går jag över till reflexioner omkring några besök som jag har gjort i olika länder. Det blir litet spontana reflexioner, men för mig säger de ganska mycket.

Jag besökte Irak tidigt förra året. Folket där lider minst sagt brist på mat, mediciner osv. Orsaken är naturligtvis regimens hantering av situationen i området och alla de krig man har medverkat till. Men jag vill också hävda att FN:s sanktioner har bidragit till situationen. Sanktionerna har gällt sedan våren 1991. Det har varit en total blockad av Irak. Därför är det väldigt positivt att det nu antligen har blivit ett hål i den här blockaden genom uppgörelsen om att sälja olja mot mat och mediciner.

Dröjsmålet är naturligtvis att beklaga, och regimen har stor del av skulden till det. Vad vi kan konstatera är att folket har fått lida. Sanktionernas syfte var naturligtvis att avvärja Irak, och det målet har till dels uppnåtts. Men det var också rimligen i någon mån att välta den diktatoriska regimen i Irak. Där har resultatet blivit det motsatta. Jag vill hävda att Saddam Hussein snarast har stärkt sin ställning. Internationella rödakorsfederationen har gjort en mycket lärorik studie över situationen.

Jag tycker att det är angeläget med en översyn av hur vi använder sanktionsinstrumenten. Jag vet att Sverige deltar i arbetet kring detta i FN. Det är viktigt att vi är drivande i den här frågan. Vi behöver bättre sanktionsinstrument som är effektivare och som når avsedda mål. Sanktionsinstrumenten får inte vara kontraproduktiva.

Under utrikesutskottets resa passerade vi Tanzania. Där kom vi bl.a. i samtal om de flyktingströmmar som kommer från de stora sjöarnas om-

råde och som belastar Tanzania i allra högsta grad. Det är intressant att konstatera att FN i samband med detta folkmord har kommit in för sent. Har FN varit inne, har man gjort som i Rwanda – man har dragit sig ur. FN valde ju också att backa från den militära operationen. Om det kan man ha många åsikter, men vad vi allmänt sett kan konstatera är att det är väldigt viktigt att vara ute i tid, att förebygga. Där har Sverige en bra position i sin politik. Jag vill understryka hur angeläget det är med diplomatiska aktiviteter för att förebygga att konflikter uppstår och lösa dem innan det har gått för långt.

På den här resan passerade jag också det lilla landet Swaziland. Det var intressant. Det var ett land som hade kommit mycket långt i sin utveckling. Det var på väg upp, men var ännu inte framme. I det läget hade, som jag uppfattade det, EU valt att minska sitt stöd. Den slutsats man kan dra av det är väl att det finns en risk att den positiva utvecklingen kan vända och att den utveckling mot demokrati som finns i landet kanske stannar upp. Med det vill jag ha sagt att det är oerhört viktigt att man har uthålliga stödinsatser i utrikespolitiken, i det här fallet biståndet. Det är Sverige också bra på. Det är viktigt att biståndet för ett land från en dålig situation till fast mark. Vi kan jämföra med hur vi har hanterat Moçambique.

Under vårt besök i Sydafrika var det väldigt spännande att få möta sanningskommissionen under Desmond Tutu. Där lärde jag mig att konflikter kan lösas genom försoning. Att döma är inte alltid bästa vägen. Att lyfta fram det onda men förlåta och gå vidare kan vara en mycket bra metod. Det är svårt, men det är klokt.

Låt oss se på Nordirland och på hur man hanterar situationen där. Oförsonliga förhållningssätt har lett parterna till ständiga strider. Det finns ett undantag i den diskussion som har varit. Det står socialdemokraten Hume för, med sin markering av hur viktigt det är med försoning och dialog. Jag tycker att britterna har valt fel väg, en väg fylld av krav och villkor. En fredsprocess har gått i stå. Denna utveckling har t.o.m. bidragit till nytt våld.

Jag vill alltså hävda att det kan vara mycket angeläget med villkorslösa förhandlingar ibland. Vi kan lära oss en del av utvecklingen i Mellanöstern. Jag skulle i det här fallet önska att Sverige tryckte på för en lösning av konflikten. Det är egentligen sorgligt att vi inom Europaunionen skall leva med en sådan fortfarande olöst konflikt.

Jag har nyligen besökt Kina. Jag kan konstatera vilken enorm utveckling det landet genomgår. Det är en explosion i handel och byggande. Men jag kan också se vilka enorma brister det finns i fråga om mänskliga rättigheter och på demokratiområdet. Hur skall vi kunna nå fram? Hur skall vi påverka? En del hävdar att man skall isolera. Det tror jag inte alls på. Jag tror på dialogen i det fallet, och på att man utnyttjar handeln som instrument för att förändra ett land. Jag tror att övergången till marknads ekonomi i Kinas fall kan öppna samhället. Det är alltså angeläget med ett intensivt besöksutbyte på olika nivåer.

Det är också bra att använda biståndet som en metod att påverka. Jag ser att man i den utrikespolitiska deklARATIONEN nämner de insatser som Raoul Wallenberginstitutet gör. Jag tror att man skall fortsätta på det sättet om möjligheter bjuds. En konstruktiv dialog kan alltså vara vägen till framgång, men självfallet skall man tala klartext om det man inte

gillar, t.ex. situationen när det gäller mänskliga rättigheter. Jag tycker att regeringen har agerat klokt i valet av metoder i sin Kinapolitik.

Tidigare i höstas besökte jag Nordkorea. Det nordkoreanska folket lider på grund av översvämningar. Man har haft översvämningar i tre år, mycket svåra översvämningar. Det råder en enorm brist på livsmedel, och infrastrukturen är förstörd. Naturligtvis har regimen politik medverkat till detta, men det som är intressant att notera är ju att situationen för det nordkoreanska *folket* är oerhört allvarlig, även om regimen alltså har ett stort ansvar. Världen tar dock inte detta på allvar. Man vill inte ha med Nordkorea att göra. Men vad kan en situation med svältande människor leda till i en sådan region när dessa människor blir desperata? Jag vill hävda att den säkerhetspolitiska situationen kring Koreahalvön allvarligt kan försämrans om man inte från världssamfundets sida ställer upp i större utsträckning.

Under trycket av naturkatastrofer öppnar sig nu också Nordkorea. I det läget kan det inte vara rätt att välja isoleringens väg. Sverige har givit ett rejält bistånd – även om jag tycker att man bör ge ännu mer i den situation som råder just nu. Men Sverige har också en unik position som jag inte tycker att vi har utnyttjat. Vi har diplomatisk representation på plats. Det är det väldigt få länder som har. Detta tycker jag att man skall se som en möjlighet att bidra till öppenhet och konfliktlösning i regionen. Man skall utnyttja de kontakter, den ställning, som Sverige har och inte missa möjligheten när det nu visar sig tecken på öppenhet. Sverige bör alltså bidra till att påverka världssamfundet att bryta den isolering som Nordkorea har och utnyttja öppenheten till att bidra till att minska krigsriskerna.

Jag kan summera vad jag vill ha sagt med mina personliga reflexioner efter de här resorna – utöver att man förhoppningsvis kan lära sig en del som riksdagsledamot. Vi kan och skall förebygga konflikter. Vi skall se över sanktionsinstrumenten. Vi skall verka för ett uthålligt bistånd. Det är viktigt med försoning och mer av villkorlösa förhandlingar. Handel kan förändra en situation. Slutligen kan man lära sig att dialog nästan alltid är bättre än isolering.

Anf. 50 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Mellanöstern, landområdet vid Medelhavets östra kust, har alltid stått i händelsernas centrum: ekonomiskt, politiskt och religiöst. Det var hit karavanvägarna gick från Fjärran Östern med dyrbar last av siden, kryddor och andra värdefulla varor. Här lastade man om från kamelryggar till fartyg. Fenicierna i nuvarande Libanon var under en tid Medelhavets främsta sjöfarare. Sedan kom romarna och ockuperade Palestina och lade Jerusalem i ruiner. Judendom, kristendom och senare islam blev världsreligioner som utgick från området. Européerna försökte under några blodiga århundraden under medeltiden att sätta sin prägel på vad man kallade det heliga landet. Det var under korstågstiden.

Så är vi framme vid vår egen tid. Efter andra världskriget har israeler, palestinier och araber kämpat om makten. Tre eller fyra krig, beroende på om man räknar med Suezkrisen, utkämpades under de första 25 åren. Nu har det faktiskt inte varit krig – kanske inte helt och hållet fred heller, men inget regelrätt krig – under de senaste 25 åren.

En hållbar fred som kan accepteras av de båda folken och av världssamfundet har ännu inte etablerats. Men det finns numera ljuspunkter. Fredsprocessen har pågått under ett antal år, och den fortsätter trots allt.

Startpunkten inträffade i Camp David i USA i slutet av 70-talet, då Israel ingick ett fredsavtal med Egypten och återlämnade Sinai. Och det är betecknande vilken roll USA har spelat och fortfarande spelar i fredsprocessen.

Den viktigaste överenskommelsen och själva förutsättningen för fredsprocessen var det ömsesidiga erkännandet mellan Israel och PLO, principdeklarationen om palestinskt självstyre 1993.

Principdeklarationen innebar att parterna Israel och PLO enats om ett ramverk för förhandlingar om ett palestinskt självstyre, som i förlängningen skall kunna leda till en tvåstatslösning.

För att detta skulle bli möjligt måste parterna komma till tals med varandra. Detta skedde för första gången i den regionala Mellanösternkonferensen i Madrid 1991. Där inleddes en dialog mellan israeler och palestinier men också mellan Israel och de närmaste arabiska grannländerna Syrien, Libanon och Jordanien. Senare har Israel träffat ett fredsavtal med Jordanien.

1995 kom fas två i principöverenskommelsen om det utvidgade palestinska självstyret på Västbanken och i Gaza. Det är denna överenskommelse som nu genomförs. Den är mycket omfattande och gäller sju speciella områden, t.ex. israeliskt-palestinskt samarbete, frisläppande av palestinska fångar och palestinska val.

Under några månader efter överenskommelsen utrymdes samtliga städer på Västbanken, förutom Hebron, av israelerna och överlämnades till palestinska säkerhetsstyrkor.

Valet – det första palestinska – ägde rum den 20 januari förra året, alltså för ungefär ett år sedan. EU fick i uppdrag att övervaka och bistå med viss rådgivning. Jag var själv med som valövervakare i Nablus. Valet förlöpte väl. Inga allvarliga incidenter inträffade, och det betyder att palestinerna i dag har ett råd och en ordförande, eller president, som är valda i demokratisk ordning. Det är förstås en styrka i det kommande fredsarbetet.

Den senaste överenskommelsen som träffades för bara några veckor sedan gäller staden Hebron, som israelerna nu utrymmer till 80 %. Uppgårelsen var mycket försenad på grund av valet och det följande maktskiftet i Israel, men nu är överenskommelsen träffad.

Efter fas två följer nu fas tre i principdeklarationen, som blir den verkligt svåra förhandlingen. Dit hör Jerusalems framtida status, bosättningarna och flyktingfrågan. Om några månader börjar dessa förhandlingar.

När det gäller Jerusalem har både israeler och palestinier ett krav. Staden skall vara respektive folks huvudstad. Ett delat Jerusalem, ungefär som vi upplevde Berlin innan muren föll, vore mycket olyckligt. Den öppenhet som trots allt råder i Jerusalem i dag med tillträde till historiska och religiösa platser måste bestå hur det än blir med Jerusalems framtida status.

När man nu på allvar börjar diskutera Jerusalem är det viktigt att man i en framtida överenskommelse inte bygger in konflikter och anledningar till konflikter.

Bosättningarna är en annan fråga som nu blir föremål för förhandlingar. När man reser i områden där man ser palestinska byar i dalgångar och judiska bosättningar på de omkringliggande höjderna utan några egentliga kontakter mellan de båda folken, inser man lätt de oerhörda svårigheter som förhandlingarna kommer att ställas inför.

I Hebron känner de 400 bosättarna ett hot från palestinierna, som är fler än 100 000, medan palestinierna på många andra platser känner sig hotade av bosättarna. Hot, rädsla och osäkerhet om vad andra skall ta sig till är en farlig grogrund som lätt föder våld. Att hitta praktiska lösningar som håller även för svåra påfrestningar är nödvändigt. Men parallellt med dessa samtal måste man skapa förtroende som omöjliggör osäkerhet om vad den andra sidan vill och som minskar rädslan och möjliggör en framtida samexistens.

Herr talman! I dagens regeringsdeklaration ägnas fredsprocessen i Mellanöstern några rader, bl.a. med en hänvisning till att Sverige nu utser en grupp som skall ingå i en internationell närvaro i Hebron under våren. Av de nordiska länderna är det som bekant Norge som är mest aktivt i fredsprocessen. Norge har ju spelat en mycket viktig roll i den senaste processen.

Israel har numera avtal med Egypten och Jordanien. Ett avtal med Syrien ser emellertid ut att vara avlägset, även om uttalanden från både Israels utrikesminister David Levy och premiärminister Benjamin Netanyahu i år antyder att man vill lösa frågan om Golanhöjderna under Daytonavtalets princip: land för frihet.

Så sent som i söndags träffades Israels premiärminister Netanyahu och palestiniernas president Arafat till ett toppmöte i positiv anda vid gränsstationen Erez, som man kan läsa om.

Netanyahu sade efter mötet att det var en lovande början för den fortsatta fredsprocessen, och han tillade att man arbetar i en anda av samförstånd.

Det finns alltså, herr talman, åter ett visst fog för att se med optimism på fredsprocessen i Mellanöstern.

Anf. 51 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag är glad över att kabinetssekreterare Jan Eliasson och utrikesministern är här i kammaren. Jag har nämligen några frågor, vilket utrikesministern säkert förstår. De gäller Östtimor. Vi har debatterat detta tidigare.

Östtimor är ett glömt kapitel i världens historia, tycker jag, eftersom man efter 21 år inte har löst frågan om självbestämmande. Det är det glömda folket. Folkmordet begicks 1975–1976. Då dräptes ungefär 200 000 människor på ett mycket grymt och sataniskt sätt.

Jag tycker att det som sägs i deklarationen om att man skall intensifiera relationerna och handeln med Asien låter bra. Men jag undrar: På vems villkor? Den frågan kan jag även ställa till Berndt Ekholm. Är det nya kärnkraftverk som vi skall exportera? Det vill ju tyskarna gärna göra. Jag har här en liten redovisning för hur det skall gå till. Det är en rapport som heter *The nuclear power plant building: for the shake of civilization*. Man vill alltså bygga kärnkraftverk och exportera till Indonesien, som i dubbel bemärkelse är vulkaniskt.

Jag kommer alltså direkt från Östtimor och är fortfarande väldigt uppfyllad av och upprörd över det som jag har varit med om. Man kan säga att jag wallraffade mig in. Om jag hade sagt att jag var politiker skulle jag nog inte ha varit välkommen in. Min kamrat från EU-parlamentet, Patricia McKenna, försökte tidigare ett år att ta sig in, och hon blev stoppad i Bali.

Jag kände mig fruktansvärt illa till mods och lamslagen när jag kom till Dili. Ockupationen var påtaglig, och det är märkligt, som jag sade tidigare, att man efter 21 år inte har gjort mer i säkerhetsrådet eller i generalförsamlingen. När jag kom hem läste jag att Portugals ambassadör i Sverige har tagit upp att man redan 1975 tog upp resolution 3485 i generalförsamlingen och resolutionerna 384 och 389 i säkerhetsrådet om att man skulle arbeta för att Östtimor skulle få självbestämmande och att en folkomröstning skulle anordnas om detta. Jag har resolutionerna med mig, som jag har beställt från utredningstjänsten.

Nu har jag så enormt stora förhoppningar till Sverige, eftersom jag anser att Sverige nu har en chans när man har kommit in i säkerhetsrådet att verkligen förverkliga dessa målsättningar. Det är väl målsättningar? Och löften skall väl hållas? Jag frågar utrikesministern: Är vi överens om att Östtimor är ockuperat av Indonesien? Är vi överens om att människorna där har rätt till folkomröstning? Det är mina första frågor.

Jag anser att vi har ett ansvar. Hur skall vi förvalta det ansvar som vi har, när vi tillsammans med Norge har delat ut fredspris just till två människor som kämpar för Östtimors rätt, nämligen José Ramos-Horta och biskop Carlos Belo?

Jag träffade biskop Belo i Östtimor. Han kunde bara intyga att våldet hade trappats upp efter att dessa män hade fått fredspriset.

Jag hörde i torsdags att biskop Belo hade åkt runt i Östtimor i de olika delarna – i Ermeradistriktet, i Baucau, i Viqueque och i Los Palos – och upptäckt att det var fruktansvärt. Terrorn kändes in på bara kroppen. Och människor försvinner. Jag har en lång lista med namn på människor som bara har försvunnit och som man inte vet var de finns, och familjerna får inte komma och besöka dem på t.ex. militärsjukhus, om de har tagits in där.

När jag var där uppmanade katolska kyrkan mig att här i den svenska riksdagen ta upp frågan om att inrätta åtminstone en underkommission för mänskliga rättigheter som FN står för. Det var en av de högsta prioriteringarna.

Den man som jobbade med MR-frågor, som hjälpte dem som blev förda till rättegång eller till polisstationen och som skrev akter om de 18–20-åringar som försvunnit och skulle stödja dem vid rättegången var ensam om nio tio fall om dagen. Den här institutionen inrättades i november. Många människor på Östtimor kände inte ens till att den existerade. Den här mannen satt i ett hörn på biskop Belos gård, där det tidigare hade varit ett daghem. Han väddjade om en underkommission för frågor som rör mänskliga rättigheter.

Jag träffade också folk från Röda korset. Man bad om utökad personal för att kunna nå ut i provinserna och jobba med stödjande verksamhet. I Östtimor jobbar man inte bara med att hjälpa dem som sitter i fängelse utan också med vattenprojekt. På så vis får man nära kontakt med folket och kan stödja människorna.

Under den tid som jag var där nere dräptes flera människor, kanske tio personer. 30 personer fängslades. Detta intygades av biskop Belo. När han reste runt kunde han nämligen konstatera att så var fallet.

Mina frågor till utrikesministern är: Hur skall vi förvalta vårt pund i säkerhetsrådet? Hur kan vi tillsammans med Portugal ta upp de här frågorna utan att störa den dialog som jag vet pågår? Tyvärr inhiberades den något vid bytet av generalsekreterare.

Det finns inte någon yttrandefrihet över huvud taget i Östtimor. Jag vet att man på svenska ambassaden ofta talar om att NGO-grupper, icke-parlamentariska grupper, fått en chans att uttrycka sig. Man får ge ut böcker om kärnkraften osv. I Östtimor däremot var det inte lätt att få uttrycka vad man kände och tyckte. Där var man hela tiden iakttagen. Man kände en stämning av angiveri. Det var nästan så att människor var rädda för sin egen skugga. Detta är inte något som jag har hittat på, utan flera som under den senaste tiden varit där nere – bl.a. från Röda korset och Caritas – har upplevt exakt samma sak.

Det är vår skyldighet att rikta uppmärksamheten mot Östtimor, där fredspriset faktiskt bidragit till ett ökat våld. När det gäller handeln kan jag absolut inte tänka mig att vi över huvud taget funderar på att fortsätta med att sända vapen eller följdleveranser till Indonesien. För mig är något sådant otänkbart. Jag hoppas att det är så för regeringen också. Skulle jag säga att något var värt att sälja i handelssammanhang, så är det ekonomiprojekt.

Anf. 52 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag har stor respekt för Eva Goës engagemang när det gäller Östtimor. Vi har ju haft tillfälle att diskutera den frågan flera gånger här i riksdagen.

Jag tror att det är riktigt att säga att frågan om Östtimor höll på att bli en fråga som föll i glömska hos många. Det reparerades rejält genom Nobels fredspris, som ju gick till biskop Belo och José Ramos-Horta. Nu är den internationella uppmärksamheten på Östtimorfrågan återigen mycket tydlig.

Vad gör då Sverige? Ja, för det första är vår inställning att vi aldrig har accepterat Östtimors införlivande med Indonesien. Det är alltså det första principiella ställningstagandet. För det andra betonar vi befolkningens rätt att själv få välja sin framtid. För det tredje tror vi att FN spelar en stor roll här. Det gäller då framför allt att stödja FN:s generalsekreterares samtal med Portugal och Indonesien.

Finns det andra former genom FN, så kan man vara öppen för sådana. Men man skall komma ihåg att det är en ganska stark splittring inom den alliansfria rörelsen, som betyder mycket i FN. Det är således inte helt lätt att hitta former för FN:s medverkan här.

För det fjärde är en viktig sak som vi gör att vi ger bistånd där det går att ge bistånd för att stödja utvecklingen på Östtimor. För det femte gäller det naturligtvis att vi ständigt och jämt uppmärksammar de mänskliga rättigheterna. Det kommer vi att fortsätta att göra. Det finns alltså många sätt att arbeta på. Alla sätten tillsammans betyder inte att vi nu har lösningen, för så enkelt är det dessvärre inte.

Anf. 53 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Tack så mycket för svaren! Jag skulle också gärna vilja ha ett svar på frågan om man kan tänka sig en underkommission för mänskliga rättigheter. Jag har sett att Sverige har gjort positiva ansatser när det gäller lösningen i Burma och är glad att utrikesministern tog upp den saken. Man har tryckt på i generalförsamlingen, och det internationella samfundet försöker påverka SLORC-regimen, militärregimen, i Burma.

Kan man inte göra samma sak här och aktivera och även snabba upp tempot något? Jag är rädd att ljuset annars snabbt slocknar – jag tänker då på fokuseringen på fredspriset – och att man sedan kanske glömmer Öst-timor.

Dessutom tycker jag naturligtvis att det är viktigt att man tar upp Västsahara, en fråga som länge legat i glömska.

Anf. 54 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! FN har ju fått en ny generalsekreterare. Man måste låta honom både sätta sig in i frågan och ha de första samtalen för att se vad de kan leda till. Samtal förs alltså mellan Portugal och Indonesien. Först därefter går det att bedöma hur man kan gå vidare. Jag har aldrig tidigare hört talas om idén med en underkommission. Därför kan jag inte bedöma om det är en framkomlig väg eller inte.

Anf. 55 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Jag skall lämna över den långa rapporten till utrikesministern. Jag har försökt hämta fakta i rapporter som jag fått på ort och ställe, även då jag varit på Bali och i Jakarta. Jag har, som sagt, också träffat ambassadören, som har en mycket god medhjälpare som åker över och kontrollerar hur det förhåller sig när det gäller de mänskliga rättigheterna. Han har också förstått att våldet trappats upp.

Jag är tacksam för att jag fick göra detta studiebesök vid en av mina studieresor och för att Anders Björck gav mig tillåtelse att åka. Jag ville titta närmare på just förhållandena vad gäller mänskliga rättigheter, demokratiutvecklingen, miljön och vad som händer bakom turismens fasader. Vad som händer är alltså att man satsar på fel teknologi. Man underminerar risodlingar och bygger i stället artonhåls golfbanor och lyxhotell för de nyrika. Själv bodde jag inte på sådana ställen. Man tror att man måste leva upp till vad som gäller i den västerländska världen.

Kärnkraftverk är en sak i det hela. Man tänker bygga elva stycken och börjar med ett. Japan och Siemens i Tyskland slåss om att få leverera. Som tur är har man inte kommit så långt i det arbetet. Jag hoppas att det går genom Miljödepartementet. Jag träffade nämligen också representanter för Miljödepartementet, och de säger definitivt nej till kärnkraften. Man tror dock inte att detta går den vägen. Det är väl som vanligt, dvs. att det går via näringspolitiken. Därför tycker jag att det är oerhört viktigt att vi nu, när vi nu säger att handeln med Asien är viktig, markerar vilken sorts handel det är fråga om och vilken sorts bistånd vi vill ge. Jag har från Pierre Schori fått svaret att det gäller bl.a. Östtimorkommittén och Caritas. Det vore mycket intressant om också Amnesty fick in en fot här, för det behövs verkligen.

Anf. 56 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd):

Herr talman! Det blir tvära kast i en sådan här debatt. Jag tänkte fästa utrikesministerns uppmärksamhet på Sveriges relationer med Taiwan.

I mitten av 1800-talet blev Taiwan en plats för internationella handelsmän, och Taiwans hamnar öppnades för utländska affärsmän. Efter det japansk-kinesiska kriget tvingades Kina överlämna Taiwan till Japan, men efter andra världskriget återgick Taiwan till Kina. Redan 1912 formades ROC, Republic of China – kinesiska republiken. Men när kommunisterna 1949 tog över lämnade Kinas nationalistregering fastlandet under ledning av general Chiang Kai-shek och slog sig ned i Taiwan.

På 1950- och 1960-talen representerade Republic of China hela Kina i internationella sammanhang, vilket gradvis blev oacceptabelt. År 1971 tvingades Taiwan överlämna sin plats i Förenta nationerna till Kina, och Taiwan stängdes ute.

Efter 1949 fick Taiwans ekonomi ett snabbt uppsving inte minst genom ekonomiskt och militärt bistånd från USA. Under nära 40 år befann sig Taiwan i ett militärt undantagstillstånd. Det var restriktioner på utlandsresor och censur. 1979 erkände USA Kinas kommunistregim som Kinas enda lagliga företrädare. Taiwan isolerades alltmer, även om USA fortsatte att ge stöd. Så småningom tilläts oppositionspartier, och undantagstillståndet hävdes 1987. Det första demokratiska valet till parlamentet hölls 1989, och det första demokratiska presidentvalet genomfördes i mars 1996.

Taiwan, en av de snabbast växande ekonomierna i Ostasien, är i dag världens tjugonde största ekonomi, fjortonde största handelsnation och erbjuder en köpstark marknad med sina 21 miljoner invånare och tusentals företag. Taiwans näringsliv präglas av mindre och medelstora företag.

Taiwan är Sveriges tjugoförsta största exportmarknad. Vår export till landet uppgick till drygt 4 miljarder kronor 1995. Den svenska importen från Taiwan uppgick till drygt 3 miljarder kronor samma år. Ett trettiotal svenska företag är etablerade i landet, och många andra säljer framgångsrikt genom lokala importörer. Taiwan är således en viktig handelspartner för Sverige.

Jag anser att de officiella kontakterna mellan våra länder borde utökas. Sverige borde behandla Taiwan på samma sätt som Taiwan behandlar Sverige. Svenska exportrådets kontor i Taipei har en status på hög nivå. Taiwans representationskontor i Stockholm fungerar i realiteten som en ambassad och borde få en bättre behandling.

Taiwan har under senare år börjat investera i andra länder. Taiwan är också intresserat av att investera i Sverige. Dubbelbeskattningsavtal mellan våra länder och skattefrihet för Taiwans representation i Sverige skulle underlätta. Taiwan har avtal med andra länder utan att ha diplomatisk status. Dubbelbeskattningsavtal finns med t.ex. Australien och Singapore. Flera länder håller på att diskutera avtal, t.ex. Tyskland, Portugal, Polen och flera av de östeuropeiska staterna. Det är också viktigt för svenska intressen att skapa ett avtal. Om en lösning kommer till stånd kan svenska företag i Taiwan ta hem pengar utan dubbelbeskattning. Hur ser utrikesministern och Socialdemokraterna på behovet av ett dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Taiwan?

Det politiska systemet i Taiwan har genomgått en genomgripande förändring i demokratisk riktning. Det har gått fort i jämförelse med 1960- och 1970-talens politiska struktur. Människors yttrandefrihet och rätt att röra sig fritt var inte begränsad, men pressfrihet saknades i viss mån. Nu har fria val hållits till såväl den lagstiftande kammaren som presidentämbetet.

Taiwan är mer demokratiskt än flera andra länder i Sydostasien och har i dag diplomatiska förbindelser med ca 30 länder. Republiken förtjänar en bättre plats i internationella relationer. Taiwan är en demokrati. Varför skulle det inte accepteras? En grundsten i svensk utrikespolitik är att överallt stödja utveckling mot demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Gäller det inte Taiwan?

Taiwan har knackat på dörren till Förenta nationerna de senaste fem åren. FN borde tillsätta en *ad hoc*-kommitté för att studera frågan och hitta en lösning. Sveriges regering borde stödja Taiwans strävan att komma med i internationella organ, bl.a. FN.

För ett år sedan, i mars 1996, sade utrikesminister Lena Hjelm-Wallén i ett interpellationssvar: ”Från svensk sida ser vi gärna ett ökat deltagande i olika internationella sammanhang av Taiwan. Förutsättningen för detta är dock att det sker i former som kan accepteras både av Peking och av Taipei.”

Som medlem i FN:s säkerhetsråd har Sverige möjlighet att få till stånd en dialog med Fastlandskina om relationerna till Taiwan. Kommer Sverige att ta vara på den möjligheten? Jag hoppas verkligen det. Taiwan vill inte gå emot fastlandet, men 21 miljoner människor förtjänar att bli representerade. Taiwanesiska folket vädjar till vår känsla för rättvisa. Låt oss inte svika dem!

I detta anförande instämde Ingrid Näslund (kd).

Anf. 57 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! I en debatt där de mänskliga rättigheterna spelar en viktig roll måste det assyriska folkets öde uppmärksammas. I Västerås och Örebro, i Södertälje och Norrköping lever tusentals assyrier/syrianer. Många av dem är svenska medborgare. Deras barn kommer att växa upp i vårt samhälle, men de glömmer inte ansvaret för assyrier/syrianer i Mellanöstern. Många av dem lever ständigt med tankarna på den hembygd de förlorat. De bär med sig saknaden efter mördade släktingar och vänner. De lever med sorg över en kultur på väg att upplånas.

I den internationella debatten är det ganska tyst om det assyriska folkets öde. Det finns inga dramatiska exempel på att assyrier/syrianer tagit till väpnad kamp för att slåss för sina rättigheter. Det finns bara en dramatisk vardag där enskilda människor tvingats bort från sina byar, sina hem och sitt historiska arv. Om försoning och vilja att med fredliga medel värna sina rättigheter skall bli den väg som olika minoriteter runt om i världen väljer, då måste det också finnas en insikt hos världssamfundet att det inte bara är de brinnande eldarna som kräver uppmärksamhet utan lika mycket de människor som lider och förföljs i tysthet.

Av bortåt 3 miljoner assyrier/syrianer lever 1 miljon i exil. Turkiet var tidigare fosterland för hundratusentals assyrier. I dag finns kanske 10 000 kvar i hela Turkiet. Assyrierna har under striderna i sydöstra Turkiet

kommit att utsättas för ett dubbelt tryck i kläm mellan den turkiska militären och den kurdiska gerillan. Många grupper har med hot och våld drivit ut assyrier och tagit deras egendom. I dag uppskattas assyrierna i sydöstra Turkiet till några tusen. För några årtionden sedan fanns det nära 100 000.

Också i Istanbul är förhållandena för assyrierna svåra. Många som tidigare klarade sig bra börjar få det svårare. Man upplever förnedringen av att t.o.m. i legitimationen tala om vilken religion man har. Attityderna mot kristna företagare och handelsmän försämras. Många assyrier lever under oerhört svåra förhållanden i Istanbul. Det finns exempel på att kvinnor tvingas prostituera sig för att kunna överleva och försörja sina barn.

Sverige hävdar alla individers självklara rätt att få sina mänskliga rättigheter respekterade. I det ingår också rätten att utan risk för diskriminering få utöva sin religion. Där ingår den enskildes rätt till sin egendom, sitt hem och sin del av jorden. Varje stat är skyldig att skydda sina medborgare och garantera de medborgerliga rättigheterna. Det är viktigt att Sverige ställer upp för assyriernas rätt. Genom vårt medlemskap i EU har Sverige både rätt och skyldighet att tydliggöra assyriernas utsatta situation i överläggningar om hur Turkiet respekterar de mänskliga rättigheterna. Det är en skyldighet vi har gentemot de utsatta assyrier/syrianer som fortfarande lever i Turkiet, men det är också en skyldighet vi har gentemot de tusentals assyrier/syrianer som lever i vårt land, som känner sorg över att inte våga återvända till sitt hemland, sina hembyar eller sina gamla hem och som vändas över förhållandena för sina vänner och anförvanter i Turkiet.

Herr talman! Vi har vid upprepade tillfällen fått del av de svåra förhållandena i norra Irak. I norra Irak lever nu 60 000–65 000 assyrier. Tidigare var det en kvarts miljon. Hundratusentals människor har tvingats på flykt från byar som de har brukat i århundraden.

I samhällen som Zako, Dohok, Sarsink, Arbil och Ankawa har assyrier blivit offer i kampen mellan rivaliserande kurdiska grupper och mellan kurdiska grupper och irakisk militär.

De metoder krigsherrar har använt sig av har riktat sig mot en försvarslös civilbefolkning, ofta kvinnor och barn. Herr talman! Det är Sveriges skyldighet att uppmärksamma världssamfundet på det assyriska folkets situation i diskussionen om mänskliga rättigheter i Turkiet, i norra Irak, i Iran och i andra delar av Mellanöstern där de mänskliga rättigheterna för det assyriska folket hotas.

Herr talman! Det assyriska folket vill leva i fred och sida vid sida med andra folk i sina hemländer. Den utveckling som har skett i Turkiet kan inte försvaras. Ett folk har nästan utplånats från sina hemområden. Oron över utvecklingen i länder som Iran och Irak är stor. Det är vår skyldighet att med kraft hävda de mänskliga rättigheterna för de grupper som inte själva tar till vapen utan som vill vinna respekt med fredliga medel för sina kulturella och mänskliga rättigheter.

I detta anförande instämde Ingrid Näslund (kd).

Anf. 58 PER LAGER (mp):

Herr talman! I Turkiet fungerar inte demokratin, enligt vårt sätt att definiera den. Korruptionen är utbredd, och det sker ständigt brott mot de mänskliga rättigheterna. Det råder dessutom ett inbördeskrig i sydöstra delen, med undantagslagar i nio provinser. Byarna bränns och människor flyr, ofta till storstädernas slum. Det handlar om ca 3 miljoner människor, i huvudsak kurder, på flykt i sitt eget land. 3 500 byar har i dag jämnats med marken. Grödorna och jordarna har förstörts, och därmed också försörjningsmöjligheterna.

Under 1996 avled, enligt organisationen för mänskliga rättigheter i Turkiet, 190 människor vid utomrättsliga avrättningar eller efter tortyr under häktning. 194 människor försvann bara under häktningstiden. 346 tortyrfall har dokumenterats. 132 organisationer, fackföreningar och utgivningar av publikationer stängdes respektive stoppades. 421 journalister och tidningsarbetare häktades. 195 publikationer konfiskerades, och 140 författare, intellektuella och journalister, s.k. samvetsfångar, satt i fängelse.

Jag var i Istanbul med den svenska delegationen under FN:s Habitat-konferens i juni och upplevde bl.a. samhällets övervåld mot fredliga demonstrerande kvinnor, anhöriga till försvunna fängslade. Nu i januari ingick jag i en tvärpolitisk riksdagsgrupp som reste till Turkiet tillsammans med Stödkommittén för mänskliga rättigheter i Turkiet för att följa upp tidigare resor och se hur MR-situationen utvecklas i dag.

Vi träffade en rad olika organisationer och betydelsefulla människor. Det var bl.a. UNHCR:s representanter, f.d. parlamentsledamoten Yurtas, ordföranden i parlamentets MR-utskott, professorer och experter i MR-frågor vid Ankara universitet och en av journalisterna på Turkish Daily News, där man skillnad från många andra tidningar är tillåtna att skriva kritiskt om Turkiet.

Vi träffade också ordföranden i fackföreningsfederationen Türk-Is, ordföranden i advokatsamfundet, ordföranden i organisationen för mänskliga rättigheter och statssekreteraren på justitieministeriet, bland många andra personer där. Efter att först inte ha varit inbjudna fick vi en inbjudan under vårt besök i Turkiet.

Vi träffade i Turkiet läkarorganisationen och journalister i organisationen Progressiva journalister. Vi träffade stiftelsen för mänskliga rättigheter och läkarna för centret för tortyroffer i Istanbul, men också bl.a. den ortodoxa syriska biskopen i Istanbul. Jag vill här instämma i det Inger Lundberg anförde angående assyrierna/syrianerna och den situation de lever under, även om det är förhållandevis liten grupp, om jag nu samtidigt talar om kurder.

Det huvudsakliga intrycket vi fick under resan till Ankara och Istanbul nu i januari är oerhört deprimerande. Turkiet lever inte upp till konventionen om mänskliga rättigheter eller konventionen mot tortyr, de internationella konventioner man skrivit under. Vi fick en mängd informationer som gjorde oss mycket besvikna. Det kurdiska folket, den största folkgruppen som inte räknas som en minoritet i Turkiet, är ständigt i kläm mellan PKK och det statliga förtrycket. Situationen är akut och positionerna väldigt låsta.

Den officiella hållningen var entydig. Först skall terroristerna – vilket är liktydigt med PKK – elimineras. Först därefter kan man tänka sig att diskutera situationen. Det med hot och våld genomförda byvaktssystemet

i det kurdiska området som ställer kurd mot kurd är ett system av skräck och terror som lämnar allt tal om mänskliga rättigheter långt bortom verkligheten.

Vi kommer alla ihåg att 13 människor hungerstrejkade till döds i somras på grund av förhållandena i fängelserna. Sammanlagt omfattade hungerstrejken till slut 2 000 människor. Förändringarna som utlovades i det sammanhanget låter emellertid vänta på sig, och priset blev högt. Den som är kurd, och kanske bara därmed får en terroriststämpel på sig i Turkiet, har mycket små möjligheter att bli rättvist och mänskligt behandlad i häktet och fängelset. Hon eller han är ofta dömd på förhand.

Herr talman! Det finns ändå ljus i detta mörker. Goda krafter arbetar för en ökad respekt för de mänskliga rättigheterna, och människor utsätter sig själva dagligen för stora risker. Vi mötte många människor under vår resa som just utsatte sig för sådana risker, och det inget trots allt hopp för framtiden. Självklart behövs det stöd utifrån. Det krävs att omvärlden engagerar sig. Vi måste markera hårt när vi känner att våra medmänniskor behandlas omänskligt och själva livet inte tycks värderas alls, och detta varhelst det händer.

Vi måste protestera och visa vad vi inte kan acceptera men samtidigt också försöka att hjälpa till att hitta vägar till dialog och konfliktlösning, och inte vända ryggen till eller stänga dörren helt. Det är en demokratisk skyldighet, menar jag, att erbjuda stöd och hjälp för en mänskligare utveckling i Turkiet. I en interpellationsdebatt med utrikesministern för en kort tid sedan här i kammaren var vi flera som föreslog ministern att ta initiativ till någon form av medlaruppgift i den kurdiska frågan, gärna tillsammans med övriga nordiska länder. Vi måste fortsätta att göra vad vi kan för alla de människor som nu offras i det dolda och hemska inbördeskriget.

Jag vädjar alltså till utrikesministern och till regeringen att aktivt förstärka insatsen för en fredlig utveckling i Turkiet och att ta initiativ. Sverige måste kräva att Turkiet som medlem av Europarådet, FN och OSSE omedelbart lever upp till de principer man har skrivit under.

Om den turkiska regeringen och myndigheterna där inte är villiga att göra detta, återstår enligt min mening olika former av sanktioner. EU kan t.ex. bryta avtalet om tullunionen som gäller sedan den 1 januari 1996. Olika bojkottaktioner kan inledas, t.ex. turistbojkott. Sverige kan också föreslå en tillfällig suspendering, ta ifrån Turkiet rösträtten i Europarådet eller t.o.m. ta upp frågan om uteslutning. Även i FN måste då frågan snarast upp på dagordningen, menar jag.

Men låt oss hoppas att sådana här sanktioner trots allt inte skall behövas och att den turkiska regeringen öppnar dörren för diskussioner om en fredlig lösning på kurdfrågan och för en positiv demokratiutveckling.

Herr talman! I interpellationsdebatten häromveckan nämnde utrikesministern en förhoppning om ett s.k. associationsrådsmöte mellan EU och Turkiet, där alla frågor formellt skulle kunna diskuteras, alltså även MR-frågor. Hur ser dessa mötesplaner ut i dag? Blir mötet av? Jag skulle vilja veta vad utrikesministern väntar sig av ett sådant möte.

Utrikesministern sade också att ett nordiskt utrikesministermöte skulle hållas i början av denna månad i Oslo. På de mötets dagordning stod situationen i Turkiet. Har mötet hållits? Jag utgår ifrån det. Vad framkom i just den här frågan?

Sverige får inte tumma på försvaret av de mänskliga rättigheterna. Vi måste försöka driva dessa frågor varhelst i världen de uppträder – här hemma eller långt borta, på alla nivåer och i alla tänkbara sammanhang. Turkiets utsatta och lidande människor får vi inte överge. Det är vårt demokratiska ansvar och vår medmänskliga skyldighet.

Anf. 59 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Som flera talare har nämnt är den bristande respekten för mänskliga rättigheter i Turkiet ett stort problem. Det är något vi ofta har att tala om inom EU, eftersom EU har ett särskilt samarbetsförhållande med Turkiet, formellt också ett tullunionsavtal. Av detta följer också diverse andra saker.

Dessa andra saker, t.ex. bistånd till Turkiet, har dock inte kunnat förverkligas. Det handlar om Turkiets del i avtalet, nämligen att visa att man skall förändra lagstiftning som har med mänskliga rättigheter att göra. Den delen av avtalet har inte fullföljts på det sätt som vi hade önskat oss. Genom framför allt Europaparlamentets försorg har därför en blockering lagts på de finansiella protokollen.

Jag tror att EU ändå kan vara det bästa sättet att påverka Turkiet. Därför vill jag gärna se att ett s.k. associationsrådsmöte med Turkiet blir av. Det innebär att man går igenom hela avtalsområdet med Turkiet, men viktigast är att vi får diskutera mänskliga rättigheter och demokrati. Jag hoppas att det skall bli ett sådant möte under våren. Jag är inte säker på om något datum har fastställts, men det har talats om april månad.

De nordiska utrikesministrarna träffades förra veckan, och då diskuterade vi också Turkiet. Vi enades om att göra vad vi kunde i de organisationer vi gemensamt är med i, alltså Europarådet och Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa, och naturligtvis också inom EU. Vi menar att situationen är sådan att vi inte kan känna oss nöjda. Förhållandena för mänskliga rättigheter i Turkiet är oacceptabla, även om vi också vet att Turkiet är hårt drabbat av terrorism.

Anf. 60 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag ställde också frågan vad ni utrikesministrar kom fram till i frågan om Turkiet. Jag hade en fråga dessförinnan som handlade om att ta initiativ till någon form av medling. Diskuterade utrikesministrarna detta, eller kom det inte upp på dagordningen?

Anf. 61 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Medling måste begäras av de parter som är inblandade i en konflikt, annars är det meningslöst. Hittills är det ingen som bett om medling av oss. Jag tror att frågan är mycket mer intern i Turkiet. Det är riktigt att den måste lösas genom att parterna sätter sig ned tillsammans. Det är den enda möjliga lösningen på en sådan konflikt. Men ännu är det ingen som önskar blanda in någon utanförstående i detta.

Anf. 62 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Utrikesministern! Som jag sade i mitt anförande är ju positionerna så låsta där nere. Man är oerhört oresonlig, och man lämnar

inte en enda liten öppning för diskussion och dialog. Jag önskar någon form av initiativ bara för att vi skall kunna sträcka ut handen och säga: Här finns vi. Vi ställer upp, och vi kommer att göra allt vad vi kan för att hjälpa till i den här situationen.

Jag tror inte att man kommer och frågar nordiska utrikesministrar om detta, utan det initiativet måste tas härifrån.

Anf. 63 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Avstånden i världen krymper. En svensk rörde sig för hundra år sedan 500 meter varje dag. I dag rör han sig fyra mil om dagen. I varje större naturkatastrof finns minst en svensk med bland de involverade. Vi är del av en världshandel, vi är del av en global marknad och vi har ett informationsflöde där CNN och BBC på efter några minuter kan rapportera alla väsentligare händelser världen över till de svenska hemmen.

I denna förändrade värld fordras naturligtvis förändringar också av Sveriges utrikespolitiska arbete. Vi har sett hur man förtjänstfullt har gjort förändringar inom Utrikesdepartementet. Man har ändrat inom centralkansliet och samordnat den politiska bevakningen, handelssidan, biståndssidan och skapat förutsättningar för ett konsekvent och samordnat samarbete gentemot de olika regionerna i världen.

Nu återstår själva utrikesrepresentationen, som i mitt tycke har många drag kvar från hästskjutsarnas och segelfartygens dagar. Man ägnar sig åt att skicka hem långa, omfattande skriftliga – och dessutom hemliga – rapporter om vad vi alla såg i CNN fjorton dagar tidigare. Detta sätt att lägga tonvikten vid rapporterna hem i stället för på arbetet på platsen, vilket är ganska karaktäristiskt för den svenska utrikesrepresentationen, torde behöva en översyn.

Våra ambassader i de nordiska länderna och i EU-länderna är ganska omfattande organisationer. Där är det närmast så att ambassadörerna endast vet om att ett statsråd är på plats om de skulle råka träffas på flygplatsen. Beslut och överläggningar med dessa länder som kommunikationsmässigt står oss så nära sker ju direkt mellan berörda ministrar eller i Bryssel. Ambassadens roll är inte vad den var när den byggdes upp en gång i tiden.

Från våra ambassader behöver vi få kvalificerade bedömningar från erfarna diplomater och inte sådana nyhetsrapporteringar om valresultat och parlamentsbeslut som vi i stor utsträckning förses med av de nuvarande ambassaderna.

Ett litet land i starkt behov av tillväxt är naturligtvis väldigt beroende av sin export. Sverige är ett litet och exportberoende land och därför borde ambassaderna kunna vara helt andra resurser än vad de är i dag. Man ser nu hur olika länder, t.ex. Holland, Tyskland och Frankrike, satsar på att använda sina ambassader som viktiga instrument för att främja utrikeshandeln, att stödja exportföretagen och att stimulera utländska investeringar i hemländerna. Jag tror att vi från svensk sida borde sikta på att finnas med ambassader och med representation i betydligt fler länder, men med betydligt mindre ambassader och med en annan inriktning än vi har i dag.

Ambassadörerna har en lysande förmåga att bygga upp kontaktnät med politiker, förvaltningar och industrier. Jag tror att längre stationer-

ingar vore bra, och jag tror att residensen och representationen där då skulle spela en betydligt större roll än mycket av det som för närvarande görs i själva ambassadkontoren.

Jag tror dessutom att man skall tillåta en betydande flexibilitet när det gäller utformningen av våra ambassader. En del, t.ex. de som sysslar med EU och FN, skall naturligtvis koncentreras på den politiska sidan, en del – de flesta tror jag – skall koncentreras på handelssidan och en del huvudsakligen vara biståndsambassader. Jag tror att den här likformigheten är onödig att upprätthålla.

Det är viktigt att komma ihåg att en hel del ekonomiskt viktiga och för svensk utrikeshandel viktiga orter inte är huvudstäder. Det är därför angeläget att se på möjligheterna med svenska generalkonsulat på dessa orter. Jag tänker på städer som Shanghai, Chicago och Los Angeles. Det finns också andra städer där man ganska enkelt skulle kunna ha en svensk närvaro genom konsulaten, som jag tycker att vi använder alldeles för litet. De kan göra annat än att bara stämpla visumhandlingar. Våra honorärkonsuler är ofta affärsmän och jurister. De kan affärer och de är entusiastiska för vårt land. De jobbar och sliter för en Nordstjärna som de själva får betala i efterhand. De borde kunna ge ett viktigt bidrag även för svensk affärsverksamhet.

Vi kan se hur man i andra länder, t.ex. Tyskland och Holland, skolar in sina företrädare vid utlandsrepresentationerna i ekonomi och marknadsföring och försöker ge dem företagserfarenhet. Jag tror att här finns någonting som vi i Sverige också skulle kunna ta till oss i en översyn av vår utrikesrepresentation. Ambassadörerna är viktiga resurser och viktiga dörröppnare som kan ge kontakter med politiker, myndigheter och företagare i de länder där de är verksamma. På det viset kan de också bli en viktig resurs för svensk utrikeshandel. De har en helt annan social förankring än Exportrådets tjänstemän.

Herr talman! Sammanfattningsvis tror jag att Sverige behöver fler och mindre ambassader där huvuduppgiften inte så mycket skall vara att rapportera hem som att stimulera och stödja Sveriges intressen på platsen.

Anf. 64 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Herr talman! Det nordiska samarbetet är väldigt viktigt. Jag tror att de nordiska frågorna måste öka i proportion i riksdagens arbete. De borde också få ett större utrymme i arbetet med de europeiska frågorna.

När man läser i *Utrikesfrågor: Offentliga dokument m.m. rörande viktiga svenska utrikesfrågor* från 1996 ser man att fyra sidor handlar om nordiskt samarbete och hundra sidor rör Europafrågor. Risken är att detta också speglar det engagemang som finns i de olika typerna av frågor. Jag hoppas att det inte är så, utrikesministern, men risken finns att detta är en rättvisande bild. Jag tror att vi här i Sveriges riksdag borde kunna prioritera de nordiska frågorna åtminstone något.

Det nordiska samarbetet har haft en stark förankring hos de nordiska befolkningarna. Vår gemensamma kultur och historia ger oss en naturlig samhörighet. Till skillnad från EU har vi kunnat satsa på viktiga folkliga frågor, långt ifrån den byråkrati och de institutionella byggen man har inom EU. Det nordiska samarbetet är mer nära och folkligt.

För att lyckas med att förbättra det nordiska samarbetet tror jag vi måste utveckla organisationen något. En ny och spännande förändring

som gjorts i Nordiska rådet innebär att de politiska partierna nu prioriterats. Jag hoppas att detta leder till ett nytänkande och en nytändning i det nordiska samarbetet. Jag tror också att vi genom att arbeta mellan partierna kan försöka få bort revirtänkandet och bevakandet av de egna ländernas intressen och på så vis bredda förståelsen något. Det är viktigt att arbeta på flera nivåer samtidigt; mellan partierna, mellan parlamenten, på regeringsnivå och genom folkrörelserna. Det sistnämnda är en viktig del i det nordiska samarbetet där vi kan hjälpa till.

Den vänstersocialistiska gruppen, där Vänsterpartiet ingår, har lagt fram ett förslag som även kan ge kvinnoorganisationerna möjlighet att söka bidrag genom Nordiska rådet för projekt i Nordens närområde. Det man tänker på först är kanske de baltiska länderna. Detta är ett led i att förstärka jämställdhetsarbetet mellan våra länder. Jag hoppas att förslaget, som nu har lagts fram i Nordiska rådet, kommer att behandlas positivt. Förslaget lyfter fram frågan om samarbetet som behövs mellan de ideella föreningarna och organisationerna i våra närliggande länder.

Jag skall beröra kvinnorepresentationen i de baltiska ländernas parlament, som är väldigt låg. Kvinnornas deltagande i de parlamenten är mellan 6 och 9 %. Det gläder mig väldigt mycket att man i Valmiera nu i sommar kommer att hålla en nordisk-baltisk konferens om jämställdhet. Detta är ett steg i rätt riktning.

Folkrörelsetraditionen i Norden är en stor tillgång. Jag tror att den verkligen har hjälpt till att behålla och bevara vår demokrati. I det lilla – i studiecirkeln, i lokalsamhället – har vi arbetat fram en stabil grund att stå på. Detta är någonting som vi genom det nordiska samarbetet skall försöka sprida i våra kontakter med länder som är i uppbyggnadsskedet av sin demokrati. Det gäller bl.a. de baltiska länderna och Ryssland men även länder utanför Europa. Samarbetet har inga gränser. Om man kan tala om exportpolitik i dessa sammanhang så är det bra om vi skulle kunna exportera vår svenska folkrörelse. Med andra ord skall det nordiska samarbetet inte bara begränsas till frågor som rör de nordiska länderna; den nordiska kulturen, den nordiska arbetsmarknaden, film och TV-områdena, närmiljöfrågor osv. Samarbetet bör ytterligare utvecklas till att gemensamt agera i EU och FN och i utomnordiska frågor.

Jag tycker att detta är särskilt viktigt nu när inte alla nordiska länder är medlemmar i EU. Genom att ge ökad tyngd åt det nordiska samarbetet kan vi ge dem en plattform att agera från med större styrka än vad man kan göra som enskilt land. På något vis tycker jag att det känns riktigt att vi i Sverige, som är med i EU, även kan hjälpa Norge och Island att driva dessa frågor i EU.

Herr talman! En fråga som vi skulle kunna samarbeta kring är hur vi kan rikta de ekonomiska sanktionerna mera rätt. Det gäller t.ex. Irak. Det är en fråga som har diskuterats tidigare här i dag. FN:s säkerhetsråd beslöt efter Irak–Kuwait-kriget om en fullständig handelsbojkott av Irak i syfte att förmå den irakiska regeringen att göra sig av med sina massförstörelsevapen. Nu har det gått sex år sedan handelsbojkotten mot Irak infördes. Fortfarande sitter krigets anstiftare Saddam Hussein vid makten, och fortfarande finns det massförstörelsevapen kvar i Irak. Regimen sitter alltså kvar medan folket får lida helvetiska kval utan mediciner, mat och kläder i tillräcklig omfattning.

Här skulle vi verkligen kunna göra någonting i Nordensamarbetet. Vi skulle kunna samordna våra länders politik när det gäller handelsrestriktionerna. Jag tror att vi skulle kunna förändra situationen genom ett samarbete för att försöka hjälpa de drabbade folken. Gemensamt skulle vi kunna ta fram en handlingsplan så att barnen och den bofasta befolkningen inte behöver lida på grund av sanktionerna, som i första hand vänder sig mot regimen och inte mot folket. Vi skulle kunna göra mer tillsammans än som enskilt land. Vi skulle kunna använda det nordiska samarbetet även i kampen för mänskliga rättigheter och demokratisering i hela världen, inte bara i Norden.

I morgon kommer Nordiska rådet att diskutera den nordiska förankringen i riksdagen. Jag hoppas att utrikesministern kan delta i det seminarium som vi har i morgon eftermiddag. Jag hoppas också att utrikesministern delar min uppfattning i dessa frågor.

Anf. 65 AGNETA BRENDT (s):

Herr talman! Under dagens debatt har flera talare berört Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa. Det var våren 1995 som regeringen lade fram ett förslag till nytt program för Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa. Utrikesutskottet framhöll i sitt betänkande att samarbetet intar en central plats i svensk utrikespolitik och att det är ett grundläggande svenskt intresse att utvecklingen i dessa stater leder till en fördjupad demokratisk kultur, ekonomiska och sociala framsteg, förbättrad miljö och en ökad öppenhet mot omvärlden. Samarbetet syftar till att främja säkerheten, demokratin och en bärkraftig utveckling i hela Europa.

Utskottet konstaterade att en mångfald kontakter håller på att utvecklas med dessa länder och att samarbetet inte enbart sker genom centrala myndigheter utan utvecklas på en mängd olika nivåer i det svenska samhället. Enskilda organisationer, folkrörelser, kommuner och andra regionala organ spelar en viktig roll i samarbetet.

Fyra mål ställdes upp, nämligen att främja en säkerhetsgemenskap, att fördjupa demokratisk kultur, att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling och att stödja en miljömässigt hållbar utveckling.

I juni 1996 fastställde dessutom regeringen riktlinjer för jämställdhet i utvecklingssamarbetet med tredje världen och i samarbetet med Central- och Östeuropa.

Herr talman! Som utskottet påpekade i sitt betänkande är det viktigt att det samarbetet utvecklas på en mängd olika nivåer. Jag tänkte därför ta tillfället i akt och berätta om det samarbete som har utvecklats i min hemkommun Hudiksvall – inte för att det samarbetet är unikt utan snarare för att lyfta fram ett av många goda exempel på det samarbete som pågår runt omkring i vårt land. Det handlar om utrikespolitik som av tradition skötts på diplomatisk nivå, men som nu håller på att bli en fråga med stark lokal förankring.

Hudiksvalls kommun samarbetar med Rakke kommun i Estland. Rakke är en liten kommun med 2 546 invånare bosatta i 14 byar. Den största byn är Rakke med 1 432 invånare. Den ligger vid järnvägen mellan Tallinn och Tartu. En sovchos och en kalkstensfabrik var tidigare de största arbetsgivarna i kommunen. Sovchosen delas nu upp till privata jordbruk, och kalkfabriken, som varit nedlagd sedan 1992, drivs sedan ett halvår i mindre skala. I kommunen finns tre skolor, en lågstadieskola, en

grundskola och ett gymnasium. En del av kommuninvånarna arbetar med skogsarbete. Det finns 25 privata jordbruk och flera privata företag.

Hudiksvalls kommun fick via länsstyrelsen och Kommunförbundet kontakt med Rakke kommun redan våren 1993. Länsstyrelsen och Kommunförbundet ville kanalisera kommunernas engagemang till Gävleborgs vänlän Väst Viru län. Enligt önskemål från Rakke beslutade Hudiksvalls kommunstyrelse i full politisk enighet i november 1993 att påbörja ett utbyta kommunerna emellan. Det handlade framför allt om att förmedla kontakter och ordna studiebesök för erfarenhets- och kunskapsutbyte. Hudiksvalls kommun deltog med personal och förtroendevalda, och tjänstemän från Rakke besökte Hudiksvall.

Forsa folkhögskola, som också ligger i Hudiksvalls kommun, har tagit emot ett stort antal lärare som deltagit i språkundervisning och gjort studiebesök i kommunens skolor. En lärare från folkhögskolan har varit i Rakke och undervisat i språk.

Jordbrukare i Hudiksvall tog emot fyra unga jordbrukare från Rakke som praktikanter under tre veckor sommaren 1994. De kontakter som då knöts varar ännu. Vårdfamiljerna från Hudiksvall har varit på besök i Rakke.

År 1995 skänkte Hudiksvalls kommun två brandbilar till kommunen i Estland. Vid överlämnandet fick brandmännen i Rakke en kort utbildning om bilen, och senare var två brandmän i Hudiksvall för utbildning och studiebesök.

Även på det kulturella området har samarbete förekommit. En jazzgrupp som består av musiker från Hudiksvall och Estland har med stöd från kommunen gjort turnéer både i Sverige och i Estland.

Jag anser att det är oerhört viktigt att ungdomar har möjlighet att knyta kontakter över gränserna. Detta skapar förståelse hos dem för de problem och den kultur som finns i våra grannländer och ute i världen i övrigt. Hudiksvall har varje sommar ett utbyte av feriearbetande ungdomar med de nordiska vänorterna Namsos, Kaskö och Maribo. Sommaren 1996 deltog också en gymnasist från Rakke.

Det samarbete som jag nu berättat om hade alltså redan inletts innan regeringen och riksdagen beslutade att avsätta medel till samarbetet med staterna i Central- och Östeuropa. Tack vare det beslutet blev det möjligt för kommunen att utveckla och intensifiera samarbetet. Kommunstyrelsen beslutade i januari 1996 att stödja något eller några av de projekt som Rakke kommun framfört önskemål om. Kommunstyrelsens ordförande i Rakke besökte Hudiksvall våren 1996 för att diskutera tänkbara projekt. Han framförde önskemål om att få samarbeta kring socialvård, miljö, energi och demokratiutveckling.

Man ville lära sig hur socialvårdssystemet fungerar i Sverige, hur man tar hand om föräldralösa barn, missbrukare och deras barn, äldre och handikappade, vilka hjälpmedel som finns för handikappade och hur man planerar för den egna socialvårdens utveckling.

Det ledde till att en plan för detta samarbete utarbetades. Personal från Hudiksvall besökte Rakke under våren 1996 för att diskutera hur arbetet skulle läggas upp. I november 1996 reste fem tjänstemän från äldreomsorgen, individ- och familjeomsorgen och omsorgen om utvecklingsstörda till Rakke. Där genomfördes en fyra dagars utbildning som inleddes med en diskussion om demokratiskt styrelseskick, lokal demo-

krati och offentlighetsprincipen. Därefter gav man en introduktion om vår socialtjänstlag, hälso- och sjukvårdslagen, äldreomsorg, individ- och familjeomsorg, missbruk och handikappomsorg. I utbildningen deltog omsorgsarbetare, lärare, logoped, omsorgschef, hemmafruar – bl.a. en kvinna med ett utvecklingsstört barn – och dessutom en redaktör från lokaltidningen. Steg två i den här utbildningsplanen innebar att omsorgschefen från Rakke under en vecka i slutet av januari i år fick möjlighet att fördjupa sina kunskaper om vårt sociala system, och därefter kom även de övriga deltagarna till Hudiksvall.

I söndags avslutades steg tre i den planerade utbildningen. De tolv som deltog i utbildningen hade då under drygt en vecka studerat verksamheten på det sociala området i Hudiksvall, och gruppen hade då också utökats så att även en kvinnlig jurist som arbetar i Rakke kommun deltog.

Rakke kommun ligger inom ett vattenskyddsområde, Pandivere, som är föremål för skyddsåtgärder. Området består av de bästa jordarna i Estland och var under Sovjettiden hårt exploaterat av intensivt jordbruk. Undermålig avlopps- och avfallshantering har bidragit till kraftig förorening av såväl yt- som grundvatten. För att förbättra förhållandena har tio kommuner i området startat ett projekt för åtgärder inom avloppsvattenhantering, renhållning, sanering av gamla militärbaser, miljöövervakning, planering och utbildning. Rakke kommun är framför allt engagerat i ett delprojekt som handlar om avfallshantering. Det är här som Hudiksvalls kommun kan bidra med erfarenhetsutbyte i ett första skede. Bl.a. kommer en sopbil att transporteras till Rakke.

Personal från Hudik Kraft har besökt Rakke för att diskutera energifrågor. På det området vill man ta del av vårt kunnande när det gäller tekniska lösningar för att bl.a. klara en energisnålare uppvärmning av bostäder. Både i fråga om miljö och energifrågor är man ännu bara i ett inledningsskede, men intresset för samarbetet är mycket stort hos kommunens personal. Det finns ett stort personligt engagemang hos många tjänstemän, vilket underlättar arbetet.

Demokratifrågor och jämställdhetsfrågor går som en röd tråd i det här samarbetet. Det är framför allt kvinnor som deltagit i samarbetet på det sociala området. Diskussioner om demokrati och svenska kvinnors deltagande i arbetslivet och politiken blir en självklar del av samtalen som förs. I och med att det är möjligt för kvinnorna från Rakke att besöka Sverige ser de också att demokratin och jämställdheten fungerar i praktiken och inte bara är något som vi talar om.

Något som är oerhört positivt i det här samarbetet är den starka folkliga förankring det har. När besökare kommer från Rakke är de i stort sett varje kväll inbjudna till familjer i Hudiksvall. Det är både tjänstemän och förtroendevalda som står för värdskapet och det knyts vänskapsband som består. Det är också viktigt att poängtera att det är ett samarbete som inte är enkelriktat.

Herr talman! Som jag sade inledningsvis har jag inte valt att berätta om samarbetet med Rakke därför att det är unikt, utan därför att det av förklarliga skäl är det som jag bäst känner till. Men det fungerar på liknande sätt i många kommuner runt om i Sverige. Genom att medel har ställts till förfogande blir det möjligt för kommuner och organisationer att fördjupa samarbetet på ett sätt som leder till ökad folklig förankring och

Anf. 66 HANNA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det har varit en lång debatt i dag och den är inte riktigt slut än. Trots att det har sagts mycket som har varit intressant och bra under hela den här debatten har jag känt att det har saknats något. Det är miljöperspektivet. En del har nämnt det och jag tror att många är medvetna om det.

När det gäller den hotbild och den värld som jag ser i dag handlar det till stor del om miljön. Jag säger inte det för att jag är någon miljöfundamentalist och inte kan prata om någonting annat. Det är inte riktigt så enkelt.

Tittar vi på tidigare konflikter i vår värld har det till stor del handlat om olja, och man har bråkade om mineraler, guld osv. Jag tror att det i framtiden, liksom just nu, kommer att handla mycket mer om resurser – mat, vatten, odlingsmark osv. Jag tror att vi måste försöka se de här nya mönstren. De är inte lika tydliga för oss, därför att vi inte på samma sätt är vana vid den typen av konfliktbakgrund. Men vi måste lära oss att se dem, eftersom de kommer att bli allt tydligare.

Ett av de stora problem vi står inför är ju befolkningsökningen. På något sätt kommer vi antagligen att kunna hejda den befolkningsökning vi ser i dag. Frågan är bara vad som kommer att hejda den. Är det vattenbristen? Är det miljöförstörelsen? Kommer vi att dö av kemikalier, utsläpp, kärnkraftsolyckor? Är det direkt livsmedelsbrist och svält som kommer att drabba oss? Är det epidemier?

Eller är det politisk planering som faktiskt kan hejda befolkningsökningen? Det kanske skulle vara det bästa – utbildning och familjerådgivning. Behöver vi kanske en ökad medvetenhet om social och ekonomisk rättvisa, behöver vi fördela de resurser vi har? Är det det som kommer att göra det möjligt? Eller är det kanske rent av krig? Kommer vi att döda varandra och därmed begränsa befolkningsökningen?

Många av de här scenarierna är ju inte så roliga att över huvud taget diskutera. Men jag tror att vi måste fundera över dem i alla fall.

Det finns några konflikter som jag har funderat kring. Rwanda är en sådan konflikt. För de allra flesta handlar konflikten i Rwanda om etniska, historiska och kulturella problem. Jag funderar på om det kan vara helt andra saker också, eller kanske *bara* andra saker.

År 1950 bodde det 2 1/2 miljon människor i Rwanda. 44 år senare bodde det 8,8 miljoner människor i Rwanda. Det är tre gånger så många. Där föddes också flest barn per kvinna i världen under en period. Trots att produktionen av mat ökade, minskade den per person med nästan 50 % från 1960 till 1990. Då skall man komma ihåg att levnadsnivå och matkonsumtion inte var så hög från början. Rwanda är också ett av de 27 länder i världen som har svårast problem med vattenbrist.

Kan man kanske tänka sig att de här sakerna är en större anledning till de konflikter som blossade upp? Jag tror att det är så. Även om en del hävdar att det är en del av konflikten tror jag ändå att vi måste fundera över det.

På samma sätt tror jag att man kan dra paralleller till konflikten i det forna Jugoslavien. Där handlade det inte om matbrist, utan om ekono-

miska resurser. Till skillnad från tidigare konflikter om olja t.ex. handlade det här om arbetstillfällen, ekonomi och om fattigare och rikare delar av samma land. Det är säkert inte den enda anledningen, men en av dem.

Det finns väldigt många fler runt om i världen som har börjat prata om att social och ekonomisk rättvisa och demokrati är förutsättningar för konstruktivt miljöarbete. Jag skulle vilja säga att det faktiskt också är tvärtom. Konstruktivt miljöarbete är en förutsättning för demokrati och social och ekonomisk rättvisa. Vi måste börja se kopplingarna åt andra hållet också.

Det har precis kommit en skrivelse med en redovisning av miljöarbetet, som ju egentligen inte alls handlar om detta. Där skriver regeringen att en förstärkt fördelningspolitik är ett viktigt instrument för en hållbar utveckling.

Jag önskar och hoppas att det här inte är tomma ord. Det måste vara så att de resurser som vi har gemensamt på jorden fördelas mer rättvist. Tyvärr ser det inte ut så i dag – inte i Sverige och inte i världen. Löneklyftorna i Sverige ökar, och klassklyftor och internationella klyftor i världen ökar. Förhållandena när det gäller resursförbrukningen har inte förändrats. 20 % av världens befolkning konsumerar fortfarande 80 % av alla resurser.

Allt det här finns kvar. Därför är det så viktigt att de ord som jag ändå tror att vi har lyckats formulera i Sverige förvandlas till konkret verksamhet.

Det finns faktiskt några konflikter som vi kan se framför oss. Kina är ett land med en enorm utveckling. Landet har 22 % av jordens befolkning eller ungefär 1,2 miljarder människor, vilket är ganska mycket. Vad gäller miljön har Kina 7 % av världens dricksvatten och 3 % av skogarna. Visserligen ökar inkomsterna i Kina, men de fördelas på ett sådant sätt att klyftorna mellan människorna ökar. Konsumtionen i Kina ökar, men ökningen sker hos ett fåtal personer.

Mellan 1949 och 1989 ökade vattenförbrukningen i Kina sex gånger. 87 % av det vatten som man använder går till jordbruket. Man odlar mycket ris, och 80 % av spannmålsproduktionen kräver konstbevattning. Det är en ohållbar situation med tanke på det behov av dricksvatten som alla de människor som föds i Kina kommer att ha. Samtidigt är en stor del av Kinas vatten förorenat. 60–70 % av vattenunderskottet beror på direkta miljöproblem i landet.

Det förekommer också andra konkreta problem. Man gör om jordbruksmark till industrimark, helt enkelt därför att man tjänar mer pengar på det, vilket minskar produktionen av spannmål o.d. Man förbrukar jorden, brukar den inte.

Vi kommer antagligen att tydligt få se olika typer av konsekvenser av detta längre framöver. Jag säger inte att det kommer att bli inbördeskrig i Kina, men förutsättningarna för det blir större om människor inte har vatten för dagen, inte kan bruka sin jord osv.

Jag vill till regeringens representanter i dag ställa frågor om vad man tänker göra åt detta och hur man funderar kring det, och jag vill mycket gärna att ni svarar på dem. Jag tror att den här problematiken måste bli en integrerad del av vårt arbete. Miljön får inte bli något vid sidan om, något som vi lägger till därför att det låter bra eller för att locka unga människor att tycka att utrikespolitik är kul.

Miljön är en mycket central del i den utrikespolitiska debatten och måste fortsätta att vara det. Bortser vi från denna kugge i maskineriet, tror jag att många saker kommer att fungera väldigt dåligt. Under den debatt som har förts har regeringens representanter och andra här i kammaren sagt väldigt bra saker, men jag vill ändå anlägga detta perspektiv, så att det inte glöms bort.

Sverige måste också vara med om att förebygga konflikter, inte bara rycka ut med akut hjälp när sådana har blommat ut. Det handlar då om fördelningen av jordens resurser, om rättvisa, om miljöfrågor, om demokrati och om befolkningsökning. Utan att beakta många av dessa faktorer tror jag att vi över huvud taget inte kan diskutera NATO eller något annat.

Har människor ute i världen inte mat och vatten för dagen, spelar det heller inte så stor roll om Sverige är med i NATO eller inte. Det är visserligen en helt annan diskussion, men människors grundläggande förutsättningar för att överleva och leva ett värdigt liv är basen för utrikespolitiken.

I detta anförande instämde Kia Andreasson och Peter Eriksson (båda mp).

Anf. 67 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! I dagens värld angår allt alla. Jag uppskattade mycket utrikesministerns betoning av helhetsperspektivet i den utrikespolitiska deklARATIONEN. Jag uppskattar också mycket att hon fortfarande sitter kvar i kammaren efter nästan en hel dags debatt för att lyssna på mig och kanske även på den siste talaren. Det är en stor ära för mig.

Svensk utrikes- och säkerhetspolitik skall bidra till fred genom att komma till rätta med de bakomliggande orsakerna till konflikter, t.ex. ekonomiska orättvisor, miljöhot, kränkningar av mänskliga rättigheter, ofrihet och bristande framtidstro, framhålls det i deklARATIONENS avslutande ord. Men trots att de ekonomiska orättvisorna nämns allra först bland de bakomliggande orsakerna, tycker jag inte att det har varit så mycket tal om just dem i den utrikespolitiska debatten, och jag vill därför ta upp dem i mitt anförande.

Jag var förra veckan på en konferens i Costa Rica på inbjudan av Världsbanken. Dess ämne var globaliseringen av ekonomin och uthållig utveckling i Centralamerika. Jag tycker att det var ett mycket bra initiativ. Det var fråga om ett pilotprojekt, och Världsbanken inbjöd några parlamentariker från Europa att tillsammans med parlamentariker från Centralamerika diskutera hur man skall kunna lagstifta och bedriva politik så att det blir en bra utveckling även på miljöområdet.

Man bedriver samarbete i ett centralamerikanskt parlament som heter ParlaCen. Naturligtvis finns det goda möjligheter för oss att genom Nordiska rådet eller EU samarbeta även regionalt med detta centralamerikanska parlament, men jag känner ändå en stor tveksamhet inför Världsbankens seminarium och det som Sverige gör genom att vara medlem i Världsbanken.

Framför allt gäller det den ekonomiska tanken bakom att de, som vi tidigare sade, underutvecklade länder som nu kallas utvecklingsländer skall bli lika oss, de s.k. utvecklade länderna. Vi vet att den materiella

standard som vi lever på i den västerländska världen är omöjlig och inte är ekologiskt uthållig. Vi skulle behöva tre jordklot till, om alla skulle använda lika mycket råvaror och resurser, t.ex. olja, som vi gör.

Bertil Persson sade att avstånden har krympt, men så är det inte. Sanningen är den att vi använder mer och mer av fossil energi för att transportera oss. Jorden är precis lika liten eller lika stor som den alltid har varit.

Vilka var då Världsbankens rekommendationer till de centralamerikanska länderna? Ja, de var de traditionella: tillväxt, marknadsekonomi, frihandel, ekonomisk liberalisering osv. Jag försökte tänka litet globalt och sätta mig in i hur det skulle vara att vara en centralamerikansk parlamentariker, inte en svensk.

Jag kan känna en väldigt stor samhörighet med den parlamentariker från Nicaragua som sade: Vi känner oss som tiggare som sitter på en stol av guld. Ni betalar inte vad våra råvaror är värda, och våra råvaror räcker inte till. Vi kan inte hantera de förnybara resurserna uthålligt, om vi skall betala räntorna på de stora skulder som vi har på grund av de lån ni har prackat på oss.

Från Guatemala sade man: Hur gör vi utan sociala och miljömässiga skyddsnät, och hur bygger vi upp vår industri så att den klarar den fria marknaden? Från Panama sade man: Jorden skall vara till för folket, så att det kan försörja sig, inte för odling av exportgrödor.

Jag kände stor sympati för de här parlamentarikernas åsikter. Världsbanken och även vi brukar säga att tillväxt är en lösning, men så är det ju inte. Om vi jämför Sveriges BNP per capita med t.ex. Nicaraguas, finner vi att vår är 100 gånger större. När Sveriges BNP tillväxer 1 % och Nicaraguas 1 %, är den svenska procentenheten 100 gånger mer värd.

Jag tror inte på att tillväxt är lösningen på allting och på att det bara finns vinnare i detta sätt att tänka. Klyftorna växer hela tiden.

Marknadsekonomi då? Ja, det låter bra med marknadsekonomi, och visst har den väldigt goda inslag, men den fungerar ganska dåligt, i synnerhet för de 1,2 miljarder människor som inte har några pengar. 1,2 miljarder människor lever på mindre än 1 dollar om dagen, och de kan inte efterfråga någonting. Alltså fungerar inte marknadsekonomin för dem.

Och hur är det med frihandeln? Man får så dåligt betalt – det som kallas *terms of trade* blir bara sämre och sämre. Vad har vi gjort i EU? Vi menar i teorin att frihandel är bra, men att EU är ett frihandelsområde betyder att frihandel tillämpas inom det egna området. Gentemot Centralamerika har vi satt upp en del restriktioner, som har försvårat exporten därifrån till oss.

Men hur är det då med den ekonomiska liberaliseringen? Vi har inte tillämpat en sådan. Inte heller länderna i Östasien gjorde det när de byggde upp sina industrier. Tvärtom skyddade vi oss i ett uppbyggnadsskede.

De säger nu att det bara blir värre, att de inte kan växa till och inte kan få någon bra utveckling om de skall göra allt detta som vi rekommenderar dem. Dessutom återkommer hela tiden samma fråga: skuldbördan, skuldbördan, skuldbördan. ”Lyft av oss skuldbördan, annars klarar vi ingenting!”

Hur gör man då gentemot de här länderna för att hjälpa dem på traven, enligt de idéer som vi tyvärr också till stora delar säger är bra? Ja, då

har vi de s.k. strukturanpassningsprogrammen. Men vilka resultat leder de till?

Om El Salvador står det t.ex. i en rapport från World Wild Life Fund, dvs. Världsnaturfonden: I El Salvador har flera statliga miljöinstitutioner systematiskt plundrats, kollapsat eller helt försvunnit på riksnivå, samtidigt som den regionala och lokala kapaciteten har sjunkit.

Världsbanken sade till El Salvador att de måste skära så mycket i sin budget att de till slut blev tvungna att skära på sina egna miljöinstitutioner, som var mycket bra.

När det gäller vattenproblematiken visar det sig i El Salvador att miljöförstörelsen har gått så långt att möjligheten att återanvända en av de mest grundläggande resurserna, nämligen vatten, snabbt håller på att försvinna. 90 % av huvudstadens ytvatten är förorenat.

Den här allvarliga miljökonsekvensen är ett resultat av de reformer som Världsbanken tvingar på El Salvador för att det skall bli en ekonomiskt positiv utveckling och en god miljö. Teorierna stämmer inte med praktiken.

När det gäller Nicaragua, som jag känner särskilt varmt för, har Världsbanken t.ex. tvingat Nicaragua att skära i budgeten så att undervisningen har skurits ned och barnen inte längre går i skolan i lika hög grad som för tio år sedan. Vi vet alla att lagstiftning på miljöområdet inte räcker, utan man måste också ha bra undervisning. Det är ju våra barn och ungdomar som nu driver på oss som är litet äldre därför att de har så goda miljökunskaper.

Visst är samarbete viktigt, oerhört viktigt. Ett område där vi måste samarbeta globalt är det som gäller klimatförändringen. När vi tar upp detta i Centralamerika och säger att de måste minska koldioxidutsläppen, måste införa koldioxidskatt och inte får hugga ned regnskogen och träden, frågar en journalist från Nicaragua: Men hur skall jag förklara för en fattig bonde att han inte får hugga ned ett träd till ved för sin matlagning? Hur skall jag kunna förklara för honom att han på grund av klimatförändringen inte skall få laga sin mat? Det går naturligtvis inte att förklara.

Ibland tycker jag att vi tänker lokalt och handlar globalt. Vi tror alltså att de lösningar som var möjliga för oss för länge sedan är möjliga att applicera nu. Men det finns inga nya länder att exploatera. Jorden är fullsatt. På ett sätt kan jag säga att världen krymper, därför att utrymmet för varje människa krymper, när det gäller miljöutrymmet, hur mycket koldioxid vi kan släppa ut och hur mycket mark vi kan ha för att odla vår mat.

Jag vill nämna att World Watch Institute i går i Sverige presenterade sin årliga rapport om tillståndet i världen. Det finns fyra jättestora problem.

Fisket är det tydligaste exemplet på att vi har nått gränsen för vad jorden klarar av. Det spelar ingen roll hur stora fiskebåtar vi har; det blir inte mer fisk.

Vattenbristen är katastrofal. Den är verkligen det, inte bara i El Salvador. Gula Floden i Kina når inte längre fram till havet. Det finns fem länder på jorden där grundvattnet går att dricka utan tillsats av kemikalier. Vad gör vi för att skydda världens vatten?

De extrema väderleksförhållandena blir allt värre och allt vanligare. Det är tecken på att klimatet förändras och att vi måste göra något drastiskt åt det.

Vi kanske inte kan producera så mycket mer livsmedel. Det är inte säkert att det går. Utrikesministern sade att vi måste producera mer. Men det skulle faktiskt räcka, i alla fall i dag, om vi fördelade det vi har så att alla fick del av det.

Jag tycker att vi skall tänka globalt och handla lokalt. Det kanske är vårt tänkande som skall vara globalt. Globaliseringen på det ekonomiska området kanske inte är oundviklig, som vi tror. Ekonomierna kanske skulle vara lokala, så att små länder i andra delar av världen kan tillåtas försörja sin befolkning och inte behöver utsättas för denna exploatering från oss.

Jag skall avsluta med att ta upp en allvarlig fråga, som jag funderar på. Jag känner en forskare i Göteborg som heter Hans Abrahamsson och som har studerat Världsbanken. Han säger att Världsbanken får förhållandevis mycket resurser från USA därför att Världsbanken är så bra på att genomföra USA:s utrikespolitik. Man kan i USA motivera för kongressen och skattebetalarna att man skall betala pengar till Världsbanken därför att den är så bra just på detta att föra ut USA:s utrikespolitik.

Jag tycker att vi har för litet information i riksdagen och för litet diskussion om vad vi gör med den här banken. Vi har bristande resurser även från de svenska skattebetalarna. Jag vet att många är intresserade av hur det här fungerar. Min erfarenhet från seminariet är att det går åt rätt håll på vissa sätt och att man tar bra initiativ. Världsbanken lär sig också, och vi blir bättre. Men någonstans är det fel i några grundläggande teorier för hur planeten jorden skall överleva och för hur konflikter skall kunna undanröjas, åtminstone när det gäller ekonomisk orättvisa och miljöproblem.

Anf. 68 HANNA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att jag i princip instämmer i allt som Lena Klevenås har pratat om.

Jag har en fråga som handlar om det som Lena Klevenås avslutade med, nämligen om Världsbanken och vårt deltagande i den. Det har delvis fått mycket kritik från vissa håll, men från andra håll har man med näbbar och klor försvarat Sveriges deltagande i Världsbanken. För mig, och säkert också för Lena Klevenås – det framgick av hennes anförande – är det ganska konstigt. Samtidigt ser man att en hel del formuleringar i Världsbankens verksamhet och människor som finns runt omkring dess verksamhet förändras. Man hävdar numera att man tar miljöhänsyn osv.

Jag skulle vilja fråga hur Lena Klevenås ser på den saken. I slutet av sitt anförande sade hon att det finns någon sorts systemfel i sättet att tänka. Tror Lena Klevenås att vi kan bli av med det systemfelet inom Världsbanken också, eller är det bättre att lämna skutan?

Anf. 69 LENA KLEVENÅS (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det skulle hjälpa att lämna Världsbanken. Jag har tyckt det tidigare, men jag tror det inte nu. Alla organisationer utvecklas. De grundläggande fel som finns i Världsbanken finns i stort

sett i samtliga partier i riksdagen, inklusive mitt eget parti. Jag tror att det är en process som vi alla måste genomgå. Vi står ju i ett paradigmskifte på många sätt och omprövar väldigt mycket. Bara tanken att försöka göra miljöräkenskaper är ett steg i rätt riktning. Vi håller på med väldigt mycket som är positivt.

Samtidigt är jag litet otålig och fundersam över att en organisation som är så mäktig som Världsbanken kan ge rekommendationer som är precis tvärt emot vad man säger att man vill göra, nämligen bidra till en bättre miljö.

Anf. 70 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Jag hade tänkt ställa några frågor, bl.a. till utrikesministern. Hon har suttit här så tålmodigt hela dagen och lyssnat på den utrikespolitiska debatten, och så var hon tvungen att gå just innan jag kom upp i talarstolen. Det var litet synd. Men hon kan inte rå för det – hon har gett en bra förklaring.

Jag skulle i stället kunna välja att sammanfatta debatten, men det skall jag inte göra.

Jag skall tala litet om den europeiska unionen. Vi har en ständigt pågående diskussion i Sverige, alltsedan vi hade folkomröstningen om EU, den europeiska unionen. Vart är den på väg? Är den på väg att utvecklas till en federal stat? Eller är det mer av ett praktiskt mellanstatligt och bara delvis överstatligt samarbete?

Där brukar vi ganska ofta fastna i diskussionen – vi kommer liksom inte längre. Jag skulle vilja att vi någon gång försökte ta ytterligare ett litet steg i den debatten och rannsokade oss själva: Vad är det egentligen som är grunderna i våra ställningstaganden? Skulle vi kunna komma överens någonstans?

För mig handlar diskussionen i mycket stor utsträckning om den människosyn och den demokratisyn som jag har. Jag tror att många i den här debatten känner något liknande. Jag skulle vilja utveckla det litet grand.

För mig gäller frågan om demokrati en vision om hur jag vill ha samhället i framtiden, en idé om hur man skulle kunna få ett bättre samhälle. Jag tror att om man lyckas få människor med mer aktivt i en deltagande, verklig, reell demokrati, där människor känner att de är med och påverkar besluten och styr sin egen framtid, kommer de också att kunna ta ansvar för sig själva och sin omvärld. Det är grunden i mitt politiska tänkande och i mitt engagemang. Om vi lyckas med det enorma projektet att myndigförklara svenska folket och andra folk här i världen tror jag att vi kommer att få en mycket bättre plats att leva på. När man får makt har man också möjligheten att ta ansvar.

Jag känner att det finns en stor konflikt mellan denna min grundvärdering och den grundvärdering som ser demokrati mer som en formell, organisatorisk lösning på hur man skall styra landet och världen. Det är, som jag ser det, en mer elitistisk syn på demokrati och på människor. Traditionell vänster och traditionell höger förenar sig ofta i en mer elitistisk syn på människan, på demokratin, på styrelseskicket och på det sättet också på världen.

När det gäller EU finns det en rad olika problem här. Väljarna, folket, kan inte utkräva ansvar för de beslut som fattas i EU. De tjänstemän och de regeringsledamöter som i realiteten styr projektet blir aldrig ställda till

svars inför unionens medborgare. Det finns inte heller någon egentlig kontrollapparat som kan kontrollera och följa beslutsprocessen i ett öppet ljus. Det finns inte heller någon gemensam europeisk opinion som kan komma fram genom gemensamma medier, som t.ex. en nationell radio och TV, nationella tidningar, som vi har i Sverige t.ex. och som gör att vi tillsammans kan bilda oss en gemensam uppfattning. Därför har vi inte heller någon gemensam europeisk debatt.

Det är den syn jag har på människor och demokrati och på det reella problemet, dilemmat, med det s.k. demokratiska underskottet – ett begrepp i EU som jag tycker rasande illa om. Det är som om det också fanns ett överskott någonstans som man kunde ta av och jämna ut underskottet med. Jag hoppas att de flesta inte ser demokrati på det sättet.

Den fråga jag skulle vilja ställa till dem som talar för att vi skall gå vidare och ta ytterligare steg i projektet med den europeiska unionen, vilket ungefär 90 % av ledamöterna i den här församlingen, åtminstone officiellt, ställer sig bakom, är: Hur tänker ni er att ni skall lösa det grundläggande demokratiska dilemmat i den europeiska unionen i framtiden?

Redan i dag har EU 20 olika språk och 350 miljoner människor. Dessutom talar man om en utvidgning, så det blir kanske 30–35 olika språk och drygt 400 miljoner människor. I denna apparat skall vi försöka lösa de allra flesta av våra problem, och det utan att det går att i praktiken skapa en gemensam demokratisk plattform, som jag ser det. Tänker ni er att det successivt skall utvecklas en sådan demokratisk, gemensam, institutionell plattform, en gemensam opinionsbildning, gemensamma medier, gemensamma partier som fungerar? Det måste i så fall, inbillar jag mig, ta åtminstone hundra år.

Jag ser oerhörda risker i att människor under den här processen, om det är så ni tänker er det, kommer att ta avstånd från demokratin. Under processen raserar vi de enda fungerande demokratiska system och institutioner som vi har, nämligen de nationella. Vi tömmer dem på innehåll och lägger över det i EU-institutioner, som inte har motsvarande demokratiska legitimitet. När vi gör det tror jag att alltfler människor kommer att vända politiken och demokratin ryggen.

Är det inte det vi redan ser? För ett och ett halvt år sedan hade vi en EU-omröstning till Europaparlamentet i Sverige, där bara 40 % deltog. Ett sådant valresultat är en fullständig katastrof för dem som tror på demokrati, och det är trenden över hela Västeuropa att det går så. Jag ser ingen som helst reaktion som skulle visa att riksdagspartierna i Sverige har tagit sig an det här problemet och gör någonting åt saken. Har ni någon som helst tanke på hur ni skall lösa det här demokratiska dilemmat med EU? Det är en fråga som jag gärna skulle se ett svar på någon gång.

Anf. 71 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Det var ett mycket intressant, filosofiskt och djuplodande inlägg så här i slutet av den utrikespolitiska debatten. Eftersom jag i mitt inledningsanförande i dag på morgonen talade mycket om demokratifrågorna, demokratins möjligheter att förena folk och göra det möjligt att utbyta åsikter och diskutera oss fram till vettiga lösningar, känner jag mig manad att gå in litet i den här diskussionen, utan att för den skull kunna svara på Peter Erikssons alla frågor; han tog upp mycket grundläggande och stora saker.

Som EU-anhängare och EU-förespråkare ser jag detta, som Peter Eriksson var inne på, i ett mycket långt perspektiv. Peter Eriksson talade om hundra år. Det har jag gjort flera gånger från kammarens talarstol, när jag har talat litet visionärt om hur vi skall lösa de globala problemen.

Jag ser demokratin och utvecklingen i det här perspektivet: Jag är själv västgöte men bor nu i Östergötland. En gång slogs västgötar, östgötar och smålänningar med varandra. Enligt lagen var det t.o.m. billigare för en västgöte att slå ihjäl en smålänning än att slå ihjäl en annan västgöte. Men så fann vi att den ordningen inte var så bra; det är bättre att vi pratar med varandra över landskapsgränserna.

Sedan fick vi ett Sverige som krigade med sina grannländer under mycket lidande, ända tills vi fann att det inte var en bra lösning. Vi tyckte att det var bättre att prata med varandra, bryta ned gränserna och ta bort passen. Jag hade pass första gången jag åkte till Norge på 50-talet. Vi öppnade gränserna.

Anf. 72 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Jag tycker att det var litet synd att Biörsmark inte fick fortsätta. Det hade varit intressant att höra hur han ser på dessa frågor.

För mig är grunden dock en människosyn. Om jag skall börja i en annan ända kan jag säga att mitt mål är att föra ned så många beslut som möjligt så nära människorna som möjligt, för att människor skall kunna känna att de kan vara med och forma sin egen och vår gemensamma framtid.

Biörsmarks resonemang går ut på att man först slåss i byn och därefter länder emellan. Sedan måste det bli världsdelarna som slåss. Till slut skall vi ha en världsregering, där nästan alla besluten fattas. Det är kanske en trevlig tanke på ett sätt, men det är precis min skräckvision: Vi lyfter bort besluten från människorna i stället för att föra ned dem så nära människorna som möjligt och på så sätt få ett fungerande vettigt samhälle, som jag skulle vilja se i framtiden.

Menar Biörsmark att det slutliga målet är en världsregering, står vi väldigt långt ifrån varandra.

Anf. 73 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Om jag hade fått fortsätta litet längre hade jag försökt att utveckla detta.

Utvidgningen, som jag ser det, innebär som sagt att bryta ned gränser. Nu går vi vidare med nya länder. Jag ser ett utvidgat Europa i ett långt perspektiv. Det som jag har varit litet rädd för när det gäller EU är att det skall bli en sorts *Festung Europa* med en gräns utåt. Så vill jag inte se EU. Det är ett samröre på demokratisk bas med olika länder.

De lokala besluten kommer naturligtvis alltid att fattas lokalt. Vi kommer fortfarande att ha kommunfullmäktige i städer och kommuner. Jag tycker att det är riktigt att man skall ge så mycket makt som möjligt åt den enskilde att styra själv, men vissa problem klarar vi inte av på det sättet. Det gäller det globala perspektivet, som vi har hört om här.

Jag tycker att det blev litet pessimistiskt på slutet, när jag lyssnade på Lena Klevenås och sedan på Peter Eriksson. Det fanns ingen utvecklings-

optimism. Det var så eländigt i slutet, och det var därför jag ville komma in och ge er litet optimism och en tro på att det går att lösa problemen.

De globala problemen måste vi lösa i nära dialog med varandra. Då får vi inte låsa in oss i någon sorts nationalistiskt tänkande, utan vi måste bryta ned gränser. Vi skall bryta ned gränser och öppna dialogen, men samtidigt på det lokala planet ge den enskilde människan så mycket makt som möjligt att besluta över sin egen vardag. Det är den kombinationen som jag tror på. Den är svår, men jag är övertygad om att vi kan klara detta.

Anf. 74 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Slutsatsen i mitt resonemang tycker jag egentligen är att man måste vara väldigt försiktig när man beslutar sig för att lyfta upp beslut på en ännu högre överstatlig nivå. Det är det man inte är i EU-projektet i dag.

Om Biörsmark och jag skulle sätta oss ned och titta på vad av allt det som beslutas inom EU som verkligen skulle behöva beslutas inom EU tror jag att vi kan komma överens om att väldigt mycket är helt onödigt. Det är fullständigt onödigt att man har jordbrukspolitiken på en överstatlig nivå. Marken finns där den finns, och vi kan gott och väl fatta beslut om den lokalt. Däremot är det rimligt att man har någon form av gemensam ekonomisk marknad med gemensamma regler i begränsad utsträckning.

Det var egentligen denna grundattityd som jag ville komma fram till. Man måste ta frågan väldigt seriöst och inte köpa idéerna och visionerna om att bygga Europa, och inte låta så väldigt mycket beslutas överstatligt. Utgångspunkten måste i stället vara att föra ned de beslut som går att föra ned så nära människorna som möjligt.

Den utrikespolitiska debatten var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 6 februari.

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Skrivelse 1996/97:95 till arbetsmarknadsutskottet

Beslut om samlad votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att konstitutionsutskottets betänkande KU10 och justitieutskottets betänkande JuU6 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU10

Prövning av frågor om kyrkotillhörighet (prop. 1996/97:58)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 5 §.)

5 § Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten

*Lägesrapport i fråga
om den ekonomiska
brottsligheten*

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1996/97:JuU6

Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten (skr. 1996/97:49)

Anf. 75 GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Vi skall i dag debattera regeringens skrivelse med en lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten och motioner väckta med anledning av skrivelsen samt vissa motioner väckta under allmänna motionstiden.

Den ekonomiska brottsligheten är utan tvivel ett allvarligt problem. Den måste bekämpas inte minst för att upprätthålla respekten för strafflagstiftningen och för att värna moralen i näringslivet och i samhället i övrigt. Den ekonomiska brottsligheten utgör också ett allvarligt hot mot marknadsekonomins funktionssätt. Ekonomisk brottslighet hotar själva fundamentet för marknadsekonomi, samhällsmoralen och den sociala välfärden.

Självfallet är det av stor betydelse att kampen mot den ekonomiska brottsligheten förs på ett sådant sätt att insatserna i största möjliga utsträckning riktas mot brottslingarna och de brottsliga gärningarna som sådana. Samtidigt får lagändringar och andra åtgärder inte utformas så att de lägger hinder i vägen för den lagliga näringsverksamheten. Det måste råda balans mellan intresset att bekämpa brottsligheten å den ena sidan och konsekvenserna för samhällsekonomin och medborgarna å den andra.

All brottslighet måste bekämpas inom de gränser som rättsstaten sätter. Vi får inte tillåta att kampen mot brottsligheten leder till en urholkning av de värden som statsmakterna har ett särskilt ansvar att skydda.

Den ekonomiska brottsligheten är till sin natur svårutredd. Det innebär ofta bevissvårigheter för åklagare inför domstol. Detta är ett stort problem för de myndigheter som har att utreda och bekämpa ekonomisk brottslighet. Det kan emellertid aldrig godtas att beviskraven sänks för att lättare få till stånd en fällande dom.

När det gäller storleken på de belopp som den ekonomiska brottsligheten omsätter eller vilka belopp som undandras beskattning föreligger det i dag endast grova uppskattningar. Det finns inga tydliga belägg för att det i strikt statsfinansiell mening skulle vara lönsamt för staten att bekämpa denna brottslighet, dvs. det är inte så att en utgiftsökning i statsbudgeten avseende kampen mot ekobrottsligheten med någon automatik leder till en inkomstökning för staten. Vinsterna ligger i stället främst i de

för hela samhällsekonomin gynnsamma konsekvenserna av en effektiv ekobrottsbekämpning.

Det har dessutom konstaterats en ökande förslagenhet och ett mer systematiskt tillvägagångssätt hos ekobrottslingarna. Gränserna mot annan kriminalitet som våld-, miljö- och narkotikabrottslighet har också suddats ut i takt med att ekobrottsligheten blivit grövre och de penningssummor som är i omlopp blivit större.

Det finns enligt vår mening skäl att inta en positiv hållning till den regeringsskrivelse som vi i dag debatterar. Den bygger vidare på åtgärder som vidtogs under de borgerliga regeringsåren. Hit hör bl.a. åtgärder som vi moderater sedan länge lyft fram som helt avgörande för den framtida ekobrottsutvecklingen och som är av central betydelse för en effektiv ekobrottsbekämpning, bl.a. ökad samverkan mellan förvaltningsmyndigheterna, tydliggörande av åklagarrollen och ökade utbildningsinsatser för åklagare, poliser och andra berörda yrkesgrupper. Särskilt glädjande att notera är att skrivelsen bekräftar vad som har framförts i andra sammanhang, nämligen att regeringen har övergivit tanken på att skapa en fristående ekobrottsmyndighet, vilken skulle ha skapat nya myndighetsgränser och skulle ha motverkat den påbörjade utvecklingen av samverkan mellan olika myndigheter av betydelse för den kvalificerade sammansatta brottslighet som ekobrott ofta är exempel på.

Även om vi moderater intar en positiv hållning till regeringens skrivelse har vi invändningar. Vi har också negativa synpunkter på en del av de i detta ärende aktuella motionerna. Jag kommer att diskutera några av dessa, och min partikollega Karl-Gösta Svenson kommer i ett senare inlägg att kommentera andra punkter.

Herr talman! Av erfarenheterna från slutet av 80-talet och början av 90-talet vet vi att den helt grundläggande förutsättningen för att vi skall lyckas bekämpa den ekonomiska brottsligheten, liksom all annan brottslighet, är att det finns tillräckligt många välutbildade poliser och åklagare som kan ägna sig åt ekobrottsutredningar. Härutöver behövs förstärkning med ytterligare expertis, bl.a. konkursförvaltare och revisorer. Bristen på poliser bidrog under 80-talet och början av 90-talet bl.a. till att brottsanmälningar inte ens blev föremål för utredning samtidigt som ärendebalanserna växte. Enligt den moderata uppfattningen kan den tidens allvarliga missförhållanden inte härledas till annat än tidigare socialdemokratiska regeringars bristande insikt om vilka resurser och vilken kompetens som krävs för att både polis- och åklagarmyndigheternas brottsutredande verksamhet skall kunna slutföras och resultera i fällande domar. Om regeringen menar allvar med målsättningen att effektivt angripa ekobrottsligheten måste regeringen också garantera att det finns ett tillräckligt antal poliser, ett tillräckligt antal åklagare och tillräcklig övrig nödvändig kompetens. Med regeringens miljardbesparing på rättsväsendet ges, enligt vår uppfattning, inga garantier över huvud taget. Mycket av det som regeringen säger sig vilja uppnå med sin politik framstår därför för oss mer som vackra ord än som ett allvarligt menat försök att minska den ekonomiska brottsligheten.

I skrivelsen framhåller regeringen att en huvudpunkt i regeringens ekobrottsstrategi är att man skall öka samverkan och höja kompetensen hos berörda myndigheter i syfte att uppnå en effektivare ekobrottsbekämpning. De myndigheter som det, enligt regeringen, är fråga om är

domstolarna, polis- och åklagarväsendet, tullverket, skatteförvaltningen och exekutionsväsendet. För oss moderater är det främmande att ålägga domstolarna en brottsbekämpande funktion. Till skillnad från andra berörda myndigheter är domstolarnas uppgift inte begränsad till att uppfylla samhällets kriminalpolitiska mål och prioriteringar. Domstolarna är kärnan i rättsstaten och utgör ytterst den enskildes värn mot en stark statsmakt. Det är därför principiellt felaktigt att låta domstolsväsendet omfattas av ”myndighetsövergripande mål och riktlinjer” på ekobrottsområdet eller på något annat brottsområde. Utskottets majoritet har sett faran med regeringens strategi i denna del men tar trots det inte klar ställning mot den.

I regeringens skrivelse anförs att det kan förutses att skattemyndigheterna kommer att ges nya uppgifter vid brottsutredningar inom skatteområdet genom införandet av s.k. skattekriminalverksamhet. Vi moderater känner stor tveksamhet, bl.a. av rättssäkerhetsskäl. Att vi inte i dag gör något särskilt uttalande i denna fråga får inte tolkas som att vi kommer att ställa oss positiva den dag regeringen eventuellt framlägger ett förslag i frågan.

I dagens ärende ingår också behandling av ett antal motionsförslag rörande åtgärder mot miljöbrott. Som jag nämnde inledningsvis har gränserna mot annan kriminalitet suddats ut i takt med att ekobrottsligheten har blivit grövre och de penningssummor som är i omlopp har blivit större. Det är angeläget att vi förbättrar våra möjligheter att angripa och förhindra miljöbrottslighet, men skälet till att vi moderater inte ställer oss bakom de nu aktuella motionerna är bl.a. att vi i Sverige alltför länge enbart har gjort förändringar i detaljer. Det är hög tid att vi i stället tar ett helhetsgrepp och bygger upp en strategi och organisation för miljöbrottsbekämpning, vilket vi moderater också har föreslagit i en motion som kommer att behandlas senare under våren.

Herr talman! Vi moderater stöder samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till den reservation som utgör basen för ekobrottsbekämpningen, reservation 4 rörande resurserna för ekobrottsbekämpning.

Tack!

Anf. 76 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Den ekonomiska brottsligheten är oroande och allvarlig av flera olika skäl. Dels undanhålls stora skattesummor från statskassan, skattemedel som behövs för vår gemensamma välfärd, dels blir det en orättvis konkurrens mellan de ärliga skattebetalarna och de oärliga brottslingarna. Dessutom måste ekobrottsligheten bekämpas eftersom den också har en stark koppling till annan brottslighet, t.ex. narkotikabrottslighet och brott mot miljölagstiftningen.

I betänkandet framgår att en ny självständig myndighet skall inrättas under detta år inom åklagarväsendet. Det skall bli en ekobrottsmyndighet som skall svara för all åklagarverksamhet inom ekobrottsområdet på både central och regional nivå. Arbetet skall organiseras inom åklagarledda arbetsgrupper. Dessutom skall polis och annan behövlig personal från polisväsendet ingå. Samverkanspersoner från skatteförvaltningen och exekutionsväsendet och andra specialister skall också vid behov kunna placeras vid myndigheten. Allt detta är bra.

Dock har det inte betonats tillräckligt, vare sig i regeringsskrivelsen eller i betänkandet, att också miljöbrottslighet i många fall är ekonomisk brottslighet och att det behövs särskilt kunniga och erfarna personer för att man skall komma åt miljöbrottsligheten. Det nämns bara i någon enstaka mening, och det utvecklas inte alls hur bekämpningen av miljöbrott skall gå till.

Vi reservanter menar att det behövs en nationell strategi för bekämpning av miljöbrottsligheten. I annat fall finns det en uppenbar risk att de resurser som behöver avsättas för att man skall kunna bekämpa miljöbrott blir otillräckliga. Så är det i dag, och så har det varit under en alltför lång tid.

Miljöbrottsligheten är ett växande problem. Den spänner över ett brett område. Den handlar om allt från olagliga industriutsläpp till illegal handel med utrotningshotade djur. Flera olika lagar är aktuella på miljöområdet. Därför krävs en bred kunskap hos utredningspersonal – både poliser och åklagare.

Det är helt klart att miljöbrotten inte utreds på ett tillfredsställande sätt i dag. Statistik från Brottsförebyggande rådet visar att endast ett fåtal misstänkta miljöbrott leder till åtal och fällande dom. Av de polisanmälningar som görs för brott mot miljöskyddslagen resulterar endast 10 % i åtal.

Därför behövs en välorganiserad verksamhet som skall bekämpa miljöbrotten. I Centerns motion från den allmänna motionstiden föreslår vi att det bildas en särskild arbetsgrupp inom den nya ekomyndigheten, bestående av personer som kan specialisera sig på området, i likhet med vad som har organiserats i Norge. Jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Anf. 77 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det är oerhört positivt att vi i riksdagen nu årligen kommer att få en skrivelse från regeringen som ger en samlad bild av vad som görs på området ekonomisk brottslighet. Där kan man i ett sammanhang se de olika delarna – skattelagstiftning, åklagarväsendet och alla olika delar av rättsväsendet – och hur man samordnar dessa resurser för att effektivt kunna bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Herr talman! Den ekonomiska brottsligheten är på sitt sätt en speciell brottslighet. Det är en brottslighet som är mycket stor – som tidigare talare sagt handlar den också om narkotikabrottslighet och om organiserade kriminella organisationer. Men det är också en brottslighet som är liten.

Tyvärr är det en brottslighet som i många fall är ganska utbredd. Många människor anser i dag att det är okej att arbeta svart, att undandra pengar från staten. Det här kan vara småfiffel, men det är faktiskt ekonomisk brottslighet. Det gör att begreppet ekonomisk brottslighet är oerhört brett.

Den ekonomiska brottsligheten är också dubbelverkande till sin natur. Ju större ”stor” ekonomisk brottslighet blir, och i ju högre kretsar ekonomisk brottslighet, skatteplanering och skatteflykt existerar, desto mer utbredd blir den ”lilla” ekonomiska brottsligheten. Den vanliga människan tänker: Kan de, varför skall då inte jag? Därför är den ekonomiska brottsligheten oerhört viktig att bekämpa.

Men den ekonomiska brottsligheten är också miljöbrottslighet. När fartygen tömmer sina tankar ute till havs i stället för att gå in i hamn och tömma och rengöra dem är det just för ekonomisk vinnings skull. När miljöbrotten begås är det med ekonomisk vinning i beräkning. Därför anser vi i Vänsterpartiet att miljöbrottsligheten måste ses som en del av den ekonomiska brottsligheten. Den måste också få resurser så att man kan ta itu med denna fråga.

Det har kommit många positiva signaler från regeringen inom detta område. Man har också sagt att miljöbrottslighet skall falla under den nya myndigheten mot ekonomisk brottslighet.

Men det är inte tillräckligt att man i text uttrycker att det skall vara på det här sättet. Därför står jag och Vänsterpartiet bakom reservation 2, där just frågan om miljöbrott och deras handläggning inom den nya myndigheten lyfts fram. Det sägs också att detta bör vara en viktig uppgift och att arbetet för att bli effektivt måste bedrivas av särskilt utbildade poliser och åklagare placerade på en egen enhet inom ekobrottsmyndigheten. I reservationen vill vi att regeringen skall vidta åtgärder i enlighet med detta för att också miljöbrotten skall beivras.

Det har som sagt kommit mycket positiva förslag från regeringen. Men problemet har varit att det har tagit tid. Det behövs insatser på det här området snabbt. Dessutom pågår det i dag flera utredningar på området, och regeringen kommer att återkomma i de frågorna.

På en punkt anser dock vi i Vänsterpartiet att man redan i dag hade kunnat fatta beslut och införa en möjlighet till utökad skattekontroll. Tidigare fanns det möjlighet att göra tillfälliga överraskningsrevisioner. Skattemyndigheternas revisorer kunde också ges möjlighet till legitimationskontroll för att kunna stämma av personer som t.ex. arbetar på en restaurang gentemot arbetsgivarregistret. Just krogbranschen är en av de branscher där en sanering behövs och där just överraskningsrevisioner och möjlighet för skattemyndigheternas revisorer att utföra legitimationskontroll är mycket effektiva medel.

Dessa regler har funnits tidigare men togs bort av den förra regeringen. En utredning har nu lyft fram att dessa regler åter bör införas, eftersom man ser det som en brist att dessa möjligheter inte har funnits. Det här hade man kunnat införa redan i dag.

Det här är oerhört viktigt. I dag slås seriösa företag ut av den illojala konkurrensen. Även branschorganisationerna på området välkomnar möjligheterna att få en ordentlig kontroll över branschen så att de seriösa företagen kan klara sig.

Jag tycker därför att Moderaternas ställningstagande är en smula märkligt. I reservation 8 framhåller man att möjligheten att göra sådana här överraskningsrevisioner inte skall återinföras. Moderaternas ser med sitt ställningstagande till att seriösa företagare faktiskt slås ut av illojal konkurrens. Det stämmer också väldigt illa överens med Moderaternas övriga politik på detta område, där kontroll och möjlighet för myndigheterna att beivra brott är något oerhört viktigt.

Med det här, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 9.

Anf. 78 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Den ekonomiska brottsligheten har uppmärksammats i många år. Nu har regeringen gjort ett utmärkt arbete, enligt min och Miljöpartiets mening, och genom den årliga skrivelsen får vi en redovisning så att vi kan följa upp det.

Jag pratar nu om den traditionella ekonomiska brottsligheten. Där har åtgärder vidtagits och strategier utarbetats såsom redovisats i skrivelsen. Men enligt Miljöpartiet saknas ett område, nämligen miljöbrottsligheten. Vi kan konstatera att miljöbrott ingår i ekobrott, vilket både justitieutskottet och regeringen bekräftar. Men var finns strategin för miljöbrotten i skrivelsen? Hur skall samordningen ske när det gäller miljöbrott? Var finns miljöbrottsproblematiken beskriven?

Hur har de grupper som tillsatts, nämligen regeringens ekobrottsberedning – en arbetsgrupp inom Regeringskansliet tillsatt redan 1994 – och de regionala samverkansgrupperna i alla länen, arbetat för att belysa och bearbeta miljöfrågorna? Svaret är tyvärr, Lars-Erik Lövdén: Inte på något vis!

Ingenting har alltså gjorts för att ta tag i miljöbrottsligheten. Vid behandlingen av förra årets skrivelse angående den ekonomiska brottsligheten påpekade Miljöpartiet det här förhållandet både i en motion och i en reservation, men regeringen har inte hört sammat det.

Denna gång är det ytterligare tre partier som ställer upp på reservationen. Det är glädjande.

I årets skrivelse tas miljöbrott upp på två ställen, först under Effektiva sanktionsregler. Där hänvisar regeringen till en kommande ny miljöbalk. Det är väl alla tiders, men en lag, hur bra den än är, kan inte ändra förhållanden inom rättsväsendet på det viset. Det krävs en fungerande organisation och framför allt en vilja att föra mål till rättslig prövning.

I Sverige är miljöbrottsligheten mindre viktig. Både Norge och Danmark har byggt upp en effektiv strategi och organisation för att bekämpa dessa brott. Jag vill ta ett exempel som illustrerar detta. Det är statistik från 1993. I Danmark anmäldes 494 miljöbrott. Av dem gick 210 till rättslig prövning. I Sverige anmäldes 409 miljöbrott, men endast 30 av dessa blev rättsligt prövade. De här uppgifterna har jag fått från Polistidningen.

Ute i verksamheten börjar det sjuda underifrån, och det är mycket glädjande. Det finns både åklagare och poliser som är mycket engagerade och önskar sig ett annat system med en helt annan organisation. Det finns alltså eldsjälarna som driver en kamp, men det räcker inte.

Statsåklagare Stefan Karlmark i Västerås, som är en av eldsjälarna, säger: Rättsväsendet vill inte ägna sig åt miljöbrott. Han har i sin bok Miljörätt ur ett straffrättsligt perspektiv visat på hur en rad miljömål behandlats. Där kan hans påstående bekräftas. Det råder total avsaknad av prejudicerande domar, liten praxis, få domare över huvud taget och mycket milda straff. Det är ett rättsväsende som är okunnigt om miljöbrott.

Då undrar jag: Hur stora resurser kommer att satsas på miljöbrott inom den nya ekobrottsmyndigheten? Det är där som jag ser en chans till ett annorlunda beteende i framtiden. Vi är positiva till att denna nya myndighet inrättas.

Jag har summariskt läst Ekobrottsberedningens rapport. Där står här och där om miljöbrotten. Men det står på ett ställe att myndigheten endast skall ta tag i riktigt stora miljösmål. Då blir jag också litet rädd, för även andra miljösmål behöver tas itu med i och med att de inte uppmärksammas tidigare.

Miljöpartiet yrkar bifall till reservationerna 2 och 3. Vi vill att det inom den nya ekomyndigheten inrättas en arbetsgrupp bestående av åklagare, poliser och miljöspecialister som ägnar sig åt miljöbrotten. Vi vill att det utformas en nationell strategi för att lösa miljöbrott, där samarbete med berörda myndigheter är viktigt. Vi vill att utbildning av åklagare och domare i miljö rätt och när det gäller miljöbrottslighet skall ske i större utsträckning. Polisen ligger före, eftersom det har inrättats en åttaveckorskurs vid Polishögskolan. Dit har även åklagare tillträde, vilket borde bli mer utbrett. Riksåklagaren i sin tur har ordnat en tredagars grundkurs för åklagare på kammarnivå. Men det är alltför kort tid. Domare har mig veterligt ingen som helst fortbildning inom miljö rätt.

Tyvärr har de nu 48 miljöpoliserna inte använts full ut, eftersom det inte finns en organiserad struktur för deras arbete. På ekoroteln i Malmö finns två miljöpoliserna som endast kan arbeta 5–10 % av sin arbetstid med miljöbrott. De säger själva att de skulle vilja ha en arbetsgrupp som endast sysslar med miljöbrott, ledd av en miljöåklagare som har 3–4 utredare till sitt förfogande samt nära samarbete med berörda myndigheter.

För att summera detta skulle jag önska att det i regeringens skrivelse under flera av dess utmärkta rubriker när det gäller ekonomisk brottslighet också hade tagit med miljöbrott, t.ex. under rubrikerna Regeringens strategi mot den ekonomiska brottsligheten, Genomförande av strategin, Inriktningen av det fortsatta reformarbetet, Effektivare myndigheter, Utvecklande av myndigheternas kompetens och Styrning och uppföljning av myndigheternas verksamhet. Det måste tydliggöras. Människor förstår normalt inte att miljöbrotten ingår i ekobrottsligheten, därför måste detta lyftas fram och tydliggöras, annars får vi ingen ändring till stånd. Alltså: Ta tag i miljöbrottsligheten och satsa på den vid uppbyggnaden av den nya myndigheten!

Jag måste kommentera Gun Hellsviks anförande. Hon sade att anledningen till att hon inte ställde upp på vår reservation 2 skulle vara att man inte ville ha detaljbeslut utan ta stora grepp. Det är precis vad den här reservationen går ut på: ”Utskottet anser mot denna bakgrund att regeringen bör utarbeta en nationell strategi för bekämpning av miljöbrott.” Enligt utskottets mening var det därför en viktig uppgift för ekobrottsmyndigheten att ansvara för utredningar om miljöbrottslighet. Det är precis det som står där som gäller.

Jag saknar Folkpartiet, Moderaterna och stora krafter från Socialdemokraternas sida, så att jag inte nästa gång skrivelsen kommer skall behöva upprepa detta anförande.

Anf. 79 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Kia Andreassons syfte är vällovligt. Men att tala om att man skulle skapa en nationell strategi genom att ge den nya organisationen uppdrag att ansvara för miljöbrott är verkligen en delstrategi, som vi menar är en fortsättning på det som har varit fel hittills. Det vi är ute efter är att det nu är hög tid att ta ett helhetsgrepp på miljöbrottsligheten. Vi

hoppas att kammaren kommer att ställa sig bakom vår motion när den behandlas senare i vår.

Anf. 80 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det är just därför denna ekobrottsmyndighet inrättas, för att ta ett helhetsgrepp på ekonomiska frågor. Det är ju meningen, vad jag kan förstå, att denna myndighet även skall ha lokalkontor i större städer, Göteborg, Malmö, etc., och kunna sprida ut verksamheten på det viset. Om någon skall kunna ta ett helhetsgrepp måste denna myndighet ha ett utmärkt tillfälle för att sedan distribuera sina kunskaper även till lokalkamrarna.

Anf. 81 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Den reservation som Kia Andreasson har skrivit under talar om vad ekobrottsorganisationen skall göra, nämligen utreda ekobrott. Enligt moderat uppfattning är en strategi mot ekobrottsbekämpning betydligt mer än att utreda begångna brott.

Anf. 82 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag citerade ur reservationen. Där står: ”Utskottet anser mot denna bakgrund att regeringen bör utarbeta en nationell strategi – – –.” Det är inte att lösa miljöbrott, utan det är att utarbeta denna strategi som skall leda ut till alla myndigheter och organisationer, precis som det är beskrivet när det gäller vanliga ekonomiska brott.

Anf. 83 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd):

Herr talman! Kristdemokraterna har under en lång tid arbetat för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Vi har hävdad att kampen mot den ekonomiska brottsligheten måste prioriteras om vi i längden skall kunna överleva som rättssamhälle och som ett demokratiskt samhälle. Det får inte bli så att myndigheterna koncentrerar sin verksamhet mot ”småtjuvarna” och låter den avancerade brottsligheten operera relativt ostört. Vi har fört kampen mot den ekonomiska brottsligheten främst utefter tre linjer: genom förslag på nya lagar och förbättring av de nuvarande lagarna, genom att föreslå en ny organisation samt genom en förändrad syn på ekobrotten. Straffen måste bli strängare och mer verkamma.

Kristdemokraterna har när det gäller rättsväsendet sagt nej till de allmänna neddragningar som regeringen har föreslagit i propositioner sedan valet 1994. Tyvärr har vi inte fått majoritet för det här i kammaren. Här om dagen såg jag att åtminstone ett parti nu har börjat ångra att man inte har ställt sig bakom fler krav på resurser till rättsväsendet. Detta parti är Miljöpartiet. Jag välkomnar denna omsvängning hos Miljöpartiet, men det behövs fler partier om vi skall få majoritet här i kammaren för att få mera resurser till rättsväsendet. Vår demokrati är beroende av att rättsväsendet kan verka i praktiken. I annat fall urholkas människors tilltro till rättssamhället, och otryggheten breder ut sig.

Utskottsmajoritetens förslag i betänkandet överensstämmer till viss del med de förslag som kristdemokraterna arbetat för och lagt fram. Tanken på en särskild myndighet för bekämpning av ekobrott är ett steg i rätt

riktning. Vi kristdemokrater tillstyrker därför inrättandet av en särskild ekobrottsmyndighet. Denna bör emellertid vara utformad i enlighet med den organisation som beskrevs i regeringens ekobrottsberedning Ds 1996:1, *Effektivare ekobrottsbekämpning*. Detta innebär att ekobrottsorganisationen bryts ut från polis- och åklagarväsendet och därmed blir en självständig organisation direkt under regeringen på samma sätt som denna typ av verksamhet är organiserad i Danmark och Norge. Anledningen till detta är att allvarlig ekonomisk brottslighet, innefattande också grova miljöbrott, kräver operativa insatser av sådan kvalificerad art att en enhetlig myndighetsstruktur och ledning är nödvändig.

Jag beklagar att Lars-Erik Lövdén inte längre vad jag förstår står bakom det förslag om en mera fristående ekobrottsorganisation som fördes fram i regeringens ekobrottsberedning.

När det gäller kampen mot miljöbrotten är det viktigt att betona att de ses som en del av kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Detta är en brottslighet som ytterst hotar det demokratiska samhället. Miljöbrotten har samma karaktär som traditionell ekobrottslighet på så sätt att brottet begås i näringsverksamhet och utgör ett utpräglat vinningsbrott. Bekämpandet av miljöbrotten kräver särskild kompetens och en avancerad organisationsstruktur.

Det är viktigt att uppbyggnaden och verksamheten i ekobrottsmyndigheten får de resurser som krävs så att inte resurser tas från den övriga verksamheten inom rättsväsendet.

Herr talman! Samtidigt som man bör arbeta på att få fram bättre metoder och system inom beskattningen för att motverka skatteundandragande och effektivisera kampen mot ekonomisk brottslighet är det mycket viktigt att inte rättssäkerheten vid beskattningen får stå tillbaka när nya åtgärder övervägs. Rättssäkerheten kräver regler som är så fasta och klara att medborgarna kan förutse och förstå konsekvenserna av sina handlingar och bedöma var gränsen går mellan vad som är tillåtet och vad som är förbjudet.

Regeringens planer på en ny skatteflyktslag inger stark olust i företagarkretsar. Skall de mindre företagen våga satsa på Sverige måste de ha klara och fasta spelregler.

Sverige behöver en kraftig förstärkning av rättssäkerheten. En total översyn av rättssystemet för att garantera rättssäkerheten är nödvändig.

Kampen mot den ekonomiska brottsligheten går vidare. Vägen till ett totalt sanerat samhälle, fritt från denna typ av brottslighet, är mycket lång. Arbetet mot den ekonomiska brottsligheten börjar i riksdagen, i lagstiftningsprocessen. Vi politiker har ett stort ansvar när det gäller utformandet av de lagar som skall tillämpas. Lagarna skall vara utformade så att de vinner acceptans bland dem som berörs av lagstiftningen. Det är viktigt att lagarna är kraftfulla, praktiskt användbara och förutsebara.

Jag står bakom samtliga reservationer från Kristdemokraterna till betänkandet, men yrkar endast bifall till reservationerna 1 och 7.

Anf. 84 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vill dementera ordet omsvängning och att Miljöpartiet skulle ha gjort en omsvängning. Det är inte sant. Det som har gjorts är ett tydliggörande. Miljöpartiet har stretat på med samma inriktning under arbetet i justitiekommittén, och i vår motion i samband med budgetpropo-

sitionen uttrycker vi just dessa åsikter om att man inte bör skära ned mera på polisen eller på andra delar inom rättsväsendet.

Anf. 85 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag läste väl artikeln av Birger Schlaug slarvigt då, men jag tyckte att han var djupt självkritisk. Han skrev att Miljöpartiet måste göra upp med den flummiga syn på detta som man inom partiet har haft och verkligen också kräva mer anslag till den här verksamheten.

Jag har inget minne av att Miljöpartiet har satsat några större summor utöver vad regeringen har satsat på detta tidigare, så jag tror ändå att det rör sig om en omsvängning. Men jag välkomnar Miljöpartiet till rätt sida.

Anf. 86 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag behöver inte diskutera hur man läser en artikel. Det var väl mera inställningen till polisen och rättsväsendet som togs upp där, inte det som Michael Stjernström berör i sitt anförande.

Anf. 87 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Den ekonomiska brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem – det har flera talare givit uttryck för i dag – och det är också en mångfasetterad företeelse.

På 80-talet var det skattebrottsligheten som stod i fokus. Ekobrottsligheten bedömdes som samhällsskadlig främst därför att den undandrog staten skatteinkomster. Numera inser vi att ekobrottsligheten har en mycket vidare dimension än bara skattebrott.

I första hand är det det seriösa näringslivet som drabbas av ekonomisk brottslighet. Konkurrensen blir helt snedvriden när vissa aktörer undandrar sig de spelregler som gäller för alla, t.ex. genom att använda svart arbetskraft eller genom att undandra sig sina skyldigheter gentemot leverantörer, anställda och statskassan. Både i Sverige och i andra länder finns det exempel på att vissa branscher blir så infiltrerade av ekonomisk brottslighet att seriösa företag helt enkelt slås ut. I förlängningen drabbas naturligtvis också de anställda och statskassan av att seriösa företag går omkull.

En annan aspekt på den ekonomiska brottsligheten är att affärsverksamhet som i och för sig bedrivs i lagliga former används för att tvätta pengar som kommer från brottslig verksamhet. På så sätt kan t.ex. vinster från narkotikahandel slussas in i affärsverksamhet för att slutligen i många fall hamna i skatteparadis någon annanstans i världen. Pengar från olaglig verksamhet kan också användas för inköp av andelar i företag som från början är seriösa. I vissa länder arbetar den organiserade brottsligheten mycket målmedvetet på det sättet och har på sina håll kunnat lägga under sig nästan hela branscher, åtminstone i vissa delar av världen.

Sådan är hotbilden i dag, och det är naturligtvis en utomordentligt allvarlig hotbild. Redan i dag är den ekonomiska brottsligheten ett stort samhällsproblem i Sverige, främst därför att den rycker undan fotfästet för den seriösa näringsverksamheten. Med ökad internationalisering växer problemen. Dörrarna öppnas för den internationella ekobrottsligheten, också den som bedrivs inom maffialiknande organisationer i vissa länder.

Jag vågar påstå att det är av stor vikt för upprätthållandet av ett demokratiskt och öppet samhälle som det svenska och för det svenska näringslivets fortsatta funktionssätt att vi skyddar oss mot den här utvecklingen.

För regeringen är insatserna mot den ekonomiska brottsligheten en högt prioriterad fråga. I april 1995 antog regeringen en strategi för samhällets åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Den strategin har sedan också riksdagen ställt sig bakom.

Jag skall inte ägna debatten i kammaren i dag åt att försöka nåla fast någon vid ansvaret för misslyckandet tidigare. Jag tycker att den debatten tjänar föga till. Det finns ett och annat att säga om det också. Jag har vid något tillfälle konstaterat att det finns 15 år av väldokumenterat fiasko bakom oss. Med det har jag väl också fördelat ansvaret över både borgerliga regeringar och tidigare socialdemokratiska regeringar.

Den strategi som antogs i april 1995 innefattade ett brett och mycket omfattande program av åtgärder av skilda slag. Delvis handlar det om åtgärder inom rättsväsendet och inom den offentliga verksamheten i övrigt. Myndigheterna måste prioritera ekobrottsbekämpningen högre och bli mer effektiva i det arbetet.

Det handlar exempelvis om att förbättra organisationen, myndighets-samarbete, arbetsmetoder och att kraftigt höja myndigheternas kompetens.

Regeringen har initierat ett intensivt utvecklingsarbete inom rättsväsendet när det gäller dessa frågor. Regeringen har också initierat ett mycket brett arbete med att förbättra och effektivisera lagstiftningen, i främsta hand för att förebygga den ekonomiska brottsligheten

En central fråga i den strategi som presenterades 1995 var myndighetsorganisationen. Nu har vi lagt fram ett förslag om ett inrättande av en ekobrottsmyndighet. Inom kort kommer det också att presenteras ett detaljerat förslag om inrättandet av en skattekriminal från den 1 januari 1998.

Med ekobrottsmyndigheten råder man bot på ett av de största problemen inom ekobrottsbekämpningen, nämligen den splittrade myndighetsorganisationen. Hittills har det trots lovvärda ansträngningar på många håll ibland varit svårt för myndigheterna att arbeta tillräckligt effektivt tillsammans. Myndigheterna har gjort olika prioriteringar, vilket har lett till flaskhalsar och stora arbetsbalanser.

Det har också varit svårt att bygga upp och behålla en spetskompetens inom viktiga områden såsom t.ex. miljöbrottslighet, databrottslighet och internationella skattebedrägerier. Jag kan försäkra både Kia Andreasson och Ingbritt Irhammar som har berört miljöbrottsligheten att det organisationsarbete som nu är i gång inför ekobrottsmyndighetens bildande och praktiska igångsättande under början av hösten också innefattar frågan om hur miljöbrottsligheten skall hanteras inom denna myndighetsorganisation. Det blir en myndighet både med en central organisation och med en organisation regionalt ute i landet. Därmed tror jag att Kia Andreassons önskemål och krav kommer att bli tillgodosedda när organisationen väl sätts i sjön.

Förutom att utreda enskilda brott – och detta är viktigt – skall ekobrottsmyndigheten arbeta med analysverksamhet. Bl.a. skall den försöka att i ett tidigt skede upptäcka nya former av ekobrott innefattande

miljöbrott samt sända ut varningar till företag, organisationer och myndigheter. Myndigheten skall också fortlöpande ge förslag till lagändringar och andra åtgärder för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten.

Det finns ingen som bakåt i tiden har svarat för det analysarbetet eller som har – om jag får uttrycka det så – legat på framkant när det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Det gäller att se företeelserna och ingripa fort, inte bara med brottsutredningar utan också med förslag till lagändringar och förebyggande verksamhet.

Som jag nämnde kommer vi inom kort också att presentera ett förslag till inrättandet av en skattekriminal. Enkelt uttryckt innebär det att man på skattemyndigheterna kommer att inrätta särskilda skattekriminalenheter som skall ha i uppgift att utreda rena skattebrott. Michael Stjernström och Gun Hellsvik uttryckte farhågor angående rättssäkerheten med ett sådant förslag. Jag förstår inte den argumentationen.

Vi är ju inte det enda land som har slagit in på den vägen. Jag beskyll- ler inte Danmark för att ha bristande rättssäkerhet eller Tyskland som i många år har haft något som man kallar för *Steuerfahndung*, en skatte- brottsutredande verksamhet inom sin skatteförvaltning. Det finns även andra exempel runt om i världen.

I Sverige finns det i dag en tullkriminal som svarar för liknande upp- gifter inom tullens område där polisen inte är inblandad.

Det finns alltså paralleller. Självfallet måste en organisation av den här typen omgärdas med rättssäkerhetsgarantier så att man inte blandar ihop den fiskala utredningen med brottsutredningen. Men detta är mer en organisationsfråga och en praktisk fråga att lösa, och jag ser inte det som något större problem.

Ekobrottsmyndigheten och skattekriminalen är långt ifrån de enda åtgärder som regeringen vidtar mot den ekonomiska brottsligheten, vilket också framgår av lägesrapporterna. Jag kan nämna några exempel på vad vi hitintills har gjort.

Näringslivet har fått bättre service från Patent- och registreringsverket för att kunna upprätthålla kraven på en god affärskontroll. Näringsförbud har gjorts obligatoriskt vid grov ekonomisk brottslighet och förbudstiden har förlängts. Effektiva regler mot skattebrott har införts och den gamla skatteflyktslagstiftningen har återinförts provisoriskt.

Alice Åström efterlyste ett förverkligande av de förslag som kom från Skatteflyktskommittén. Det kommer i dagarna att läggas fram en lagråds- remiss som tar upp just de frågor som Alice Åström nämnde, nämligen tredje mans-revisionen och frågan om hur överraskningsrevisioner skall utföras. Det finns också en del andra förslag när det gäller skattekontroll. Riksdagen får tillfälle att lagstifta i den frågan redan under våren.

Flera andra åtgärder är på gång. Bl.a. pågår det ett arbete med att skärpa reglerna om penningtvätt, att se över möjligheterna att komma åt bolagsplundring – en inte alldeles enkel fråga – att åtgärda bulvanförhål- landen, att skärpa kraven vid offentlig upphandling, att ytterligare öka skattekontrollinsatserna särskilt när det gäller momsbedrägerier, borge- närsbrott, företagsbot och förverkanderegeln och vinning av brott. Detta är några exempel på andra åtgärder där riksdagen får möjlighet att ta ställ- ning under det här året eller under 1998.

Herr talman! Som jag har visat med denna översikt pågår det ett mycket intensivt arbete när det gäller både organisation och lagstiftning

för att förbättra samhällets möjligheter att ingripa mot den ekonomiska kriminaliteten. Det är viktigt att ha klart för sig att det rör sig om ett sammanhållet grepp. Tidigare ägnade vi oss åt att tillföra litet resurser här och där, att göra någon lagstiftningsförändring här och att genomföra en organisationsförändring där, och detta utan att ha ett samlat perspektiv. Nu har vi tagit ett samlat grepp som jag tror kommer att göra det möjligt för oss att mycket effektivt angripa den ekonomiska kriminaliteten.

Låt mig sedan mycket kort beröra några av de reservationer som har avgetts och som jag inte har berört i översikten.

Jag börjar med reservation nr 1 från kristdemokraterna om ekobrottsmyndigheten. Det förslag till ekobrottsmyndighet som har presenterats uppfyller alla de krav som fanns i den rapport som lämnades om en effektivare ekobrottsbekämpning för drygt ett och ett halvt år sedan. Precis alla kraven uppfylls. Det är fråga om en i hög grad självständig myndighet med en egen generaldirektör, visserligen formellt sett sorterande inom åklagarväsendet, med stora resurser till sitt förfogande. Jag ser egentligen inte någon större skillnad mellan det ursprungliga förslaget, kristdemokraternas förslag och det förslag som nu kommer att sjösättas.

När det gäller resurserna som tas upp i reservation nr 4 måste jag säga att Gun Hellsviks resonemang är något ihåligt. Det är inte skillnaden mellan 17 300 poliser, 17 500 poliser och 17 800 poliser totalt i landet som är avgörande för våra möjligheter att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Det är fråga om vilka resurser som man inom den ramen satsar på bekämpning av den ekonomiska brottsligheten.

Jag vill bara erinra Gun Hellsvik – och det är den enda polemik som jag skall föra med henne när det gäller historien – om att när Gun Hellsvik var justitieminister var resurserna för ekobrottsbekämpning på en betydligt lägre nivå än vad de är i dag. Och varför har vi då fått bättre resurser? Jo, därför att socialdemokraterna i slutet av sin oppositionstid inför budgetåret 1993/94 fick igenom ett krav i kammaren på att man skulle satsa ytterligare 52 miljoner kronor inom polisen för ekobrottsbekämpning, något som moderaterna och kristdemokraterna gick emot.

Det handlar ju så klart om ifall vi lyckas skydda dessa resurser och om att se till att de är garanterade för framtiden. Det kommer vi att göra med den nya ekobrottsmyndigheten. Ett stort problem i slutet på 80-talet var ju att vi införde den fria resursanvändningen inom Polisväsendet, som gjorde att man lokalt ute i landet valde att prioritera bort ekobrottsbekämpningen. Man flyttade resurser för ekobrottsbekämpningen till annan typ av brottsbekämpning. Man följde helt enkelt inte de riktlinjer som statsmakterna lade upp för prioriteringen av polisens resurser. Men med ekobrottsmyndigheten skyddar vi nu resurserna. Det har under senare år skett en ganska kraftig utbyggnad av resurserna på både polis- och åklagarsidan, och det har tillförts specialister i form av ekonomer och personer med annan specialistkompetens.

Skattekriminalens organisation liksom frågorna om miljöbrott har jag berört. Jag har också berört frågan om den utökade skattekontrollen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 88 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Det är glädjande att nu höra Lars-Erik Lövdén uttala att den nya ekobrottsmyndigheten också skall omfatta en organisation för hanteringen av miljöbrotten. Vi reserverar tyckte att skrivelsen var mycket tunn och att skrivningarna var svaga. Majoriteten i utskottet ville inte betona vikten av att det finns resurser för detta arbete i form av särskilt välutbildade, kompetenta personer. Det behövs också en total strategi för bekämpning av miljöbrotten, dels för förebyggande bekämpning, dels för hur miljöbrotten skall beivras. Det kanske är ett resultat av vår reservation att vi nu får detta mer tydliga uttalande. Men varför kunde ni inte gå med på detta redan från början?

Anf. 89 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det framgår ju av regeringens skrivelse att till ekobrottslighet räknas också miljöbrottsligheten. Det står på ett par punkter, bl.a. under frågan om effektivare myndighetsstruktur och en ny ekobrottsmyndighet. Men det kanske inte är det antal gånger som miljöbrott nämns i skrivelsen som är det avgörande utan mer kvaliteten.

Anf. 90 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Jag tror nog att vi med tiden kommer att kunna bli överens. Men det handlar ju inte bara om att nämna att miljöbrott ingår i ekobrottsligheten, utan det bör också framhållas att det krävs specifika resurser, både personella och ekonomiska, och en organisation för den särskilda organisationen.

Anf. 91 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det krävs personella resurser. Framför allt kanske det krävs kompetens. Under de senaste åren har ändå utbildningen när det gäller miljöbrottslighet byggts ut för både poliser och åklagare. Jag ser framför mig att den nya ekobrottsmyndigheten kommer att ha förutsättningar att med kompetensutbyggnaden och med tillförandet av specialister också angripa miljöbrottsligheten på ett effektivare sätt än för närvarande.

Anf. 92 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén tog bl.a. upp att han inte kunde förstå vår reservation om tillräckligt med resurser. Jag skulle kunna föra en lång debatt, men det tillåter inte tiden. Det räcker egentligen att konstatera att den socialdemokratiska regeringen på fyra år har drivit igenom besparingar på rättsväsendet på en miljard kronor. Att därefter säga att det kommer att kunna bli mer resurser har jag svårt att föreställa mig att någon kan tro på.

Jag skulle vilja göra ett litet förtydligande. Lars-Erik Lövdén tog också upp frågan om vår skepsis till en skattekriminal. Jag nämnde rätts-säkerhetsaspekten som ett exempel. Men jag sade att vad vi bl.a. också oroar oss för är uppsplittringen av resurser av precis samma orsak som gjorde att vi inte kunde ställa oss bakom den ursprungliga tanken på en fristående ekobrottsmyndighet. Men den förändring som nu har skett är i enlighet med vårt synsätt. Lars-Erik Lövdén gjorde jämförelsen med att

det finns en tullkriminal, så vi kan ju fortsätta på den vägen. Det är faktiskt så att vi moderater har motionerat om att gränsdragningen mellan tull och polis skall förändras, så att de polisiära frågorna inom tullen överförs till polisen. Det finns alltså en klar logik och ett klart samband mellan våra olika förslag.

Anf. 93 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Till resurserna igen: I dag är det 380 poliser och ett åttiotal åklagare som sysslar med ekobrottsbekämpning. Till detta kommer 30–40 ekonomer inom polisen och kanske tio inom åklagarväsendet. Resurserna i dag är ungefär de dubbla mot vad de var när Gun Hellsvik var justitieminister. Det är en följd av att vi, som jag sade i mitt anförande, i den här kammaren lyckades driva igenom ökade specialriktade anslag för ekobrottsbekämpning till polisen. Det förklarar väl ändå litet grand bakgrunden. Det handlar ju inte om den totala ramen, utan om hur mycket vi satsar på just detta område. Här tror jag inte att Gun Hellsvik har haft några större ambitioner än vad regeringen har haft, utan kanske snarare tvärtom.

Skattekriminalen igen: När vi under våren 1995 räknade antalet ärenden i balans inom polisen kom vi fram till att det efter tre år av borgerligt regerande fanns 6 200 ärenden i s.k. passiv balans. Ärendena låg i högar i plåtskåp utan att vara åtgärdade. Merparten av dessa var skattebrottsärenden och bokföringsbrottsärenden. Problemet har just varit att skattemyndigheten först har handlagt ärendena varefter det gjorts en brottsanmälan. Därefter har de legat på polisens ekobrottsrotlar. De olika myndigheterna har gjort olika prioriteringar när det gäller att tillsätta utredningsresurser. Dessa ärenden baseras nämligen ofta på revisionspromemorior från skattemyndigheterna.

Genom inrättandet av skattekriminal klipper vi av denna seriekoppling och lägger ansvaret på särskilda skattekriminaler i stället för på skattemyndigheterna. Det blir ett betydligt effektivare system.

Anf. 94 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att vi är överens om att vi behöver en bättre samordning och en bättre samverkan. Men sedan skiljer vi oss i vår tro på om det är nya myndigheter och nya organisationsgränser eller tryck på ökad samverkan som är avgörande.

Sedan tillbaka till pengarna: Lars-Erik Lövdén, det går faktiskt inte, i varje fall inte med mina utgångspunkter, att påstå att man kan se på ekobrottsbekämpningen och resurserna för denna isolerat. Om man ökar resurserna för ekobrottsbekämpningen, vilket i och för sig är positivt, men samtidigt gör totala besparingar på en miljard, kommer andra lika viktiga uppgifter – skydd för människors säkerhet, tryggheten för enskilda individer – att bli lidande. Vi moderater kommer noga att följa den omfördelning av de bristande resurserna som Socialdemokraterna genomför. Vi återkommer så fort tillfälle ges med våra förslag om totalt större resurser för polisen och för rättsväsendet över huvud taget, så att också andra viktiga uppgifter inom rättsväsendet kan klaras av.

Anf. 95 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det finns i dag 17 300 poliser, tror jag. Det är 600 fler än vad Gun Hellsvik angav som mål i sin första budgetproposition som justitieminister.

Anf. 96 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att Lars-Erik Lövdén och jag använder samma argumentation för en fristående myndighet. Det handlar om operativa insatser, ledningsstruktur och att uthålligt få resurser till verksamheten.

Men sedan skiljer det sig när det gäller hur pass långt man är villig att gå med det här fristående. Vi skulle från Kristdemokraternas sida helst se att man bröt ut det helt och hållet, både från polisen och från åklagarmyndigheten. Bara en sådan sak som att de poliser som är verksamma i den här myndigheten inte kommer att bli anställda utan skall tillhöra polisen tycker vi är en halvmesyr. Vi skulle vilja gå hela vägen och verkligen ha en fristående myndighet. Det är skälet.

Vår negativa inställning till skattekriminalverksamheten skall inte tolkas som någon negativ inställning till hur andra länder har gjort. Det finns ingen tradition på det här området i Sverige, alltså att brottsutredningar sköts av skattemyndigheterna. Om jag inte minns fel, var det också det som var skälet till att Rättssäkerhetskommittén avvisade detta förslag. Det var en ny uppgift för Skattemyndigheten här i Sverige. Det är skälet.

Anf. 97 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Först till skattekriminalen. Jag tror ju att det är nödvändigt, när vi nu skall inrätta en skattekriminal, att det sker på ett successivt sätt, så att man hinner bygga upp kompetens och utbilda personal för att just uppnå eller tillgodose rättssäkerhetsgarantin. Det är ju en viss skillnad mellan att göra en fiskal utredning och att göra en brottsutredning. Därför är det viktigt att man både satsar på kompetensutbyggnad och utbildning och att man sätter det här i en sådan takt att skatteförvaltningarna successivt kan bygga upp sin verksamhet på det här området.

Det förslag vi kommer att presentera bygger också på det tankesättet. Där kan jag inte se något hinder till att vi i Sverige skulle utnyttja denna möjlighet, som på ett så effektivt sätt skulle förbättra våra förutsättningar att komma åt skattebrottsligheten. Andra länder har det ju, och vi har faktiskt också en viss erfarenhet av motsvarande verksamhet i Sverige när det gäller tullkriminalens arbete.

Anf. 98 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Det får vi återkomma till när vi faktiskt har förslaget på bordet, men vår grundinställning är mycket skeptisk när det gäller detta förslag. Vi får granska det noga när det kommer.

Anf. 99 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén säger här att jag nog skall bli nöjd, men då skall det mycket till. Det finns ju alltid gradskillnader och tolkningar i begreppen. Jag är mycket bekymrad. Det är som Ingbritt Irham-

mar sade: Varför kunde vi inte skriva in det här i betänkandet, Lars-Erik Lövdén?

Det står endast att kvalificerad miljöbrottslighet skall tas upp, och vad är kvalificerad? Jo, i Lars-Erik Lövdéns ekoutredning står det också att det måste vara stora industrier och viktiga anläggningar. Det är det som bekymrar mig. Varför kunde vi inte i betänkandet göra en skildring av hur det skall gå till? Då skulle jag känna mig litet mer på säker mark.

Anf. 100 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag blir ju nöjd om Kia Andreasson delvis blir nöjd i alla fall.

Anf. 101 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén sade att det här förslaget nu har gått på lagrådsremiss när det gäller skattelagstiftningen och att det här kommer att komma inom kort. Jag undrar bara om Lars-Erik Lövdén med detta menade att just de förslag som finns i reservationerna kommer att finnas med i det här förslaget.

Anf. 102 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Det är i huvudsak tre förslag som kommer att finnas med i den lagrådsremiss som berör detta. För det första är det möjligheterna att genomföra s.k. tredje mans-revision som kommer att återinföras. För det andra är det möjligheterna att göra revision över löpande perioder, något som man inte har förutsättningar att göra i dag. För det tredje är det frågan om s.k. överraskningsrevisioner. Ett beslut om revision skall i regel överlämnas till den reviderade innan revisionen verkställs. Det är huvudprincipen. Men om det är av betydelse för kontrollen med kassakontroll, lagerinventeringar eller liknande fysisk kontroll, får dock under rättelse ske senast i samband med att revisionen verkställs. Det är ett tillgodoseende av de krav som har förts fram när det gäller den s.k. överraskningsrevisionen.

Anf. 103 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det får jag ta som ett väldigt positivt svar. Jag ser fram emot att den här lagstiftningen kommer snart. Som Lars-Erik Lövdén sade i sitt anförande, är det oerhört viktigt att man ser till att de seriösa företagen inte utsätts för en illojal konkurrens på detta sätt. Där måste man få möjligheter att komma åt de som faktiskt bedriver den illojala konkurrensen. Därför ser jag det som väldigt positivt att regeringen kommer att komma med det här.

Anf. 104 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Historien upprepar sig. Socialdemokraterna i opposition arbetar hårt för att skapa ett intryck av att borgerliga regeringar inte tar den ekonomiska brottsligheten på allvar och inte med kraft vill bekämpa den. När de sedan kommer till makten börjar de genast rasera allt det som en borgerlig regering har åstadkommit.

Det var först under andra hälften av 70-talet som den ekonomiska brottsligheten kom i fokus på allvar i vårt land. Den dåvarande borgerliga

Prot. 1996/97:64
12 februari

*Lägesrapport i fråga
om den ekonomiska
brottsligheten*

regeringen gjorde kraftfulla insatser för att möjliggöra en effektiv kamp mot ekobrotten. De myndigheter som var engagerade i verksamheten fick stora resurstillskott för att höja kompetensen och vässa organisationerna. Särskilt gällde detta polisen, som kunde börja utbilda särskilda ekopoliser. Ekorotlar skapades i varje län. Ett intensivt myndighetssamarbete initierades. Forskning kom i gång.

1982 kom Socialdemokraterna tillbaka till makten. De *talade* vitt och brett om hur de prioriterade kampen mot ekobrotten, men vad de faktiskt *gjorde*, var att under resten av 80-talet underminera ekobrottsbekämpningen genom strypt resurstilldelning till berörda myndigheter.

Om detta vittnar bl.a. Riksdagens revisorer i rapporten *Den ekonomiska brottsligheten och rättssamhället*. Där heter det: "Mot slutet av 1980-talet avmattades arbetet mot den ekonomiska brottsligheten. Polisen lyckades inte fylla vakanserna inom ekorotlarna i tillräcklig utsträckning. Ärendebalanserna växte, och många brottsanmälningar blev inte föremål för utredning. Det blev allt tydligare att myndigheterna inte hade resurser och kompetens att klara av situationen."

Efter regeringsskiftet 1991 påbörjades ett långsiktigt och målmedvetet arbete för att återuppbygga organisationen för ekobrottsbekämpningen, bl.a. genom inrättandet av Riksenheten mot ekonomisk brottslighet, REKO, fr.o.m. den 1 juli 1995.

REKO utgör en samarbetsorganisation där Statsåklagarmyndigheten för speciella mål, Rikskriminalpolisens ekorotel samt expertis från skatteförvaltningen och exekutionsväsendet har samlokaliseras och samarbetar under ledning av överåklagaren vid Statsåklagarmyndigheten. Enligt dem som är verksamma vid REKO, tog det ungefär ett år att bygga upp den nya verksamheten från grunden och hitta formerna för det delvis nya sättet att arbeta. Bl.a. har åklagarna nu lärt sig att samarbeta med revisorer på ett nytt sätt, vilket har visat sig höja effektiviteten i verksamheten i väldigt hög grad.

Det är ofrånkomligt att det tar tid och kraft från den operativa verksamheten varje gång man genomför en större omorganisation. REKO har nu alltså varit i egentlig funktion bara i åtta månader. Nu skall den avskaffas, utan att verksamheten ens har hunnit utvärderas.

Lars-Erik Lövdén talade om 15 års fiasko på det här området. Men all erfarenhet, både svenska erfarenheter och utländska, visar att det krävs uthålliga och långsiktiga satsningar och att det tar lång tid innan satsningar av den här typen börjar ge resultat. Det är därför som det inte får gå modesvängningar i bekämpningen av ekobrott.

I en ledare i dagens Svenska Dagbladet citeras Trelleborgs vd från det famösa Skellefteåmötet i går. Han säger att "alltför mycket tid som vi kunde använda till annat går åt till att freda företagen från politikerna." Det är precis så som landets ekoåklagare känner det. När nu en stor omorganisation inom åklagarväsendet nyligen har sjösatts, efter vilken konvulsionerna fortfarande är betydande, och REKO efter alla igångsättningsproblem nu har börjat fungera, då är det dags för nästa omorganisation. Statsåklagarmyndigheten för speciella mål upphör, och en ny ekobrottsmyndighet inrättas under ledning av en generaldirektör. Den nya myndigheten skall svara för alla åklagarväsendets uppgifter när det gäller bekämpning av ekonomisk brottslighet. Myndigheten skall vara verksam i landets samtliga sju åklagardistrikt och svara för bl.a. rikstäckande sam-

ordningsuppgifter, central redovisning och analys, brottsförebyggande verksamhet och information.

Till grund för regeringens förslag ligger ekobrottsberedningens rapport *Effektivare ekobrottsbekämpning*. Om den skulle man kunna säga: Upp flyger orden, tanken stilla står. Det är ett ytligt dokument, i total avsaknad av seriösa analyser eller försök till konsekvensbeskrivningar. Däremot finns det gott om käck, slagordsmässiga formuleringar av typen: "Den nya organisationen skapar goda förutsättningar att undvika sådana fallgropar som visat sig i den nuvarande modellen, exempelvis att kvalificerad personal efter hand lämnar myndigheten i brist på löneutveckling, befördran och kompetensutveckling." Jaha, hur då då, undrar den intresserade läsaren. Icke ett ord finns att läsa om vari dessa goda förutsättningar rent konkret består. Man blir betänksam – skall det kanske bli fråga om tvångskommendering? Eller hur skall Lars-Erik Lövdén gå till väga när han skall skydda resurserna, som han nyss talade om? I dag är det faktiskt fortfarande mer lönsamt att sätta sig som chef för ett närpolisområde än att ta på sig den slitsamma och otacksamma uppgiften att vara ekoutredare. Hur skall Lars-Erik Lövdén skydda resurserna i fortsättningen?

En grundläggande svaghet i den här rapporten är att man i stort sett förbigår den helt avgörande frågan: Framgång i samhällets kamp mot den ekonomiska brottsligheten är direkt beroende av vilka resurser regering och riksdag är beredda att ställa till förfogande för verksamheten. Brist på resurser kan inte organiseras bort! Regeringen och Ekobrottsberedningen må ha lurat justitieutskottets ledamöter med sitt myckna fagra tal om den kraftsamling som skall ske på ekobrottsområdet, men de lurar inte de människor som finns ute i verksamheten. Regeringens utspel med den nya myndigheten har förorsakat strömhopp på både polis- och åklagarsidan. Sverige har inte råd att förlora så mycket kompetens som det kommer att ta årtal att bygga upp igen.

Historien upprepar sig. Lars-Erik Lövdén tyckte inte att vi skulle ägna oss åt så mycket historiska återblickar. Men den historielöse riskerar att upprepa sina misstag. Den enda glädjen som man kan ha av misstag är om man drar några slutsatser av dem.

Vad detta i själva verket synes vara fråga om är en ambitionssänkning från den socialdemokratiska regeringens sida. Ekobrottsberedningen räknar med att det i dag finns 570 personer som arbetar med ekobrott och att personalbehovet vid Ekobrottsmyndigheten kan beräknas till omkring 450 anställda, alltså minus 120. Är detta en kraftfull satsning på ekobrottsbekämpningen?

Utgångspunkten är således att en organisation som i dag har skapat besvärande balanser på grund av brist på resurser skall klara inte bara de nuvarande utan också en mängd nya arbetsuppgifter med en minskad personalstat. Även om en ny organisation kan bli effektivare och resurserna utnyttjas på ett bättre sätt går denna ekvation inte ihop.

Ekobrottsberedningen avfärdar på några få rader alternativet att vidareutveckla REKO. Utvecklingspotentialen anses vara tämligen begränsad. Den verksamhetsansvarige, överåklagaren, saknar nämligen ansvar för ekonomi och andra administrativa frågor. Men samma splittrade ledningsansvar kommer att byggas in i den nya ekobrottsmyndigheten, som

får en mycket märklig ställning som delvis överordnad, delvis sidoordnad och delvis underordnad gentemot Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen.

Genomgående gäller att de organisatoriska problem som REKO brottas med i dag blir kvar i den nya strukturen, samtidigt som man skapar nya problem, t.ex. avgränsningen mot den traditionella polis- och åklagarverksamheten. Det återstår väldigt många frågetecken som måste rätas ut.

Ekobrottsberedningens förslag är inte mer än en idéskiss. Regeringen har därför tillsatt en särskild utredare som fått i uppdrag att förbereda inrättandet av den nya myndigheten. Uppdraget skall redovisas senast den 15 maj i år.

Detta innebär att detta ärende inte är moget för beslut i riksdagen. Det kan det bli tidigast efter den 15 maj. Ett beslut här i dag innebär att riksdagen köper grisen i säcken. Och vi vet inte ens, som folket på REKO uttrycker det, om grisen blir randig eller prickig.

Det kan knappast ha undgått någon som har varit här i kammaren i dag att Gun Hellsvik och jag är litet oense om hur man skall se på detta. Hur fristående kommer den nya myndigheten egentligen att bli? Det är nog ganska symptomatiskt. Det är fullständigt omöjligt att på föreliggande underlag dra någon säker slutsats om vilken förvaltningsrättslig status den här nya myndigheten är tänkt att få.

Fru talman! Jag har tyvärr inte någon reservation att yrka bifall till som tar upp de aspekter som jag framför allt har uppehållit mig vid. Jag kan därför bara rikta en vädjan till utskottsmajoriteten att ta tid på sig för besinning. Det finns ingen brådska. Den särskilde utredaren arbetar för högttryck, så ingen tid går förlorad om utskottet skjuter på frågan till juni. Om riksdagen skall fatta ett beslut i en mycket viktig organisatorisk fråga är det väl ändå ett minimikrav att den vet vad det är för organisation den beslutar om och vilka resurser som skall tillskjutas för ändamålet.

Anf. 105 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Jag valde att inte ägna mig åt historieskrivning. Om historien kommer vi nämligen aldrig att bli överens. Det är ganska fruktlöst att ägna sig åt den typen av argumentation. Jag skulle här kunna rada upp en mängd förslag gällande resurser och insatser lagstiftningsmässigt som den borgerliga regeringen röstade mot och ned i denna kammare under sin majoritetstid. Jag skulle också kunna rada upp en mängd förslag som innebar att den borgerliga regeringen försämrade förutsättningarna för att angripa den ekonomiska brottsligheten. Jag gör dock inte det, därför att – som jag vid något tillfälle sagt – ansvaret för att vi stått dåligt rustade bakåt i tiden får såväl borgerliga som socialdemokratiska regeringar dela. En väsentlig förklaring på 80-talet var det fria resursutnyttjandet, som jag sade i mitt huvudanförande. Lokalt ute kunde man prioritera verksamhet helt fritt.

Sedan några ord om synen på den föreslagna ekobrottsmyndigheten. Jag tror att Christel Anderberg skall vara något försiktig när hon försöker göra sig till tolk för en sorts enhetlig och massiv opinion hos polis- och åklagarväsendet när det gäller synen på ekobrottsmyndigheten.

Jag tror att vi under den tid som vi utredde förslaget träffade betydligt fler åklagare och ekopoliser än vad Christel Anderberg under de här åren gjort. Det fanns en ganska kraftig uppslutning bakom huvudprinciperna i

förslaget och det kom också till uttryck under remissbehandlingen. REKO hade en väldigt positiv inställning till förslaget. Det slutliga förslaget, det förslag som regeringen nu presenterar i sin skrivelse, ligger mycket nära det remissyttrande som Riksåklagaren inkom med, så Christel Anderberg skall nog vara ganska försiktig i sina omdömen.

Anf. 106 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag har REKO:s yttrande här. Hur det kan kallas för positivt är för mig obegripligt. Återigen: Olika människor kan tydligen läsa samma dokument och tyda det helt olika.

Lars-Erik Lövdén vill inte prata historia, så låt oss därför prata framtid. Vilka planer har Socialdemokraterna för ekobrottsmyndighetens ekonomi? Kan vi räkna med nya utökade anslag, öronmärkta för den här verksamheten? Nej, knappast. Skall man då ta resurser från övrig åklagar- och polisverksamhet? Vilka effekter får det i så fall för kampen mot den traditionella brottsligheten?

Varifrån skall resurserna till de nya skattekriminalenheterna tas? Det står i betänkandet att de inte kan finansieras enbart med medel som förs över från polisverksamheten – ja, det blir nog till att lugga en flintskallig.

Det är en allmänt spridd och accepterad uppfattning i vårt land att den ekonomiska brottsligheten skall bekämpas. Men när man är ute och träffar människor framkommer trots allt att det är gatuvåldet och bostadsinbrotten som oroar mest och som ligger människor närmast – inte skalbolagsaffärerna. Jag tror att det blir svårt för Lars-Erik Lövdén att nå en större uppslutning bakom tanken att ta bort ytterligare resurser från polisen för att föra över dem till skattekriminalenheter.

Anf. 107 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Nu kommer inte ett sådant förslag att läggas fram. Christel Anderberg får väl lugna sig med att fälla omdömen om utredningen rörande skattekriminalen tills utredningen läggs fram vid månadsskiftet februari/mars. Litet is i magen krävs det kanske.

Sedan till frågan om resurserna till ekobrottsmyndigheten. De resurser inom polisen som i dag satsas på ekobrottsbekämpning på central och regional nivå, precis som de resurser som satsas på åklagarmyndigheten på central och regional nivå, skall tillföras ekobrottsmyndigheten. Utöver det – detta kommer att framgå innan myndigheten inrättas – kommer ekobrottsmyndigheten att tillföras ytterligare resurser. I den budget som vi antog i höstas avsattes ju 100 miljoner kronor för 1997 och 125 miljoner kronor för 1998 för utökade kontrollåtgärder, så det finns ett ekonomiskt utrymme att ta av.

Anf. 108 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! 570 personer är i dag involverade i den här verksamheten – 450 personer enligt Ekobrottsberedningens förslag. Är detta en ambitionshöjning, och vari ligger i så fall den?

230 000 000 kronor ansåg beredningen att den nya myndigheten skulle behöva för sin verksamhet. Av Överåklagarens yttrande över Ekobrottsberedningens betänkande framgår att med nuvarande löneläge och kostnader i övrigt inom polisen och åklagarväsendet bör en organi-

sation av skisserad storlek tilldelas en budget om ca 280 000 000 kronor – en differens på 50 000 000 kronor. Så många nollor är kanske inte så mycket för oss här i riksdagen, men det är ett väldigt stort belopp för en så liten organisation.

Har ni begripit att det faktiskt kostar pengar att bekämpa den ekonomiska brottsligheten? Är ni numera beredda att sätta till de medel som krävs? Är ni beredda att för en gångs skull gå från ord till handling?

Anf. 109 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Regeringen har i sin lägesrapport om den ekonomiska brottsligheten aviserat att förslag kommer om en ny och utvidgad skatteflyktslag och att det också kommer förslag om ett antal återställare när det gäller skatterevisionsverksamheten.

I fråga om det förväntade förslaget om en ny skatteflyktsklausul, som i huvudsak kommer att grundas på ett förslag från Skatteflyktskommittén, vill jag inledningsvis citera vad en av experterna i denna utredning uttalar i ett särskilt yttrande:

”Av följande skäl ställer jag mig inte bakom kommitténs förslag i denna del.

I betänkandet finns inga fakta som visar att det – i vart fall efter skattereformen – finns behov av en skatteflyktsklausul. Ännu mindre finns det grund för att såsom kommittén föreslår utvidga densamma.”

Jag delar denna uppfattning. Skatteflyktsklausulen innebär enligt min uppfattning ett oacceptabelt ingrepp i rättssäkerheten och att förutsebarheten vid ekonomiska transaktioner eftersätts. Den av kommittén föreslagna utvidgningen kommer att leda till ökad rättsosäkerhet.

Till skillnad från utskottsmajoriteten vill vi moderater uppmana regeringen att omgående avveckla den nuvarande skatteflyktsklausulen och avstå från att lägga fram ytterligare förslag.

Den 1 juli 1994 trädde rättssäkerhetsreformen i kraft, vilken baserades på ett enigt kommittébetänkande, *Rättssäkerhet vid beskattningen*. Det var således politisk enighet i utredningen kring avvägningen mellan den enskildes rättssäkerhet och det fiskala kravet på effektivitet. Riksskatteverket förklarade sig också i sitt remissvar inte ha något att erinra mot förslagen om exempelvis överraskningsrevision och tredjemanskontroll.

Skatteflyktskommittén har nu avlämnat ett oenigt betänkande som ställer krav på att de rättssäkerhetsförbättrande åtgärderna rivs upp när det gäller skatterevisionsverksamheten. På så sätt skapas politisk oenighet mellan de partier som värnar den enskildes rättssäkerhet och de som bara värnar de fiskala intressena. Detta kan betyda att skattemyndigheternas utredningsbefogenheter i framtiden förändras i takt med den för tillfället sittande majoriteten i Sveriges riksdag. Dessutom minskas naturligtvis legitimiteten för kontrollåtgärder som enbart en del av de folkvalda står bakom.

Allvarligast är sannolikt att åtgärderna kommer att upplevas kränkande av den grupp mot vilken de är riktade, dvs. företagen. En bra skattekontroll skapas tillsammans med företagen och deras representanter, inte genom att man åsidosätter företagets integritet och rättssäkerhet.

Jag vill i detta sammanhang ytterligare poängtera Riksskatteverkets remissvar avseende rättssäkerhetsreformen. Den uppfattning som verket

uttalade redan i svaret bekräftas numera också av den erfarenhet som hittills vunnits efter reformens genomförande. Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohuslän har med anledning av en av Skatteflyktskommittén ställd enkätfråga uttalat att den gällande revisionslagstiftningen har en struktur som underlättar myndighetens kontrollarbete, eftersom en klar åtskillnad gjorts mellan samverkan och tvång.

När balansen mellan den enskilde och skattemyndigheten nu allvarligt rubbas genom förslag om återinförande av kontroll av handlingar under löpande beskattningsår, återinförande av tredjemansrevisioner samt överraskningsrevision utan domstolskontroll, kan det utgöra ett hot mot skattekontrollens legitimitet. Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohuslän har i en enkät från Skatteflyktskommittén om hur nuvarande regelverket fungerar uttalat följande:

”Skattemyndigheten utgår från att enkäten per definition kommer att ge till resultat att skattemyndigheterna anser sig behöva större kontrollbefogenheter. En målgrupp som har till uppgift att granska andra kommer alltid att kunna ge exempel på hur mycket bättre resultatet skulle bli om befogenheterna ökade. Skattekontrollen är dock inget självändamål. Den är enbart ett av flera medel som står till förvaltningens förfogande för att kunna åstadkomma en korrekt beskattning. Ytterst är beskattningsresultatet beroende på att skattesystemet, skattekontrollen och rättssäkerhetsgarantierna upplevs som rimliga av en överväldigande majoritet av befolkningen. Avvägningen mellan effektivitet och rättssäkerhet måste därför helst ha en mycket bred politisk förankring.”

Det är ett uttalande som utskottsmajoriteten och regeringen bör ta till sig och fundera över innan återställarna genomförs. Jag tänker inte gå in i detalj på de återställarförslag som aviserats när det gäller revisionsverksamheten. Jag vill bara upprepa att regeringen av rättssäkerhetsskäl bör avstå från att lägga fram dem.

I regeringens skrivelse har också aktualiserats förändringar när det gäller redovisning och kontroll av mervärdesskatt. De förslag som aviserats kommer att leda till ett klart försämrat företagarklimat, och likviditeten kommer att i hög grad försämrats för de mindre och nystartade företagen. Förslagen hör enligt min mening hemma i det s.k. runda arkivet.

För att komma åt fusket när det gäller momsen behövs en effektivare kontrollverksamhet. Det är i detta sammanhang viktigt att också se över skattemyndigheternas organisation särskilt när det gäller hanteringen av momsverksamheten. Genom en sådan åtgärd kan en mera kompetent och effektiv kontroll utvecklas.

Avslutningsvis vill jag ta upp etableringen av ekobrottsmyndigheten på regional nivå. Jag såg i en av tidningarna hemma i länet för några dagar sedan att utredarna för Blekinges del vill flytta ekobrottspoliserna från Karlskrona till Malmö. Jag måste säga att jag är mycket tveksam till att på det viset samla alla anställda på en plats. Jag tror att det är viktigt att det inte blir för långa avstånd mellan myndighet och de presumtiva lagöverträdarna. Enligt min mening kan det komma att leda till en försämring i vissa delar av vårt land att man koncentrerar personalen på sju olika områden.

Jag vill därför fråga Lars-Erik Lövdén om han delar mina farhågor i det här avseendet.

Anf. 110 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Karl-Gösta Svenson, som har talat mycket om rättssäkerhetsaspekten när det gäller den utökade skattekontrollen. I sitt anförande sade han att företagarna kommer att uppleva det här som kränkande. Ser inte Karl-Gösta Svenson problemen för de seriösa företagen, som i dag blir utkonkurrerade av den illojala konkurrensen? Från branschorganisationerna ser man stora faror. Den utökade skattekontrollen ger ökade möjligheter för de seriösa företagen att överleva.

Anf. 111 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Självklart skall vi ha en bra kontroll, och självklart skall vi se till att vi har konkurrensneutralitet på marknaden så att ingen fuskar och tar fördelar ur den synpunkten. Men för den skull skall vi ha en lagstiftning som är rättssäker. Det är en väldigt viktig grund. De revisionsregler som för närvarande gäller har en stark legitimitet, innebär en hög rättssäkerhet, är accepterade av skattemyndigheten, är godtagna av Riksskatteverket. De erfarenheter som hittills finns – jag refererade till vad skattemyndigheten i Göteborgs och Bohuslän har sagt – är bra. Man skiljer klart och tydligt mellan samverkan och tvångsåtgärder. Det finns rejäla regler att med tvångsåtgärder kunna motverka skattefusk. Så är det, Alice Åström. Det fungerar på ett bra och rättssäkert sätt, och det skall vi vidmakthålla.

Anf. 112 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Där är Karl-Gösta Svenson och jag inte överens om att det fungerar bra och att det i dag inte finns några problem på det här området. Tvärtom finns det branscher som har uppenbara problem och där man inte haft möjligheterna att kontrollera på ett effektivt sätt. Det finns företagare som anser att det här är ett stort problem som man måste vidta åtgärder mot. Jag är väldigt positiv till att regeringen aviserat att man kommer att återinföra sådana möjligheter.

Anf. 113 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Kontrollverksamheten kan effektiviseras. Det gäller också för mervärdesskatten – den kan effektiviseras på många sätt. Men rättssäkerheten är ändå en avgörande faktor. Det skall åtgärdas och förbättras i varje fall till viss del när det gäller själva ekobrottsutredningarna så att även de blir effektivare. Det finns ett klart samband mellan när brottet begås och när lagföring sker för brottet. Det är en alldeles för lång tid nu mellan de olika tidpunkterna. Då får det inte den preventiva verkan som en snabbare lagföring innebär. Jag hoppas verkligen att den effekten nu åstadkoms. Men jag tror också att det bör vara ett nära samband mellan de olika områden i landet där företrädare för ekobrottsmyndigheten finns, så att man ser vad som händer ute i samhället och därmed kan påverka på ett preventivt sätt.

Anf. 114 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Det sistnämnda som togs upp är poängen med ekobrottsmyndigheten, att man skall få en totalsyn, gemensamma attacker och strategier mot den här typen av kriminalitet.

Jag skall inte kommentera revisionsreglerna ytterligare. Vi får tillfälle att återkomma till det sedan regeringen lagt fram sin proposition senare i vår. Bara en kort kommentar med anledning av den fråga jag fick om hur ekobrottsmyndigheten skall organiseras. Den särskilda utredaren och tillänkta generaldirektören Bert Lindberg kommer att lägga fram sina förslag i slutet av mars. Därefter kommer regeringen att ta ställning till detaljorganisationen. Det är väl något tidigt i dag att ha synpunkter efter vad som har stått i tidningarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

KU10 Prövning av frågor om kyrkotillhörighet

I utskottsbetänkandet föreslogs ändringar i kyrkolagen. Av ändringsförslagen framgick att ändringarna önskades bli genomförda i *ett enda beslut*. För bifall härtill krävdes att *minst tre fjärdedelar* av de röstande och *mer än hälften* av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet. Beslut fattades genom omröstning med omedelbar rösträkning.

Votering:

307 för bifall

0 för avslag

0 avstod

42 frånvarande

Talmanen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och kammaren hade således bifallit utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 143 s, 73 m, 23 c, 21 fp, 20 v, 17 mp, 10 kd

Frånvarande: 18 s, 7 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 1 mp, 5 kd

JuU6 Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten

Mom. 1 (Ekobrottsmyndigheten)

1. utskottet

2. res. 1 (kd)

Votering:

293 för utskottet

10 för res. 1

3 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 70 m, 23 c, 21 fp, 20 v, 17 mp

För res. 1: 10 kd

Avstod: 3 m

Frånvarande: 19 s, 7 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 1 mp, 5 kd

Prot. 1996/97:64
12 februari

Stig Rindborg (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (bekämpningen av miljöbrott)

1. utskottet
2. res. 2 (c, v, mp, kd)

Votering:

237 för utskottet

69 för res. 2

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 73 m, 21 fp

För res. 2: 23 c, 20 v, 16 mp, 10 kd

Frånvarande: 18 s, 7 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 2 mp, 5 kd

Kia Andreasson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 3 (miljöbrottsutbildade åklagare)

1. utskottet
2. res. 3 (mp)

Votering:

290 för utskottet

17 för res. 3

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 73 m, 23 c, 21 fp, 20 v, 10 kd

För res. 3: 17 mp

Frånvarande: 18 s, 7 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 1 mp, 5 kd

Mom. 4 (resurserna för ekobrottsbekämpning)

1. utskottet
2. res. 4 (m, kd)

Votering:

224 för utskottet

83 för res. 4

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 23 c, 21 fp, 20 v, 17 mp

För res. 4: 73 m, 10 kd

Frånvarande: 18 s, 7 m, 4 c, 5 fp, 2 v, 1 mp, 5 kd

Mom. 7 (införande av ny skatteflyktslag)

1. utskottet
2. res. 7 (m, kd)

Votering:

213 för utskottet

86 för res. 7

3 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 20 c, 13 fp, 20 v, 17 mp
För res. 7: 70 m, 6 fp, 10 kd
Avstod: 1 m, 1 c, 1 fp
Frånvarande: 18 s, 9 m, 6 c, 6 fp, 2 v, 1 mp, 5 kd
Andre vice talman Görel Thurdin (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 8 (utökad skattekontroll m.m.)

1. utskottet

2. res. 9 (v)

Votering:

202 för utskottet

23 för res. 9

79 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 3 m, 23 c, 19 fp, 5 mp, 10 kd

För res. 9: 20 v, 3 mp

Avstod: 70 m, 1 fp, 8 mp

Frånvarande: 19 s, 7 m, 4 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 5 kd

Gustaf von Essen och Lennart Hedquist (båda m) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att kulturutskottets betänkande KrU4 fick avgöras vid arbetsplenum onsdagen den 26 februari.

6 § Idrottsfrågor

Idrottsfrågor

Föredrogs

Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU4

Idrottsfrågor

Anf. 115 ELIZABETH NYSTRÖM (m):

Fru talman! I motionerna Kr504 och Kr506 framförs en lång rad sakskaäl för att man skall utreda frågan om huruvida professionell boxning skall vara förbjuden eller ej.

Redan 1967 uttalade sig Nordiska rådet för att säkerhetsföreskrifterna skulle samordnas i de nordiska länderna. Följden blev att det snarare gick åt motsatt håll. I Sverige tillät man boxning från 17 års ålder, i Norge från 14 år, i Danmark från 11 år och i Finland från 10 års ålder. I Sverige förbjöds proffsboxningen 1969 utan att beslutet föregicks av någon mera

ingående utredning. Norge förbjöd sedan proffsboxning 1980, men där talas det nu om att göra undantag.

Proffsboxning utövas i dag i 186 länder, och i Sverige har vi 15 aktiva proffsboxare, som inte får utöva sin sport i hemlandet. Däremot kan de resa över sundet och boxas i Köpenhamn. Detta kan vi följa i direktsänd television, och vi höjer dem till skyarna när de vinner. Det är snudd på dubbelmoral.

Boxningssporten är den invandrartätaste sporten inom Riksidrottsförbundet – detta mycket beroende på att man inte behöver behärska det svenska språket. Dessutom är det en billig sport att utöva.

Det finns starka skäl som talar för att den som vill ägna sig åt proffsboxning på eget ansvar skall få göra detta. Samtidigt vill jag inte förneka att det finns skäl som talar för något annat. Liksom många andra sporter innebär boxningssporten att utövarna utsätter sig för risker. Det gör man även i den sport som jag en gång utövade, nämligen bilsporten.

Vad jag och min medreservant begär är inte att proffsboxningslagen skall upphävas utan endast att en utredning skall komma till stånd, där argumenten för och mot ett bibehållande av lagen får brytas mot varandra. Det är svårförståeligt att utskottsmajoriteten inte ens vågar ge sitt stöd för en sådan utredning. Tänk så mycket som har förändrats inom både sportens och mediernas värld sedan lagen togs i bruk 1970, för 27 år sedan!

Därför, fru talman, tycker jag att det är hög tid att utreda frågan, och jag yrkar således bifall till reservationen.

Anf. 116 LARS LILJA (s):

Fru talman! Kulturutskottet har i förevarande betänkande behandlat ett antal motioner som rör idrottsfrågor. Detta har skett i stor enighet. Till betänkandet har fogats endast en reservation och ett särskilt yttrande.

En statlig utredning, den s.k. Idrottsutredningen, har i december 1996 påbörjat sitt arbete. Resultatet skall redovisas i december 1997. Kommittén består av 13 ledamöter, 4 sakkunniga och 13 experter. Det kunnande som finns i kommittén om idrottens förutsättningar måste anses som mycket gediget. Förutom Riksidrottsförbundet är bl.a. Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Innebandyförbundet, Svenska Gymnastikförbundet och Svenska Fotbollförbundet representerade som experter. Arbetet skall dessutom ske i dialog med idrottsrörelsen.

I direktiven kan konstateras att kommittén skall utvärdera det nuvarande systemet för det samlade statliga stödet till idrotten. De av staten uppsatta målen för stödet skall analyseras särskilt med inriktning på måluppfyllelse och relevans. Vidare skall effekterna av andra direkta och indirekta former för statligt stöd till idrotten bedömas. Dit räknas exempelvis bidrag till utbildningsverksamhet, skatteregler m.m. Särskilt skall effektiviteten i det offentliga stödet i den lokala verksamheten för barns och ungdomars idrottande analyseras. Stödets administrativa hantering skall ses över.

I kommitténs uppdrag ingår att med utvärderingen som utgångspunkt föreslå nyare och tydligare mål för statens samlade stöd till idrotten. Kommittén skall föreslå en modell för hur bidragets effekter och effektivitet skall följas upp, utvärderas, administreras och återrapporteras. Man

skall också se på hur medborgerlig insyn och kontroll vid bidragsfördelningen skall säkerställas.

Kommitténs förslag skall utgå från att kvinnor och män får lika möjlighet att bedriva såväl bredd- och motionsidrott som prestationsinriktad tävlingsidrott. Vidare skall utredningen i sina förslag utgå från idrottens betydelse för unga människor liksom för folkhälsan i övrigt. Kommittén skall även belysa verksamheten inom idrottsrelaterad forskning. Omfattningen av och inriktningen på statens insatser skall bedömas.

Målet för stödet bör utformas så att det bidrar till att fler människor kan delta i idrottslig verksamhet utifrån sina egna förutsättningar. En viktig utgångspunkt är att stödet huvudsakligen bör inriktas på att bidra till att ett bestående intresse skapas hos människor i alla åldrar att ägna sig åt regelbunden fysisk aktivitet för att uppnå hälsa och välbefinnande. För att detta skall uppnås krävs att både bredd- och elitidrott ges goda förutsättningar. Kommittén skall beakta de skilda ekonomiska villkor som gäller för olika idrotters möjligheter till egenfinansiering på såväl bredd- som elitnivå. Det är också mycket viktigt att bevara den levande folkrörelse som den demokratiska idrottsrörelsen utgör.

Kommittén skall redovisa konsekvenserna av sina förslag ur jämställdhetsperspektiv, integrations- och folkhälsoperspektiv.

Fru talman! Med denna ganska utförliga redovisning av Idrottsutredningens arbetsuppgifter har jag velat visa att flertalet av de motionsyrkanden som föreligger i betänkandet kommer att behandlas av kommittén.

När det gäller internationella frågor konstaterar utskottet bl.a. att idrottsrörelsens stöd till idrotten i Baltikum fortsätter med hjälp av statliga medel. Regeringens arbete för stöd till idrottens utveckling i Öst- och Centraleuropa sker liksom tidigare inom ramen för Europarådets idrottskommitté.

Utskottet avstyrker även en motion om att de olympiska sommarspelelln skall få en permanent lokalisering, gärna till Grekland. Utskottet anser att det bör ankomma på idrottsrörelsen själv att avgöra var idrottstävlingar skall arrangeras.

Fru talman! I två motioner yrkas att en allsidig utredning om proffsboxning i Sverige bör tillsättas. Riksdagen avvisade våren 1995 en motion om att åter tillåta proffsboxning i Sverige med röstsiffrorna 262 mot 40. Motiven för att inte tillåta proffsboxning är i huvudsak rent medicinska. Att ta emot upprepade slag mot huvudet visade sig vid en, i och för sig gammal, utredning ge allvarligare skadeverkningar än man hade haft anledning att räkna med. Det finns dock inget som tyder på att den mänskliga hjärnan blivit stryktåligare de senaste 25 åren, varför en ny utredning avvisas. I sammanhang när man diskuterar idrottens etik, moral och trovärdighet är det mycket svårt att försvara en idrott där det yttersta målet är att så snabbt som möjligt tillfoga sin motståndare sådan skada att han inte kan fortsätta matchen. Att dessutom antalet döda i proffsboxningsringen kan räknas till flera hundra genom åren motiverar inte heller det någon ytterligare utredning.

Ett annat trist nutidsfenomen som berörs i en motion är det idrottsanknutna våldet, eller i dagligt tal läktarvåldet. En arbetsgrupp på Inrikesdepartementet arbetar i samråd med spelarföreningar, supporterföreningar, klubbar och polisdistrikt för att försöka finna åtgärder att stoppa vål-

det i samband med idrottsevenemang. Motionären yrkar att gruppen skall redovisa sitt arbete redan den 30 juni i år. Enligt gruppens arbetsplan skall en antologi med inlägg i frågan publiceras i maj i år. Sedan skall bl.a. kontakter tas med de elitklubbar som figurerat i dessa sammanhang och åtgärder utarbetas under hösten och vintern. Utskottet anser att det är till fördel för resultatet av arbetet om det får fortgå enligt planen.

När det gäller dopning har idrotten ett väl utvecklat kontrollsystem med relativt hårda straff. En statlig utredning, Dopning i folkhälsoperspektiv, remissbehandlas just nu. Utredningen innehåller ett antal förslag av bl.a. straffrättslig natur som skall motarbeta användningen av dopningspreparat.

Avslutningsvis yrkar jag avslag på samtliga motioner och bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 117 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag är inte förvånad över Lars Liljas inställning till en utredning om proffsboxningen. Tyvärr tror sig socialdemokraterna fortfarande leva kvar i 60- och 70-talen. De inser inte att mycket i samhället och i hela vår omvärld har förändrats. Jag tycker att det är feighet och förmynderi att inte låta tillsätta en utredning om proffsboxningens vara eller icke vara.

Anf. 118 LARS LILJA (s) replik:

Fru talman! Det är förmodligen inte bara vi socialdemokrater som lever kvar i 60- och 70-talen, utan de flesta ledamöter i den här kammaren. Det som fortfarande lever kvar är boxningens bevisade skadeverkningar, vill jag påstå. Riksdagen behandlade för ungefär tio år sedan motioner om att förbjuda proffsboxning. I det sammanhanget var Svenska Läkarsällskapet remissinstans. Klara bevis även för amatörboxningens skadeverkningar lades då fram. Sällskapet var berett att tillstyrka motionen. Jag vidhåller alltså fortfarande att det är de medicinska skälen som talar för att vi inte bör tillåta proffsboxning i Sverige.

Anf. 119 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det kommer fler talare efter mig som kommer att utveckla detta. Om Lars Lilja har läst motionerna har han sett att det står mycket att läsa om just den medicinska sidan. Jag överlämnar till de andra att utveckla detta.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.00 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

Anf. 120 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Vi är alla rörande överens om hur viktig idrotten är. Därför borde egentligen det här betänkandet vara mycket omfattande och visionärt. Nu är det inte på det viset. Det beror inte på att kulturutskottets ledamöter tycker att detta är en oviktig fråga, utan på att en hel del utredningar ligger på vårt bord. Vi har Idrottsutredningen, Ungdomsutredningen, Dopningutredningen och Fritidsutredning. Vi vill inte föregripa utredningsarbetet.

Men jag vill ändå ge en bild av hur Vänsterpartiet ser på vikten av idrott. Forskningen har visat vilken enorm betydelse rörelse har för vår hälsa. Man blir glad, uthålligare och får en bättre koncentrationsförmåga. Regelbunden rörelse ger även mindre stresshormoner, lägre blodtryck och helt enkelt en friskare befolkning.

Särskilt för barn och ungdom är regelbunden idrott bra, bl.a. för deras självbild och kroppsuppfattning. Detta är insikter som man har väldigt god nytta av. Idrott, rörelse, fysik och aktivitet är därför någonting som vi alla egentligen borde ägna mycket mer tid åt.

Idrottsrörelsen är vår största folkrörelse med nära tre miljoner medlemmar. Dessa medlemmar är organiserade i olika föreningar och i korpklubbar. Genom idrott kan vi stressa av. De unga får också möjligheter till relationer med vuxna som kan vara goda förebilder. Genom att idrottsrörelsen når ut till drygt 60 % av pojkarna och 40 % av flickorna i högstadiet ger det en unik möjlighet för idrottsrörelsen att vara fostrare och förebild. Föreningslivet ger ju också en demokratisk skolning.

Statens stöd till idrotten 1997 är ungefär 540 miljoner kronor. Landsingen ger 100 miljoner kronor, och kommunerna satsar hela 4,5 miljarder kronor antingen i direkta stöd – det är en mindre del – eller stöd i form av anläggningar. Trots det till synes mycket stora stödet från kommunerna har det minskat drastiskt under de senaste åren. Det har inneburit att föreningar och ideellt arbetande idrottsledare, som gör ett fantastiskt jobb, måste öka sin självfinansiering och sin egenfinansiering bl.a. genom reklam, sponsring, lotteriförsäljning, basarer m.m. Men man har också fått överta driften av kommunala anläggningar.

Jag tror att det är viktigt att föreningars övertagande av kommunala anläggningar inte enbart ses som en nödvändighet på grund av ekonomiska skäl. Om det finns en tanke, en ideologi, bakom övertagandet tror jag att det kan stärka föreningslivets ställning i folksjälen och på sikt också leda till ett större eget deltagande och engagemang. Men det är också viktigt att allmänheten och övriga kommuninvånare får tillgång till lokalerna.

Även en viss kommersialisering med reklam och sponsring måste få förekomma i idrotten. Men det finns en gräns i idrotten – vår största folkrörelse. Det får inte gå så långt att man säljer sin själ. Kommun, landsting och stat måste även fortsättningsvis vara en garant för allas deltagande på basplanet och i det vi kallar breddidrott.

Jag tycker att det var fel signal att ytterligare minska bidraget till idrotten med 55 miljoner, som gjordes i budgeten för 1997. Risken är att det blir en för stor börda för idrotten att bära så att breddidrotten får lida. Det finns ju även en gräns för hur stora lotteriintäkter man kan få, hur

mycket näringslivet kan sponsra och vad företagen kan lägga sina pengar på.

Målet i kulturpropositionen angående att det statliga stödet skall vara en motkraft till de negativa kommersiella skadeverkningarna tycker jag även skall gälla på idrottsområdet.

Idrotten skall ju förnyas, förbättras, utvecklas och förutsätts kunna existera i oförminskad omfattning utan uppräknings av de statliga stöden. I stället har den fått en minskning på 11 %. Det är ju en logik som inte riktigt går ihop.

När de sociala klyftorna växer påverkar det också familjernas möjligheter att bidra till sina barns idrottande. Idrottens sociala roll är erkänd. Ett minskat offentligt stöd kan också ge minskat deltagande i föreningslivet och idrotten. Samtidigt behövs egentligen idrotten mer än någonsin när det sociala välfärdssystemet monteras ned. Idrotten är också ett mycket bra verktyg i integrationsarbetet mellan svenskar och invandrare och mellan friska och handikappade. Idrotten skall också vara en mötesplats, ett positivt alternativ till all destruktivitet som finns i samhället.

Vänsterpartiet välkomnar därför den parlamentariska utredningen om stödet till idrotten. Senast en sådan analys gjordes av staten var 1970. Den här analysen och utvärderingen av målen för det statliga stödet är därför mycket befogad. Jag förutsätter också att den görs i nära samarbete med idrottsrörelsen och att dess integritet och självständighet också respekteras.

Jämställdhet inom idrotten är fortfarande en stor och aktuell fråga. Riksidrottsförbundet har ännu inte lyckats uppnå sina mål. Utskottet menar att idrottsrörelsen skall fortsätta sitt jämställdhetsarbete, vilket jag också tycker. Mycket återstår att göra. Man kan kvotera till styrelser. Det är ett medel. Men utan strukturförändringar och utan ett mer anpassat arbetssätt så att det passar kvinnor, är det svårt att lyckas – och det hoppas jag verkligen att Riksidrottsförbundet kommer att göra.

Till betänkandet har det fogats en reservation. Den handlar om en utredning angående proffsboxning. Jag delar utskottets uppfattning att en sådan utredning inte bör göras med hänvisning till det tidigare ställningstagandet angående de medicinska riskerna som finns med boxning. Sedan 1884 har ca 500 boxare avlidit av skador från boxning. De senaste två åren har sju boxare dött på grund av sina skador. Detta är fakta som är tagna från RF:s egen statistik.

De som förespråkar proffsboxning anser det vara en dubbelmoral att inte tillåta det i Sverige när vi kan se det i de privata TV-kanalerna. Ja, dubbelmoral eller inte, att tillåta proffsboxning kommer sannolikt att öka påverkan på dem som tar till våld före konfliktlösning med samtal. Att låta duktiga amatörboxare i Sverige boxas här utan skydd tills matchen är över eller tills en blir knockad, dvs. att hjärnfunktionen slås ut, är ingenting jag vill medverka till. Det måste ju vara det som är syftet med motionen och reservationen. Jag tycker att det räcker med amatörboxning i Sverige.

Argumentet att boxning är en arbetarklassport och att vi därför skall stödja proffsboxning anser jag inte heller håller. Amatörboxningen gör många bra insatser. Jag vill särskilt premiera deras arbete med ungdomar som har hamnat litet snett i samhället. Men att premiera det arbetet genom en legalisering av proffsboxning tror jag inte är rätt väg. Jag vill

fråga dem som framför det argumentet: På vilket sätt stöder man arbetarklassen genom att legalisera proffsboxning? Det frågar jag mig.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 121 BIRGITTA WICHNE (m):

Fru talman! Svensk professionell boxning förbjöds 1969. Någon utredning om den professionella boxningen har emellertid aldrig gjorts. Normalt brukar ju ett lagförslag föregås av en utredning, men detta var alltså inte fallet i denna fråga.

Jag tycker nu att det snart trettioåriga förbudet borde tas upp till diskussion. En förutsättning för rättvisande bedömning är att frågan får en allsidig belysning i en opartisk utredning.

Mycket har hänt sedan 1969. Det internationella utbytet har ökat på alla områden. Förbättrade kommunikationer har ökat resandet och skapat större förståelse för andra kulturer. Via satellitöverföring kan vi ta del av sport från hela världen. 1995 sände t.ex. Eurosport 228 timmars proffsboxning, och Supersport Film Net sänder för närvarande 250 timmar om året. Boxningssporten är en av världens största och mest spridda sporter, och Internationella Boxningsförbundet har 186 medlemsländer. Detta avspeglas givetvis i TV.

Dagens professionella boxning skiljer sig också åtskilligt från den som bedrevs på 60-talet. Reglerna är förbättrade när det gäller säkerhetsföreskrifter av olika slag. Den professionella boxningen är betydligt mindre farlig än många andra icke ifrågasatta fritids- och idrottsaktiviteter. Men självfallet kan den medicinska kontrollen utökas och reglerna avseende utrustning och säkerhet förbättras. Det kan emellertid konstateras att dödsfall och skador över huvud taget är få jämfört med andra idrottsgrenar. De etiska aspekterna och värderingarna finns alltid med i sammanhanget.

Under senare år har ett stort antal flyktingar och invandrare kommit till Sverige. För dem är boxningen en allmänt känd och etablerad sport. Det visar sig också i Svenska boxningsförbundets verksamhet. Förbundet har flest invandrare av alla anslutna idrottsorganisationer inom Riksidrottsförbundet; mellan 60 % och 80 % är invandrare.

Jag tror det är utomordentligt viktigt att invandrarungdomar har möjlighet att välja en sport som passar just dem. För ungdomar med språkproblem och olika sociala problem kan just boxningssporten vara ett led i anpassningen till det svenska samhället. Frågan är om en sport kan bli tillräckligt intressant och i längden behålla sin dragningskraft om det inte finns möjlighet att utöva sporten professionellt.

Jag tror också – vilket kanske kan tyckas paradoxalt – att boxningssporten kan motverka det pågående våldet bland ungdomar. Boxningen är fostrande genom de regler man har inom sporten. Aggressioner och frustrationer kan levas ut under ordnade former. Man lär sig *fair play* genom att boxas på lika villkor.

För mig är det självklart att man skall få delta i vilken allmänt erkänd sport man vill och kunna utöva den professionellt. Det är ett fritt val under ansvar som den enskilde skall kunna göra. Restriktionerna utgörs endast av de regler sporten själv ställer upp.

I slutet av sitt anförande ställde Charlotta Bjälkebring en fråga. Hon undrade på vilket sätt den här sporten kan gynna arbetarklassen. Då

skulle jag vilja säga att det är en billig sport, om man räknar med att arbetarklassen har mindre pengar att röra sig med. Den passar för övrigt alla, oavsett vilken klass man kommer från.

Fru talman! Arbeta pågår nu globalt för att såväl amatör- som proffsboxning skall organiseras i samma organisation. Därmed går det inte längre att upprätthålla något förbud mot proffsboxning. Det är därför viktigt att vi i god tid utreder frågan för att kunna påverka boxningens regler och villkor så att de blir så säkra som möjligt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 122 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att det är positivt att en idrottspolitisk utredning nu är tillsatt och att arbetet har kommit i gång. Vänsterpartiet har faktiskt under flera år motionerat om att en sådan utredning skulle komma till stånd. Det skedde först för döva öron. Men nu är arbetet i gång och det är vi, som Charlotta Bjälkebring också har gett uttryck för, glada över.

När vi nu har tillfälle att diskutera idrottspolitik finns det anledning och egentligen en önskan om att ta upp olika aspekter på idrotten i vårt samhälle. Alla är överens om att idrotten fyller en stor social funktion och att idrotten är oerhört viktig i många människors liv, oavsett om man är utövare eller åskådare. Det torde stå utom all diskussion.

Men det finns också en tendens, tycker jag, i hela den idrottspolitiska debatten att på ett riktigt sätt dra upp en motsättning mellan vad man kallar elit och bredd.

Till att börja med måste man kanske avgöra vad idrott är. Idrott är inte all fysisk aktivitet. Idrott är inte ens all fysisk aktivitet som liknar idrott. Idrott är tävlingsverksamhet och träningsverksamhet för tävlingsverksamhet. Motionspromenader, fjällvandringar, danskurser och sådant är faktiskt inte idrott. Inte heller motionsgympa och liknande är idrott, även om inspirationen kommer från idrott och även om träningsformen är idrottsliknande. Man kan ändå inte se det som idrottsutövning i ordets egentliga mening.

Ofta gör man tudelningen mellan bredd och elit utan att förstå att bredd och elit egentligen är avhängiga av varandra. Den knatte som börjar sparka fotboll eller den flicka som börjar med fotboll eller slalom drömmer i början ofta inte om att platsa i korplaget eller något liknande, utan har naturligtvis förebilder inom det vi kallar elitidrott. Elit och bredd är avhängiga av varandra. När en klubb får upp ett lag på elitnivå genererar det fler ungdomar som också vill börja aktivera sig inom den idrotten. Det sambandet är helt klart.

Ibland moraliseras det också över idrottens elitism, över att det finns tävlingsverksamhet och över att vissa vinner över andra. Man ställer understundom krav på att alla måste få vara med, något som idrottsrörelsen i sig i stor utsträckning och mer än många andra i samhället försöker leva upp till. När man nu diskuterar detta med företrädare för kulturutskottet vill jag också säga att ingen ställer samma krav om att alla skall få vara med på andra delar av kulturlivet. Ingen kräver att de tondöva nödvändigtvis skall få vara med i sångkören. Ingen kräver att den som inte kan spela skall få vara med i orkestern. Jag tror inte heller att kulturutskottets ledamöter uppsöker en teater där skådespelarna inte läst på sina

roller eller inte utvecklat sin förmåga att gestalta det som författaren vill ha sagt med sitt verk. Men på idrotten ställer man kravet att här måste alla som vill få vara med i laget, och om det inte går i något lag, moraliseras det väldigt över detta.

Skillnaden i övningsuttryck är egentligen inte så stor mellan kulturella uttrycksformer och idrotten. Den som vill förfärdiga sin förmåga i någon idrottsgren ägnar stor tid åt att öva dels naturligtvis kondition, dels förmåga till koordination osv. Det är på precis samma sätt som med en instrumentalist inom musiken som flera timmar dagligen övar sin koordination. Men när en idrottsman blir väldigt skicklig och människor går och tittar på denne, säger man att det har ett drag elitism som inte skall accepteras.

Och elitidrott skall behandlas styvmoderligt. Det är bara bredden som samhället skall gå in för. Inom kulturen är det precis tvärtom. Men ingen anklagar den skickliga violinisten för att vara en elitist. Ingen säger att den skicklige skådespelaren och gestaltaren av en författares tankegångar är elitist eller att det är elitism att beundra densamme. När det gäller idrott vänder man plötsligt på begreppen, och då har man en mycket mera fördomsfull syn.

Jag skulle vilja säga att det till dels, även om idrottsutövare finns i alla sociala skikt, kan finnas en sorts social eller klassmässig grund för en sådan dubbelmoral som ofta finns kring idrotten.

Bredd och elit hör alltså ihop, även om det är klart att det också finns problematiska tendenser som idrottsrörelsen har att möta. Mäktiga finansintressen bakom TV-kanaler försöker t.ex. slå isär elit- och breddidrott, vilket jag menar att man inte får falla till föga för. Jag menar att vi borde värna den svenska idrottsmodellen, en enhetlig idrottsrörelse med en mångfald som verkligen ger utrymme för människor att utöva idrott på många olika nivåer.

Allt annat skulle vara förödande. Jag tror också att det är destruktivt för vissa idrotter när man slår in på den farliga vägen med hårda och bestämda åtskillnader mellan vad som kallas elitidrott och vad som kallas breddidrott.

Jag menar alltså att det finns en dubbelmoral kring idrotten. Att så är fallet märks inte minst i samhällets inställning till boxning och proffsboxning. Jag utgår här inte från min subjektiva upplevelse av boxning. Denna är varken mitt första eller största idrottsintresse. Men vi måste se på fakta.

Vi talar om idrottens sociala roll. Få idrottsgrenar gör en så fin social insats som boxningen. Ofta rekryterar boxningen ungdomar ur det som kallas underklass. Den suger även upp en och annan kille som kanske är litet på glid. Boxningssporten gör att de finner sig själva och anpassar sig i samhället.

Det är inte särskilt vanligt att ungdomar som börjar med boxning praktiserar sin sport otränade ute på gatan. Ofta är tendensen precis den motsatta, nämligen att ungdomar på glid sugs upp i boxningsklubbar, och därmed utför boxningen en stor social gärning.

Det är kanske också så att det till boxningen procentuellt dras fler ungdomar som annars skulle vara i en social riskzon än vad som gäller för andra idrotter. Många andra idrotter kräver så mycket av ekonomi, stöd hemifrån och föräldraengagemang att ungdomar faktiskt i många fall blir utanförställda om de kommer från sämre bemedlade hem.

I egentligen alla sporter kan förkovran leda till att man tjänar pengar, så också inom amatörboxningen. Ingen skall inbilla mig någonting annat. Det förekommer inom alla s.k. amatöridrotter. En liten begränsad del, nämligen de allra duktigaste, har också möjlighet att gå vidare till att bli professionella utövare av sin sport.

Vi kan naturligtvis diskutera även den professionella idrotten, men det är helt klart att den hör till verkligheten. En boxare utsätter sig naturligtvis för vissa skaderisker, som framhålls i betänkandet. Hjärnorna har törhända heller inte blivit mera okänsliga nu än för 25 år sedan, som en debattör tidigare sade här. Men det är också så att hjärnorna inte blir mera okänsliga för att svenska killar åker till Danmark eller Finland och utövar sin sport. Hjärnan blir inte heller mera okänslig för att man utövar sin sport i länder där det inte finns en betryggande medicinsk kontroll, där man inte kan sätta upp åldersgränser, där man inte kan ställa krav på att det skall gå viss tid från det att man har tagit emot ett knockoutslag och till dess att man får gå upp i ringen igen.

Det finns en rad punkter där kontrollen skulle kunna förbättras, om man såg över det otidsenliga förbud som vi faktiskt har. Dessutom har vi faktiskt i Sverige i många sådana här sammanhang en bättre regeltillämpning och en bättre social kontroll – inte bättre än i alla länder men bättre än i väldigt många länder.

Dessutom har det proffsboxningsförbud som vi har egentligen varit verkningslöst. Sverige har aldrig haft flera duktiga professionella boxare än nu, trots förbudet. Det har alltså inte hindrat pojkar från att slå in på den här vägen. Förbudet hindrar oss inte heller från att titta på proffsboxning. Jag tror att många även bland de kammarledamöter som kommer att trycka på ja-knappen för att stödja att det inte skall tillsättas en utredning följer proffsboxning på någon av kabelkanalerna. Kanske tycker de i sitt hjärta också att det är ganska läckert när svenska killar försvarar mästerskapstitlar och gör bra insatser.

Det är givet att skaderisken är allvarlig, men det är den inom många idrotter. Varför skall man då vara mer förmyndaraktig mot boxare än mot andra? Skulle de vara omedvetna om reglerna för sin sport? Skulle de vara omedvetna om att det förekommer slag också mot huvudet och om hur det känns att ta emot de slagen? De är nog mer medvetna om det än många av kammarens ledamöter.

Det är faktiskt så att vi tillåter många andra kampsporten, t.o.m. sådana som premierar sparkar mot huvudet. Det är tillåtet i Sverige, men boxning med vadderade handskar mot tränade människor som frivilligt ger sig in i sporten är det inte.

För att avrunda detta, fru talman, vill jag säga att boxning ger en allsidig och social fostran. Det har alltid främst varit en arbetar- och underklasssport. Numera är det inte minst invandrarungdomar som drar sig till boxningslokalerna. En del framträder för Sverige i internationella sammanhang, och många av dem som ännu är amatörer drömmer om att bli proffs och att kunna leva på sin sport. En del tar också det steget.

Men varför skall de behöva åka över Öresund för att förverkliga sin dröm? Dubbelmoralen är påfallande. Därmed yrkar jag bifall till den moderata reservationen till kulturutskottets betänkande.

Fru talman! Jag kan instämma i mycket av det som Elizabeth Nyström, Birgitta Wichne och Kenneth Kvist har sagt om motionen rörande utbildning om proffsboxning av Alf Svensson, undertecknad och Kenneth Kvist.

Jag är tacksam över att två moderatkvinnor har visat sig så modiga att de har vågat reservera sig till förmån för våra motioner om en allsidig utredning rörande proffsboxning i Sverige. Ändå gladare är jag över att vänstern och högern för en gångs skull har kunnat kämpa i samma ringhörna i denna debatt. Det visar också att idrotten kan förena.

Utskottsmajoriteten har dock inte vågat sig på att gå så långt som till en utredning. Något nytänkande har sannerligen inte insmugit sig i utskottet. Nej, i gammal förbuds- och förmyndarstil vidhåller utskottet det som har sagts sedan 1969. Utskottet säger att det under senare år har behandlats flera motionsyrkanden om upphävande av proffsboxningsförbudet. Man hänvisar till att utskottet gör samma bedömningar av riskerna med professionell boxning som gjordes inför lagstiftningen 1969. En gång avvísning av en motion – alltid avvísning tycks vara utskottets signum.

Vidare säger utskottet att ”det inte heller senare har inträffat någon omständighet som ger anledning att ompröva förbudet mot professionell boxning”. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena om en utredning. Har ni hört det förut?

Jag skall kort ange de främsta argumenten varför jag anser att proffsboxningsförbudet borde upphävas.

För det första: Det handlar om vuxna människor. Vuxna människor skall själva få bestämma vilken idrott de vill utöva och vilket yrke de skall ha. Nu råder det i praktiken ett yrkesförbud för de ca 15 proffsboxarna – flest i modern tid, som Kenneth Kvist sade nyss. De måste alltså söka sig utomlands för att få utöva sitt yrke. Det är med andra ord fråga om ett näringsförbud.

För det andra: Sverige skulle kunna öka säkerheten för proffsboxarna om proffsboxningen tilläts här. Nu måste ju boxarna tillämpa de nordamerikanska reglerna. När man nu i utskottet är så orolig över boxarnas hälsa vore det positivt att tillåta proffsboxningen i Sverige och låta Svenska boxningsförbundet vara med och utforma reglerna här hemma när det gäller medicinska kontroller, EEG-undersökningar, att man inte får gå upp i en match när man nyligen har blivit knockad osv. Nej, nu tvingas boxarna till andra länder och andra länders regler.

För det tredje: Det har här tidigare sagts och det förtjänar att upprepas att boxningen har en fostrande inverkan. Det är inte ovanligt att sociala myndigheter ”remitterar” svåra ungdomar till boxningsklubbarna. Inom få sporter – kanske inte inom någon – råder det en sådan lydnad och respekt för domaren. Jag har bevistat ishockeymatcher med Färjestad och bandymatcher med Boltic i Karlstad där man skriker domardjäväl. I boxningssporten lyder man domarens minsta vink. Detta är mycket viktigt, tycker jag.

Särskilt intressant är det att invandrare ofta söker sig till boxningsklubbarna. Det har jag själv kunnat konstatera när jag varit och hälsat på i Redbergslids boxningsklubb. Våra främsta amatörboxare kommer faktiskt från andra länder t.ex. Zimbabwe, Iran, Irak och delar av Sydamerika. Varför inte låta dessa ungdomar få utöva sitt yrke i vårt land?

Det har talats om boxning som en arbetarsport. Ja, det kan ligga mycket i detta. Det är kanske mitt proletära ursprung som har gjort att jag har intresserat mig för denna sport. Och det är inget fel i det, tycker jag.

För det fjärde: Det är något av en dubbelmoral att de flesta tycker att det är toppen när våra boxare vinner utomlands i tuffa matcher. Vem minns inte när Ingo vann över Floyd Patterson? Hemma i Karlstad satt varenda familj som klistrad vid TV-apparaterna. Och hur många jublar inte när George Scott vinner sina matcher i dag? Då sitter väldigt många vid sina TV-apparater. Även proffsboxning visas ju som bekant i TV. Att tro att det går att förhindra människor från att se på när denna sport utövas är att som strutsen sticka huvudet i sanden.

Men när det gäller att förbjuda går riksdagen i spetsen som vanligt. Jag har nu framfört några argument till varför jag tycker att proffsboxning skulle tillåtas i Sverige. Men observera att vi inte har begärt ett regelrätt tillåtande av proffsboxning i vår motion. Nej, vi har mycket blygsamt begärt en allsidig utredning. Som flera talare här har sagt har det aldrig gjorts någon egentlig utredning som grund för proffsboxningsförbudet 1969. Det förbudet är alltså grundat mer eller mindre på ett tyckande från riksdagens sida. Ofta är det så att bara man förbjuder sover riksdagsledamöter gott om natten. Då tycker de att de har gjort någonting bra.

Fru talman! Kanske kommer trots allt beslutet efter denna debatt att innebära ett litet steg framåt när det gäller boxningssporten. Åtminstone tror jag att många i min egen grupp kommer att följa reservanterna.

Droppen urholkar stenen. Det vore konstigt om vi i vår internationaliserade värld inte skulle vara mera öppna i Sverige än att vi för alltid skall förbjuda utövandet av en sport.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Anf. 124 LARS LILJA (s) replik:

Fru talman! Jag vill göra klart att utskottet och vi som har diskuterat frågan är mycket positivt inställda till det arbete som görs av boxningsklubbarna. Vi är också mycket positivt inställda till framför allt amatörboxningens insatser. Jag instämmer i det som Kenneth Kvist och andra har sagt om deras arbete.

Men det väsentliga är att det är en mycket stor skillnad mellan amatörboxning och professionell boxning. Amatörboxningen är omgärdad av helt andra regler än proffsboxningen. Man boxas t.ex. i tre ronder à tre minuter. Amatörboxarna har också huvudskydd och andra skydd som man inte har inom proffsboxningen.

Det tyngsta argumentet i denna diskussion är just de medicinska riskerna med boxningen. Sedan anför vissa talare att det finns risker också i andra idrotter, och det är riktigt. Men i det här fallet går idrotten ut på att skada motståndaren så att han inte kan fortsätta matchen. Jag tycker att detta med uppsåtet är ett viktigt argument.

Anf. 125 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Boxningssporten är ju *a nobel art of self defence*. Den går faktiskt ut på att man inte skall bli knockad. Det är viktigt att säga detta.

När man nu alltid håller på att förbjuda och förbjuda då förhindrar man ju Svenska boxningsförbundet att ta ansvar för matchning och hälso-

undersökningar. Man tvingar alltså ut våra professionella boxare till utländska *managers*.

Det har sagts från Boxningsförbundets sida att man kan höja säkerheten väsentligt genom att tillämpa samma regler för medicinsk kontroll som man gör när det gäller amatörboxningen, dvs. årliga hälsundersökningar, undersökning en timme före matchstart, rätt för läkare att bryta en match, rätt för läkare att avstänga boxare efter hård match, obligatorisk avstängning en månad efter knockoutförlust, indragen licens efter en tredje knockoutförlust osv.

Anf. 126 LARS LILJA (s) replik:

Fru talman! Det som Gullan Lindblad sade senast understryker egentligen vad jag har hävdat när det gäller de medicinska riskerna. Bara det faktum att boxningen måste omgärdas av denna rigorösa medicinska kontroll betyder ju att den är förenad med väsentligt större risker än många andra idrotter.

Jag tycker inte att det är riktigt korrekt att säga att frågan inte är ordentligt utredd. 1986 fanns det som jag tidigare sade en motion om att förbjuda amatörboxningen i Sverige. Man inhämtade kunskaper från bl.a. Svenska Läkaresällskapet, som hade tittat på undersökningar som var gjorda utomlands. I Svenska Läkaresällskapets yttrande höll man med motionären om att det var mycket tveksamt att man i Sverige skulle tillåta amatörboxning. Man sade att det eventuellt kunde tillåtas om slag mot huvudet förbjöds. Men jag tror att den typen av boxning skulle se ganska lustig ut. Så jag vidhåller att en utredning, med de goda mätinstrument som nu finns inom den medicinska forskningen, förmodligen skulle leda till att boxningen skulle få ännu större problem att överleva även på amatörnivå, vilket är något som vi inte tycker skulle vara bra.

Anf. 127 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Det var ju fantastiskt att denna förbudsriksdag inte också förbjöd amatörboxningen. Dessbättre lyckades man inte med det i alla fall.

Lars Lilja glömmer tydligen helt att andra sporter också är förenade med risker. Det var väl inte mer än drygt ett år sedan en ishockeyspelare fick halspulsådern avskuren i en ishockeymatch. Ishockey är också en sport som jag tycker att det är roligt att titta på ibland. Alla sporter kan ha risker, men det viktiga är ju att den enskilda människan skall ha rätt att välja vilken sport han eller hon vill utöva.

Lars Lilja glömde också att det är en utredning som vi har begärt, inte ett omedelbart upphävande av proffsboxningsförbudet.

Anf. 128 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Först vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att Centerns gamla krav om en idrottsutredning har blivit tillgodosett. Förra året fick vi inget som helst gehör för vårt krav. Men nu är utredningen *Stödet till idrotten* i gång. Det gör att de allra flesta yrkanden som behandlas i betänkandet täcks in i utredningens uppdrag. Direktiven är mycket omfattande, vilket Lars Lilja har beskrivit, så jag skall inte upprepa dem.

Jag tänkte ändå säga någonting om de yrkanden som vi har i våra idrottsmotioner. Först och främst säger vi att det bör ske en förutsättningslös prövning av nivån och utformningen av det framtida statliga stödet till idrotten och att det bör ske en noggrann avvägning mellan självfinansiering och statligt stöd. Vid fördelning av befintliga resurser bör den lokala barn- och ungdomsidrotten hållas skadeslös. Vi har också flera yrkanden när det gäller jämställdheten inom idrotten. Bl.a. hänvisar vi till Fritidsutredningens betänkande, där man konstaterar den ojämslida representationen både i idrottens styrelser och i de kommunala nämnder som handhar idrottsfrågor. Vi pekar också på kommunernas ansvar för en rättvis resursfördelning.

Jag vill också kommentera vårt krav på att något skall göras åt det idrottsanknutna våldet. Våldet i samband med vissa idrottsevenemang har ju varit ett återkommande problem under många år. Det har medfört stora kostnader för bl.a. skattebetalarna i form av extrainsatta polisresurser. Dessutom är den s.k. idrottens svans enligt min och många andras uppfattning egentligen en skamfläck för idrotten. Den stora goodwill som idrotten har riskerar att urholkas genom detta våld. Därför är det ganska beklämmande att så lång tid har gått utan att något verkligt rejält har gjorts för att få bukt med läktarvåldet, som det också kallas. Det är bra att regeringen nu har tillsatt en arbetsgrupp som skall samordna insatserna mot våld i samband med idrottsevenemang. Däremot tycker vi att ambitionen är för låg, då arbetsgruppen inte skall vara klar med sitt arbete förrän om ett år. Vi ville egentligen skynda på arbetet och yrkade i vår motion på att det skulle vara klart den 30 juni i år.

Nu har det gått en tid sedan motionen skrevs. Därför är det inte riktigt realistiskt att nu reservera sig för att arbetet skall vara klart så snart. Men samtidigt måste jag uttrycka min förundran över att denna arbetsgrupp skall behöva ha så lång tid på sig när den stora idrottsutredningen, som har att hantera så många komplicerade frågor, faktiskt skall vara klar i år. Ett rimligt krav borde vara att arbetsgruppens arbete skall vara klart samtidigt. Vi har inte yrkat på detta i vår motion. Därför hade jag inte möjlighet att reservera mig för just det, men jag har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet. Jag vill ändå vädja till arbetsgruppen att påskynda sitt arbete, för egentligen borde den vara klar samtidigt som utredningen så att dessa frågor kan hanteras när man sedan skriver proposition osv.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet. Det betyder naturligtvis att jag inte står bakom reservationen som handlar om utredning av proffsboxning. Jag har inget emot att saker och ting utreds. Men för den som är övertygad om att vi inte skall ha proffsboxning i Sverige finns det ju faktiskt ingen anledning att få denna fråga utredd. Det är en uppfattning som delas av en mycket stor majoritet i utskottet.

Det har varit intressant att lyssna till den debatt som har förts här. När vänster och höger möts handlar det om proffsboxning, vilket är ganska intressant. Jag kan i och för sig dela den uppfattning som här har framförts av flera talare om amatörboxningens betydelse för många ungdomar. Men därmed delar jag inte uppfattningen att vi skall ha proffsboxning i Sverige.

Någon sade här i debatten att mycket har hänt sedan förbudet mot proffsboxning infördes. Ja, det har verkligen hänt mycket sedan förbudet infördes. Bl.a. har våldet i samhället ökat oerhört mycket. Jag tycker att vi skall förena våra krafter på alla sätt för att bekämpa våldet i samhället. Jag tror inte att proffsboxningen skulle vara lösningen på detta problem på något sätt.

Det talas ganska mycket om att boxningen är en klassport. Men jag är alldeles övertygad om att det finns många andra sporter som kan engagera alla ungdomar, såväl invandrare med dåliga svensk-kunskaper som andra, och att dessa sporter kan ha en ännu mer fostrande inverkan än just boxningen.

Anf. 129 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Marianne Andersson om att det kanske inte är så många frågor där höger och vänster möts på detta sätt. Däremot kanske inte hela min partigrupp håller med min moderata medmotionär och de moderata reservanterna. Men det finns säkert flera frågor, dock inte lika många som när Socialdemokraterna eller Centerpartiet möter högern. Där är det kanske fler frågor.

Det Marianne Andersson säger när det gäller våldet är ju intressant. Proffsboxning är ingen lösning; nej det är det verkligen inte. Den rollen har inte heller boxningen tagit på sig. Proffsboxningsförbudet har inte heller inverkat så att vi har fått en bättre utveckling när det gäller våldstendenser i samhället.

Det är klart att en del av det här våldet äger rum i folksamlingar, och ofta då i folksamlingar i anslutning till eller utanför idrottsplatser. Men mycket rejält är faktiskt gjort. Inte tillräckligt kanske, men mycket rejält är gjort. Idrottsrörelsen har t.ex. projektet Bättre läktarkultur. Inom många idrottsföreningar, det är ju framför allt *vissa* idrottsföreningar som drabbas av den här idrottssvansen, läggs det ned åtskilliga resurser, personellt och ekonomiskt, för att få en bra läktarkultur och för att se till att det bara skall vara glädje och trivsel kring idrottsarenorna.

Det är i mycket ett samhälleligt problem vi har att göra med här, ett problem som får sitt uttryck bl.a. i anslutning till idrotten. Men det är inte ett problem som emanerar ur idrotten eller ur idrottsrörelsens idé.

Anf. 130 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Nej, Kenneth Kvist, jag tror inte heller att det emanerar ur idrottsrörelsen. Vad jag menade var att det här våldet på något sätt ändå förknippas med idrotten. Därför är min kritik inte så mycket riktad mot idrottsrörelsen som mot samhället i övrigt och mot regeringen som inte tidigare har tagit tag i den här frågan ordentligt. Man har diskuterat den, och jag vet att en del också har gjorts, men ett samlat grepp mot detta har man faktiskt varit ganska senfärdig med. Det tror jag nog att vi kan vara överens om egentligen.

När det gäller Kenneth Kvists kommentarer om boxning, vet jag inte riktigt vad jag skall säga. Det var väl inte så mycket att bemöta. Det är klart att det förbud som har funnits inte har löst våldet. Det har jag inte påstått heller, och jag tror inte att det hjälper om man släpper på förbudet. Jag tror att vi skall inrikta krafterna på att minska våldet och försöka få

ungdomar att få utlopp för sin energi på annat sätt än genom att slå på varandra – och det finns ju andra sporter man också kan kommentera i *det* sammanhanget.

Prot. 1996/97:64
12 februari

idrottsfrågor

Anf. 131 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Vi är överens om ambitionen att vi skall minska våldet i samhället. Men idrottsrörelsen gör faktiskt åtskilligt. Vi skall ha klart för oss att i det här landet spelas det kanske, jag säger "kanske" för jag är osäker, över 10 000 fotbollsmatcher på ett år. Det kanske är ännu fler. Det kanske är vid fem sex sådana matcher det inträffar någonting som brukar betecknas som "läktarvåld". Det är alltså ingenting som är typiskt för idrottsrörelsen, utan det är någonting som händer i några udda sammanhang. Tyvärr drabbar det ofta vissa populära lag i storstäder. Man har hejarklackar där kanske inte själva klackens ofta löst organiserade medlemmar är de som ägnar sig åt detta, utan det kanske är andra som befinner sig mer i periferin men som utger sig för att tillhöra hejarklacken som ägnar sig åt sådan här verksamhet.

Jag menar att detta framför allt är ett samhälleligt problem. Idrotten tacklar detta ansvarsfullt. Idrotten lägger ned stora resurser, mycket tankevärd, på hur man skall lösa och stävja och få bort det våld som trots allt förekommer. Jag menar att det är fel att säga att inget rejält är gjort. Mycket rejält görs, men det är ett stort problem, och det är inte så väldigt lätt att lösa det. Ingen har hittat den gordiska knuten för att klara av problemet.

Anf. 132 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det är just det som är problemet, att det faktiskt är vid några enstaka tillfällen vid alla de olika idrottsevenemangen som det här olyckliga inträffar. På något vis minskar det ändå idrottens goodwill, och det är väldigt tragiskt. Det är allra mest tragiskt för alla dem som jobbar inom idrotten på ett mycket bra och seriöst sätt. Jag tror att vi alla i den här kammaren har samma uppfattning om idrottens betydelse. Vad som är tråkigt är att det just när det gäller de evenemang där det har hänt sådana här saker, och där man egentligen vet i förväg att det kommer att hända, tog det faktiskt litet tid innan man satte i gång med ordentliga åtgärder.

Att detta diskuteras i hela idrottsrörelsen och att man tar det här på mycket stort allvar, det är helt riktigt. Min kritik var ju, som jag sade i min förra replik, att regeringen har varit något senfärdig med att ta itu med det här på ett ordentligt sätt.

Anf. 133 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag kan inte på fullt allvar tro att Marianne Andersson menar att våldet i samhället skulle öka om vi tillät proffsboxning i Sverige eller att boxning över huvud taget skulle vara något tvivelaktigt. Det är faktiskt tvärtom så att boxningssporten är fostrande för unga människor. Det var ingen tillfällighet med det beslut som en tingsrätt fattade för inte så länge sedan. Det var en kille som hade blivit dömd för misshandel, och man förelade honom socialvård i form av boxningsträning för att han skulle lära sig ett bättre uppträdande. Inom boxningen lär sig faktiskt idrottsutövaren *fair play*. Det finns, som jag sade tidigare, få andra idrot-

ter där man har sådan respekt för domaren. Jag anser därför att boxningssporten är av positiv betydelse när det gäller att kunna stoppa våldet bland Sverige ungdomar.

Idrottens svans och läktarvåld och annat skall inte tillskrivas boxningssporten. Men där är jag också beredd på att man på olika sätt måste verka. Också där är vi, tror jag, överens över partigränserna. Vi måste försöka minska våldet i samhället.

Sedan vill jag bara till sist säga att det inte är så ovanligt numera att höger och vänster möts här i riksdagen. Jag har ett antal reservationer i mitt utskott där vi har gjort gemensam sak mot hårda besparingskrav som Socialdemokraterna och Centern har föreslagit.

Anf. 134 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det är väldigt svårt att säga om våldet skulle öka om vi tillät proffsboxning. Jag tror faktiskt att intresset för boxning som sport skulle öka ganska mycket, och jag är inte alldeles säker på att det är den bästa sporten. Vi hörde Lars Lilja beskriva vad läkarna tycker också om amatörboxningen. Det finns faktiskt väldigt olika uppfattningar om det här. Det är ett av skälen till min inställning i den här frågan.

När det gäller det här med att höger och vänster möts, var ju det här den mest spektakulära och tydliga frågan, kan man säga, där höger och vänster möts. När det gäller besparingar kan man ju bara lämna den kommentaren att bakgrunden till finansieringen av olika satsningar väl är väldigt olika när det gäller Vänsterpartiet och Moderaterna. Det gäller såväl kostnaderna för sjukvård och socialförsäkringar som annat.

Anf. 135 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag ville bara med detta visa att det faktiskt förekommer samarbete över partigränserna i andra frågor. Men jag tycker att det är roligt att vi kan mötas i en sportslig fråga också.

Visst kan vi ha olika bedömningar i olika sammanhang, men jag tror att många människor utanför det här huset skulle sätta värde på att vi litet oftare kunde samarbeta – och varför inte göra det när det gäller boxningen?

Bland läkare finns det många olika uppfattningar. Jag har en läkare i min grupp som kommer att stödja reservationen.

Anf. 136 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller samarbete är vi i Centerpartiet i högsta grad för att man skall samarbeta här i riksdagen och i politiken så mycket som möjligt. Det tror jag att hela Sverige vinner på. Men samarbetet när det gäller proffsboxningen är ganska begränsat. I kulturutskottet är det en mycket bred majoritet som inte vill ha denna utredning.

Anf. 137 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Betänkande 1996/97:KrU4, som behandlar idrottsfrågor i allmänhet, präglas av att en idrottsutredning är tillsatt.

Kulturutskottet finner inte anledning att föreslå riksdagen att fatta beslut om sådant som skall behandlas i den idrottsutredningen. En motion av tredje vice talman Christer Eirefelt, Kenth Skårvik och mig har – som

vi brukar säga – fått en välvillig behandling i utskottet men påkallar enligt kulturutskottets betänkande inte någon åtgärd av riksdagen.

Vi har i motionen påpekat sådant som de flesta i det här huset är överens om. Idrottsrörelsen har stor betydelse för både individ och samhälle, bl.a. då det gäller ungdomens fostran. Inom idrotten skapas intressegemenskap mellan generationerna. Det gäller både för dem som utövar idrott och för dem som utgör publik. Många ideella organisationer – vid sidan av idrottsrörelsen – har också idrott på sina program. Det har givetvis stor betydelse, inte minst för friskvården.

Värderade talman! Ett ärende har märkts särskilt i den här debatten. Det är förslaget att utreda om vi åter skall tillåta proffsboxningen i Sverige. Trots att endast två ledamöter i utskottet förordar en sådan utredning har alla som deltagit i den här debatten nämnt något om det.

Som skäl för att vi skall utreda om proffsboxningen skall tillåtas anför Elizabeth Nyström att så mycket har förändrats sedan riksdagen förra gången beslutade om förbudet. Såvitt jag förstår har inget inom proffsboxningen förändrats till det bättre – även om reglerna har ändrats något och hälsokontrollen anses vara bättre än fordomdags.

Många tycker att all boxning med aktivitetsstöd och annat samhällsstöd borde förbjudas. Men skillnaden mellan amatörboxning och proffsboxning är ändå ganska stor. Amatörerna har huvudskydd. Det har inte proffsen. Amatörerna har mjukare handskar än proffsen. Amatörerna boxas aldrig i match mer än tre ronder om tre minuter. På försök har man nu matcher om fem ronder om två minuter. Proffsmatcher omfattar upp till femton ronder om tre minuter. Proffsmatcherna slutar ofta i förtid genom knockout och ofta i någon av de sista ronderna när krafterna och försvarsförmågan är på uphällningen. Så skedde t.ex. när en italiensk proffsboxare för några veckor sedan slogs ihjäl. Den händelsen har för övrigt satt i gång en debatt om förbud mot proffsboxning i Italien.

I amatörmatcher bryter domaren matchen när någon av boxarna tenderar att bli omtöcknad. Hos proffsen fortgår matchen ”to the bitter end” i avvaktan på knockouten.

Enligt den statistik som förs av den amerikanska boxningstidningen The Ring dödas årligen mellan fem och tio boxare – inte på grund av regelbrott eller olycksfall utan genom regelrätt utövad boxning. Härvidlag skiljer sig boxning från all annan idrott.

Elizabeth Nyström och Birgitta Wichne, vad är det som förändrats inom proffsboxningen som gör att ni värnar så om den?

Elizabeth Nyström och Birgitta Wichne får ursäkta, men jag trodde knappast att det var sant när jag hörde er påpeka att just proffsboxning skulle vara bra för sådana som inte kan svenska språket. Låt knytnävarna tala! Är detta det nya hemspråket för Moderata samlingspartiet?

Värderade talman! Jag har fått ett brev från förre riksdagsledamoten Sten Sjöholm i Helsingborg. Han var ledamot för Folkpartiet 1965–1976. Då kallades han proffsboxningens fiende nummer ett. Ni kan vara övertygade om att han har följt sitt ärende även sedan han lämnade riksdagen, och hans argumentsamling är inte av det slaget att utvecklingen har passerat den, om nu t.ex. Elizabeth Nyström skulle tro det.

Sten Sjöholm berättar bl.a. att när proffsboxningen förbjöds enligt beslut av Sveriges riksdag 1969 var 206 ledamöter för förbud och 99 mot förbud. 1985 var ärendet aktuellt än en gång – då efter en motion från ett

par centerpartister. 262 riksdagsledamöter röstade för fortsatt förbud. 40 ville upphäva förbudet.

I ett remissförfarande, en sorts utredning, Elizabeth Nyström, som föregick beslutet, uttalade sig bl.a. följande för förbud: Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren, Socialstyrelsen, Svenska läkaresällskapet, Svenska föreningen för psykisk hälsovård samt samtliga medicinska fakulteter vid våra universitet och högskolor.

Det är också värt att notera att Svenska boxningsförbundet inte har motsatt sig förbudslagstiftning.

I en intervju så sent som den 7 juli 1996 sade ledaren för svenska amatörboxningslandslaget, Lennart Bernström, så här: "Proffsboxning? Det har inte mycket med sport att göra. Det handlar om pengar. Här finns för många slaktoffer som offras för att en kille skall få en fin meritlista."

Värderade talman! Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande.

Anf. 138 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Så har representanten för Folkpartiet liberalerna talat. Stryk ordet liberalerna, är min uppmaning. Det stenhårda förbudstänkande som Carl-Johan Wilson här företräder har verkligen inte mycket med liberalism att göra.

Jag förstod att det är arvet från Sten Sjöholm som även i denna dag leder Folkpartiet – åtminstone Carl-Johan Wilson. Även jag har fått ilskna brev från högst densamme. Men jag fäster inte så stor vikt vid dessa brev.

Jag tycker att det var fel att införa detta förbud 1969, och jag tycker att det är ännu mera fel nu. Om bevekelsegrunden bl.a. var att skydda svenska folket från att se boxningssport är ju detta för länge sedan förlegat, eftersom vi kan se boxning i rader av TV-kanaler.

Det farligaste som finns är att leva, Carl-Johan Wilson. Detta handlar om vuxna människor som själva skall ha rätt att utöva sin sport och även utöva sitt yrke i Sverige. Allt det som Carl-Johan Wilson radar upp, t.ex. tunna handskar och annat, har ju sin grund i att vi tvingar ut våra proffsboxare att finna sig i andra länders regler. Min motion, som jag har skrivit tillsammans med Alf Svensson och Kenneth Kvist, är baserad på Svenska boxningsförbundets åsikter. Detta förbund vill naturligtvis ha ett upphävande av proffsboxningsförbundet. Men vi har inte sträckt oss längre än till ett blygsamt utredningsförslag. Men Folkpartiet liberalerna säger nej. De säger: Vi förbjuder.

Anf. 139 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Det kan väl knappast vara någon poäng att föreslå en utredning av proffsboxning med den förhoppningen att utredningen skall visa att proffsboxning inte bör införas igen? Gullan Lindblad säger att det inte är så farligt utan att man bara har föreslagit en utredning. Det vore väldigt märkligt om en så klok person som Gullan Lindblad skulle föreslå detta med förhoppningen att det säkert blir ett förbud.

Anf. 140 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Carl-Johan Wilson har inte hört vad jag har sagt. Jag har klart deklarerat var jag står i denna fråga. Jag tycker att vi skall häva proffsboxningsförbudet. Men vad vi har begärt i ett första skede är en allsidig utredning. Så mycket respekt har både Carl-Johan Wilson och jag för utredningar att vi vet att om det skulle komma till en punkt där man absolut säger nej, då får vi finna oss i det. Men jag tycker att det är fel att grunda ett långvarigt förbud på tyckande.

Sedan finns det en rad regler som vi skulle kunna ändra på om vi tillät proffsboxning i Sverige: tillämpande av amatörregeln om jämbördig matchning, användande av säkerhetshandskar och en rad olika saker som Carl-Johan Wilson själv har påtalat. Men detta får inte en chans. I stället driver vi nu dem som vill utöva detta yrke till andra länder med deras betydligt tuffare regler.

Anf. 141 ELIZABETH NYSTRÖM (m):

Fru talman! Gullan Lindblad har redan sagt mycket som jag tänkte säga, men jag måste få återkomma till Carl-Johan Wilsons inlägg.

Beslutet fattades 1969. Det är alltså 27 år sedan. Som ny här i riksdagen vänder jag mig mot när svenska parlamentariker är besserwissrar i stället för att göra en utredning och se vad den leder till. I reservationen har vi mycket väl pekat på att det är just en utredning vi vill ha. Då skulle vi få svar, men Carl-Johan Wilson är tydligen väldigt rädd för att det skulle bli ett positivt svar.

Jag måste få säga en sak när det gäller svenska språket. I lagsporter måste man nämligen tala mycket mer till varandra. Det trodde jag att Carl-Johan Wilson visste. Därför är boxningssporten så bra för de invandrare som inte kan det svenska språket och vill ägna sig åt boxning.

Anf. 142 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Egentligen har Gullan Lindblad på ett utmärkt sätt argumenterat för ståndpunkter som jag har gemensamt med henne. Påfallande i Carl-Johan Wilsons inlägg är denna mentalitet och denna dubbelmoral. Det är ju faktiskt så i dag – vilket inte var fallet 1969 – att det finns flera andra s.k. kampsporter som tillåter och poängsätter slag och t.o.m. sparkar mot huvudet. Men för dem finns inga förbud. De är tillåtna. Men för boxningssporten, som kanske mer än andra liknande idrotter är kringgärdad av regler och kontroller, verkar man för ett förbud.

Sverige kan faktiskt också spela en internationell roll. Visst finns det avarter. Visst finns det skumraskmatcher och människor som används på det sätt som Carl-Johan Wilson beskrev. Det är otäcka sidor av den här hanteringen. Men det beror på att det försiggår i länder där den sociala ansvarigheten inte är rådande på samma sätt som vi hoppas på i vårt land och där penningintressena får råda mycket mer oinskränkt än jag tror att de skulle få göra här.

Det är ett bra krav att de ändrade förhållandena skall leda fram till en allsidig utredning där vi belyser hela frågan om proffsboxning. Det är ett otidsenligt förbud.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 februari.)

7 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 12 februari

1996/97:177 av *Roy Ottosson* (mp) till finansministern
Miljömålet i konvergensprogrammet

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 februari.

8 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 11 februari

1996/97:287 av *Roy Ottosson* (mp) till försvarsministern
Vindkraft på vissa öar

1996/97:288 av *Eva Goës* (mp) till utrikesministern
Kärnkraftverk i Barentsområdet

1996/97:289 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Zink i foder till smågrisar

1996/97:290 av *Berndt Ekholm* (s) till utrikesministern
Utvecklingen i Nordkorea

1996/97:291 av *Berndt Ekholm* (s) till statsrådet Pierre Schori
Svälten i Nordkorea

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 februari.

Anmäldes att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 11 februari

1996/97:270 av *Lilian Virgin* (s) till kommunikationsministern
Gotlandstillägget

den 12 februari

1996/97:260 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Björn von Sydow
Läkare vid fältsjukhus

1996/97:263 av *Eva Goës* (mp) till miljöministern
Jakt på sälungar

1996/97:264 av *Eva Goës* (mp) till näringsministern
Säkerheten vid Oskarshamnsverken

1996/97:265 av *Michael Stjernström* (kd) till inrikesministern
Utbyggnad av Stadsgårdskajen

1996/97:266 av *Tuve Skånberg* (kd) till socialministern
Förlust av flerbarnstillägg

1996/97:267 av *Bengt Hurtig* (v) till inrikesministern
SJ:s verkstad i Boden

1996/97:268 av *Tuve Skånberg* (kd) till utbildningsministern
Det stora kunskapslyftet

1996/97:269 av *Kenth Skårvik* (fp) till jordbruksministern
Ersättning för skador vid fångst av militärt och miljöfarligt kemiskt material

1996/97:271 av *Charlotta L Bjälkebring* (v) till kulturministern
Dramatens och Operans roll under kulturåret

1996/97:272 av *Charlotta L Bjälkebring* (v) till kulturministern
Restaurering av Mälsåkers slott

1996/97:273 av *Birgitta Wichne* (m) till socialministern
Frysförvarade befruktade ägg

1996/97:275 av *Hans Hjortzberg-Nordlund* (m) till utbildningsministern
Långa förhyrningar för universiteten

1996/97:276 av *Mats Lindberg* (s) till miljöministern
Slutförvar av utbränt kärnbränsle

1996/97:277 av *Kent Olsson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Avtalsfrihet

1996/97:278 av *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Ulrica Messing
Utländska kvinnor som utnyttjas i hemarbete

1996/97:281 av *Lennart Fremling* (fp) till statsrådet Thomas Östros
Skogsavdrag vid s.k. rationaliseringsförvärv

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 25 februari.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 1 § anf. 8 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 37 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 65 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 104 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.00 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Barbro Nordström

1 § Utrikespolitisk debatt	1
Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	1
Anf. 2 GÖRAN LENNMARKER (m).....	7
Anf. 3 HELENA NILSSON (c).....	12
Anf. 4 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	15
Anf. 5 EVA ZETTERBERG (v).....	19
Anf. 6 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	22
Anf. 7 INGRID NÄSLUND (kd)	26
Anf. 8 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	29
Anf. 9 GÖRAN LENNMARKER (m).....	31
Anf. 10 HELENA NILSSON (c).....	33
Anf. 11 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	34
Anf. 12 EVA ZETTERBERG (v).....	35
Anf. 13 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	37
Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kd)	38
Anf. 15 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	39
Anf. 16 GÖRAN LENNMARKER (m).....	40
Anf. 17 HELENA NILSSON (c).....	41
Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	41
Anf. 19 EVA ZETTERBERG (v).....	42
Anf. 20 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	43
Anf. 21 INGRID NÄSLUND (kd)	43
Anf. 22 LENNART ROHDIN (fp).....	44
Anf. 23 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	46
Anf. 24 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	46
Anf. 25 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	47
Anf. 26 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	47
Anf. 27 JAN JENNEHAG (v)	48
Anf. 28 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	50
Anf. 29 JAN JENNEHAG (v) replik.....	50
Anf. 30 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	51
Anf. 31 JAN JENNEHAG (v) replik.....	51
Anf. 32 ANNIKA NORDGREN (mp).....	51
Anf. 33 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	53
Anf. 34 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	54
Anf. 35 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	54
Anf. 36 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	55
Anf. 37 VIOLA FURUBJELKE (s)	55
Anf. 38 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	58
Anf. 39 VIOLA FURUBJELKE (s) replik	59
Anf. 40 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	59
Anf. 41 VIOLA FURUBJELKE (s) replik	59
Anf. 42 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	60
Anf. 43 VIOLA FURUBJELKE (s) replik	60
Anf. 44 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	60
Anf. 45 VIOLA FURUBJELKE (s) replik	61

Anf. 46	CARINA HÄGG (s)	61
Anf. 47	INGER KOCH (m)	63
Anf. 48	HÅKAN HOLMBERG (fp)	64
Anf. 49	BERNDT EKHOLM (s)	66
Anf. 50	LARS HJERTÉN (m)	69
Anf. 51	EVA GOËS (mp)	71
Anf. 52	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	73
Anf. 53	EVA GOËS (mp) replik	74
Anf. 54	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	74
Anf. 55	EVA GOËS (mp) replik	74
Anf. 56	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd)	75
Anf. 57	INGER LUNDBERG (s)	76
Anf. 58	PER LAGER (mp)	77
Anf. 59	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	80
Anf. 60	PER LAGER (mp) replik	80
Anf. 61	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	80
Anf. 62	PER LAGER (mp) replik	80
Anf. 63	BERTIL PERSSON (m)	81
Anf. 64	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	82
Anf. 65	AGNETA BRENDT (s)	84
Anf. 66	HANNA ZETTERBERG (v)	87
Anf. 67	LENA KLEVENÅS (s)	89
Anf. 68	HANNA ZETTERBERG (v) replik	92
Anf. 69	LENA KLEVENÅS (s) replik	92
Anf. 70	PETER ERIKSSON (mp)	93
Anf. 71	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	94
Anf. 72	PETER ERIKSSON (mp)	95
Anf. 73	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	95
Anf. 74	PETER ERIKSSON (mp)	96
2 §	Justering av protokoll	96
3 §	Hänvisning av ärende till utskott	96
	Beslut om samlad votering	96
4 §	Prövning av frågor om kyrkotillhörighet	97
	Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU10	97
	(Beslut fattades efter 5 §.)	97
5 §	Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten	97
	Justitieutskottets betänkande 1996/97:JuU6	97
Anf. 75	GUN HELLSVIK (m)	97
Anf. 76	INGBRITT IRHAMMAR (c)	99
Anf. 77	ALICE ÅSTRÖM (v)	100
Anf. 78	KIA ANDREASSON (mp)	102
Anf. 79	GUN HELLSVIK (m) replik	103
Anf. 80	KIA ANDREASSON (mp) replik	104
Anf. 81	GUN HELLSVIK (m) replik	104
Anf. 82	KIA ANDREASSON (mp) replik	104
Anf. 83	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd)	104
Anf. 84	KIA ANDREASSON (mp) replik	105
Anf. 85	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik	106

Anf. 86 KIA ANDREASSON (mp) replik	106
Anf. 87 LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	106
Anf. 88 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	110
Anf. 89 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	110
Anf. 90 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	110
Anf. 91 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	110
Anf. 92 GUN HELLSVIK (m) replik.....	110
Anf. 93 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	111
Anf. 94 GUN HELLSVIK (m) replik.....	111
Anf. 95 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	112
Anf. 96 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik	112
Anf. 97 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	112
Anf. 98 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd) replik	112
Anf. 99 KIA ANDREASSON (mp) replik	112
Anf. 100 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	113
Anf. 101 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	113
Anf. 102 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	113
Anf. 103 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	113
Anf. 104 CHRISTEL ANDERBERG (m).....	113
Anf. 105 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	116
Anf. 106 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	117
Anf. 107 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik.....	117
Anf. 108 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	117
Anf. 109 KARL-GÖSTA SVENSON (m).....	118
Anf. 110 ALICE ÅSTRÖM (v)	120
Anf. 111 KARL-GÖSTA SVENSON (m).....	120
Anf. 112 ALICE ÅSTRÖM (v)	120
Anf. 113 KARL-GÖSTA SVENSON (m).....	120
Anf. 114 LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	120
Beslut	121
KU10 Prövning av frågor om kyrkotillhörighet.....	121
JuU6 Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottslig- heten	121
Beslut om uppskjuten votering	124
6 § Idrottsfrågor	124
Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU4	124
Anf. 115 ELIZABETH NYSTRÖM (m).....	124
Anf. 116 LARS LILJA (s).....	125
Anf. 117 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik.....	127
Anf. 118 LARS LILJA (s) replik.....	127
Anf. 119 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik.....	127
(forts.).....	127
Ajournering.....	127
Återupptagna förhandlingar	127
6 § (forts.) Idrottsfrågor (forts. KrU4).....	128
Anf. 120 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	128
Anf. 121 BIRGITTA WICHNE (m).....	130
Anf. 122 KENNETH KVIST (v).....	131

Anf. 123	GULLAN LINDBLAD (m).....	133
Anf. 124	LARS LILJA (s) replik.....	135
Anf. 125	GULLAN LINDBLAD (m) replik	135
Anf. 126	LARS LILJA (s) replik.....	136
Anf. 127	GULLAN LINDBLAD (m) replik	136
Anf. 128	MARIANNE ANDERSSON (c)	136
Anf. 129	KENNETH KVIST (v) replik	138
Anf. 130	MARIANNE ANDERSSON (c) replik	138
Anf. 131	KENNETH KVIST (v) replik	139
Anf. 132	MARIANNE ANDERSSON (c) replik	139
Anf. 133	GULLAN LINDBLAD (m) replik	139
Anf. 134	MARIANNE ANDERSSON (c) replik	140
Anf. 135	GULLAN LINDBLAD (m) replik	140
Anf. 136	MARIANNE ANDERSSON (c) replik	140
Anf. 137	CARL-JOHAN WILSON (fp)	140
Anf. 138	GULLAN LINDBLAD (m).....	142
Anf. 139	CARL-JOHAN WILSON (fp)	142
Anf. 140	GULLAN LINDBLAD (m).....	143
Anf. 141	ELIZABETH NYSTRÖM (m).....	143
Anf. 142	KENNETH KVIST (v)	143
	(Beslut skulle fattas den 26 februari.).....	144
7 §	Anmälan om interpellation	144
8 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	144
9 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	145
10 §	Kammaren åtskildes kl. 20.16.	146

Gotab, Stockholm 1997